V. VOICULESCU

ZAHEI ORBUL

V. VOICULESCU

ZAHEI ORBUL

Jurnalul Național

București, 2010

PARTEA I

I Panteră

Spitalul se trezea în zori zguduit de vestea că peste noapte sosise „un caz“ grozav. Unul care orbise, așa, din senin, la un chef, din pricina băuturii otrăvite.

Infirmiere ciufulite părăseau mai devreme cabinele clădite din cearșafuri la capetele saloanelor și purtau zvonuri târșâindu-și târlicii somnoroși pe mozaicul obosit dintre paturi. Bolnavii înfofoliți în pături se întorceau pe o rână unul spre altul: dacă e așa, la ce să mai trăiești? Nici măcar să bei nu mai poți. Cârciumarii te otrăvesc pe banii tăi buni…

Și scuipând cu ciudă așteptau toți amănunte.

Totuși, întâmplarea avea și o întorsătură mulțumitoare. Panteră, cazul cel mai interesant de până atunci, regele bolnavilor și fala spitalului întreg, care monopoliza de ani toate îngrijirile și tot răsfățul, protejatul doctorilor și al surorilor, Panteră era dintr-odată, peste noapte, detronat. Altul îi lua locul, cu o boală nouă și mult mai rară, orbenia din rachiu. Asta îi răcorea și îi răzbuna pe toți.

Panteră ajunsese nesuferit. Îngâmfat și trufit, el își făcea o glorie din boala lui și disprețuia pe toți ceilalți camarazi, ca pe niște inferiori cu care nu sta de vorbă. „Cazul" lui era o culme și el se socotea celebru…

Și pe bună dreptate: cu pielea trupului pestrițată peste tot de pete mari și mici, cafenii-negricioase ori galbene, el era o minune.

Începând de la frunte și obraji, apoi pe piept, gât și spate, trecând pe pântece, șale și buci, peste pulpe până jos la glezne, omul era numai o bălțătură[1] sălbatecă, ceea ce, când rămânea gol, îi da înfățișarea fiarei de la care luase și purta cu mândrie numele.

De hatârul boalei acesteia el avea oricând intrare slobodă în clinici și porțile spitalului i se deschideau largi de cum se ivea.

Sosea slab și uscat ca o mortăciune, un fel de mumie tărcată abia târându-și pielea bălțată întinsă pe oase ca pe niște bețe, și intra numaidecât în tratament. Sta până ce se împiciorogea. Apoi pleca,

urmărit de interesul medicilor care-l pofteau să se întoarcă. Nu-i făceau mare lucru. Îi altoiau în carne niște ghinduri scoase de lavițe. Dar sâmburii ăștia tainici, ajutați și de alte leacuri, adaose cu mâncare bună, îl înviorau pentru câteva luni. Adică îl împuterniceau să colinde vara bâlciurile, unde, în pielea goală, legat la gât cu lanț la intrarea comediilor, făcea pe omul-panteră rânjind dinții la țăranii holbați și la femeile spăimântate care își scuipau în sân.

Iarna se întorcea iarăși fleșcăit la baza lui, spitalul: se istovise puterea altoiului. Doctorii îi dădeau din nou damf și îl țineau toată iarna să se fălească cu el. Îl cărau cu automobilul pe la ședințele lor medicale, îl arătau doctorilor streini, îi publicau povestea cu poza lui prin gazete, din care unele treceau hotarul.

El, hrănit, dezmierdat, huzurea singur într-o rezervă, ca un pașă, se-ntrema și se-ngrășa și din nou nu-i mai ajungea nimeni cu prăjina la nas. Nu mai sfârșea cu mofturile. Tot timpul o ținea în bâzdâcuri și toane. Nazuri la mâncare, reclamații că nu e bine îngrijit de infirmiere, obrăznicii și scandaluri cu ceilalți bolnavi, sclifoseli și gudureli ca să capete bacșișuri… Și nimeni n-avea ce-i face. Era poruncă să nu se atingă cineva de el. Care-și punea mintea cu faimosul Panteră era pierdut. Zbura numaidecât afară, oricine ar fi fost. Panteră era tabu.

Dar acum i se înfundase. Se sfârșea cu el. Infirmiera de noapte destăinuise că medicul de gardă și pe urmă toți doctorii, uimiți, spuseseră că orbul este „cel mai interesant caz“ întâlnit până atunci. Mult mai interesant ca Panteră, care se răsuflase, orbul trebuia oprit cu orice chip, studiat îndelung și pe toate fețele, prilej de observații, memorii prin reviste și grozav subiect de teză pentru doctorat.

Presupunerile se împliniră aidoma. Zilele și săptămânile următoare, lumea nu s-a ocupat decât de noul sosit, instalat singur în rezerva lui Panteră, mutat în salon cu ceilalți bolnavi la un loc, părăsit și uitat ca un ciuruc. Doctori, profesori, interni, externi, surori, autorități, prefect de poliție, procuror, judecători, gazetari, fotografi se perindau din ceas în ceas numai la patul orbului. Toți îl cercetau, îl întrebau, luau note, scriau. Infirmiera care îngrijise de Panteră trecea acum pe lângă omul-fiară fără să se sinchisească. Ba încă îl lovea dinadins cu cotul.

După ce s-a stins vâlva și s-a astâmpărat curiozitatea științifică, s-au pornit bolnavii din celelalte săli și pavilioane în pelerinaj la colegul lor orb. Opriți până atunci să nu-l tulbure, se strecurau, pe

rând, când nu era supraveghere, și-l priveau doar din ușă. Un voinic năstrușnic, lungit cu fața în sus, dormea sau se prefăcea. Nu-l încăpuse nici patul, nici rufăria spitalului. Nu intra în măsura oficială. Izmenele îi veneau doar până la genunchi. De acolo în jos picioarele îi zbucneau goale printre vergelele patului povârnit, cu tălpile amenințând spre tavan. Peste pieptul atletic cămașa plesnită se umfla zadarnic să i-l acopere. Iar brațele căzute în lături își atârnau buturii cărnoși ieșiți din mânecile scurte până la coate și se rezemau cu palmele în pardoseala rece.

Chipul îi era învelit cu o basma, coborâtă peste ochii bandajați. Dar dedesubt se deslușea masivul gogonat al capului, pe grumazul puternic, numai coarde și mușchi.

Fusese până atunci într-o necurmată frământare. Dărâmase sub el trei paturi obișnuite. Nu-l potoliseră decât cu doctorii amorțitoare. Când se trezea, își smulgea legăturile de pe pleoape, cerea rachiu, se smucea să plece, răcnea să vie Stavarache cârciumarul. Apoi, spăimântat de întunericul nebiruit, bâjbâia neștiind încotro să apuce, se împiedeca și cădea jos spumegând. Îl lăsau acolo până adormea. Atunci patru infirmieri îl urcau la loc în pat. Bolnavii îl priveau cu frică. Femeile de serviciu, dimpotrivă, nu mai puteau după el. Își făceau necontenit prilej să intre, ba cu treabă, ba de milă, și întârziau privindu-l. Îl găseau frumos, cu chipul bărbătesc tăiat prelung, cu nasul drept, puternic și bărbia cărnoasă, ușor adusă. Sub sprâncenele bogate, ochii nu erau astupați, căutau mari și tragici lumina.

Nu se știa ce fel de om fusese mai înainte, dar acum era o sălbăticiune. Nu suferea pe nimeni lângă el. Refuza orice alinare și ajutor. Medicii, surorile se căzneau zadarnic să-l îmblânzească. Se spăimânta numai de bezna în care intrase. Se liniștea puțin când îi făgăduiau să-i dea înapoi vederile. Atunci căsca ochii, îi strângea, îi freca nebunește cu pumnii și se zgâia apoi cât putea, doar o zări. Și aștepta. Așa se mai puteau apropia de el. Dar repede, deznădăjduit, iar îl apucau năvârliile, izbea medicamentele, alunga medicii, pleca orbiș, se pocnea de pereți și se prăvălea, furios pe întunericul cu care nu se putea deprinde.

Panteră asculta tot mai bosumflat despre isprăvile rivalului și nu spunea nimic. Dar toată tăcerea și supărarea lui erau un protest împotriva noului bolnav și a celor ce-i uneltiseră răsturnarea. Aștepta să-i iasă dreptatea, ca untdelemnul, deasupra. Înjura numai printre dinți și nu catadicsea să meargă cu ceilalți să caște gura la

orb și să-i audă sudalmele.

Dar curiozitatea l-a biruit și până la urmă s-a înduplecat. Însă singur și pe furiș. Era după-amiază, când spitalul se odihnește… A intrat… Orbul l-a simțit de la ușă și și-a încordat auzul, ridicând ușor capul. Lui Panteră i s-a tăiat răsuflarea. Văzuse destui orbi, trăia doar printre cerșetori. Dar adâncimea durerii, arzimea nedumeririi, spăimântătorul tragic din chipul încordat, toată înfățișarea lui, voinicia-i atât de nedrept ciuntită l-au cutremurat. Și îndată un alt gând, ca un fulger, a luat locul uimirii: ăsta va fi cel mai grozav milog din câți străbat bâlciurile și împodobesc cu durerile lor pridvoarele bisericilor. Se pricepea el! O mină de aur. Trebuie pus numaidecât mâna pe el; gândul, repede închegat în plan, îl învioră mai mult decât orice altoi de ghinduri. De nu i-ar lua alții înainte. Dar avea să vegheze.

Făcu un pas. Orbul, proptit acum într-un cot, răcni atât de aspru:

— Ce vrei ? și se încruntă atât de cumplit că Panteră încremeni.

Cu zănatecul ăsta se cerea plan subțire. Și se trase nesimțit înapoi.

A doua zi, se furișă iar, nevăzut de nimeni. Orbul îl întâmpină tot mânios.

— Ce vrei ?

— Să te ajut, răspunse mieros tărcatul, numai zâmbet, ca și când nebunul l-ar fi putut vedea.

— Dar cine ești tu?

— Un prieten, se miorlăi și mai dulce slăbănogul.

— Eu n-am prieteni, i-o întoarse orbul. Fugi de-aici.

Și ridică amenințător brațul. Dar Panteră nu se clinti.

— Ți-am adus leacul, strigă el cu semeție.

— Ce leac ? se răsti bolnavul.

— Leacul tuturor boalelor, vesti Panteră și păși sigur.

Orbul se înmuiase.

— Leac ? Ca să văz ?

— Nu mai întreba. Întinde mâna, miroase și gustă, îl îndemnă Panteră, dar tot de departe.

Orbul se ridicase și sta neliniștit.

— Dă-l încoa. Și întinse palma.

Panteră îi puse acolo un clondir, pe care degetele bolnavului se încleștară instinctiv.

— Ce-i aici?

— Vezi și tu, râse Panteră cu viclenie. Adică miroase, se îndreptă

tot el, că nu mai vezi.

Dar pătimașul nu mai ocoli sticla pe la nas. O duse drept la gură și trase fără să se oprească, dintr-odată, pe nerăsuflate, mai bine de un sfert.

— Ho, stai, strigă Panteră.

Și îndrăzni să-l apuce de braț. Dar uriașul, sculat în capul oaselor, se smuci și cu o mișcare de nimic îl zvârli pe slăbănog cât colo.

— Dacă-i pe așa, nu mai viu și nu-ți mai aduc nimic, amenință el furios.

Orbul, ascultător, se opri, desprinse sticla din gâtlej:

— Ba să-mi mai aduci - și răsuflă adânc. Mă, urmă el, ăsta-i basamac[2], nu glumă. De unde dracu îl ai ?

— L-am făcut eu anume pentru tine, cu spirt curat de aici din spital.

— Acuma mă simt și eu om, făcu ușurat orbul.

— Așa e că arde ? se lăudă slăbănogul. Are pe puțin patruzeci de grade. Îl vrei mai dulce ?

— Nu, mai tare.

O seninătate, o liniște neașteptată se întinse pe chipul până atunci crispat al orbului. Destinderea îi cuprinse repede tot trupul, ca să treacă apoi în suflet. Sta acum molcomit, îmbunat, gata de vorbă și prieteșug.

— Lasă-mă să mai beau, se rugă el.

— Nu se poate, îl certă Panteră. Te îmbeți și mă prinde supraveghetoarea. Ce te faci dacă mă dă afară?

— Păi, a mai rămas în sticlă, și orbul clătina cu jind clondirul.

— Bei la noapte.

— Bine, se-nvoi. Dar îmi mai aduci?

— În fiecare zi. Sunt doar prietenul tău.

— De unde mă cunoști ?

— De la Brăila. Suntem amândoi din același județ. Am lucrat împreună. Și Panteră scorni câteva minciuni.

— Bine, frate. Și bolnavul se bucură ca un copil. Da' tutun îmi aduci ?

— Ți-aduc și tutun. Numa să nu fumezi decât tot noaptea, când bei rachiu. Până dimineața mirosul se risipește.

— Vii și tu să-mi ții de urât? se rugă orbul.

— Viu, făgădui fiara. Mi-aduc pătura și mă-ntinz jos lângă tine.

— Rău e-n spital, începu bolnavul să se jeluiască. Nu-mi fac

nimic. Mă țin degeaba. Numa' îmi zgâiesc ochii și se uită în ei. Aș fugi, să pot.

— Lasă că te scot eu. Și lui Panteră îi sări inima de bucurie.

— Da unde să mă aciuiez, întrebă deznădăjduit uriașul, că n-am pe nimeni?

— N-avea nicio grijă. Te iau eu la mine, spuse cu ifos tărcatul.

— Păi, ai tu unde și cu ce să mă ții ?

— Berechet. Numa să mă asculți.

— Te ascult. Da' să mă duci la Dervent!

— Te duc. Ce-i ăla Dervent?

— Un schit. Lasă că-ți spui pe urmă, când om fugi…

Și orbul, înduplecat, supus ca un miel, se dete întreg în mâinile ispititorului, care ca dintr-un caier încâlcit toarse toată povestea omului.

Orbul își mărturisi numele, Zahei, ceea ce nu vrusese să spuie la nimeni. Panteră, grijuliu, îl cercetă mai întâi dacă are rude, care să-l scoată din spital și să-l ție la ele. Se liniști. Zahei n-avea neamuri, n-avea amantă, n-avea pe nimeni. Și câteva nopți în șir orbul se spovedi cu o limbuție care îl uimea pe noul prieten.

Fecior de pescar, rămăsese de mic fără părinți și crescuse muncind prin cherhanalele bălților Dunării.

— Mă, peștele te hrănește și te crește mare mai abitir decât orice alte bucate, lăuda el cu jind viața-i de odinioară, trecută între ape și ostroave. Mă vezi ? Eu nu mâneam decât somn și morun. Nu de ăia micii, prinși în năvoade. Mi-i alegeam eu singur și mă luptam cu ei în cârlige. Îi loveam la mir cu drugul și-i trăgeam la mal cu cangea. Tii! Ce dor mi-e de-o ciorbă de pește cu ardei. Da' ăștia n-au p-aici.

— Lasă că mănânci la mine, se lăuda Panteră.

— Cu mămăligă pripită?

— Să-ți lingi deștele, îl ațâța prietenul.

— Mă, da' să nu fie scuipici, se-ngrijora Zahei.

— Da de unde. Bucăți ca pe picior. Și Panteră își mângâie oasele lui sfrijite.

— Știi tu, urmă orbul prins de nostalgie, că uneori, când spintecam câte un somn căzut din proaspăt, găseam o mână, un picior?…

— De om? se mira slăbănogul.

— De om, da de ce altceva? Odată, la ghecet, am dat, în burta unuia mare cât un vițel, peste un copil întreg.

— Viu? se minuna Panteră.

— Aș, viu! începuse să putrezească acolo în bărdanul lighioanei. Îl răpise de la scăldat. Că ăștia înghit tot, încheia cu mândrie orbul.

Panteră căsca gura la el și-l îndemna necontenit să povestească în fumul ardeiat de tutun și mirosul îmbătător de basamac.

— Și de ce ai părăsit bălțile și te-ai făcut salahor? îl iscodi Panteră.

Zahei istorisi îndelung cum, după ce smintise în bătaie la o refenea[3] un sat întreg, trebuise să fugă la Brăila. Se țineau haită toți după el, zi-noapte, pândindu-l să-l împuște. Altfel nu-l puteau birui.

— De câți ani ești? îl întrebă prietenul, privindu-i cu pizmă statura uriașă.

— Nu știu, nu i-am numărat, răspunse senin Zahei.

— Când ai făcut armata? Că-ți aflu eu socoteala.

— Păi, eu n-am tras sorții. Am fugit de recrutări și m-am tot ascuns prin ostroave. Mă cercetau uneori jandarmii. Le făceam cinste și mă lăsau în pace. Da tu de câți ani crezi că sunt ? întrebă el copilărește pe tovarăș.

Ăsta îl prubului[4] din ochi.

— N-ai mai mult ca douăzeci și cinci. Poate și mai puțin.

— Știu eu? încuviință orbul pe gânduri. Eu nu mi-am ținut nicio socoteală de viața mea.

Când a ajuns cu povestea la orbire, zănatecul a avut din nou o izbucnire de furie cu zguduiri și încleștări ca de ducă-se pe pustii și-l înhăță pe Panteră care crezu că i-a sosit sfârșitul.

— Mă, să mă duci întâi și-ntâi la Stavarache, auzi tu, răcni el zgâlțâind pe Panteră. Vreau să-i sucesc gâtul, pe urmă să dărâm cu mâinile astea cârciuma peste el și să-i dau foc.

— Te duc, cum să nu te duc, Zahei, gâfâia din toată plăpânzenia lui slăbănogul. Da ce ai cu mine ?

— Mă, să știi că nu glumesc. Te juri ? Și orbul bolovăni ochii lui bezmetici.

— Mă jur. Ce-aș avea să nu te duc ? Dar dă-mi drumul, se ruga sugrumat Panteră.

— Că, să știi, dacă mă minți, te omor pe tine…

— Dar ziceai că-ntâi să te duc la Dervent, cerca să-l abată de la gândul omorului prietenul, care-și găsise beleaua. Și-l iscodi iar: Ce e ăla?

Derventul e un schit pe malul bulgăresc al Dunării, cam în dreptul Călărașilor.

— Trecem Dunărea la Silistra, făcea orbul planul, o luăm la

stânga pe mal, știu eu potecile, ne strecurăm printre maja[5] și lozii[6] și ajungem tocmai bine pe-nserat. Dormim acolo lângă cruce, ne citesc popii și capăt vederile.

Zahei fusese acolo în copilărie cu un pescar bolnav și văzuse minunea: omul gata să moară, osândit de doctori, părăsit de babe, alungat din spitale, zvârlit de neamuri, se tămăduise veghind o noapte în rugăciuni la piciorul unei cruci de piatră.

— Și ce are în ea crucea? întrebă interesat Panteră. Cum e? Este mare ?

— E mai măruntă ca un stat de om, povestea orbul. La început, demult, a fost numa un sâmbure de piatră în pământ. După ce au descoperit-o oamenii, a început să crească. Pe fiecare an se înalță și se îngroașă…

— Păi, ar fi ajuns până la cer, mârâi Panteră.

— Nu fi prost! Că nu crește decât o picătură. Mai puțin ca grosimea unui fir de păr într-un an.

— Și de ce crește? făcea cu neîncredere tărcatul.

— De lacrămile bolnavilor, spunea cu toată încredințarea orbul. Am văzut și eu atunci puterile ei. Pâlpâia toată de lumânări aprinse lipite în toate părțile pe ea. Acolo te faci și tu sănătos, încheie Zahei. De aia să mă duci.

Acum interesul îl lega mai mult decât frățește de Panteră, pe care-l ceru de la medici tovarăș de cameră. Rămăsese tot rebel și sălbatec pentru ceilalți. Dar pe slăbănog îl asculta cu sfințenie. Orbul își găsise îl el sprijin și alinare, spre marea uimire a tuturor. Nimeni nu cunoștea meșteșugul cu care îl îmblânzise Panteră, care acum își da iar ifose; spunea că se găsise rudă cu orbul, care nu dezmințea scornitura. Acum doctorii și surorile se rugau de Panteră ca să-l domolească pe Zahei să se supuie cercetărilor și să se lase îngrijit. Și omul-fiară începu iar să tragă foloase de pe urma acestui amestec în treburile spitalului.

*

Trecură încet sărbătorile mari ale iernii. Panteră se gândea mereu cu părere de rău la câștigul pierdut. Orbul ar fi agonisit bani, nu jucărie, așezat cu meșteșug în tinda unei biserici boierești. Dar nu era chip să-l scoată din ghearele doctorilor care învățau pe el ceea ce nu știuseră până atunci. Și apoi era prea devreme pentru altoaiele lui care se mai cereau primenite, și boala asta cu

bălțătura[7] nu suferea frigul. Panteră trebuia s-o cocoloșească la căldura spitalului.

Dar, într-o zi, îi sări inima de spaimă. Se încrucișase pe sălile spitalului cu Jachetă, vechi staroste[8] de cerșetori și mare exploatator al milogilor. Erau vreo trei-patru de-ăștia, care se ațineau la porțile spitalelor, să culeagă infirmi, ciungi, ologi, orbi, schilozi fără căpătâi, pe care să-i înroleze în sotniile[9] lor de cerșetori. Ei își făceau o concurență strașnică. Unii mergeau până acolo să împartă pe jumătate cu milogul câștigul adus.

Jachetă, fără nicio bănuială, destăinui lui Panteră, pe care-l știa de altă meserie, planul său. Aflase din gazete vâlva făcută de orbirea lui Zahei, dăduse târcoale clinicii și se interesase la medici dându-se rudă cu orbul. Se părea că nu se mai poate face nimic pentru tămăduirea lui și urma, la o mică stăruință, să i se dea drumul din spital.

— Vrei să-l iei chiar acum? și Panteră se prefăcu nepăsător.

— Nu.

Jachetă pipăia numai terenul. Cerca să cumpere infirmierele care să vegheze să nu intre alți concurenți pe fir și mai ales să înduplece pe orb să meargă cu el. Dacă se poate chiar să-l angajeze mai dinainte.

Petele de pe obrajii lui Panteră se înnegriră și mai rău, dar își ținu firea. „Uite, domnule, cum se găsesc să-ți fure afacerea de sub nas“, gândi el. Se prefăcu însă că nu știe nimic despre orb. Dar bine că i-a spus lui. De acum are să se intereseze. Să lase pe el, are să i-l dea în palmă. Ar fi cuminte să nu stăruie acum și mai ales să nu amestece personalul spitalului în treburile lui, că are să-l vânză.

— Mi-e frică să nu-mi ia înainte alde Vlădica, ori Epitropu, se mărturisi Jachetă înșirându-și concurența.

— N-ai nicio grijă, îl asigură bălțatul. Vorbește cu portarul să nu-i primească. Pentru asta dă-i un bacșiș bun, că e de-al nostru.

Și îl ținu pe geambaș de vorbă până trecu ceasul de primire la bolnavi. Apoi îl petrecu cu făgăduiala că joia viitoare găsește pe orb gata să-l urmeze. Și nu mai avu răbdare, alergă la Zahei și începu să-l răzvrătească.

— Nu te las să mai stai aici, începu el aprins. Doftorii ăștia sunt niște câini.

Orbul asculta încruntat.

— Chiar în noaptea asta trebuie să fugi, urmă Panteră furios.

— Să fugim, că fără tine nu plec, încuviință orbul. Mi s-a urât și

mie.

— Nu de asta, țipă indignat tovarășul.

— Dar de ce?

— Vor să-ți scoată ochii, zvârli vorba grea Panteră.

— Să-mi scoată ochii ? Da' ce, eu mai am ochi ?

— Ai, și încă buni, îl lingGuși prietenul. Ai să-i deschizi curând mari, când om ajunge la Dervent.

Orbul rămăsese pe gânduri, stârnit.

— Și de ce să mi-i scoată? întrebă el liniștit.

— Cică să facă o încercare de-a lor pe tine, încercă să-l tulbure Panteră.

— Să facă, numai să iasă bine.

— Cum o să iasă, se indignă slăbănogul, dacă vor să ți-i schimbe pe ai tăi cu niște ochi de bou?

Orbul se încruntă. Nu pricepea.

— Îți scot ochii tăi buni-sănătoși și-ți lipesc alții de vită. Înțelegi? Cum au să se prinză? Au să se scurgă, să se topească la fel ca altoaiele mele. După ce ești orb, mai umbli o bucată de vreme și de râsul lumii, cu perechea de ochi cât pumnul. Te pomenești că-ți cresc și coarne. Să nu te lași, mă Zahei.

— Nu mă las, se-nvoi ascultător acesta.

— Mai ales că vor să înceapă numai cu unul.

— Cum cu unul ?

— Să-ți puie la încercare numai un ochi strein. Ai fi ceacâr, c-un ochi de-un fel și cu celălalt de alt fel. Mai mare batjocura… Păcat de tine. Tu singur tragi nădejde cu timpul, cu slujbe și rugăciuni, să-ți capeți la loc vederea. Până la Dervent mai încercăm.

Zahei asculta.

— Eu te sfătuiesc să fugi chiar în noaptea asta.

— Fug dacă mergi și tu cu mine.

— N-am ce face, se jertfi Panteră. Cu toate că nu sunt vindecat bine și aș mai avea de stat, nu pot să te las. M-am legat, merg cu tine.

— Dar haine, bani ? întrebă orbul.

— Eu am grijă de toate.

Dimineața infirmiera găsi paturile orbului și al lui Panteră neatinse și ei nicăieri.

1 ***bălțătură*** *sf* [At: DAMÉ, T. / Pl: *~ri* / E: ***bălțat*** + *-ură*] **1** Pată

de altă culoare la animalele bălțate (**2**). **2** (Rar) Amestecătură fără pricepere și fără artă de diverse culori care nu se armonizează. **3-4** Obiect colorat (țipător sau) cu culori multe și neasortate. **5** (Prt) Pată (pe haină) care bate la ochi. **6** (Îvr) Un fel de pete albe pe piele. **7** (Bot; reg) Unguraș (*Marrubium vulgare*).

2 **BASAMÁC,** (**2**) *basamace,* s. n. **1.** Rachiu (colorat) de calitate inferioară. **2.** Sort de basamac (**1**). – Cf tc., sb. basamak „grad”.

3 ***refenea*** ***sf*** [At: (a. 1652), ap. TDRG / V: ***rafin-, răf~, ~lă, ~el*** ***sn*** / Pl: *~ele* / E: tc ***refene***] **1** (înv) Sumă de bani reprezentând contribuția cuiva la o cheltuială făcută în comun (la o petrecere, la o consumație etc.). **2** (Reg; îe) **A lua** (pe cineva) **la ~** A cere (cuiva) socoteală despre ceva, a lua (pe cineva) la rost. **3** Sumă datorată de cineva. **4** (Pop) Petrecere. **5** (Pex) Cârciumă. **6** (Buc) Petrecere cu mâncare, băutură și dans, care se face în seara de lăsatul secului. **7** (Reg) Batjocură (**2**). **8** (Reg; îe) **A trage** (cuiva) **o ~** A lua în râs. **9** (Reg; îf *refenel;* udp „de”) Cantitate mică.

4 **PROBĂLUÍ,** *probăluiesc,* vb. IV. Tranz. (Înv. și reg.) **1.** A încerca, a căuta să facă, să realizeze ceva; a face tentative. **2.** A supune ceva sau pe cineva la o probă, la o încercare pentru a vedea dacă este corespunzător anumitor cerințe, unui anumit scop etc.; a încerca, a verifica, a experimenta, a proba (**1**). **3.** A dovedi, a adeveri, a confirma, a proba (**2**). **4.** A chibzui, a socoti; a presupune. [Var.: **prubuluí** vb. IV] – Din magh. **próbálni.**

5 ***majă*** ***sf*** [At: PALIA (1581), ap. DHLR II, 540 / V: ***marjă*** / Pl: *măji,* (rar) *~je* / E: mg ***mázsa***] **1** (Reg) Veche unitate de măsură variind, după epoci și regiuni, între 50 kg și 100 ocale Vz *chintal* **2** (Reg) Măsură de capacitate pentru lapte. **3** (Reg) Legătură de foi de tablă care cântărește o majă (**1**). **4** (Trs; Ban) Cântar decimal. **5** Năvod. **6** (Reg; îs) *~a tifonului* Parte concavă a năvodului celui mare.

6 **LÓZIE,** *lozii,* s. f. Salcie sau răchită, din ale cărei ramuri se fac împletituri. *Din lunca de lozii veni strigătul singuratic al cucului.* SADOVEANU, O. VII 370. *Pe șesul din față, o coamă lungă de lozii și de papură.* VLAHUȚĂ, O. A. III 147.

7 ***bălțătură*** ***sf*** [At: DAMÉ, T. / Pl: *~ri* / E: ***bălțat*** + *-ură*] **1** Pată de altă culoare la animalele bălțate (**2**). **2** (Rar) Amestecătură fără pricepere și fără artă de diverse culori care nu se armonizează. **3-4** Obiect colorat (țipător sau) cu culori multe și neasortate. **5** (Prt) Pată (pe haină) care bate la ochi. **6** (Îvr) Un fel de pete albe pe piele. **7** (Bot; reg) Unguraș (*Marrubium vulgare*).

8 ***staroste*** *sm* [At: URECHE, LET. I, 202/15 / V: (reg) ***~riște, ~oște, ta~*** / Art și: (îvp) *~a* / Pl: *~ti,* (îvp) *~oști* / G-D: și: *~i* / E: pn ***starosta,*** ucr **староста**] **1** (În evul mediu, mai ales în Mol) Bărbat care conducea un ținut, o cetate sau un oraș (fortificat) etc., cu atribuții militare, administrative și judecătorești Si: *ispravnic, pârcălab.* **2** Șeful unei agenții consulare. **3** (În orânduirea feudală mai ales din Țara Românească) Conducător al unei bresle, al unei corporații (de meșteșugari, de negustori etc.) Si: (înv) *proestos, protomeșter.* **4** (Pex) Șef al unei comunități, al unei cete etc. **5** (Îrg) Stareț (**2**). **6** (Mol; Trs) Pețitor. **7** (Pex) Persoană care conduce ceremonia unei nunți sau care îndeplinește un anumit rol în această ceremonie (cheamă oamenii la nuntă sau însoțește mireasa ori strigă darurile etc.) Si: (reg) *colacasiu, tarisfat, vornic.* **8** (Reg; îf *taroste*) Tovarăș.

9 ***sotnie*** *sf* [At: BARCIANU / Pl: *~ii* / E: rs **сотня**] Veche unitate de cavalerie căzăcească alcătuită din o sută de soldați.

II Groapa gunoaielor

La extrema periferie a Bucureștilor, într-o groapă de mal fără stăpân a lacului Floreasca, unde se cară necurățeniile orașului, printre troiene de gunoaie și nămeți de murdării, s-a iscat un cârd de cocioabe, maghernițe, chichinețe, colice, bojdeuci și tot soiul de alte coșare și coșmelii, în tot felul de poziții și înfățișări neașteptate, de la tragic la caricatură: pleoștite, pe brânci, într-o rână, căzute pe spate, povârnite în lături ca amețite, cu căciula acoperișului într-o parte, schiloade, sprijinite-n pârghii, oarbe de ochii ferestrelor, fără gurile ușilor.

Unele sunt de pământ și balegă bătută cu paie, altele de scânduri putrede, câteva de cărămizi grămădite una peste alta, fără niciun mortar între ele, multe din petece de tablă mâncate de lepra ruginii și cartoane gudronate adunate din gunoaie.

Înghesuite în neorânduială, vârâte una în coasta alteia, ori bot în bot, sau întorcându-și spatele, cine-a mai stat să aleagă și să rânduiască? Care cum au vrut, lucrători, zilieri săraci, mai ales țigani sătui de pribegie, atrași ca gângăniile de lumină, s-au așezat aici și în câteva zile și-au durat sălașul șubred.

Parc-ar avea nevoie de palate? Din primăvară până în gura iernii, stau toți numai pe afară sau sunt plecați. Când dă gerul, se strâng la adăpost și se grămădesc ai casei într-un singur pat sub mormane de zdrențe împuțite.

Cei mai mulți sunt lăutari. Peste tot răsună scârțâitul de viori, ori schelălăieli de țambale. Mari și mici cântă ori se învață să mânuiască arcușul și chinuiesc diblele[1], care țipă în mâinile lor.

Așa s-a alcătuit un cătunaș[2] unde viețuiește și se perindă un amestec de lume lepădată la marginea cea mai dinafară a vieții sociale. Inși rămași fără îndeletniciri, oameni scăpătați din rosturile lor, borfași prigoniți de poliție, cerșetori și haimanale[3], câte un dezertor ori scăpat din temniță, mulți derbedei și leneși, femei fără căpătâi, fete urgisite, proxenete în căutare de marfa nouă,

prostituate certate cu țațele, slugi fără stăpân… Cer găzduire pentru o noapte, două, apoi pleacă mai departe. Alții rămân cu săptămânile ori se statornicesc încropindu-și alături bârlogul ca păsările din cioburi și fărâmături. Și pecinginea se întinde.

Aici, în limanul vagabonzilor, a picat într-un miez de noapte, din preajma Bunei Vestiri, Panteră cu orbul, la vechea lui gazdă, barosanul Paraipan, bătrân hoțoman, pocăit de vârstă și mai cu seamă de bătăi. Ăsta, buimac de somn, la început s-a speriat. Ca, după ce a aprins gazornița, numaidecât să se bucure. Însă tot nu pricepea. Ținuse, zicea el, odaia slobodă, dar nu-și aștepta chiriașul așa devreme. Panteră venea totdeauna după Paști, când da căldura. Ce se întâmplase ?

— Te-au gonit din spital?

Panteră îi făcu semn cu degetul la gură să tacă. În odaie mai dormeau pe jos câțiva streini în treacăt. Și s-au culcat unii peste alții fără lămuriri. În bojdeucile astea răpănoase încape o claie de oameni. Cu cât mai mulți, cu atât își țin unul altuia de cald.

A doua zi, bătrânul a făcut musafirilor primire oficială. Mărunt de statură, gras, rotofei și zâmbitor, cu ochii ușor boboșați[4] și obrajii rumeni acoperiți cu favoriți în care intrau să se ascunză, albe, cozile unor mustăți groase ca vrăbiile, el aducea cu Franz Iosef bătrân. Și Paraipan făcea tot ce-i sta în putință să sporească asemănarea. La zile mari îmbrăca o jachetă înverzită de vreme și peste jiletca ce-i rotunjea pântecul imperial trecea, prin cheutoarea găurii nasturului de la mijloc, un lanț lung și gros de *double*, ca un cordon de cine știe ce decorație. În zilele de rând, umbla într-o cămașă de noapte lungă țărănească și în papuci.

Rămăsese numai el și nevasta. Copiilor, fete măritate și băieți însurați, le înjghebase câte o ghimirlie[5] prin apropiere. Când ieșea dimineața și își striga nepoțeii, țâșneau toți droaie, de-a valma, ca purceii și găinile din cotețe care cunoșteau chemarea și alergau amestecați, puși pe-ncăierate, la mâinile lui pline de floricele ori boabe de porumb fiert.

Numaidecât Panteră s-a pus pe lucru. Treaba zorea. Orbul se cerea înțolit cum se cuvine pentru meseria asta grea, în care lumii trebuie să-i scoți cu sila banul din buzunar. Zahei deci trebuia să se înfățișeze cât mai potrivit, să stârnească mila, amestecată cu uimire și respect. Pomana avea să fie cu atât mai grasă cu cât impresia făcută de cerșetor era să fie mai mare. Asta era teoria lui Panteră. Săracii, oamenii de rând, sunt sortiți de la Dumnezeu să sufere

mizeria. Nenorocirea lor nu mișcă pe nimeni. E un fel de drept și o datorie a lor să nu aibă ce mânca și să rabde. Pe când pentru bogați, pentru cei de neam, năpasta este o nedreptate strigătoare, care trebuie numaidecât alinată, o neorânduială care repede trebuie îndreptată. Cu cât căderea e mai din înălțime, cu atât deșteaptă o mai adâncă compătimire, și deci răsplata, compensația ei în milostenie este mai mare. Cu cât dezastrul izbește mai sus, cu atât devine mai impunător inimii și pungii milostivilor.

Era, de altfel, și mândria, și interesul lui de impresar nou și deștept să iasă din cărările bătute de ceilalți patroni de cerșetori care își îmbracă milogii numai în zdrențe. La înfățișarea izbitoare a orbului, la statura-i impunătoare, la frumusețea chipului întipărit cu o nobilă durere, Panteră simțea că se cuvine o altă ramă, un alt cadru de prezentare. Ca un regizor priceput, el căuta masca potrivită, costumul cuvenit, oarecum boieresc.

Zahei fugise din spital cu hainele lui de salahor și bocancii sălbateci care puteau fi dreși și lustruiți. Nu asta era greutatea. La urma urmei, chiar un palton obișnuit putea acoperi rupturile cu care era îmbrăcat orbul. Dar de unde palton? Și mai ales unul pe măsura de uriaș a viitorului milog? Panteră visa pentru omul lui o mantie neagră, dacă s-ar putea cu o pelerină ambițioasă lungă până-n pământ, așa cum văzuse el într-o poză romantică. Așa ceva ar fi căzut orbului de minune. Mai ales că începuse să-i crească la loc pletele negre și cârlionțate tunse la piele în spital. Ce grozav ar fi fost să-l poată înfățișa cu capul gol! Dar era încă prea frig. Era nemerită o căciulă de astrahan, și asta se putea fura ușor de undeva. I-a propus lui Zahei să-și lase barbă. I-ar fi adăugat și o cuvioșie în plus, nadă prețioasă pentru milostivnici. Orbul a refuzat scurt. Deprinsese de mult să se radă, pe întuneric chiar. La nevoie, cu un briceag, cu o lamă de coasă bine ascuțită. Și Panteră se zbătea până peste cap înglodat în piedici și greutăți.

Chemați de Paraipan, cei câțiva telali[6] colindători prin oraș după haine vechi, la vederea orbului deteră din umeri. Unde se pomenea în terfeloagele târgului lor de vechituri haine sau palton să încapă cogeamite năzdrăvan? Făgăduiră totuși într-o doară să ponteze la vreo namilă de boier o dulamă sau o șubă îmblănită pe care să nu o mai găsească stăpânul dimineața în cuier. Pe urmă lesne te învoiești s-o scoți tu de la slugi.

Până atunci Panteră se mulțumi să poruncească la un cârpaci un fel de caftan ca de birjar, croit otova din două pături militărești, cu

poale până-n pământ și mâneci largi în chip de manșoane, în care orbul să intre pe de-a-ntregul și să-și ascunză mizeria.

Zvonul despre pripășirea lui Zahei se lățise. Panteră veghease din răsputeri asupra lui ca asupra unei comori. Dacă ar fi fost chip, l-ar fi ținut pitit. Dar trebuia să-l arate la croitor, la cizmar. Uneori să-l părăsească, alergând după nevoile cerute de pregătiri. Până la o vreme numai bătrâna Paraipancă îl avea în grijă. Dar repede se îndesară fetele și nurorile lui Paraipan, apoi alte rubedenii, pe urmă vecine. Năvăliră copiii, toți nepoții și tot poșidicul[7] uliței, plini de curiozitate, lacomi de noutăți care umplură lumea de vorbe. Femeile mai îndrăznețe îl mâncau pe orb din ochi. Adăpostul și îngrijirile din spital îi albiseră obrajii, îi limpeziseră chipul îmblânzit de mâhnire. Și de când împuținase băutura se făcuse mai frumos încât toate se dădeau jindoase[8] la el. Unele cercau să-l mângâie. Altele, ca și când le-ar fi văzut, îi făceau semne și îndemnuri nerușinate. Le înnebunea o putere, o momeală bărbătească fără împotrivire, parcă ar fi fost trase de el ca bucățile de fier de un magnet.

Dar orbul furios le alunga cu înjurături și îmbrânceli. Ca toți bărbații frumoși și voinici, el disprețuia cu silă muierile. Mai ales pe cele destrăbălate. Și mai cu osebire acum. La sudălmile lui, sărea Paraipan ori nevastă-sa și golea odaia. Numai Ruța, nora lor cea tânără, mai înverșunată, nu se da bătută. Dichisită, primenită, dată cu rumenele, cu panglici în lațe, își făcea necontenit calea-valea la soacră. Cum prindea prilej, da buzna peste Zahei. Baba auzea și sărea: - Ieși, jagardea… Și o înhăța de coade. Încăiereala era gata și nu se sfârșea decât afară în drum. De răul ăstora ajunseseră ca, atunci când plecau toți de-acasă, să-l încuie pe orb cu lacăt pe dinafară.

1 **DÍBLĂ,** *dible,* s. f. (Pop. sau peior.) Vioară. – Cf. sb. diple „cimpoi”.

2 **CĂTÚN,** *cătune,* s. n. **1.** Grup de așezări țărănești care nu constituie o unitate administrativă, cu un număr de locuitori mai mic decât al unui sat. **2.** (Reg.) Pădurice, hățiș, desiș. [Pl. și: *cătunuri*] – Cf. alb., sb. katun.

3 **HAIMANÁ,** *haimanale,* s. f. Om de nimic, fără căpătâi, derbedeu, vagabond. ◊ Expr. (Adverbial) *A umbla haimana* = a umbla fără rost, a hoinări, a vagabonda. – Din tc. **haymana.**

4 ***bobosat, ~ă*** *a* [At: JIPESCU, O. 155 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***boboșa***] (Reg; d. ochi) Umflat.

5 **GHIMIRLÍE,** *ghimirlii,* s. f. **1.** Fierăstrău cu pânza îngustă. **2.** Casă mică și sărăcăcioasă. [Var.: **ghimerlíe** s. f.] **–** Et. nec.

6 **TELÁL,** *telali,* s. m. **1.** Negustor ambulant (de haine vechi). **2.** (Înv.) Persoană care făcea strigările la un mezat. **–** Din tc. **tellal.**

7 **POȘIDÍC,** (**1**) *poșidicuri,* s. n., (**2**) *poșidici,* s. m. (Reg.) **1.** S. n. (Colectiv) Mulțime, droaie, gloată de copii; *p. ext.* mulțime de animale mici. **2.** S. m. (Fam.) Epitet dat tinerilor, copiilor sau oamenilor mici de statură. [Var.: **poșândíc, poșodíc** s. n., s. m.] **–** Cf. magh. posadék.

8 **JIND** s. n. Dorință adâncă, poftă (de ceva greu de obținut). ◊ Loc. adv. *Cu jind* = cu ardoare, plin de dorință. ◊ Loc. vb. *A duce jind(ul)* = a duce dorul de ceva..., a jindui (**1**), a tânji după... **–** Din **jindui** (derivat regresiv).

III Lupta cu bezna

În tot acest timp, orbul sta posomorât, ghemuit în el. Îi trecuseră furiile dintâi, copilărești și dovedite neputincioase. Răzvrătirea cu care primise orbirea, zbuciumul nesupunerii sălbatece, mânia nebună cu care întâmpinase îngrijirile și pe cei care i le aduceau, toate se potoliseră.

Căzuse acum într-o spaimă, un fel de cutremur pentru tot ceea ce nu vedea și nu cunoștea. Fără Panteră nu îndrăznea să se miște, să întinză mâna, să clintească un picior. S-ar fi părut piroteală[1], amorțire. Nu. Era un fel de rușine, o umilire pentru neputința lui, el, fălosul de odinioară al tuturor puterilor trupului. Acum nu mai era stăpân slobod pe niciuna din forțele zăcașe[2] în el robite beznelor. Trebuia să-l cârmuiască altul. Era în stare să-i puie piedică și să-l trântească un copil. Și neputința asta îl sfărâmase.

Panteră nu-și da seama anume. Dar simțea că se petrece o năruire în tovarășul lui și îi fu teamă să nu-l piardă. De unde poți ști ? Își face seamă singur. Cât e de nebun, te pomenești cu el spânzurat. Mai ales lipsa de băutură îl poate împinge la toate deznădejdile. S-a gândit deci să-i vie în ajutor și să-i dea curaj.

A chemat pe ascuns o țigancă cu buh[3] de vrăjitoare și a pus-o să dea orbului în ghioc și în cărți, după ce o dăscălise el mai înainte ce să-i spuie și cum să-l povățuiască. Mai cu seamă să-l oprească de la băut și de la fumat, care costau prea scump.

Baba, venită ca din întâmplare, l-a uimit pe orb ghicindu-i tot trecutul, așa cum îl povestise el lui Panteră. Pe urmă i-a descoperit tainic că are să-și găsească vederile într-o biserică. Nu se deslușește dacă aproape ori departe (Panteră se ferea de Dervent), dar are să colinde mult. Tămăduirea îi vine de la o fiară. Asta îl impresionă adânc. Bine, biserica ar putea fi Derventul. Dar ce fiară să-l ajute ? A, da, Panteră... Și orbul se bucură. Destăinuirea îl lega cu încă o mie de noduri tainice de tovarășul lui. Vrăjitoarea sfârși cum o învățase bălțatul, oprindu-l cu desăvârșire de la orice fel de băutură

și de la tutun. Și îndeosebi îl jura să amâie orice răzbunare, orice și-ar fi pus în gând să facă rău, până după căpătarea vederilor. Să nu verse picătură de sânge, să nu omoare nici măcar un pui de găină. Pe urmă, putea să facă ce vrea. Până atunci însă, soarta îl cerea legat.

— Uite, ai aici, și hoața bătea cărțile cu arătătorul încârligat, o daravelă[4] cu unul de ghindă. Se arată slab și înalt, cu ochi mari și nasul încovoiat. Se ridică hain, cu dușmănie asupra ta…

— Ăsta e Stavarache, crâșmarul, își zicea Zahei.

— Să nu te întâlnești cu el până ce nu ți se dezleagă ochii și nu vezi, că e rău de tot. Cărțile arată că fără ochii tăi buni nu-l birui. Te răpune el.

Orbul primi și se plecă înseninat. Acum sfiala lui, amestecată cu rușine de lumea cealaltă, se prefăcea într-o așteptare sălbatecă, neclintită, din care nu îngăduia pe nimeni să-l tulbure. Nu suferea de la nimeni nici o vorbă, nici sprijin. Doar pe Panteră îl primea. Se lăsa în mâinile lui ca un copil. De la el cerea mâncarea și cu el deprindea să facă drumul până afară, la lac, unde mai răsufla. Îl asculta în toate și se supunea orbește.

*

Dar șuvoiul de viață din el, zăgăzuit de orbenie, îl silea fără voie și fără știrea lui să pornească pe alte căi ca să găsească înlocuitori ochilor pierduți.

Adâncit în el ca într-o găoace, nu se mișca zi-noapte. Nu întreba, nu cerea, nu se interesa de nimic. Foame, sete, alunecau pe lângă el neputincioase. Nemișcat, ațintit, bâjbâia tot timpul acolo, în întunericul lăuntric, și, din când în când, cu răsuflarea oprită, pândea. Un pas prin odaie răsuna acum întâi în adâncul lui și apoi afară, unde începea să ia o formă, să se întrupeze în anume fel, spre deosebire de alți pași. Un foșnet de fustă se deslușea, nu în ureche, ci în altă parte, într-o băgare de seamă a inimii, se deslușea hotărâtor de alte foșnete. Ușa scârțâia în anume chip când intra Panteră, altfel când o deschidea Paraipan și cu totul deosebit când se strecura un copil. Glasurile căpătau chipuri și puteau să întregească și să înlocuiască ele singure pe vorbitori.

El, care altădată nu se privise în oglindă nici măcar când se bărbierea, își pipăia acum îndelung părul și apoi își întreba repede degetele ce culoare au simțit. Își trecea mâinile pe piele, pe haine și

numaidecât le apăsa pe frunte, cerându-le acolo știri, care soseau șovăitoare. Dar nu se mulțumea. Le trimitea înapoi să se deprindă, să învețe, ca la școală. Mirosul lui, odinioară stângaci, ajunsese acum un crainic isteț, ca un copoi. Îl deprindea să cunoască izul de femeie, altul decât cel de bărbat ori de copil, izul de țigan osebit de cel de român, cum ar fi deslușit mirosuri de flori deosebite.

Astfel, el, care nu se sinchisise de sine, trăind într-o necunoștință de vită, lua acum în taină, pic cu pic, știință despre el și despre tot ceea ce, în afara ochilor pierduți, avusese, alături de ei, zestre bună și putere firească a zidirii lui. Se inventaria pe sine, nu din curiozitate ori din urât, ci dintr-o stăruitor de dureroasă nevoie pentru o nouă alcătuire, pentru o întregire din care să poată lipsi vederea.

Deznădejdea îl împingea la o lărgire și la o ascuțire de sine care-l umpleau de o frică pâlpâitoare. Începea o caznă fără de răgaz: să strămute bucățică cu bucățică lumea neagră din afară înlăuntrul lui, ca s-o plăsmuiască acolo iar ca mai înainte, când o vedea aievea. Migală uriașă pentru o viață întreagă.

1 **PIROTÍ,** *pirotesc,* vb. IV. Intranz. **1.** A fi copleșit de somn; a moțăi, a dormita, a ațipi. **2.** A fi abătut și fără vlagă; a tânji, a lâncezi (de boală, de bătrânețe etc.); *p. ext.* a zăcea, a boli, a gogi. – Et. nec.

2 **ZĂCÁȘ, -Ă,** *zăcași, -e,* adj. (Pop.) **1.** Care zace bolnav în pat; fără putere; *p. ext.* leneș, trândav. **2.** Fig. Rău, răutăcios, invidios; răzbunător. – **Zăcea** + suf. *-aș.*

3 **BUH** s. n. (Pop. și fam.; în expr.) *A-i merge* (sau *a i se duce cuiva) buhul* = a ajunge să fie foarte cunoscut (pentru faptele sale, de obicei reprobabile); a se spune despre cineva că... – Et. nec.

4 **DARAVÉLĂ,** *daraveli,* s. f. **1.** Pățanie; încurcătură; bucluc, belea. **2.** (La pl.) Treburi, interese; afaceri (comerciale), negustorie. [Var.: **daravéră** s. f.] – Din tc. **dalavera.**

IV Popa Gioarsă

Mai era puțin până la Buna Vestire[1]. Panteră zorea la mantia orbului. Un guler mare de samur, destul de chelbos, șterpelit de cine știe unde, avea să-i dea măreția compromisă de stofa și croiala proastă. O cingătoare de catifea stacojie cu o cataramă în paftale de aramă adăoga ceva de vlădică[2].

În dârdora pregătirilor, pică popa Gioarsă de la biserica mahalalei apropiate. Vremea se înmoinase[3], ciuruia la streșini și cocioabele parcă pluteau în noroiul cleios al gropii. Ici-colo, câte un bolovan șoldiu[4] însemna cărarea pe unde puteai răzbi. Altfel, îți lăsai acolo în mocirlă încălțămintea sau, dacă aveai cizme, intrai până la carâmbi[5].

Bătrâiorul, obișnuit cu stările localnice, sărea sprinten din piatră în piatră și nu se lăsa până nu pătrundea peste tot. Afară de zi întâi când purcedea cu botezul, el făcea și în cursul lunii un fel de inspecții inopinate cătunului. Asta din mai multe pricini.

Întâi fiindcă se prăpădea după țigăncile tinere. Au ceva arzui[6] în ele și sunt și mai ieftine. Popa era văduv și își agonisea, în chip de slujnică, câte o țiitoare scoasă din groapa gunoaielor. Când, sătulă de zgârcenia și de alte cusururi ascunse ale popii, fetișcana fugea cu bocceaua încărcată de rufe, așternuturi și alte mărunțișuri, păgubașul alerga la cătun. N-avea obicei să se plângă poliției. Știa că pe fugară nu o mai găsește, dar își căuta singur din casă în casă câte unul din lucrurile dosite.

Al doilea, cu prilejul cercetărilor, ochea o nouă țigăncușă și punea pe Paraipanca ori pe altă codoașă[7] să i-o aducă. Pentru asta, nu se da înapoi de la nicio cheltuială. Aleasa lui lua locul de gospodină. Și, după pilda înaintașelor, o ștergea și ea curând, ca să dea rând și câștig altor urmașe.

Se vede că popa pe lângă pagube avea și bucurii, că nu se da bătut. Se făcea că nu pricepe șmecheria și se arăta mulțumitor să fie păcălit iar de o nouă slujnicuță.

Al treilea, cotrobăind prin casele țiganilor, da uneori peste lucruri de preț: mătăsuri, broderii, blănuri scumpe. Descoperea argintării, giuvaericale, odoare de aur și nestemate, pe care le cumpăra pe nimic de la borfașii grăbiți să scape cât mai repede de ele.

— Ce să-ți dau pe gioarsele astea? zicea popa cântărind ceasornicul, ori broșa sau inelele, cu ochii în altă parte, ca să nu i se citească în ei prețul adevărat care îi sticlea în priviri.

Și nasul i se ascuțea ca un clonț de pradă. De aici porecla de popa Gioarsă. Cu „gioarsele" adunate, popa se pricepea să facă un mic negoț, pe picior. Avea enoriașele lui pricepute să desfacă marfa în alte mahalale, pe ascuns și fără primejdie.

Popa intra astfel cu mâna goală în cătun, jăluindu-se că a fost jăfiiit, și se întorcea cu buzunarele borțoase de marfa bună și căutată. Până seara, pica și țigăncușa la așternut.

*

De data asta, popa a tras ca din întâmplare la cocioaba lui Paraipan. A deschis fără să ciocănească și să mai întrebe. Blagoslovi și se prefăcu că nu știe nimic de orbul care sta înțelenit pe lavița de lângă perete. Panteră sări în fața lui să-l acopere. Dar namila din dosul lui i se revărsa pe toate laturile.

— Ce-i cu voinicul ăsta? Nu l-am mai zărit până acum la voi, Paraipane.

Paraipan, încurcat, tăcea.

— E luptător la circ ? Că am văzut în oraș niște afișe cu vreo zece uriași ca el. Ăsta, când s-o ridica drept în picioare, îți sparge tavanul, glumi popa ca să mai încălzească gheața cu care era primit.

— E un prieten al meu, păși cu scumpătate la vorbă Panteră.

— Păi tu trebuia să fii la vremea asta în spital, i-o întoarse popa. De ce ai ieșit?

— Pentru niște treburi.

— Ale tale ori ale ăstuia? și arătă pe orb. Că meșteșugul tău n-are căutare acuma. La vară, când s-or deschide comediile. Și cum te cheamă, voinice ?

Nu răspunse nimeni.

— Încotro mergi, omule?

Panteră fierbea.

— Are necazuri mari, părinte, nu-i arde de vorbă.

— Ești tutorele lui? De ce răspunzi pentru el? Ia dă-te la o parte să vorbesc eu cu el.

— Da' ce ești dumneata, pricoror? Ce ai cu tainele lui? se oțărî Panteră.

— N-am nimic. Dar poate o fi având ceva de spus. De ce să-l împiedici tu? Sunt duhovnic, se îndreptă popa spre Zahei. Dacă te apasă ceva pe suflet, mărturisește fără teamă.

Orbul sta înainte, țeapăn.

— Lasă-l, părinte, în pace, se amestecă și Paraipan.

— Îi fac ceva dacă mă uit la el? Voinic om și frumos, adause popa. S-ar face treabă bună cu el. De ce-l ascundeți? se hotărî, în sfârșit, preotul s-o curme cu vicleniile. Și o tăie drept.

— Parcă eu nu știu că e orbul cu care a fugit slăbănogul din spital.

Sufletul lui Panteră îngheță.

— Mi s-a spovedit noru-ta, Ruța, și mi-a spus tot, Paraipane. Și pe tine te credeam om cu minte și cu cap, mă Panteră. Ce-o să faci tu singur cu orbul în spinare ? Am venit să te-ajut. Adu pe orbul ăsta la mine. Cum te cheamă, omule ?

Și se întoarse spre Zahei.

Orbul nu deschise gura.

— Îmi place, continuă popa, și-și plescăi limba. Îi stă bine. Ăsta înmoaie inima oricât de împietrită. Aduceți-l între milogii mei: îi dau locul din frunte. Îi ticluiesc o poveste cu niște peripeții și niște minuni de pomină. Și-i facem și lui un rost pe lume.

Toți tăceau cu nasul în pământ și-l ascultau.

— Țiu câteva predici anume pentru el, să curgă gârlă milosteniile. Vă fac și vouă parte dreaptă.

Și-i privi zâmbăreț, pe rând.

— Dar, cum văgăuna asta a voastră e peste mână și n-are cine orbecăi cu el du-te-vino, dimineața și seara prin zăpezi și noroaie, îl mutăm la mine. Îi închiriez chilerul[8] de lângă pivniță... Pe nimica toată.

Cei doi cumetri rămăseseră stâlpiți, cu fălcile încleștate.

— Nu fiți capsomani[9] și gândiți-vâ bine.

Orbul, cu capul în piept, începea să se ridice greoi. Popa, bucuros, blagoslovi de plecare, stăruind viclenos:

— Uite, orbul a și priceput. Vă aștept mâine-poimâine, că vin Paștii... Și nu vă mai îngrijorați... îl ferchezuiesc eu să nu-l mai cunoașteți... Ca pe un vlădică...

Dar n-apucă să sfârșească, că, deodată, orbul se urni de pe laviță cu răcnetul:

— Stai că-ți dau eu ție vlădică.

Și cu o înjurătură grozavă se-ntinse, lungind mâinile dincotro venea vorba, să apuce.

Paraipan și Panteră se făcură mușuroaie prin colțuri. Popa Gioarsă pieri ca o stafie pe ușă.

Slăbănogul lăsă pe Zahei să bâjbâie puțin, apoi ieși cu fereală, îl liniști și-l sărută pe amândoi obrajii.

1 **BÚNA VESTÍRE** n. pr. f. Numele sărbătorii creștine (25 martie) închinate vestirii nașterii lui Isus Hristos; blagoveștenie. – **Bună** + **vestire** (după sl. *blagověștenije)*.

2 ***vlădică*** *sm* [At: PSALT. 129 / V: (îvp) ***vlădic***, (înv) ***vladic, vlad~, vled~*** / Pl: *~ici* / G-D: *~căi, ~icii, ~icei, ~ichii* / E: slv **владыка**] **1** (Înv) Persoană aflată la conducerea unui stat Si: *cârmuitor* (**5**), *domnitor* (**1**), *stăpânitor*. **2** (Îe) **De la ~ până la opincă** Din toate clasele sociale. **3** (Îae) Toți, fără nici o deosebire. **4** (Îvp) Arhiereu (**1**). **5** (Îvp; spc) Episcop[1] (**3**). **6** (Îvp; spc) Mitropolit. **7** (Îvp; pgn) Preot.

3 **MÓINĂ,** (**2**) *moine,* s. f. **1.** Timp mai călduros și umed, care urmează iarna după o perioadă de îngheț; *p. gener.* timp umed și cețos; moloșag. **2.** Teren agricol lăsat necultivat unul sau mai mulți ani (pentru a-și spori proprietățile productive). ♦ (Pop.) Ogor. – Cf. moale.

4 ***șoldiu, ~ie*** [At: COSTINESCU / V: (reg) ***~dâi, ~dâu*** / Pl: *~ii* / E: ***șold***[1] + *-iu*] (Reg) **1-3** *a* (D. animale sau, rar, d. oameni) Șoldit (**1-3**). **4** *a* (Pex) Schilod. **5-6** *av* Soldiș (**1-2**). **7-8** *a, av* Șchiopătat[2] (**2-3**). **9-10** *a* (Fig; d. obiecte) Șoldit (**4-5**).

5 **CARẤMB,** *carâmbi,* s. m. **1.** Partea superioară a cizmei care îmbracă gamba piciorului până aproape de genunchi. **2.** Fiecare dintre cei doi drugi paraleli ai loitrei, în care intră spetezele carului. **3.** Fiecare dintre cei doi drugi paraleli ai scării, în care intră fusceii. – Lat. ***calamulus*** *(< calamus* „trestie, arc, prăjină”).

6 ***arzúi, ~úie*** [At: MACEDONSKI, O. III 25 / Pl: ~ / E: ***arz*** + *-ui*] (Rar) **1** *a* Înfocat. **2** *sn* (Îs) *Vremea -ului* Vremea când se făceau plângeri împotriva domnului țării de către boieri sultanului.

7 **CODÓȘ, -OÁȘĂ,** *codoși, -oașe,* s. m. și f. (Pop.) **1.** Persoană care mijlocește prostituția; proxenet. **2.** Codiță (**2**). – Din tc. **kodoș.**

8 **CHILÉR,** *chilere,* s. n. (Reg.) **1.** Încăpere mică la casele țărănești, folosită drept cămară. **2.** Încăpere mică și joasă aflată în dosul casei țărănești, folosită ca locuință. – Din tc. **kiler.**

9 ***capsomán, ~ă*** *smf* [At: CARAGIALE, S. N. 34 / Pl: *~i, ~e* / E: ns cf alb *kaps*] (Prt) **1** Persoană încăpățânată Si: *captalan* (**12**). **2** Om prost.

V Cerșetorii

Propunerea popii, foarte priceput în alegerea și mânuirea calicilor, înflăcăra și mai mult pe Panteră. Orbul avea mare viitor în cerșetorie. Știa el pe unul care nu ajungea nici la glezna lui Zahei, și-și durase două perechi de case numai din ce-i căzuse în palma întinsă. Era puțină greutate să-l înduplece pe Zahei să primească starea de cerșetor. Până atunci, orbul nici nu vrusese s-audă când se aducea vorba de așa ceva.

E drept că nici Panteră nu-și pusese în joc toată trecerea și iscusința.

Într-o zi, tărăboi mare în casa lui Paraipan, țipete, urlete și Panteră dându-se de ceasul morții că i s-au furat banii. Cinci sute de lei strânși din spital și puși anume deoparte ca să-l ducă pe orb la Dervent și apoi la Brăila, cum se jurase. Că i-a luat unul, că i-a furat altul, n-avea însemnătate. Ce se face el acum? Cum adună bani la loc ? Nu rămânea decât să îngroașe obrazul și să se întoarcă la spital, unde să stea până strânge puțin cheag.

Orbul asculta prăpădit, fără un cuvânt.

— Decât înapoi la spital, mai bine apucă-te de cerșit, îl sfătuia cu tâlc viclean Paraipan. Vine Paștile și în câteva săptămâni faci mia de lei.

— Cum o să stau afară la ușile bisericilor, că eu nu pot răbda frigul, se văieta slăbănogul. Mă prăpădesc mai înainte să pot strânge un franc, să-l las lui Zahei, săracul.

— Stă și Zahei lângă tine, alunecă vorba Paraipan.

— Dar ce, el poate să-mi ție de cald? Ba, pe deasupra, să răcească și el degeaba pentru mine.

Ăsta era un brânci pentru orb care, clătinat, căzu.

— Lasă că ies eu. Duceți-mă chiar de mâine unde vreți, că eu nu îngheț nicăieri, se predă orbul și nu mai scoase nicio vorbă.

De Buna Vestire Zahei fu gata. Paraipan alesese o biserică aristocrată, în centru, cu clientelă bogată. Dar, ca să iasă din groapă

până în ulița orașului, cum nu putea să sară din piatră în piatră, orbul s-ar fi umplut de noroi până în gât. Toată strălucirea regiei lui Panteră s-ar fi dus pe gârlă. În cârcă nu-l putea scoate om. Poate un bivol. Atunci Paraipan a înhămat gloaba lui bătrână la cotiga de fiare vechi care a scrâșnit sub povara cerșetorului și cu multe opinteli s-a putut descleia… Ș-au pornit…

La biserică, bocluc. Aici cerșetoria era ținută cu mare rânduială. Milogii își aveau locurile hotărâte cu autorizarea epitropiei dată staroștilor care îi aduceau, îi așezau și-i supravegheau fără să se bage de seamă. Nu putea intra cerșetor strein. Patronul mai privilegiat îi înșira pe ai lui pe partea dreaptă, cum ieși, a pridvorului. Ai potrivnicului în stânga. E un schepsis și aici. Credincioșii miluiesc mai ales la ieșirea din biserică. Atunci mai lesne vine milostivului să scoată banul cu dreapta și să-l zvârle, coborând treptele, în mâinile întinse tot din dreapta. Ca să dai celor din stânga, trebuie să te oprești la fiecare cu o mișcare stingheritoare, la jumătate întoarcere spre stânga, și să mergi așa sucit din om în om pe trepte în jos.

Pe Zahei, sosit cam târziu, prietenii au vrut să-l așeze la loc de cinste, chiar în ușa bisericii. Și Panteră se îndesa să-l împingă în titularul locului, un milog cu mâna dreaptă zgârcită, care, cu acest prilej-minune, o întinse și se agăță zdravăn de pervaz.

Zarvă mare între tovarăși. Clanul întreg se mișcă și tăbărî să azvârle pe tulburătorii ordinei. Panteră și Paraipan zburară cât colo, orbul rămase însă neclintit ca o stâncă bătută de valuri. Asta impuse respect. Sosi numaidecât un epitrop adus urgent de patronul cu drepturile încălcate, care, după ce ascultă pe pârâți, se milostivi să așeze pe Zahei, spre marea ciudă a celorlalți cerșetori, jos pe ultima lespede. Până la el se istovea cea mai mare parte a dărniciei. Ajungea drojdia, scursura milei.

Dar și așa poate că ar fi strâns mai mult. Însă Zahei nu s-a învoit cu niciun chip să ție mâna întinsă, nici să se milogească, cum făceau ceilalți. Sta tăcut, grav, cu capul în piept și pleoapele închise, el însuși închis celor din afară ca la o rugăciune. Cerșea pentru el, milogindu-se, un nepot al lui Paraipan, un copilaș chincit jos la picioarele uriașului stană de piatră.

Mulți nici nu-și închipuiau că Zahei este milog văzându-l atât de demn, așa de deosebit și cu grijă îmbrăcat. Treceau pe lângă el ca pe lângă un credincios oprit acolo în cine știe ce reculegere. Câțiva îl priviră lung, mirați de înfățișarea și voinicia lui.

La socoteală au ieșit abia câțiva lei cu care nu puteau acoperi nici chiria cotigei[1].

Pe urmă toată săptămâna biserica boierească rămase pustie. Nu se slujea decât dumineca și la sărbătorile mari. Și atunci lume puțină: câteva cocoane bătrâne, doi-trei pensionari. Botezurile se săvârșeau în casă, ca și cununiile. Morții, de cum răposau, erau duși de-a dreptul la capela cimitirului, iar pomenile se făceau la anume așezăminte unde calicii căpătau numai mâncare, cât să-și umple o dată, acolo, burțile.

Slujbele și praznicele se păstraseră la bisericile mici din mahala, unde lumea săracă, necăjită și darnică are zilnic nevoie de mângâiere. Aici este adevăratul vad al milogilor. Preoții nu mai prididesc cu pomeni, parastase[2], nunți și botezuri, afară de alte slujbe, dezlegări, acatiste, molitve[3] de curățenie, spovedanii, masluri[4] și împărtășanii. Bisericile stau toată ziua deschise. Când se întâmplă câte o moarte - și în sărăcime se moare des -, e o adevărată pleașcă nu numai pentru popi. Se bucură cârciumarii, de-a valma cu negustorii de lucruri cerute de datoriile înmormântării. Se face dever[5] mare la băuturi, lumânări, blide și basmale. Colivele sunt mari cât roțile de car. Praznicele țin ca la nuntă și se sfârșesc la fel, cu chefuri. Iar în fruntea celor ce se îmbuibă sunt săracii și cerșetorii, răsfățații pomenilor. Mortului îi cântă tarafuri de lăutari. Ca să se mângâie, rudele mortului, în drum spre groapă, azvârle pumni de bani în sus, ploaie pe capul milogilor.

Asta n-o știuse Panteră. A aflat-o târziu, după ce a bâjbâit și și-a pierdut vremea pe la toate locașurile sfinte din centru înghesuite între case înalte și magazine, într-o lume streină de grijile celor de dincolo.

Dar cine putea să-l care pe Zahei prin mahalale ? El iar se slăbănogise. Nepoții lui Paraipan, ca și bătrânul, furau banii și se țineau numai de joacă, în loc să poarte pe orb acolo unde simțeau că e rost de pomeni. La rândul său, orbul se arăta din ce în ce mai îndărătnic. Nu-i plăcea deloc meseria. Dar, își spunea Panteră, trebuie răbdare, până la urmă Zahei n-are ce face și are să se dea pe brazdă.

S-a gândit într-o vreme să-l închirieze lui popa Gioarsă. Ambiția l-a oprit. Totuși, trebuia făcut ceva grabnic. Se apropiau Paștii, singura ocazie de agonisit câștig. După asta, se întindea pentru cerșetorie un sezon mort până la Moși. Pe urmă vara toată milogii intrau în șomaj negru.

Între timp treapădul[6] în oraș se oprise din pricina calului bolnav. Altă code ar fi costat și mai scump. Cu piciorul și tramvaiul se pierdea o jumătate de zi și nu scoteau nici pingelele tocite.

Se mai adăogase ceva din senin. O primejdie grea care-l silea pe Panteră să ocolească centrul și să stea cu ochii în patru. Cocoanele începuseră să se uite întâi cu milă, apoi cu alți ochi la orb. Le impresiona tinerețea, chipul, ținuta și mândria lui. De Florii s-au strâns câteva împrejurul lui Zahei și cercau să-l descoase despre viața pe care o duce, ce a fost, unde stă, ce rude are, cine-l îngrijește, mai rău ca niște mahalagioaice. I-au cerut adresa să-l cerceteze acasă, să-l ajute și să vadă ce se poate face pentru el.

Orbul a stat tot timpul mut și-ncruntat. Dar ele nu s-au dat bătute. Panteră le-a auzit sfătuindu-se să intervie la asistența orbilor.

E păcat, un munte de om să stea degeaba. Trebuie scos din gheara exploatatorilor, băgat într-o școală de orbi, învățat o meserie, să ajungă un om folositor societății... și câte altele care l-au mâniat pe orb, gata să le înjure și să le ia la rapanghelii[7] chiar acolo, în tinda bisericii.

Panteră știa bine că pe Zahei nu l-ar fi smuls din loc întreaga poteră a poliției. Dar s-ar fi stârnit scandal cu bătaie și ancheta ar fi ajuns până-n groapa gunoaielor și în casa lui Paraipan, unde nu era bine să se scormonească. E cuminte cu poliția să nu ai de-a face.

Încolțit din toate părțile, Panteră începu tratative cu Jachetă, care avea învoielile lui cu autoritățile și nu-i păsa de comitete muierești, societăți de protecție și alte farafastâcuri.

Până atunci în cariera lui Zahei popas.

1 ***cotígă*** *sf* [At: PSALT. 310/31 / V: ***căt~, ~tiúgă*** / Pl: *~igi,* (înv) *~íge* / E: ucr **котига**] **1** Căruță scurtă pentru transporturi ușoare. **2** Cantitate care se poate transporta cu cotiga (**1, 3, 6**). **3** Car mic. **4** Car sărăcăcios, cu coșul stricat. **5** Căruță cu două roți Si: *teleagă.* **6** Car mai lung cu care se aduc lemne de la pădure. **7** (Înv) Car mare, cu pereții metalici, întregi, folosit la transportul gunoaielor. **8** (Prc) Fiecare dintre cele două roți, de mărime inegală, legate printr-o osie, pe care se reazemă grindeiul plugului Si: (reg) *căroaie, rotilă, teleagă, teleguță.* **9** (Reg; fig) Preot bătrân și bărbos.

2 ***parastas*** *sn* [At: (a. 1738) BUL. COM. IST. IV, 74 / V: (reg) ***parais~, ~at, ~aț, parâs~, părăistaș, părăs~, părăstaș, perestaș***

/ Pl: *~e, ~uri* / E: slv ***парастасъ,*** ngr παράστασις] **1** Slujbă religioasă făcută pentru pomenirea morților Si: *panahidă* **2** (Pex) Praznic care se face după o astfel de slujbă Si: *pomană.* **3** (Îe) **A-i purta (cuiva) ~sele** A-i dori cuiva moartea. **4** (Reg) Colivă. **5** (Reg) Sumă de bani care se dă unui preot pentru oficierea unui parastas (**1**). **6** (Pop) Colac dat preotului la oficierea unui parastas (**1**) sau a unui maslu, ori persoanelor care au luat parte la un parastas. **7** (Trs) Colac folosit la îndeplinirea unor ritualuri de nuntă. **8** (Bot; reg; îc) **~sul-popii** Salbă-moale *(Evonymus europaeus).*

3 **molíftă** și (vechĭ) **molítvă** f., pl. *e* (vsl. *molitva,* rugăcĭune, d. *moliti,* a se ruga). Rugăcĭune pe care preutu o citește unuĭ bolnav, uneĭ femeĭ la 40 de zile după ce a născut saŭ cînd te împărtășeștĭ: *preutu ĭ-a făcut moliftă.*

4 ***maslu*** *sn* [At: PARACLIS (1639), 252 / V: (reg) ***~sclu, ~liu*** / Pl: *~ri, ~le* / E: slv **масло** „ulei”] **1** Una dintre cele șapte Taine ale Bisericii ortodoxe. **2** Slujbă bisericească oficiată pentru un om grav bolnav și la care se face ungerea cu mir. **3** Slujbă bisericească de sfințire a untdelemnului pentru Marele Mir, oficiată în joia dinaintea Paștelui. **4** (Reg) *~ul casei* Sfințire a casei Si: *sfeștanie.* **5** (Reg) Ungere a mortului cu mir. **6** (Nob) Untdelemn sfințit.

5 ***dever***[2] *sns* [At: GORJAN, H. II, 40/2 / V: (îvr) ***~vră*** *sf* / E: tc ***devir***] (Îvp) **1** Volumul valoric al vânzărilor de mărfuri pe o perioadă dată. **2** (Pex) Vânzare mare Si: (reg) *alișveriș.* **3** (D. magazine; îla) **Cu ~** (**mare**) Cu vânzare intensă. **4** (Îal) Cu afluență mare de cumpărători.

6 ***treapăd*** *sn* [At: M. COSTIN, O. 160 / V: (îrg) ***tra~, trep~,*** (reg) ***trapăt, ~ăt*** (Pl: *~e),* (rar) ***~ă*** *sf* / Pl: (rar) *trepede* / E: pvb ***trepăda***] **1** Trap[1] (**5**). **2** (Reg; îe) **A umbla** (sau **a fugi, a da) în** ~ (sau **în ~pete)** A umbla repede. **3** (Reg; îae) A fugi (**1**). **4** (Reg; îe) **A lua în** (sau **la) trepete** (pe cineva) A certa aspru (pe cineva). **5** Tropăială. **6** (Pop) Alergătură multă de colo până colo Si: *umblătură.* **7** (Pop; pex) Oboseală. **8** (Mun) Loc de trecere (**1**). **9** (Med; pop) Diaree (**1**). **10** (Med; reg; șî*scu sânge*) Dizenterie. **11** (Înv; în Țara Românească) Taxă percepută de la cei care nu se înfățișau la procesele în care erau implicați sau care nu-și plăteau datoriile.

7 ***rapanghel*** *sn* [At: I. GOLESCU, C. / A și: *rapanghel* / Pl: *~e,* (rar) *~i,* (îvr) *~uri* / E: ngr ῥ**απα**γγ**ελία** „poruncă, ordin”] **1** (Pop; îe) **A lua** (pe cineva) **la ~** (sau **la ~e**) sau (rar) **a da** (pe cineva) **la ~** A certa (**1**) (pe cineva). **2** (Pop; îae) A lua (pe cineva) la bătaie. **3** (Reg) Dans popular nedefinit mai îndeaproape.

VI Popas

Vremea se îndulcise. Soarele pripea[1]. Sub sălciile înverzite, mâțișorii scuturați ca niște omizi trosneau sub tălpi și împrăștiau un ușor miros amărui.

Orbul învățase câteva drumuri. Ieșea singur dis-de-dimineață la malul lacului, unde sta nemâncat până noaptea târziu, când trebuia să-l aducă acasă cu sila. Veghea c-o undiță în mână.

Boarea lină a lacului, plescăitul apelor, izul de baltă, tremurul sforii cu nada în capătul cufundat, îl umpleau de dor și nefericire. Amintiri pline de viață dunăreană îl potopeau. Zbor cu lotca[2], îmbrățișări cu valurile, izbânzi la pescuit, lumina și libertatea care dau drumul nestânjenit puterii din el, să miște, slobodă, brațele tari, și-i mânase picioarele neostenite… Unde erau? Știa el: lumina se plimba afară, juca în solzii valurilor stârnite de vânt, da ocol malurilor, când pe cel unde sta el, când pe cel dimpotrivă, se anina în păienjenișul crengilor înmugurite. O căuta, o simțea lângă el, o urmărea cu arzime, gata s-o pipăie, fără s-o poată prinde.

Atunci o ciudă amarnică îl frământa. Ce ? Numai ochii sunt pe lume? Și iar se căznea, așa orb, s-o afle. Dar nu se putea decât să și-o închipuie. Nu uitase cerul. Ridica și rotea ochii lui alburii într-acolo, nu izbutea decât să dibuie o plăpândă, slabă atingere, ca o mângâiere. Mai dulce, mai subțire, alta decât tremurul gâdilitor care-i furnica pielea. Și pricepea cu uimire că deosebește astfel lumina de căldură, până atunci pentru el amestecate, una și aceeași.

Pornea pe firul ăsta de pricepere, care-l ducea în adâncul lui. Se pomenea ajuns pe un alt tărâm, în lumea cu lumina lăuntrică, unde nu era nevoie de ochi. Călca întâia oară, uluit, meleagurile lui proprii, unde nu mai străbătuse nimeni…

— Ce faci, nene orbule, striga copilul de lângă el, că fuge peștele cu nada!

Dar orbul nu se sinchisea. Mâna care ținea trestia îl însoțea în călătoria depărtată din sinea lui, unde nu se prinde pește. Degetele

nu simțiseră smucitura și undița se afunda târâtă de vânatul scăpat.

*

Paștele sosea cu bogățiile lui de jale și bucurii. Până la Dumineca Luminată, femeile își boceau prin toate cimitirele morții. Pretutindeni numai lumânări aprinse, colivi, artose[3] și colaci. Dar de la înviere înainte se veseleau mai ales bărbații, cu chefuri și chiolhane[4] prin cârciumi și pe la completuri[5]. Din amândouă, și din plâns, și din petreceri, ieșeau câștiguri bune pentru milogi. Până și cei mai nevoiași și mai nemernici se întorceau cu traistele doldora și bani în buzunare.

Zahei se împotrivea să mai cerșească. Mai ales că i se spusese că trebuie să intre sub ascultarea lui Jachetă. Pentru asta, era nevoie să se despartă de Panteră și să părăsească groapa gunoaielor. N-avea cine să se fâțâie cu el de colo până colo, dimineață-seară în oraș și înapoi. Patronul îl oprea la el și îl culca undeva lângă biserica hotărâtă, să fie tot timpul acolo la îndemână, cum cerea interesul meseriei, din zori și până noaptea târziu, când lumea iese de la denii.

Orbul nu s-a lăsat înduplecat decât cu greu.

— N-am strâns destui bani să pornim unde ceri tu, îl dăscălea Panteră. Ca să trecem la Dervent și pe urmă să colindăm Brăila, trebuie pe puțin mia de lei. Dunărea nu se trece pe degeaba…

— O trec înot, noaptea, se-nflăcăra orbul.

— Tu. Dar eu?

— Te iau pe umerii mei.

— Asta nu. Trebuie să momim grănicerii noștri și pe ai bulgarilor, să ne treacă cu barca. De unde parale, dacă nu cerșim acum? Altfel, ne cer pașaport scump ca ochii din cap.

— Bine, punea orbul capul în pământ. Da' după Paști pornim.

— Pornim, dacă avem cu ce. Atârnă de câți bani adunăm, se da repede înapoi Panteră, cu alte planuri în minte.

*

Paștele, ca și celelalte praznice petrecute cu zarvă, certuri și bătăi între cerșetori, n-a adus mare pricopseală.

Zahei a stat mut și surd. Ursuz tot timpul, n-a întins mâna s-o bage în ochii trecătorului, altfel nepăsător. Nu s-a mierloit pentru

sănătatea miluitorilor. Ochii, gura, urechile lui le ținea zăvorâte. Și el, întreg, de piatră.

Jachetă, ca să risipească impresia rea și să-i îndreptățească purtările, îi atârnase de pieptii mantiei o tăbliță pe care scria: „Orb, mut și surd din naștere!” Inscripția lămurea lumea care, înduioșată, îi lăsa un ban în strachina de la picioare. Lui Zahei îi spusese că tăblița este o icoană făcătoare de minuni.

După sărbători, noul patron n-a știut cum să scape mai repede de un cerșetor așa de păgubos și l-a trimis înapoi lui Panteră cu câțiva zeci de lei înnodați în batistă. Pe deasupra cu certificat verbal de incapacitate și purtare rea. Adică aflaseră toți stăpânii de cerșetori că nu e bun de nimic și nu-l mai primeau în tagmă.

Pentru Panteră era falimentul.

Orbul și-a luat din nou în stăpânire locul de pe marginea bălții, cu undița în mână și gândurile aiurea, pe tărâmurile cu lumină lăuntrică.

1 **PRIPÍ,** *pripesc,* vb. IV. **1.** Refl. A face un lucru în grabă și adesea fără chibzuială, a acționa în pripă. ♦ Intranz. (Înv.) A se grăbi, a se zori. ♦ Tranz. A accelera, a iuți ritmul unei acțiuni. ♦ A nu izbuti, a rata o acțiune din cauza grabei. **2.** Refl. A se încălzi la foc; (despre alimente) a se coace (superficial) la un foc (prea) repede. **3.** Tranz. (Pop.; despre soare) A dogori, a arde. – Cf. bg. pripra.

2 **LÓTCĂ,** *lotci,* s. f. Ambarcațiune de pescuit îngustă, cu prora și pupa ascuțite și ridicate, mânuită cu ajutorul lopeților. – Din rus. **lodka.**

3 **ÁRTOS,** *artose,* s. n. Pâine specială dusă la biserică în ajunul sărbătorilor religioase sau al altor evenimente, pentru a fi binecuvântată de preot, și care servește la împărtășanie. – Din ngr. **ártos.**

4 **CHIOLHÁN,** *chiolhanuri,* s. n. (Pop. și fam.) Petrecere, chef mare (și zgomotos). [Var.: **chiulhán** s. n.] – Din tc. **külhan.**

5 **COMPLÉT[1],** *completuri,* s. n. (Franțuzism ieșit din uz) Bal popular; local de dans (în cartierele periferice ale unui oraș). – Probabil din **cuplet** (confundat, prin etimologie populară, cu *complet[2]*).

VII Vânătorii de lipitori

Groapa gunoaielor se golea. Oamenii se risipeau în toate părțile. Unii în oraș să strige haine vechi, ori să cânte că repară ghete sau pun cozi la topoare. Ăștia țineau locul cucilor care vesteau primăvara prin dumbrăvile satelor și crânguri. Țigăncile cu coșuri de flori și răsaduri în cap ca niște pupeze moțate umpleau ulițele. Copiii ieșeau să vânză semințe și floricele. Dar cei mai mulți hoinăreau la întâmplare, umblând după ce le pica înainte, munci sau ciordeli, ori și una, și alta. Unii nu se mai întorceau seara. Nestatornici, mâneau veseli pe unde-i apuca noaptea, pe cheiuri, sub poduri, în ganguri, prin grădini și ruine. Purtau sub zdrențe nu numai foamea de pâine. Duceau cu ei o altă flământzeală, de libertate, aventură și depărtări. Miragii ce-i mânau la voia întâmplării prin țară, unde rătăceau până ce iarna le trăgea în față obloanele de ger. Atunci se întorceau la groapa lor.

Sorocul plecării lui Panteră nu sosise. El era legat de alți tovarăși pe care-i aștepta mai târziu.

În casa lui Paraipan se punea acum la cale, ca în toți anii, vânătoarea de lipitori. Copiii erau strânși de pe maidane, se renunța la negustoria de fiare vechi și pregătirile se sfârșeau repede cu raderea părului de pe picioarele gloabei, ca să se prinză lipitorile de ele. La copii nu era nevoie. Dihăniile trăgeau la carnea lor fragedă fără să li se mai facă înlesniri și pofteli. Anul acela, lipitorile se căutau grozav și aveau preț urcat pe piață. Un toptangiu[1] neamț cumpăra cât de multe, cu grămezile, pentru nevoile unei case de medicamente din Germania, care scotea din ele anume doctorii. În timp ce frecau cu săpun pulpele mârțoagei, Zahei tocmai ieșea din casă.

— Mergi cu noi, nene orbule? țipă un băiețel…

Atât i-a fost de-ajuns lui Panteră, care se plesni cu palma peste frunte că nu se gândise.

— Cum nu, îl luăm și pe el. Vii și tu Zahei cu noi, îi spuse

aproape poruncitor, privindu-i picioarele vânjoase cu mușchii umflați, gata să plesnească pielea.

Caravana porni din zori să colinde bălțile din jurul Bucureștilor. Intrau în marginea mlaștinei întâi copiii cu calul de căpăstru. Apa senină la față se tulbura numaidecât, cercuri-cercuri, de nomolul scormonit din fund. După el, cu bățul în mână, încet și dibuind cu tălpile mâlul moale, se lăsa Zahei. Sub labele lui, nomolul făcea clef-clef, grohăind înfundat.

— Pe-aici, nea orbule, îl îndemnau puradeii fericiți…

Panteră și Paraipan rămâneau pe mal supraveghind operația.

— Mai la dreapta…

— Mai la stânga… strigau ei de sus, călăuzind pâlcul.

— Stați pe loc, poruncea bătrânul.

— Zahei, intră mai la adânc, îndemna Panteră.

— Acum opriți-vă.

Vânătorii trebuiau să rămână nemișcați o bucată de vreme, ca să se limpezească apele. Noroiul stârnit cădea iar la fund și da pas lipitorilor să iasă la pradă. Dar copiii puși pe joacă, pe jumătate voioși, pe jumătate speriați, bălăceau necontenit picioarele, le trăgeau afară, săreau… Cei mai fricoși, cum simțeau o gâdilătură, o zbugheau sau se apucau de coama gloabei și i se săltau în spinare, câte doi-trei, ciorchine, deodată.

— Lăsați, mă, calul, că-l deșălați, îi mustra stăpânul.

Neastâmpărul îi cuprindea însă și pe ceilalți, mai mărișori, care făcuseră pe vitejii. Acum simțeau și ei numai furnicături și înțepături pe picioare. O tuleau atunci și ei, țipând, afară. Unii cu câteva dihănii negre-verzui înfipte în piele, alții cu nimic. Fetițele mai îndrăznețe rămâneau chicotind în apă, până ce Paraipan le scotea cu înjurături, ca să culeagă vânatul. El smucea cu dibăcie, câte două-trei deodată, lipitorile abia aninate, care i se zvârcoleau în palmă, și repede le arunca într-un borcan. Apoi îi îmbrâncea pe copii iar în apă.

Uneori le arăta el însuși cum să facă. Intra binișor în balta limpede, pășea lin abia mișcând tălpile ca să nu deștepte nomolul ațipit la fund, și numai aștepta. Prin cleștarul rece începeau numaidecât zvâcnituri, scurte fulgerări negre; lipitorile care simțiseră carne. Le înhăța aproape mai înainte ca să se agate, vânturându-și mâinile după ele. Dar lecția nu prindea.

Numai calul și orbul stăteau liniștiți, fără să le pese. Amândurora le făcea plăcere scalda și răcoarea în care se simțeau

slobozi. Carnea trudită a mârțoagei se odihnea și se înviora ca într-o baie. Pulpele orbului tremurau desfătate de mângâierile apei. Ar fi rămas acolo bucuros toată ziua. Îl scoteau cu de-a sila. Zahei ieșea cu picioarele negre de viermii lacomi, înfipți în ele cu tot dinadinsul.

— Vezi, dacă n-asculți să ieși la timp? îl dojeneau prietenii. Uneori erau nevoiți să-l presare cu sare, ca să dezbere vânatul de pe el. Numai așa lipitorile își dădeau drumul din carnea lui.

Încurajați de nepăsarea orbului și supunerea calului, copiii intrau iar, se risipeau prin băltoace și începeau să-și culeagă singuri ori unul altuia lipitorile de pe picioarele lor sfrijite.

Așa îi apuca seara. Multe seri de-a rândul. Ajungeau cu prefirarea bălților până departe spre apus în heleșteiele Ciorogârlei, la răsărit, dincolo de apele Scroviștei și lacurile Țigăneștilor. Acolo le mijea mănăstirea ca o arătare din basme, răsfrângându-și zidirile-i albe cu turle roșii în apele rumenite de apusuri.

Copiii nu se mai sfiau acum nici de șerpi. Îi culegeau ca pe niște curelușe negre cu care se încingeau, îi atârnau colan pe după gât, sau îi răsuceau brățări, încolăciți pe brațe și mâini.

Se întorceau noaptea, împleticindu-se, sleiți de sânge, rupți de foame, dar voioși, cu sânul cămășilor doldora de melci și scoici. Calul abia târând picioarele se clătina sub dăsagii cu borcane și damigene pline cu marfă, lipitori veșnic neastâmpărate, necontenit gata să se strecoare afară și să fugă.

În curte, gloaba cădea dihăinată[2], cu botul într-un maldăr de fân verde, și închidea ochii. Nu-i mai ardea de mâncare. Oamenii tăbărau pe mămăligă și pe strachina cu ciorbă de pește amestecată cu buruieni. Copiii adormeau cu lingurile în mâini și se culcau toți afară sub stelele strălucite care le sorociseră soarta.

Curând n-au mai luat calul. Îi economiseau sângele și puterile. Picioarele lui Zahei erau de-ajuns pentru toate lipitorile bălților.

1 ***toptangiu*** *sm* [At: POLIZU / Pl: *~ii* / E: tc ***toptanci***] (Tcî) Negustor care vindea cu toptanul (**2**) Si: *angrosist*.

2 ***dihăni*** [At: C. PETRESCU, R. DR. 19 / V: (reg) ***dăhula, dăobi, decula, dehăina, dehula, dihăina, dihăma, dihula*** / Pzi: *~nesc* / E: nct] (Reg) **1-2** *vtr* A (se) obosi foarte tare, cărând ceva. **3** *vr* (Îe) **A se ~ de râs** A se prăpădi de râs. **4** *vi* A flămânzi foarte tare.

VIII Nerăbdare

Primăvara înaintase. Copiii isprăviseră cu florile de zarzăr. Acum jăfuiau de prin grădini crenguțe de liliac pe care le vârau sub nasul orbului să le miroasă.

Zahei începu să-și piarză răbdarea.

— Când pornim? lua el din scurt pe Panteră.

— Acușica, mâine-poimâine, îl liniștea prietenul. Să mai strângem nițele parale.

Dar el își avea socotelile lui. Aștepta niște tovarăși cu care, vara toată până toamna târziu, colinda bâlciurile țării. Cel dintâi târg mare se deschidea de Sfântul Gheorghe. Și până atunci mai erau aproape două săptămâni.

În sfârșit, Stoian și Stanciu, doi vlăjgani buhoși[1], puțind a rachiu, sosiră. Erau proprietarii unei comedii cu bărci și căișori și ai unei panorame, unde „tot ce e zugrăvit afară înăuntru este viu și natural": un vițel cu două capete și cinci picioare, o femeie cu coadă de pește, un ciung care coase cu piciorul și alte minunății făgăduite pe mușamalele de la intrare.

Pe lângă talentele lui Panteră, Stoian și Stanciu închiriau regulat și calul lui Paraipan, ca să le învârtă comedia.

Plecau de obicei din București încărcați claie peste grămadă, în căruțe cu chirie, la un loc pânze, lemne, stâlpi, călușei și oameni peste ele. Ajunși la întâiul bâlci, dau drumul căruțelor, nu le mai trebuia. Le-ar fi ținut să le plătească degeaba câteva luni. Pe când așa rămâneau pe loc cât pofteau. Apoi de aici se mișcau la alte târguri apropiate tocmind chervane[2] ieftine din sat. Uneori se statorniceau cu săptămânile în marginea vreunui oraș sau târgușor. Așa că opreau numai pe Panteră pentru panoramă și calul pentru comedie. La înapoiere, veneau tot așa, cu popasuri, strămutându-și tarhatul[3] din bâlci în bâlci, cu căruțe de ocazie, până la București. Aici înghesuiau calabalâcul în magazii, iar ei înfundau toată iarna cârciumile, la table și barbut.

De data asta, Panteră îi vesti că se desparte o vreme de ei și pleacă singur. El cu orbul aveau să pornească mai înainte în cărucioara lui Paraipan, după niște treburi prin părțile Brăilei. Dar patronii să nu ducă nicio grijă: la sorocul bâlciului au să se găsească negreșit acolo. Și le smulse câteva carboave[4] arvună[5] pentru el și calul lui Paraipan.

— Gata. Mâine pornim, glăsui el bucuros către Zahei. În zori luăm drumul Brăilei.

Orbul se mulțumi să suspine adânc.

— Nu ne mai încârduim cu bețivii ăia, îl lămuri Panteră, pe drept îngrijorat să nu-l stârnească iar pe orb la băutură. Noi mergem înainte singuri. Trecem prin sate bogate, ne oprim la curți boierești și mai câștigăm ceva.

Orbul ciuli urechile. Tovarășul urmă să laude milostenia țăranilor.

— Nu mai cerșesc, îi tăie el scurt vorba.

— Nici nu e nevoie, întări Panteră. Oamenii pe acolo dau fără să le ceri. Te găzduiesc chiar o noapte, două și a doua zi pleci încărcat.

Orbul posomorât nu zicea nimic. Panteră căută să-l liniștească.

— Se cheamă că nu dau pomană. Dăruiesc oaspeților un fel de plocoane.

Zahei mârâia.

— Țăranii sunt primitori, îl lămurea Panteră. Și au de toate, nu ca noi, orășenii.

Și începu să-i înșire foloasele raitei ce pusese la cale prin țară, până să ajungă la bâlci.

— Ajungem mai repede cu trenul, întâmpină nemulțumit Zahei, dornic de răzbunare. Îl gâtui pe Stavarache, dau foc hanului, ne ascundem în baltă și fugim în Bulgaria. Acolo, dacă vrei, mă fac cerșetor. Îți cânt și-ți joc pe la toate curțile.

— Ai uitat că ne trebuie bani, îl răsuci Panteră în loc. Trenul e scump foc. Așa, prin sate, mai căpătăm o para, două. Îți trebuie și ție de-o haină, de niște cipici[6].

— Nu-mi trebuie, c-a venit vara.

— N-o să umbli acum gol, îl prociti[7] slăbănogul. Și pe urmă nu uita ce ți-a proorocit ghicitoarea… întâi să-ți găsești vederile și apoi să te răzbuni. Vindecarea îți este într-o biserică. N-a spus care și unde. Până la Schitul Derventului le încercăm pe toate, cădem la toate icoanele. Poate îți afli vederea în drum. Pe urmă te răzbuni. A știut vrăjitoarea ce spune: așa orb, vrei să strângi pe altul de gât în

loc de Stavarache?

— Dă-l dracului, că-l cunosc acu și după miros, făcu Zahei cu scârbă. Pute cât de colo a grec.

Panteră nu pricepea.

— Păi, numai el este grec pe lume?

Dar orbul nu vru să-l lămurească despre noile chipuri în care el a deprins să cunoască lumea și oamenii.

1 **BUHÓS, -OÁSĂ,** *buhoși, -oase,* adj. (Pop.) **1.** Ciufulit, zbârlit; cu părul zbârlit (ca bufnița). **2.** (Rar) Buhăit. – **Buhă** + suf. *-os.*

2 **CHERVÁN,** *chervane,* s. n. (Înv.) **1.** Car mare pentru transportul mărfurilor și al persoanelor. **2.** Șir lung de trăsuri sau de care. – Din tc. **kervan.**

3 **TĂRHÁT,** *tărhaturi,* s. n. (Pop.) Sarcină, povară; bagaj, calabalâc. – Din magh. **terhet** (acuz. lui *teher).*

4 **CARBOÁVĂ,** *carboave,* s. f. Veche monedă rusească de argint sau bancnotă de hârtie, egală în valoare cu o rublă (care a circulat și în Țările Române); carboanță. – Din rus. **karboveț.**[1]

5 ***arvună*** *sf* [At: N. TEST. (1648) / V: ***~vonă, ~voană,*** (înv) ***aravonă, arăvonă*** *sn* ***aravon, arăvon, ~un²,*** ***aron, rav~*** / Pl: *~ne* / E: ngr ἀρρ***αβ***ῶν] **1** (Pfm) Acont. **2** (Înv) Amanet. **3** (Înv) Daruri făcute la logodnă, care angajează ambele părți la căsătorie.

6 ***cipíc*** *sm* [At: CODRU-DRĂGUȘANU, C. 16 / V: (reg) ***chipíc, ciupíc*** / Pl: *~ici* / E: bg **чепик**] (Mol; înv) **1** Gheată. **2** Papuc de lână împletită sau de stofă. **3** Pantof.

7 ***prociti*** [At: (sec. XVI) DHLR II, 527 / V: (îrg; cscj) ***~ceta, ~cita,*** (reg) ***~ceti*** / Pzi: *~tesc* / E: slv ***прочитати***] **1** *vt* (Înv; c. i. acte, cărți, texte etc.) A citi în întregime sau mereu. **2** *vt* (Înv; c. i. acte, cărți, texte etc.) A citi cu voce tare în fața cuiva. **3** *vt(a)* (Îvp; c. i. acte, cărți, texte etc.) A reciti. **4** *vt* (Îrg; c. i. lucruri citite, cunoscute, știute, presupuse etc.) A repeta (**1**) în gând sau cu voce tare. **5** *vt* (Înv; c. i. elevi) A examina din toată materia, recapitulativ. **6** *vt* (Pop; c. i. oameni) A mustra[1]. **7** *vi* (Olt) A vorbi fară rost Si: *a flecări, a pălăvrăgi, a trăncăni.*

IX Pe drumurile țării

— Mă, nu porniți marțea la drum, îi dăscălea Paraipan, dichisind căruța de plecare.

— Lasă, neică, mie-mi merge bine marțea. Eu mă am rău cu lunea, că e cap de săptămână și început de muncă, glumea Panteră.

„Dă-i drumul", porunci el vizitiului, un băiețel, nepot de-al bătrânului, luat în chiria căruței. Copilul învârti plin de ifose frișca[1] și scutură frânghiile ce țineau loc de hățuri.

— Hii, poștalionul, strigă el.

Și calul se urni încet, cu părere de rău.

Până să iasă în calea mare a Sloboziei, trepădară satele mărunte din preajma orașului, cu orbul pe stinghia din față lângă copil și Panteră trântit pe un maldăr, în dricul scârțâitor al hodoroagei[2]. Gloaba își târșâia la pas copitele prin praful gros al ulițelor și le poticnea de toate pietrele.

— Faceți-vă milă și pomană pentru un orb fără vedere, se tânguia Panteră din spate.

Orbul nu spunea nimic.

Săreau câinii, se stârneau copiii, alergau orătăniile bucuroase de bălegar proaspăt căzut în drum.

— Faceți-vă milă, se mierloia slăbănogul și mai cu foc.

Și de ici ieșea o gospodină c-un știuc[3] de mămăligă, de colo o fată cu o bucățică de pită, de dincolo o bătrână c-o poală de mălai. Bogdaprostele curgeau. Când n-auzea nimeni și glasul sleit al lui Panteră rămânea neascultat, se-ndemna la cerșit băiețelul. Ăsta cânta subțire, cu viers înalt și argintiu, care străbătea curțile și scula lumea.

Din loc în loc, ori de sete ori de prefăcătorie, cerșeau apă de băut. E păcat mare să nu dai însetaților să bea. Ieșeau care mai de care cu bardace[4], donicioare[5], oale. Pe deasupra, îi dăruiau și cu merinde. Țigănușul nu văzuse de când e el atâta mâncare. Înfuleca ziua întreagă și tot nu se mai sătura. Se-ngrășase binișor de la o zi la

alta.

Uneori poposeau prin curțile oamenilor, găzduiți și ospătați cu milă. Dormeau în căruță ori la căpița cu paie. Calul își căpăta și el merticul[6] de milostenie, nutreț, o mână de ovăz. Cum era blând și înțelept, îl îndrăgeau copiii și-l ghiftuiau cu tărâțe furate din ladă, turtițe de floarea-soarelui, grăunțe, mohor verde smuls din grădini. El bălăngănea a mulțumire capul lui mare și scofâlcit și rodea vârtos.

Nu plecau dintr-un sat până nu ajungeau la popă. Îi scormoneau oriunde ar fi fost, la munci, la cârciumă. Lui nu-i cereau pomană. Dimpotrivă, îl plăteau, îl luau să le deschidă biserica și să citească rugăciuni pentru orb. Zahei intra călăuzit de Panteră și cădea cu fruntea de icoane. Aici, în sfârșit, cerșea și el: își cerșea vederile.

Câte un preot înduioșat îi citea molitve lungi de însănătoșire, scuturându-i în cap patrafirul, cu colțurile căruia orbul își freca ochii. Alți preoți prinși de treburi îi da pe mâna țârcovnicului care le deschidea sfântul locaș. În satele unde nu găseau pe slujitorii altarelor acasă, intrau în biserică duși de vecinii înduioșați. Uneori pătrundeau singuri. Învățaseră unde stă de obicei cheia. Sau pe glaful de deasupra ușii, ori sub streașină. Era de-ajuns să întindă mâna și să bâjbâie ca să dea de ea.

Orbul, purtat de mână, îngenunchea botocănos, pocnindu-se de toate icoanele. Nu știa să se roage. Nu înșira vorbe, nu se bătea în piept. Urca numai în el o fierbințeală venită din adânc, care-l ardea până-n ochi și-i stârnea lacrimi. Însoțitorii, lumea adunată, îl priveau cu cutremur. Zbucnea atunci din orb ceva aprig, strein, fioros, de care își spuneau toți că și Dumnezeu ar trebui să ție seamă. Când isprăvea, se întorcea la loc, în liniștea lui posomorâtă.

Dar priveliștea asta împătrea milostenia satului spre marea mulțumire a lui Panteră.

*

Pe măsură ce se depărtau și pătrundeau în inima Bărăganului, satele se făceau tot mai rare. Mergeau ziua întreagă fără să întâlnească o casă. Drumul se întindea tainic, pustiu de căruțe și călători. Rareori o fântână cu roată ori un puț cu cumpănă, la care alergau ca la o vietate ocrotitoare.

Când îi apuca seara în câmp, trăgeau cocia[7] în șanț și deshămau. Scoteau merinde și îmbucau ceva. Nu știau de ce, dar parcă cu

sfială. Vita se apuca să pască troscot[8] de pe marginea șoselei, până îngenunchea de culcare. Orbul punea o piatră căpătâi și nu se mai clintea. Ceilalți doi rămâneau în mijlocul pustietății cu toată imensa roată a pământului întinsă în jurul lor până dincolo de cer.

Domol, aburii serii intrau în marile boiangerii[9] ale apusului, de unde ieșeau norii, închipuind năprasnice fiare vinete ori balauri de aramă aprinsă.

— Mâine o să avem vreme frumoasă, zicea Panteră ca să-și dea curaj.

Noaptea plana ca o uriașă pajeră fumurie, posomorând cu aripile ei câmpul. Bălăriile începeau să șoșotească, holdele să vălureze tainice.

Calul ridica deodată capul întrebător spre stăpâni. Se scula și se apropia de copil care se vâra sub animal. Dihănii abia zărite porneau să se foiască din toate părțile. Se mișcau toate măruntaiele vii ale câmpiei. Popândăi ieșeau tiptil din găuri și stau sculați în două labe. Șoareci și cârtițe treceau încoace și încolo drumul alb de praf. Iepuri țușteau, gângănii necunoscute veneau până la ei. Cărăbuși greoi, coropișnițe cu fălcile înarmate, greieri săritori.

Focuri tainice se aprindeau și se stingeau în fundul zărilor.

— Ce-i acolo, nea Panteră? întreba copilul înfricoșat.

— Joacă comorile, nu mai te uita, că orbești.

Băiatul ascultător privea în sus. Dar acolo ochii stelelor prea erau mari și prea se zgâiau țintă la el, spionându-l. Trebuia să și-i închiză pe ai lui.

Un cârd de păsări trecea cu țipete de spaimă pe sus. Țigănușul tresărea.

— Gâște sălbatece, îi spunea Panteră. Trec la munte.

Zahei, neadormit, cu capul pe bolovan, îi asculta fără să se clintească. Veghea nemișcat până aburea ziua, pe care o aștepta, deși știa că n-are s-o vadă.

Câte un urlet jalnic se prelingea de departe.

— Lupul, nea Panteră. Și copilul sărea de sub cal și se ghemuia în el. Hai să ne urcăm în căruță.

— Nu e lup. E un câine rătăcit, îl domolea ăsta.

— Cum rătăcit? Ce caută?

— A rămas de la vreo căruță, lămurea Panteră.

Copilul sta gata să plângă.

— Aprinde focul, se ruga el.

— Aici în Bărăgan? Cu ce? Doar să facem țăndări și să ardem

căruța. Când ne-om întoarce la toamnă, găsim paie. Atunci, dacă vrei, aprindem toate miriștile.

Și se cuibăreau amândoi în căruța șoldită în șanț.

Deodată, o duduitură grozavă deștepta pustiul și trecea cu văpăi în priviri cutremurând tărâmurile. Băiatul încremeni.

— Scoală pe nea orbul să vie lângă noi, se ruga el copleșit.

— Lasă-l că-i trudit. E trenul de noapte, nu te speria. Duce călători la Dunăre.

Și tăcerea înaltă cădea iar peste ei, ca o vietate neagră, strivitoare, alături de singurătate, cealaltă spăimântătoare dimensiune a nemărginirii.

1 **FRÍȘCĂ**[2], *friști,* s. f. (Pop.) **1.** Nuia, vergea. **2.** Fig. Femeie tânără, zglobie, atrăgătoare, șmecheră și ușor neserioasă. – Din magh. **fricska.**

2 **HODORÓG**[2], **-OÁGĂ,** *hodorogi, -oáge,* s. n., s. m., s. f. **1.** S. n. (Fam.) Lucru (de obicei vehicul) învechit, stricat, hodorogit, care face zgomot la orice mișcare. **2.** (Fam.) S. m. și f. Persoană bătrână, neputincioasă, ramolită. **3.** S. f. art. (Pop.) Dans popular românesc din sudul Transilvaniei cu ritm vioi; melodie după care se execută acest dans. – Din **hodorogi** (derivat regresiv).

3 **știúc (-ci),** s. m. – Bucată, fărîmă. Germ. *Stück* (Mîndrescu, 91; Gáldi, *Dict.,* 196).

4 **bardace** f. pl. soiu de prune cu gât *(Prunus insititia).* [Lit. prună în formă de *bardacă* sau de urcior].

5 **DONIȚĂ,** *donițe,* s. f. **1.** Vas făcut din doage de lemn, cu toartă (și capac), cu care se cară și în care se ține apa; cofă, botă. **2.** Găleată de lemn (largă în partea de sus) în care se mulg vacile sau oile; șiștar. **3.** Conținutul unei donițe (1, 2). [Pl. și: *doniți*] – Din sb. **dojnica.**

6 **MERTÍC,** *mertice,* s. n. **1.** Măsură veche pentru cereale, egală cu circa 1-2 ocale. ♦ Cantitate de cereale sau de făină cuprinsă într-un mertic (1). **2.** (Înv.) Plată în natură (sau în bani) care se lua la mori pentru măcinat; *p. restr.* rație, porție de mâncare. ◊ Expr. *A(-și) lua* (sau *a da cuiva) merticul* = a primi (sau a da) o bătaie. [Pl. și: *merticuri*] – Din magh. **mérték.**

7 **COCÍE,** *cocii,* s. f. (Înv. și reg.) Trăsură (ușoară). ♦ Căruță. [Acc. și: *cócie*] – Din sb. **kočija,** magh. **kocsi.**

8 **TRÓSCOT** s. m. Plantă erbacee cu tulpina ramificată, întinsă

pe pământ, cu numeroase frunze mici, cu flori hermafrodite verzi, pe margine roșii sau albe *(Polygonum aviculare)*. – Din sl. **troskotŭ.**

9 **BOIANGÍU,** *boiangii,* s. m. (Înv.) Vopsitor de textile. – Din tc. **boyacı.**

X Bâlciul

În proorul[1] Sfântului Gheorghe, Panteră și orbul tăbărau în marginea satului, pe-o pajiște largă, unde își găsiră tovarășii. A doua zi, bâlciul se înfiripa.

De o parte și de alta a unei hudiți[2] croite prin iarba crudă, câteva zeci de umbrare, din pânze întinse pe prăjini, desfășurau pe tarabe teancuri de stămburi înflorate, trâmbe[3] de pânzeturi albe, americă[4] și madipolon[5], barchetărie[6] amestecată, chembrică[7] vânătă pentru căptușeli și oxforduri trainice, ici-colo percaluri[8] și mătăsuri lucitoare.

În alte părți, spânzurau haine bărbătești, straie de copii, ițari, ilice și zeghi[9] găitănate[10]. Pe tejghele, stive de pălării pentru flăcăi, grămezi de cipici, pantofi, papuci, cizme și iminei[11], porcoaie[12] de opinci, curele, șerpare[13] lângă brâie verzi și roșii, chingi și căciuli țuguiate. Alături se-nălțau vălătuci[14] de abale[15] albe și dimii[16] cafenii. Din tavane atârnau ca niște steaguri, de sub care chemau negustorii, fel și chip de basmale, testemele[17] și barize[18], limonii[19], verzi, untdelemnii, nărămzate[20], albastre și roșii, împreună cu tot soiul de alte modișicuri fistichii, între care se legănau perechile de ciorapi bătute de vânt. Pungi albe de piele, cu gurile strânse, se bălăbăneau goale, aninate în băierile lor lungi.

Coropcari[21] neosteniți își deschideau tolbele purtate în spate de-a lungul țării, din care se revărsa marchidănia[22] lor măruntă, mărgele de sticlă, cercei, inele cu pietre ce-ți luau ochii, nasturi, testele de ace și bolduri, fluturi aurii de prins pe fote[23] și pe ii, cilicuri[24] pentru împodobit năframe și gevrele[25], pachețele de copci și iglițe[26], cârlige de croșetat horbote[27], undrele[28], mosorele cu ață și ciulele[29] de ibrișin[30], sculuri[31] de arnici[32], pacuri[33] de lânică, în fețele a o sută de curcubeie, bricege, cuțitașe, cocoșei vopsiți în verde pentru prins la pălărioarele băieților, fluiere, muzicuțe și drâmbe cu zumzet de gâză, cărțulii cu visul Maicii Domnului, vămile văzduhului sau minunile Sfântului Sisoe care bate pe diavol

cu toaca în cap.

Alte barăci încărcate cu brașovenie[34] ațineau calea gospodarilor cu sape, cazmale, ferăstraie, coase și topoare, lanțuri și lănțuguri, fiare de plug, lacăte și cârlige, lângă lăzi de zestre zugrăvite cu păsări și lalele roșii pe câmp verde.

Nu lipseau tablagiul cu turtă dulce, alvițarul totodată și bragagiu[35], nici limonagiul, precum nici gogoșarul cu cazanul sfârâitor, răcnind ca și cum el ar fi fiert acolo în clocotul uleiului. Meșteri țigani întindeau în ochii oamenilor tendechi[36], balamale, farașe, vătraie, sule și frigări bătute de ei din ciocan. Ursari cu namile de fiare ținute în lanț de belciugele petrecute prin nas, tarafe de lăutari cântând la cârciuma scoasă din sat, sub umbrar de crăngi verzi, orbi, șchiopi, ologi, ciungi, paralitici plimbându-și shilodeniile ca niște trofee.

Astea și multe altele strânse la un loc în cuprinsul unei uliți de cincizeci de stânjeni[37] și revărsate puțin în lături, unde se suceau, se răsuceau și se învârteau șivoaie de lume amestecată, în țipete, chiote, strigăte, suduieli, înghionteli și îmbulzeli fără astâmpăr și fără sfârșit.

Numai în câteva ceasuri iarba reavănă a poienii se prefăcuse sub miile de picioare într-o prăfărie ce îmbâcsea văzduhul.

De-o parte, la margine, se înălța comedia, o ciupercă uriașă sub căciula de pânză a căreia se hâțânau căișorii și bărcile, așteptând să se umple de copii. Apoi gloaba lui Paraipan, muștruluită de țigănuș, se urnea, gâfâind, s-o miște ca pe-o morișcă.

Aici huietul și zarva sporeau mai ales în fața panoramei, o baracă de pânze peticite, cu niște zugrăveli de o parte și de alta a intrării. Pe podețul de scânduri înălțat la ușă, un papugiu de București, mânjit cu roșu și negru pe obraz, se omora țipând și urlând tot soiul de pofteli, „intrați, domnilor", amestecate cu fel de fel de palavre, glume, strâmbături, câteodată și măscări aruncate lumii, căscată la scălâmbăielile lui.

Lângă el, tolănit pe pântece, gol, ca să i se vadă pielea de fiară pestriță, Panteră își zornăia lanțurile. Noroc că era o zi caldă. Sub nas purta, lipite cu clei, niște fire lungi și țepoase smulse dintr-o bidinea, mustățile.

Mâinile și picioarele le ținea vârâte în labe de urs. Din șezutul, așijderi îmbrăcat într-un fund de pantaloni de blană pătată, pornea o coadă cu pămătuf în vârf. Când Panteră făcea pe mâniosul, mârâia și își arăta colții înfășurați în foiță subțire de șic[38] galben culeș de

pe bomboane, își flutura și coada înfuriată cu ajutorul unei vergelușe ascunsă sub burtă. Între labele de dinainte ținea un hartan[39] de miel din care se prefăcea că mușcă cu înverșunare.

Uneori se opintea să sară asupra mulțimii s-o sfâșie, dar îl ținea lanțul grozav cu care era ferecat de gât.

După ce arăta cu bățul din mână toate minunile zugrăvite afară și după ce înghițea o tigaie de câlți aprinși, demonstratorul tăbăra pe Panteră, pe care-l descria amănunțit din cap până-n coadă, gâdilându-l de-al dracului cu bețișorul mai ales pe sub burtă, ca să-l facă să râză. Fiara, mișcând musteții zburlite, îl înjura cumplit printre dinți.

Lumea se oprea crucită. Femeile borțoase nu știau cum să întoarcă mai grabnic capul, copilașii urlau de spaimă. Dar băiețandrii, flăcăii și bărbații făceau pe vitejii și intrau, târând nevestele și fetele după ei. Îi ispitea mai cu seamă o femeie țâțoasă, care ieșea din când în când afară pe podișcă[40], numai într-un tricou de culoarea cărnii, din care zbucneau goale, brațe, coapse și pulpe atletice. În sunetele asurzitoare de trâmbițe, ea își încolăcea pe după mijloc un șarpe verde bălțat cu galben, al cărui cap cu limbi jucăușe și-l vâra în gură.

La spatele șandramalei, în căruța văduvă de cal, tânjea Zahei orbul. Se încredințase și Panteră că nu mai era loc și pentru el între atâția milogi care umpleau târgul.

*

Ziua întâi merse strună. Stanciu și Stoian, turlaci[41] de basamac[42], au scos pe Panteră din verigi, au deznodat calul din chingi și i-au dat drumul să pască unde o apuca și el. Țigănușul s-a culcat lângă orb.

Gloaba a umblat în dreapta și în stânga până a dat de o livadă cu lucernă, raiul vitelor. S-a pus de-a mâncat până n-a mai putut. A doua zi, l-au găsit umflat cimpoi, abia trăgându-și sufletul.

— Moare roibul, nea Panteră, se văita băiețelul.

Din lumea adunată cineva strigă:

— Chemați pe moș Trifu. L-am văzut adineauri în cârciumă.

După puțină zarvă, se înfățișă un unchiaș mărunțel, care cunoscu numaidecât din ce pricină se zvârcolește calul.

— Fierbe lucerna în burta lui ca borhotul în tocitoare, spuse el. Acuș îi plesnește rânza, dacă nu-i dau cep.

Se învoiră pe-o firfirică[43]. Meșterul strânse repede câteva paie și găteje uscate, bătu amnarul și aprinse puțină flacără, scoase din teșilă[44] o sulă groasă vârâtă într-o țeavă de tablă ca într-o teacă, o trecu prin văpaia focului până se roși, apoi cu ea în mână se apropie de cal. Animalul ridică o clipă capul cu ochii împăienjeniți, gemu, și-l trânti la loc. Omul se plecă peste vită, prubului[45] cu palma câteva șchioape în stânga, pipăi coastele, le numără și înfipse cu putere, între ele, sula abia răcită, cu teaca ei cu tot. Și, iute, trase numai sula afară. Copilul țipă înspăimântat și se repezi la cal. Lumea se cutremură.

Dar din deșertul umflat al vitei, pe țeava rămasă între coaste, țâșniră, vâjâind ca aburii dintr-un cazan de mașină, toate gazele strânse sub presiune în bărdăhanul calului, care-l sugrumau și-i striveau inima. Foalele i se dezumflară în câteva clipe ca un balon înțepat. Răsuflarea i se rări, se adânci, gemetele se potoliră și calul ușurat adormi.

— A scăpat ușor, se lăuda izbăvitorul. Sunteți buni de cinste. Numai să-l lăsați să se hodinească vreo câteva zile. Și să plătiți ispașă[46] pentru stricăciunea făcută în nutrețul rumânului.

În timpul ăsta, bâlciul începuse și, până să se găsească alt cal, comedia sta înțepenită. Niciun gospodar nu vrea să închirieze cal bun, pentru învârteala asta în loc, care amețește și betejește vita. La asemenea muncă trebuie o gloabă proastă, de dârvală[47].

Stoian și Stanciu se scărpinau în cap. Panteră, luminat, sări.

— Ce mai trebuie cal, mă? Avem orbul. Ăsta învârtește zece comedii deodată.

Așa a și fost. Zahei intră supus între hulube, propti mâinile în pârghiile roții și căișorii porniră a zbura.

Încălzit, robotul s-a dezgolit până la brâu, a suflecat izmenele peste genunchi și până seara târziu n-a avut nevoie de odihnă.

Lumea, mirată, da năvală ca la urs.

— Nu ți-e greu, Zahei? l-a întrebat așa, ca de bună cuviință, Panteră.

— Aș, de unde, o jucărie, răspunse el.

— Ia uite, mă, huiduma, se minunau bărbații.

Femeile însă tăceau, amănunțindu-l din ochi. Cu capul înălțat și părul creț fâlfâindu-i pe grumazul voinic, cu chipul tragic adâncit în durerea lui necunoscută, cu pieptul împlătoșat de mușchii vii împietriți sub opintire, cu șalele puternice și mijlocul arcuit de

încordare, orbul era măreț. Nu ca un făt-frumos, ci ca un aprig armăsar de viță strălucită, rătăcit printre gloabe.

Și muierile, fără să se priceapă mult, simțeau asta. Care din ele n-ar fi jinduit să facă un copil aidoma?

*

Târgul a ținut o săptămână. La spartul lui a fost un chef de pomină între negustorii plini de bani și voie bună.

La panoramă se dau ultimele „reprezentații". Orbul mai avea de trudit un sfert de conac, când Stoian și Stanciu se întoarseră de la cârciumă candrii48 și cu arțag. Suduiră lumea încă înghesuită, dibăciră pe unul care nu plătise și-i zălogiră pălăria. Pe urmă le căşună pe Zahei.

Prinseseră de mult pică pe orb că nu bea cu ei, că se ținea fudul, că-și dă ifose și se grozăvește că e tare.

— Și tu ce te miști așa moale, mă puturosule ? De-aia te plătesc eu? se răsti Stoian în gura mare la orb.

Orbul nu băgă în seamă vorbele bețivului și învârti înainte.

— Oprește, răcni ăsta.

Dar orbul abia începuse. Porni să dea vânt căișorilor.

— N-asculți. Stai că te-nvăț eu minte.

Turbat, se vârî printre spițele comediei în mișcare. Prins în învârtitură, se suci cu ele deodată până ajunse la orb și vru să-l înhațe de ceafa.

Zahei nu se sinchisi. Scutură numai umărul și-și repezi un cot înapoi.

— A, dai în stăpân-tu? zbieră ca un nebun bețivul și tăbărî cu pumnii în spinarea plecată a orbului. Sări și Stanciu, mai voinic, și i se încleștă de un braț. Comedia se învârtea acum și cu mușterii călări, și cu ciorchinele ăsta de oameni între barele ei.

În sfârșit, Zahei se propti îndărăt și opri scurt hardughia, care, scuturată, se clătină, scârțâind. Lumea sări jos din ea și o goli. Bețivii, acum nestingheriți, îl cuprinseră pe orb din față și din spate, izbindu-l mânioși.

— Ce vreți voi, mă? Bătaie?

Și Zahei, bâjbâind, apucă zdravăn pe fiecare cu câte o mână de ceafa, îi depărtă binișor de el și-i încovoie la pământ, unde-i propti cu nasurile strivite de țărână, până nu mai suflară. Lumea țipa:

— Lasă-i, că-i omori.

— Săriți, că-i răpune.

Dar nimeni nu îndrăznea să intre ca să-i scape. Hărmălaia creștea. Cei doi zăceau ca două stârvuri, cu mâinile lui Zahei în ei. Țigănușul înspăimântat fugi la Panteră.

— Aleargă, nene, că-i face praf.

— Cine, mă?

— Nea Orbul. Omoară pe alde Stoian.

Panteră își scoase zgarda, zvârli coada și labele și, așa gol, sări de pe podișcă. Se strecură prin mulțime, trecu pe sub lanțul de căișori, dar stete deoparte, uitându-se la picioarele lui Zahei gata să plesnească pe oricine s-ar fi apropiat.

— Mă, să nu dai, că sunt eu.

— Care ? și orbul se făcu că nu-i cunoaște glasul.

— Eu, Panteră.

— Ce vrei ?

— Lasă-i, că-i omori.

— A dat în mine.

— Intri în pușcărie pentru niște bețivi.

— Las' să intru.

— Păi, acolo ai să-ți găsești tu vederile și pe Stavarache?

Orbul se înduplecă.

— Zici tu să-i las ? Bine. Dar trebuie să ție minte.

Părăsindu-și jos vrăjmașii, se apropie de roata lăuntrică, inima comediei, unde stă înfiptă în fofeaza[49] de fier osia verticală din mijloc, pârghia în care se sprijină, se alcătuie și se învârtește toată schelăria clădirii.

— La o parte toți, răcni el.

Și se opinti, de două, de trei ori, cu pieptul și mâinile pe catargul uriaș. Cu o trosnitură scurtă, fusul trunchiului se frânse din rădăcină, de la roată. Stâlpul se plecă. Și ciuperca comediei, cu toate lemnele și fiarele zuruind în ea, se pleoști lăsându-se pe-o rână.

Lumea fugea spăimântată, lăsând pe cei doi sub ruină, unde orbul bâjbâia pe brânci. Panteră îl ajută să iasă.

— Ce făcuși, mă?

— Nimic, spuse calm orbul.

— I-ai ucis.

— Da’ de unde. Le-am frecat numai muștiucurile de pământ.

— Trăiesc ? răsuflă ușurat slăbănogul.

— Du-te de-i vezi. Vrei să-i trag afară?

— Lasă-i dracului acolo, se lepădă speriat tovarășul, să zacă până mâine. Noi trebuie să fugim.

— Păi, de ce?

— Cum de ce? Te reclamă că i-ai snopit.

— Aș, snopit. Le-am făcut nițică boiangerie la nas, să li se ușureze creierii de trăscău.

— Și pe urmă ne apucă să le plătim comedia stricată.

— Șandramaua asta viermănoasă? și Zahei zvârli o înjurătură cu trei caturi… Și la urmă ce-o să-mi ia?

— Nu-i de glumit. Pe tine te bagă la răcoare, mie îmi poprește calul și căruța. Mai bine s-o ștergem până nu-și vin în fire. Tot nu mai avem nimic de făcut aici. Bâlciul s-a închis, comedia e boșorogită. Până s-or dezmetici să ne caute, ne pierdem urma. Hai la căruță.

— Bine, hai, dacă vrei tu. Și orbul intră iar la supunere.

— Vreau, nu vreau, altceva n-am de ales. Și, să știi, că de acum nu ne rămâne decât cerșetoria. Tu singur ți-ai făcut-o… Ce avuși cu comedia?

Și Panteră scuipă cu năduf.

— Cum să plecăm acum seara? crâcni țigănușul…

— Taci și-nhamă. Nu e treaba ta.

Și, până să se urnească primarul cu vătăjeii, teleguța cu calul înzdrăvenit îi scotea pe drumuri lăturalnice spre alte sate milostive ale țării, unde se mistuiră.

1 **PRÓUR** s. n. (Pop.) Timpul zilei (dis-de-dimineață) când pleacă oile la pășune. ◊ Expr. *În prour de...* = la începutul zilei; *p. ext.* la începutul unui anotimp. [Var.: **próor** s. n.] – Et. nec.

2 **HÚDIȚĂ** ~**e** *f. pop.* Ulicioară îngustă care servește drept trecere de pe un drum pe altul. /*hudă* + suf. ~*ița*

3 **TRẤMBĂ,** *trâmbe,* s. f. **1.** Bucată mare de pânză sau de stofă (făcută sul); val. **2.** Dungă, fâșie. **3.** Val, vârtej de apă, de praf etc. **4.** Rând, șir, lanț. **5.** Ceată, grămadă (de oameni), pâlc. – Din sl. **tronba.**

4 ***américă sf*** [At: I. IONESCU, M. 691 / E: ***America***] Pânză de bumbac de calitate inferioară.

5 **MADIPOLON** s. n. Pînză albă de bumbac, apretată, folosită la confecționarea rufăriei de pat și de corp. *Madapolam. .. de toate colorurile.* BULETIN, F. (1843), 211/41. *1 fustă matepolon* (a. 1853).

IORGA, S. D. VI, 139. *Toți călătorii îl aplaudară, afară de cei doi bogasieri cari se ocupau de stamba și madipolonul lor.* FILIMON, O.II, 132. *Nu mai aveam de-a face nici cu iluziunile mele tinere, ci cu bucățile de. . . madipolon, stambă etc.* DEMETRESCU, O. 96. *Poartă, la buzunarul de sus, o batistă pusă ca un petec de matipolon.* I. BOTEZ, B. I, 117. *Cîrpe albe de matipolon.* ALR I 1876/900, cf. ALR II 3320/791. - Pl.: *madipolonuri* (TDRG). – Și: **madipolán** (LM), **madepolón** (ȘĂINEANU, D. U), **madapolón** (COSTINESCU), **madapolám, matipolón** (pl. *mati- poloane,* CIAUȘANU, V. 179), **matepolón** s. n.; **madapolámă** (pl. *madapolame,* PONTBRIANT, D., LM) s. f. - Din fr. **madapolam.** Cf. rus. мадеполан.

6 **barhét** *s.n.* (*ind. text.*) Țesătură de bumbac (cu desene), flanelată pe o față sau pe ambele fețe. • pl. *-e.* și *barchét, barhént s.n.* / < germ. ***Barchent.***

7 **CHÉMBRICĂ,** (**2**) *chembrici,* s. f. **1.** Țesătură subțire de bumbac, vopsită într-o singură culoare și bine apretată. **2.** Sortiment de chembrică (**1**). – Din engl. **cambric.**

8 ***percal*** *sn* [At: GOLESCU, Î. 135 / V: (reg) ***par~, parcală*** *sf* / Pl: *~e* și *~uri* / E: ger ***Perkal,*** fr ***percale***] (Iuz) **1** Țesătură ușoară de bumbac, folosită mai ales la confecționarea cămășilor. **2** (Lpl) Diferite sorturi de percal (**1**).

9 ***zeghe*** *sf* [At: LB / V: ***zeghie,*** (îrg) ***zeche, zechie, zechi, zechie, zeiche, zeichi, zeichie***[1]***, zeighie, seche*** *sf* / Pl: *zeghi* / E: nct] (Pop) **1** Haină țărănească, de obicei, lungă și largă, făcută dintr-o țesătură (de lână) groasă (și ornamentată cu găitane), care se poartă, mai ales, în regiunile de munte Si: *bundă* (**1**), *dulamă* (**3**), *suman,* (reg) *contăș* (**3**), *ghebă, laibăr, lăibărasc, recăl, țundră* (**1**). **2** Haină (lungă) (fără mâneci) făcută din piele de oaie și purtată de ciobani Si: *cojoc* (**1**), *șubă.* **3** Țesătură (groasă) de casă, făcută din fire de lână, care se întrebuințează, mai ales, la confecționarea hainelor țărănești Si: *aba*[2] (**1**), *pănură* (**1**), (reg) *dimie.* **4** (Reg) Basma (**1**). **5** (Pex) Îmbrăcăminte specială pentru deținuți, confecționată dintr-un postav subțire, cu dungi albe și gri (sau maro), late și dispuse vertical, astfel încât cele două culori să alterneze.

10 **GĂITĂNÁT, -Ă,** *găitănați, -te,* adj. (Înv.) Împodobit cu găitane (**1**). [Pr.: *gă-i-*. – Var.: **găietănát, -ă** adj.] – **Găitan** + suf

11 ***iminei*** *smp* [At: I. GOLESCU, C. 181 / V: ***~nii*** / E: tc ***yemeni***] (Iuz) **1** Pantofi de modă turcească, cu căputa înconjurând călcâiul, făcuți din marochin și purtați odinioară de boieri. **2** Jumătăți de ghete. **3** Pantofi cu vârful ascuțit, purtați în trecut de țărani. **4**

Opinci cu talpă de lemn.

12 **PORCÓI,** *porcoaie,* s. n. Grămadă de fân sau de paie; *spec.* căpiță. ♦ P. gener. Grămadă, morman, maldăr. [Var.: **purcói** s. n.] – **Porc** + suf. *-oi.*

13 **ȘERPÁR,** (**1**) *șerpare,* s. n., (**2**) *șerpari,* s. m. **1.** S. n. Brâu lat de piele (prevăzut cu buzunare) pe care îl poartă țăranii; chimir. **2.** S. m. Pasăre răpitoare, asemănătoare cu acvila, cu spatele de culoare brună-cenușie și cu pântecele alburiu, care se hrănește mai ales cu șerpi, șopârle și broaște *(Circaetus gallicus).* – **Șarpe** + suf. -*ar.*

14 **VĂLĂTÚC,** *vălătuci,* s. m. **1.** Sul făcut dintr-un material (flexibil), înfășurat în sensul uneia dintre laturile sale; *spec.* val[1] (**II 1**). ◊ Loc. adv. *De-a vălătucul* = de-a rostogolul, de-a dura, peste cap. **2.** Material de construcție făcut din lut amestecat cu paie sau cu rogoz, în formă de colaci sau de cărămizi, din care se clădesc pereții caselor țărănești (astupându-se o îngrăditură de pari). **3.** Tăvălug. – Din val. Cf. **tăvălug.**

15 **ABÁ[2],** (**2**) *abale,* s. f. **1.** Țesătură groasă de lână, de obicei albă, din care se confecționează haine țărănești; dimie, pănură. **2.** Sort de aba (**1**). – Din tc. **aba.**

16 **DIMÍE** s. f. Țesătură groasă de lână (albă), folosită la confecționarea hainelor țărănești; aba, pănură. – Din tc. **dimi.**

17 ***testemel*** *sn* [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~eu, ~tim~, tis~, tistim~*** *sn,* ***~mea*** *sf* / Pl: *~e,* (îrg) *~uri* / E: tc ***destemal, destimal*** cf bg **тестемел**] **1** (Pop) Basma mare de pânză (subțire), de obicei cu flori colorate pe fond negru Si: (reg) *pembriu.* **2** (Îvr) Panglică (legată peste cap sau peste frunte).

18 **báriz** (Mold.) și **báriș** (Munt.) n., pl. *urĭ* și *e* (turc. *bariz,* sîrb. *bareš,* d. fr. *barège,* un fel de stofă ușoară de lînă, după numele satului *Barèges,* în Pirinei). Broboadă de pînză supțire pe care o poartă femeile din popor. V. **basma, boccea, boĭama, casîncă, dermea, testemel, tulpan.**

19 **limónie** (lămâie) (înv.) *(-ni-e)* s. f., art. *limónia (-ni-a),* g.-d. art. *limóniei;* pl. *limónii,* art. *limóniile (-ni-i-)*

20 **NARÁMZĂ[1],** *naramze,* s. f. (Înv. și reg.) Fructul naramzului; portocală (amară). [Var.: **nărámză** s. f.] – Din ngr. **nerántzi, neránzi,** bg. **neranza.**

21 **COROPCÁR,** *coropcari,* s. m. (Reg.) Negustor ambulant. ♦ (Fam.) Hoinar, vagabond. – **Coropcă** (puțin folosit „ladă” < ucr.) + suf. *-ar.*

22 **MARCHITĂNÍE,** *marchitănii,* s. f. (Înv.) **1.** Loc unde își expunea mărfurile un marchitan; *p. ext.* mărfurile pe care le vindea marchitanul. **2.** Mărfuri metalice mărunte și variate, de uz casnic. **3.** Negustorie pe care o făcea un marchitan; comerț cu articole de marchitănie (**2**). [Var.: **marchidăníe** s. f.] – **Marchitan** + suf. *-ie.*

23 **FÓTĂ,** *fote,* s. f. **1.** Piesă a costumului popular românesc (bogat ornamentată) purtată de femei, formată dintr-o țesătură dreptunghiulară de lână care se petrece în jurul corpului, ținând locul fustei, sau din două bucăți de stofă acoperind partea din față a corpului (ca un șorț) și pe cea din spate. **2.** (Rar) Șorț purtat de cârciumari, de ospătari etc. – Din tc. **fota.**

24 ***cilíc*** *sn* [At: I. GOLESCU, C. I, 41 / V: ***cel~, țel~, țil~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***çelik***] (Tcî; reg) **1** Oțel sub formă de bobițe găurite. **2** (Mpl) Mărgea (de metal) lucioasă. **3** Fir metalic (mai ales auriu) cusut vertical la poalele costumelor naționale femeiești.

25 **GEVREÁ,** *gevrele,* s. f. (Înv.) Batistă de mătase sau de pânză cu broderie. – Din tc. **çevre.**

26 **ÍGLIȚĂ,** *iglițe,* s. f. **1.** Croșetă. **2.** Unealtă de metal sau de lemn, de formă alungită și plată, cu vârful ascuțit și scobită la ambele capete, pe care se deapănă ața și care servește la împletirea plaselor, la înnodarea ochiurilor etc.; navetă[1] (**1**). – Din bg. **iglica.**

27 **HÓRBOTĂ,** *horbote,* s. f. (Reg.) Dantelă. [Var.: **hórbodă, órbotă** s. f., (rar) **hórbot** s. n.] – Din pol. **forbot.**

28 **ANDREÁ,** *andrele,* s. f. Ac lung și gros pentru tricotatul manual; ac mare pentru cusut saci, saltele etc. [Var.: (reg.) **undreá** s. f.] – Et. nec.

29 ***ciuleá*** *sf* [At: (a. 1875) ap. TDRG / Pl: *~ele* / E: tc ***çilç***] (Îvr) **1** Jurubiță. **2** Scul. **3** Mănunchi.

30 ***ibrișin*** [At: ANON. CAR. / V: (reg) ***~șim,*** (înv) ***eb~*** / Pl: *~uri* / E: tc ***ibrișim***] **1** *sn* Fir de ață albă sau colorată, răsucită, din bumbac sau din mătase, folosit mai ales la brodat și la împletit. **2** *sn* Papiotă cu ibrișin (**1**). **3** *av* (Pop; d. activități; îe) **A merge ~** A se desfășura rapid, fără greutate. **4** *sn* (Pfm; îe) **A da** (sau **a-i trage) cuiva cu ~ul pe la nas** A ironiza pe cineva. **5** *sn* (Buc) Fir de bumbac de culoare albă sau neagră. **6** *sn* (Reg) Plantă nedefinită mai îndeaproape.

31 **SCUL,** *sculuri,* s. n. Legătură de fire continue de lână, de bumbac, de mătase etc., înfășurate în formă de colac, în vederea unor operații de finisare sau pentru livrare. [Pl. și: *scule*] – Din ngr. **skullí.**

32 **ARNÍCI,** *arniciuri,* s. n. Fir de bumbac răsucit și colorat, întrebuințat la cusutul înfloriturilor pe cămăși, pe ștergare etc. – Cf. sb. jarenica.

33 **PAC[2],** *pacuri,* s. n. (Reg.) Pachet (de tutun); legătură; ghem[1]. – Din germ. **Pack.**

34 **BRAȘOVENÍE,** *brașovenii,* s. f. (Înv.) Marfă de Brașov; prăvălie unde se vindea astfel de marfă. – **Brașovean** + suf. *-ie.*

35 **BRAGAGÍU,** *bragagii,* s. m. (Înv.) Persoană care face sau vinde bragă. – **Bragă** + suf. *-agiu.*

BRÁGĂ, (**2**) *brăgi,* s. f. **1.** Băutură răcoritoare cu gust acrișor și miros specific, preparată din făină de mei, de porumb sau de secară fiartă și fermentată, sau din bucățele de pâine fermentate în apă. ◊ Expr. (Fam.) *Ieftin ca braga* = foarte ieftin. **2.** Porție de bragă (**1**). – Din rus. **braga.**

36 ***tindechi[1]*** *vi* [At: PAMFILE, CER. 129 / Pzi: *~chesc* / E: ***tindeche[1]***] (Reg) **1** A întinde pânza cu tindechea[1] (**1**). **2** (Pex) A țese mereu, mutând progresiv tindechea[1] (**1**).

37 **STẤNJEN,** *stânjeni,* s. m. **I.** Unitate de măsură pentru lungime, folosită înaintea introducerii sistemului metric, care a variat, după epocă și regiune, de la 1,96 m la 2,23 m; lungime sau cantitate de material corespunzătoare acestei unități de măsură. ◊ *Stânjen pescăresc* = măsură de lungime folosită de pescari, egală cu aproximativ 1,50 m. *Stânjen marin* = măsură de lungime egală cu 1,83 m. ♦ Unitate de măsură pentru volumul lemnelor așezate în stivă, egală cu opt steri. **II.** (Bot.) Stânjenel. [Var.: (reg.) **stấngen** s. m.] – Din bg. **stă(n)žen.**

38 ***șic[2]*** *sn* [At: ANON. CAR. / V: (îrg) ***~lu*** / Pl: *~uri* / E: mg ***sík,*** srb ***šik***] **1** (Reg) Foiță de metal, mai ales din staniol, care se aplică ca podoabă pe unele haine femeiești Si: *paietă,* (pop) *poleială,* (reg) *șicuială* (**1**). **2** (Trs; îf *șiclu*) Hârtie poleită. **3** (Trs; înv) Piele poleită.

39 **HARTÁN,** *hartane,* s. n. **1.** Bucată mare de carne; halcă. **2.** (Rar) Zdreanță, ruptură (dintr-un obiect de îmbrăcăminte). [Pl. și: *hartanuri.* – Var.: **hărtán** s. n.] – Et. nec.

40 **PODÍȘCĂ,** *podiști,* s. f. **1.** Podeț. ♦ Punte suspendată (mobilă) la o cetate sau la un castel medieval. ♦ (Pop.) Bac. **2.** Platformă de scânduri care servește ca loc de lucru sau de observație. ♦ (Rar) Estradă. ♦ (Rar) Palier. – **Pod** + suf. *-ișcă.*

41 **TURLÁC, -Ă,** *turlaci, -ce,* adj. (Pop. și fam.) Amețit de băutură, cherchelit; *p. ext.* zăpăcit, năuc. – Cf. tc. torlak „tânăr, neexperimentat”; sb. torlak „fanfaron”.

42 **BASAMÁC,** (**2**) *basamace,* s. n. **1.** Rachiu (colorat) de calitate inferioară. **2.** Sort de basamac (**1**). – Cf tc., sb. basamak „grad”.

43 **FIRFIRÍC,** *firfirici,* s. m. Monedă mică de argint, a cărei valoare a variat în timp și în spațiu; băncuță. [Var.: **firfiríg** s. m., **firfirícă** s. f.] – Et. nec.

44 **TÁȘCĂ,** *tăști,* s. f. Geantă de piele sau de pânză, în care se țin diferite obiecte. ♦ Pungă de piele în care se țin tutunul, banii etc.; tecșilă, tășulă. – Din ucr. **taška,** magh. **táska.**

45 **PROBĂLUÍ,** *probăluiesc,* vb. IV. Tranz. (Înv. și reg.) **1.** A încerca, a căuta să facă, să realizeze ceva; a face tentative. **2.** A supune ceva sau pe cineva la o probă, la o încercare pentru a vedea dacă este corespunzător anumitor cerințe, unui anumit scop etc.; a încerca, a verifica, a experimenta, a proba (**1**). **3.** A dovedi, a adeveri, a confirma, a proba (**2**). **4.** A chibzui, a socoti; a presupune. [Var.: **prubuluí** vb. IV] – Din magh. **próbálni.**

46 **ISPÁȘĂ,** *ispașe,* s. f. (Înv.) Despăgubire, amendă plătită pentru stricăciunile făcute de vitele intrate pe un teren (cultivat) străin; *p. ext.* constatarea la fața locului a acestor stricăciuni. – Din **ispăși** (derivat regresiv).

47 **DÂRVÁLĂ,** *dârvale,* s. f. (Pop.) Muncă grea și istovitoare; corvadă. ◊ Loc. adj. *De dârvală* = **a)** (despre oameni) care îndeplinește muncile fizice cele mai grele, mai neplăcute; **b)** (despre haine, îmbrăcăminte) care se poartă la lucru, care poate fi rupt, murdărit; **c)** (despre cai) prost. ◊ Expr. *A rămâne de dârvală* = a rămâne pe drumuri, a nu mai avea posibilități de trai. *A face* (pe cineva) *de dârvală* = a ocărî, a batjocori, a face de două parale. – Et. nec.

48 **CANDRÍU, -ÍE,** *candrii,* adj. (Fam.: adesea substantivat). **1.** Țicnit, smintit, într-o ureche. **2.** Amețit de băutură; beat. – Din țig. kand „ureche”.

49 **FOFEÁZĂ,** *fofeze,* s. f. Nume dat mai multor obiecte în formă de aripă sau de braț: **a)** aripa unei ferestre, a unei uși sau a unei porți; **b)** fiecare dintre brațele care poartă scaunele unui scrânciob; **c)** fiecare dintre aripile unei mori de vânt; **d)** fiecare dintre tălpile războiului de țesut; **e**) fiecare dintre lopățelele de lemn pe care se întinde tortul când se pune pe vârtelniță; **f**) fiecare dintre aripile unei grape articulate. ◊ Expr. *A umbla ca o fofează* = a umbla repede. [Pl. și: *fofezi*] – Et. nec.

XI în vârtejurile puhoaielor

Umblau aproape de o săptămână, nici ei nu știau bine pe unde. Căutau, spunea Panteră, să iasă în drumul mare al Brăilei. Dar mințea. Cârmea mereu în sus spre munte. Ce-i trebuia lui alt balamuc ? Cu crâșmari uciși, ascunziș în păpurișul bălților, fugă în țară streină?

Avea de gând să-l plimbe pe orb prin lume, până-n iarnă, amânând să-l treacă Dunărea pe gheață. Până atunci au să se legene între câmp și deal. Vinde sus la munte bucatele pe care le capătă cu cerșetoria aici la șes. Pe urmă se întoarce cu căruța încărcată cu poame luate de la munteni și le desface cojanilor. Nici nu se poate negustorie mai ușoară și mai cu câștig.

Satele, toate la fel de albe și de liniștite, îi primeau cu voie bună și-i îndestulau cu de-ale gurii și cu gologani. Când se milogea Panteră, când trâmbița cu glasul lui argintiu băiețașul. Dricul căruței se umplea de merinde, ca și burțile oamenilor și bârdanul[1] calului.

Începură a se ivi coline dulci, pe urmă dealuri ușoare. Câte un urcuș potolit punea gloaba la grea încercare.

Orbul mocnea în el, părând că nu bagă de seamă schimbările, întreba numai pe unde sunt și dacă mai e mult până-n șleaul Brăilei. Că de acolo înainte îi duce el. De la o vreme ogrăzile oamenilor îi întâmpinau cu sumedenie de pomi roditori, cireși, caiși, zarzări și pruni, încărcați de poame verzi. Țigănușul pofti să ciordească și opri într-un cot dosnic. Panteră gândi că pentru vreo nevoie. Copilul sări gardul și își umplu sânul cu rogodele[2]. Se-ntoarse ronțăind și puse câteva în mâna orbului.

— Mănâncă și dumneata, nene orbule, să vezi ce bune sunt…

Orbul pipăi și se încruntă.

— De unde le-ai luat?

— De ici din grădină, e pomii plini, făcu nevinovat copilul. De-aia am oprit.

Zahei se-ntoarse mânios:

— Unde mă duci tu, Panteră? La munte?

Ăsta o sfecli.

— P-aici m-au îndreptat oamenii. Se vede c-am rătăcit. Dar nu-i nimic. Poate e mai bine. Pe-aici n-a ajuns buhul isprăvii tale, și n-avem a ne teme, i-o întoarse el cu amărăciune.

— Mă, cu mine să nu te joci…

Atât îi spuse Zahei și-și încleștă fălcile. Dar la cel dintâi popas, cum auzi glasuri streine, orbul întrebă unde sunt și încotro se află drumul Brăilei.

— Hei, apăi ce căutați la noi ? îl dumeriră oamenii. Se cheamă că ați urcat în părțile Buzăului. Dacă mai mergeți înainte, intrați sub munte.

— Atunci ce să facem?

Sătenii îl lămuriră cum s-o ia, încotro să cârmuiască, pe unde să întoarcă, ca să dea în șoseaua națională care duce din Buzău drept la Brăila.

— Numai vedeți că trebuie să treceți apele Buzăului prin vad, că podul e rupt, îi învegheară[3] oamenii. A plouat potop la munte și apele au dărâmat zăgazurile și au luat podul, lămureau ei pe călători. Dar s-a făcut vad bun mai din vale. Puteți cerca să treceți.

Din om în om, cu întrebări, ocoluri și încurcăreli, scornite de Panteră, ajunseră la malul râului. Podul, într-adevăr, rupt și târât departe. Dincolo, o mândrețe de sat resfirat în lunca mănoasă. S-auzeau cotcodăceli, măcăiau rațe, gâgâiau gâște, zbierau oi, răgeau vaci.

— Chiaburime, nu glumă, gândi tare Panteră.

Și asta îl îndemnă să treacă. Odată dincolo, vede el cum o sucește din nou ca să amâie Derventul și Brăila. Se dete jos să se odihnească vita și să cerceteze vadul. Se vedeau urme proaspete de roți și copite. Trecuse deci cineva mai înainte. Se uită în dreapta. Cerul negru de nori care coborau iute spre ei. Ploua iar la munte.

Era pe la amiazi. Pe malul celălalt, zoreau câțiva gospodari cosind o livadă drept în fața lor.

— Ce zici, Zahei, încercăm?

— Intră, îl îndemnă orbul. La nevoie, vă scot eu în spate.

— Trebuie să trecem, hotărî Panteră. Ne apucă ploaia.

Se sui el lângă copil, pe scândura din față, apucă hățurile și mână calul… Acum se auzea un huiet mare venind către ei… Vita supusă intră în apă, scăpătă dintr-odată până la burtă într-o

bulboană și se opri. Sub șfichiurile biciuștii, picioarele calului bălăcăreau zadarnic în loc.

— S-a potmolit. Sări jos, Zahei, că ești prea greu, și împinge.

Orbul coborî, plescăind apele, puse umărul și urni căruța.

— Mână, mă, strigă el, că o duc eu din spate.

— E mare al dracului, înjură mânios Panteră… Și mână. Calul se opinti și ieși la un râniș[4], unde apa îi venea numai până la genunchi. Apoi porni înainte, încet, spre mijlocul râului.

— Am scăpat, se bucură slăbănogul.

Dar huietul creștea mânios, răsfrânt de malurile râpoase. Panteră privi uluit în toate părțile. Întrebă ceva pe Zahei, strigă la copil. De-atâta larmă, nu-și mai auzeau glasurile.

Muncitorii de dincolo îi văzuseră. Alergau încoace și încolo pe mal, le făceau semne cu mâinile arătând în dreapta, strigau… Dar de atâta huiet nu se-auzeau nici ei.

Venea mare Buzăul.

Umflată ca o creastă uriașă, neagră-vânătă, unda se rostogolea furioasă înaintea puhoiului, sosită aci, la douăzeci de pași. După ea, apele năboiau[5] sodom[6]. Într-un iureș nebun, unda îi izbi, se roti în jurul căruței cuprinzând-o într-un ochi, unde ea stete câteva clipe neclintită în inima vârtejului. Apoi unda trecu vijelioasă înainte, lăsând căruța pe seama urdiilor[7] de ape ce veneau dezmățate după ea. Orbul simți că i-o smulge cineva mai puternic din mâini.

Întâi, săltată ca pe niște umeri de apele înalte, apoi umplută cu clocot de valuri, lemne și spume la un loc, dată de câteva ori peste cap și repezită în nămestiile năprasnice la vale, căruța pieri cu oameni cu tot.

În urmă, albia se împlini din mal în mal, noian. Ai fi zis un iezer[8] liniștit, dacă n-ai fi amețit privind iuțeala sălbatecă cu care apele alergau urlând. Departe, se mai văzură două roate rostogolite, ieșind afară parcă să ceară ajutor. Hăul puhoaielor le înghiți iar… Apoi nimic…

Oamenii de pe malul dimpotrivă priveau încremeniți.

Deodată, din mijlocul vârtejurilor, se desfăcu o undă mai mică, o spinare subțire de apă, o șuviță de șuvoi aparte, pusă de-a curmezișul balaurilor de puhoaie și bătând către mal… Un braț ieși… Apoi se scufundă.

„Un înecat pe care-l mai saltă valurile”, crezu lumea.

Din nou, ceva viu se zbătu sub apă, să iasă.

— Calul, strigară privitorii. Calul, săracul…

— Aș, un pește mare amețit de izbitură… Un somn, țipau alții, aținându-se.

— Ba un trunchi de copac.

Și lumea lărmuia ațâțată.

Brațul se arătă curând din nou, apoi celălalt… Amândouă vânzoleau acum nahlapii[9]…

Un cap se ivi, se afundă… iar ieși mai la vale și tot mai spre mal…

— Un om… un om…

Câțiva alergară cu prăjini și căngi.

Se deslușea, prin tulbureala spumegătoare, un trup luptând crâncen cu năboiul.

— Aici… încoace… urlau toți, îndemnând. Satul întreg alerga să vază ceea ce nu se mai pomenise.

— De nu l-ar izbi vreun trunchi, vreun bolovan, îl căina lumea.

Orbul se războia avan cu urgia. Se dete iar la fund și ieși din inima furiilor mai aproape de mal. Cercă să prinză fundul cu picioarele, dar vijelia apelor i le fură pe dedesubt și-l târî iar.

Din nou se cufundă, ca să răsară la câțiva pași mai lângă țărm.

Oamenii aprinși nu mai tăceau…

— Grozav înotător…

— Strașnic voinic… Și-l strigau necontenit la ei.

În sfârșit, picioarele pipăiră un fund mai temeinic și se înțepeniră ca niște proptele de zăgaz în calea zăporului.

— Na, ține, apucă… îl îndemnau toți, aruncându-i funii, întinzându-i prăjini…

Orbul, cufundat până la gură, sta acum neclintit, cu apele mâloase șiruindu-i din păr, de pe frunte, din sprâncene, din tot capul năclăit.

— Nu vede, se văita lumea. L-a orbit nomolul. L-a amețit izbitura…

El auzi, în sfârșit, vorbă… Se îndreptă prin apa până la gât cu luare-aminte spre glasurile ce-l hăiau. Nu ridica o labă până ce n-o înfigea pe cealaltă în nisip. Atunci abia o mișca încet, târând-o grăpiș de fund, fără să părăsească pământul. Dacă ar fi ridicat piciorul, apa de deasupra mai repede i l-ar fi luat pe dedesubt, i l-ar fi furat și iar l-ar fi răsturnat. Pe când așa, sta cu amândouă ca pe o temelie alunecătoare. Apele de la fund, mai potolite de frecușul cu pământul și mai domoale ca cele ce-i băteau grumajii, îl îngăduiau să înainteze prin ele.

Acum ieșise cu pieptul întreg. Mâinile lui întinse bâjbâiau să apuce ceva și nu nemereau. În sfârșit, se săltă singur și izbuti să se cațere pe mal. Se scutură și așteptă în picioare.

Oamenii, bărbați, femei, copii, îl împresurară, întâmpinându-l cu chiote de izbândă. El nu vedea lumea strânsă să-l privească și nu se rușina de goliciunea lui. Leoarcă de apă, cămașa și izmenele și le sfâșiase ca să nu-l încurce la înot, nu tremura, nu gâfâia. Ceru numai apă să bea și să se spele…

— Mă, se mirau de el, se vede că n-a înghițit deloc de vreme ce îi e sete…

Toți îi admirau puterea și-i lăudau bărbăția.

— Brava! Așa ceva n-a văzut Buzăul de când curge el pe valea asta; și-a găsit stăpânul.

— Ba l-a mai biruit o dată taurul boierului, aminti cineva.

— Aș, apele nu erau mari ca acu.

— Du-te, Ileană, acasă, nu te mai zgâi la el, că-l deochi, porunci un bărbat muierii. Și trimite pe cineva cu o cămașă, că ăsta văz că nu știe să-și acopere rușinea, măcar cu mâna…

Oamenii tot nu băgau de seamă că izbăvitul e orb.

— Unde sunt tovarășii mei ? întrebă Zahei.

— Păi, cu repezeala cu care-i duc apele, mâine sunt la Galați. Afară numa dacă nu i-o zvârli umflați la cotul Șiretului…

— Înecați? și glasul lui Zahei tremură… Și copilul?

— Și copilul… Toți… Cu cal cu tot…

Nu-i mai trebuia nimic… Nici apă, nici îmbrăcăminte.

Orbul se trânti cu fața-n jos și porni să plângă.

1 **BURDUHÁN,** *burduhane,* s. n. (Pop. și fam.) Stomacul animalelor rumegătoare; burduf (**6**); *p. ext.* burtă (**1**); bârdan. [Var.: **burdihán** s. n.] – **Burduh** + suf. *-an.*

2 **ROGODÉLE** s. f. pl. (Pop.) Fructe mărunte, poame de tot felul. – Et. nec.

3 ***înveghea*** *vr* [At: PAMFILE, C. Ț. 250 / Pzi: *~ghez* și *~veghi* / E: *în-* + ***veghea***] (Mol; Buc) **1** A băga de seamă. **2** A lua aminte. **3** A se feri să facă un rău. **4** A se învăța minte. **5** A se cuminți.

4 **RENÍȘ,** *renișuri,* s. n. (Reg.) **1.** Mulțime de semințe de salcie. **2.** Strat de nisip sau de pietriș pe fundul apelor curgătoare. – **Renie** + suf. *-iș.*

5 **NĂBOÍ²,** *năboiesc,* vb. IV. Intranz. și refl. (Reg.) **1.** (Despre

ape; la pers. 3) A se revărsa, a inunda, a potopi. **2.** (Despre ființe) A năvăli, a se năpusti. – Din **năboi[1].**

6 **SODÓM** s. n. (Pop.) Mulțime, sumedenie (de oameni, de animale); cantitate mare (din ceva), Prăpăd, nenorocire, pustiire; *p. ext.* potop. – Din sl. **Sodomŭ.**

7 ***urdie*** *sf* [At: (a. 1646) IORGA, S. D. V, 182 / Pl: ~*ii* și (înv) ~ / E: nct] **1** Oaste (mai ales de turci sau de tătari) Si: *ordie*. **2** Tabără militară. **3** Hoardă (**2**). **4** Mulțime mare (de oameni) Si: *ceată* (**19**), *gloată* (**1**), *droaie* (**2**). **5** (Reg) Familie (numeroasă).

8 **IÉZER,** *iezere,* s. n. Lac adânc (de munte). – Din sl. **jezerŭ.**

9 **NAHLÁP,** *nahlapi,* s. m. (Reg.) Val sau vârtej (mare) făcut de o apă curgătoare. – Et. nec.

XII La curtea lui Lagradora

Zvonul despre omul care înfruntase mâniile Buzăului și răzbise prin ele teafăr ajunse numaidecât la conac. Boierul pofti să se ostenească până la mal să-l vadă.

Moșia o ținea un arendaș bătrâior, domnul Lagradora, sau Logodeală, cum îi spunea satul, venit nu se știe de unde și așezat demult acolo. După moartea soției de-a doua, întâmplată cu vreun an înainte (despre a dintâi nu se știa nimic), se însurase numaidecât a treia oară cu fata unui mic proprietar vecin, încărcat de opt copii, fete toate, Leanța. El zicea că o ia din dragoste. Ea însă sigur de urât. De urâtul celor de-acasă și de al lui. Negru, uscat ca un drac, dar vânos și încă verde, cu nas de cioroi, musteți încârligate melc și un smoc de țăcălie țepoasă, fălcile îi erau mereu în neastâmpăr, ca la iepuri. Asta ar fi mers. Dar era nu numai rău, era crud și neîndurat, începând cu nevasta. Slugi, zileri, săteni, niciunul nu-i intra în voie. Prigonea, înjura și bătea. Împușca orice animal strein. Închidea în oboare vitele găsite pe moșie și le ținea, oricât s-ar fi rugat omul cu căciula în mâini, până se sleiau de foame și sete. Hapsân, călca învoielile, încărca socotelile, sporea dijmele[1] după plac. Se ținea numai de râcă, cârcote și judecăți. Bine cu stăpânirea, nu-i păsa de nimeni și nu-l îndupleca nimic.

Zadarnic încercase coana Leanța, cu treizeci și doi de ani mai tânără, să-l îmbuneze. Nici zâmbete, nici lacrimi nu-l înmuiau. Gelos și bănuitor până la nebunie pentru cea mai firească mișcare a femeii, n-o slăbea din pază, o pază rușinoasă, plină de ofense și insulte. Presupunerile și învinuirile nu mai conteneau. Se uitase la logofăt, zâmbise unui flăcău, privise mai lung la vizitiu, vorbise cu un argat. Nu-i cruța niciun chin și nicio umilință.

— Dumneata trebuie să fii neam de turc? îi spusese soacră-sa și nu mai călcase pe la el.

Bietul Clăiță, socru-su, mai îndrăznea să se arate.

— N-o lași pe Leanța azi la noi? O duc și ți-o aduc tot eu înapoi.

O doresc surorile.

— Cine o dorește să poftească aici, și-i întorcea spatele, lăsându-l caraghios.

Până la urmă s-a lipsit și ăsta de atâta înjosire.

Femeia, cu tinerețile terfelite, părăsită de toți, sătulă de atât surghiun și spaime, s-a spânzurat.

Gura lumii vorbea că, dacă s-ar fi cercetat bine, s-ar fi dovedit că Lagradora îi înnodase ștreangul de gât, după o ceartă grozavă, când ea îi vestise că a rămas însărcinată. El s-ar fi simțit singur că nu e rodnic. Știa, adică, de la doctori, că nu poate să aibă copii… Dar parcă toate sunt ale doctorilor?

În scurtă vreme, s-a găsit și logofătul[2] cel tânăr împușcat. Bănuielile au căzut pe logofătul cel vechi, căruia ucisul îi luase locul: se aflau în dușmănie. Dar boierul i-a luat apărarea… Cum nu s-a putut dovedi mare lucru împotriva bănuitului, repede a fost slobozit. Și Lagradora l-a primit îndărăt în slujbă.

*

N-a trecut nici o lună, și Lagradora și-a luat altă femeie. De data asta însă, nu de nevastă. Și-a adus de la Brăila, prin cunoștințele lui, o țiitoare, pe coana Caliopi, o grecoaică de vreo douăzeci și opt de ani, albă, zveltă, cu liniile trupului dulci și unduioase, arzuie și frumoasă coz[3]. Dar leneșă ca o cadână[4].

Asta nu știa nici să se certe, nici să se supere ori să plângă. Nu suferea mânia: îi strica pofta de mâncare. Mlădioasă ca o șerpoaică, a priceput cu cine are de-a face și începu dintr-odată un joc mare. La țipete, zâmbea cu toate gropițele din obrajii bălani, la certuri îl îmbrățișa strâns și-l săruta astupându-i gura, cu buzele ei lipite ca un bandaj peste mustățile lui în melc. Și cine în toată Brăila se pricepea să sărute mai dulce și mai lung ca ea?

Femeie de iatac, hârșâită în meșteșugul mângâierilor, pusă numai pe hârjoană și dragoste, cu farmecele cărnii ei gustoase, ajutată de mijloace tainice, izbutise să întinerească pe Lagradora și să-i dea mulțumiri bărbătești. Ceea ce îi schimbă firea și-l înmuie. Scurt, îl dete pe brazdă și puse papucul pe el. Cel puțin, așa părea pe dinafară.

Casa și gospodăria o învârtea nevasta logofătului. Caliopi, deși cu toate cheile cămărilor la brâu, sucea mințile și gospodărea patimile otrăvite ale boierului.

Dar, în afara iatacului și cu lumea cealaltă, el se păstrase același. Cu Caliopi însă se purta ca un îndrăgostit. O dăruia cu bani, o încărca cu giuvaeruri, o îmbrăca în scumpeturi, îi îngăduia plimbări prin grădină și împrejurimi. Deprinsese din gura ei și repeta și el vorbe care până atunci nu-i trecuseră pragul buzelor: sufletele, inimioară, dragosteo… Le spunea, ce-i drept, cu oarecare stânjeneală copilărească, ceea ce făcea pe Caliopi, drept răsplată și încurajare, să-l ia în brațe, să-l răsfețe și să-l sărute, prăpădindu-se de râs.

*

Când Lagradora sosi pe mal, lumea se dumirise. Scăpatul din valuri era un orb fără căpătâi, zvârlit de o întâmplare aici. Cineva îl văzuse învârtind comedia în bâlci. Și interesul scăzuse. Ce-i trebuia satului un cerșetor pe cap ? Îl ții o zi, două. Pe urmă cum scapi ? Că nu are pe nimeni. Și se îmbiau care să-l ia, dar se codeau toți.

— Primește-l tu, Simeoane, că n-ai guri multe.

Asta se scutură.

— Ce să fac cu el? Să-l ia în primire primarul și să-l trimeață la urma lui.

— Ba să-l ia Logodeală, că pe moșia lui a scăpat, dete cu părerea altul.

Boierul tocmai sosise lângă ei și, auzind, se înfurie.

— Care-i nerușinatul de vorbește așa?

Și întorcându-se spre logofăt:

— Vezi, Iordache, ăsta să nu mai fie învoit pe moșie. Să-i scoți și vitele din suhat[5].

Apoi către ceilalți, arătându-l pe Zahei:

— Și ce, e vită de pripas să-l iau și să-l închiz în oboarele mele ? îi repezi el cu ifos. Ați vrea să vă trimet și pe voi cu ciomagul îndărăt la curte să plătiți gloaba? Că și voi îmi călcați acum moșia. Uite cum mi-ați culcat porumbul.

În adevăr, lumea, alergând învălmășită, stricase câteva rânduri de cuiburi în margine.

Oamenii puseră nasurile în jos și se pregăteau s-o șteargă.

— Unde-i primarul? întrebă stăpânul.

Ieși din gloată un ins îmbrăcat în haine de târgoveț.

— L-ai întrebat cine e, de unde vine și ce caută aici?

— Nu vrea să vorbească. Spune numa că e orb și-și plânge

tovarășii înecați.

Lagradora se apropie de Zahei. Orbul, de durere, se ghemuise jos, cu capul în piept și mâinile între genunchi. Gol, năclăit de nomolul care încă nu se zvântase pe el, semăna cu un bolovan năprasnic răsturnat din matcă ori cu o buturugă uriașă zvârlită de ape.

Boierul îl privi numai. Nu catadicsi să-i vorbească.

— Și ce ai de gând să faci cu el, primarule?

— Nu știu. Am să întreb subprefectura.

— Și până vine răspuns ?

— Am să-l țiu la primărie, să vază vătășelul[6] de el. Altceva nu pot.

— Îl iau eu la mine, dacă n-are cine, se oferi un bătrânel. Tot am rămas singur cu sărăcia mea.

Lagradora simți ca un șfichi[7].

— Ba să-l trimeți la conac, se măreți el către primar și se uită cu ură și dispreț peste lume. Voi toți, oricât de chiaburi, tot niște golani lacomi și chirnogi[8] ați rămas, adăogă el. Știți numai să luați de la alții și să mă furați.

Și vorbe scumpe de-ale Caliopii îi veniră pe buze:

— N-aveți suflet, nici inimă în voi.

Și plecă mulțumit de sine și de muștruluiala trasă satului.

— Pune pe un nemernic dinăștia să dreagă răstavurile[9] de porumb stricate, porunci el logofătului, depărtându-se.

Acasă, Lagradora povesti întâmplarea cu înflorituri, așa ca să dea ghes Caliopii să-l dezmierde pentru fapta lui și să-l lipească de sânii ei albi, calzi și durdulii.

Așa ajunse orbul, istovit de foame și biruit de rușinea goliciunii, la curtea lui Lagradora.

*

Zdrențăros, nespălat, cu barba mare care-l necăjea, Zahei zăcea nemernic în dosul caselor boierești, părăsit pe-o prispă de cuhnie[10] de unde i se zvârlea câte o bucată de mămăligă și într-o strachină zeamă cu ciolane rămasă de la slugi.

Dar el nu ceruse pomana și nu mai putea îndura umilirea.

— Să mă duci la stăpân tu, spunea el băiețandrului care-i adusese mâncarea.

— Da ce crezi tu, că boierul stă de vorbă cu unul ca tine? îl

înfruntă slugoiul.

— Atunci la logofăt, scăzu treptele orbul.

— Logofătul nu-și vede capul de treburi, că a-nceput prașila[11].

— Dacă nici asta nu se poate, du-mă la popă…

— De popă stau eu acu?…

Zahei vru să mai stăruie. Dar băiețandrul i-o tăie:

— Nu mă mai ține și tu, că am altele mai bune de făcut decât să-mi pierz vremea cu milogii…

Zahei înfuriat începu să-l înjure. Celălalt zvârli de departe c-un băț în el și c-o ploaie de sudalme. Alte slugi ieșiră să privească și să râză ca la o petrecere. Tărăboiul crescu, umplu ograda și larma trecu pragul la boier.

— Repezi, Rahiro, și vezi ce-i acolo, porunci el.

Femeia se întoarse într-un suflet.

— Îl bat pe orb.

— Cine ? și boierul sări.

Își aduse aminte că pe orb îl luase la curte sub ocrotirea lui.

— Care-l bate ?

— Alde Ilie…

— Cheamă-l pe logofăt.

Asta se înfățișă smirnă.

— Auzi, îl bate pe orb. Ce e neobrăzarea asta la curtea mea? se zborși el. Cercetează numaidecât și să-i dai afară pe toți.

Caliopi îl îndemna din ochii ei focoși, îmbrâncindu-l la fapte bune și la generozitate. Era un ajutor pentru cazna ei de îmblânzire a fiarei.

Iordache nu zăbovi. Se înfățișă târând după el ca o coadă pe orb și vreo zece slugi.

— Iată-i, boierule, grăi el fricos. Dar nu-i de vină decât Ilie de la boi. Așa e, orbule ?

Zahei tăcu.

— Spune, vorbește, urmă binevoitor logofătul. Uite, te afli în fața stăpânului care te ascultă așa cum doreai, îl poftea el mieros.

— E boierul aci de față? Și orbul își îndreptă trupul.

— Te ascult, spuse poruncitor Lagradora.

— Boierule, eu, adevărat, sunt orb. Dar nu sunt cerșetor.

— Atunci ce ești ? întrebă Lagradora, nemulțumit de această neașteptată declarație.

— Acum nimic, răspunse Zahei.

— Văd. Mai înainte ce-ai fost ?

— Am fost pescar; pe urmă salahor.
— Unde?
— La Brăila.
Mărturisirea despre Brăila deschise o portiță spre simpatia Caliopii, care sta rezemată de umărul lui Lagradora. Spre Brăila alergau toate amintirile ei aprinse. Câtă dragoste părăsită acolo!
— Și cum ai orbit? se aspri boierul, ca și cum l-ar fi cercetat pentru o vină.
Orbul tăcu. Asta iar nu plăcu stăpânului, care se încruntă.
— Și ce vrei acum? De ce te bați cu oamenii curții?
— Am cerut să mă aducă la dumneata.
— Și?
— Și-n loc să mă ia de mână, au dat în mine.
Stăpânul fulgeră pe sub sprâncene spre slugi.
— Bine. Ce vreai să-mi spui?
— Să mă trimeți la Brăila.
Orbul nu se ruga. Parcă mai mult poruncea. Lagradora înghiți în sec.
— Mai ai pe cineva acolo, rude, prieteni?
— Nu mai am pe nimeni.
— Atunci?
— Mă cunosc bălțile, mă știu locurile, au să-și aducă aminte de mine și au să mă primească.
Lagradora gândi că e nebun.
— Apoi, trebuie să te duci între oameni, îl cercă el.
— Cu oamenii am alte răfuieli.
— Răfuieli? De bani?
Orbul începea să-și piarză răbdarea.
— Boierule, nu degeaba. Pune-mă să-ți muncesc. Când simbria o împlini banii de drum, dă-mi numa un om să mă ducă până la tren.
Orbul se ținea grav și dârz, pildă rea în fața slugilor ploconite[12], ca un om slobod care își cere drepturile. Dincolo de scoarța de zdrențe și noroi care-l acoperea, se slomnea[13] schela unei puteri necunoscute, se ghicea o tărie. Acum, la început, ea lua chipul încăpățânării, ceea ce tocmai nu putea suferi Lagradora care își mușca și mai repede fălcile încărcate de mânie.
Privind făptură nedeslușită din fața ei, oricum nouă și deosebită de a tuturor celorlalți, Caliopi intui, pătrunse prea multe și prea obscure lucruri deodată ca să-și dea seama ce anume o mână spre împăciuire. Dar cu tactul ei de galeșă și cuminte viclenie îndrăzni să

se amestece.

— *Psihimu*, ciripi ea.

Lagradora întoarse spre ea ochii întrebători, ca să primească în ei toată vraja femeii intrată în jocul ispititor al biruinței.

— *Psihimu*, iartă-l. E un bădăran. Nu știe să te roage.

Și tăcu, prefăcându-se sfioasă.

Lagradora o așteptă să urmeze, ursuz, cu același semn de uimire sub sprâncene. Femeia tăcea.

— Și vrei să-l înveți tu? o repezi el.

— Nu. Dar lasă-l să plece.

— N-are decât. Cine-l oprește?

Și se posomori, iar către Zahei, cu gând fățiș să-și bată joc și de Caliopi.

— Pleacă… Scoateți-l din curte, porunci logofătului.

Caliopi își lăsă drăgăstoasă capul pe umărul lui, gâdilându-i, cu părul buclat și dulce mirositor, obrazul.

— Ești mulțumită? se-ntoarse rânjitor bărbatul. Ți-am făcut hatârul.

— Da și nu, se alintă brăileanca și se strânse în el.

— Nu?

Și, deodată, pânditor, se gândi s-o puie la încercare.

— Ce să mai adaug?

— *Psihimu*, tu ești de o mie de ori mai înțelept și mai bun ca mine. Cum aș îndrăzni eu să te învăț?

Și toate razele zâmbetelor îi răsăriră pe chip ca să-l orbească pe Lagradora.

— Dă-i bani de tren, porunci el logofătului. Și trimite-l cu brișcă la Buzău. Scoate-i bilet și urcă-l în vagon… Lasă-i și ceva de cheltuială…

— Acum ești mulțumită?

Dar până să-și capete răsplata mărinimiei din brațul femeii care-i încolăcise mijlocul:

— Nu primesc, răsună glasul întunecat al orbului.

Lumea înghețǎ.

— Nu-mi trebuie pomană. Cer să muncesc. Mă rog să muncesc, se-ndreptă el singur.

Brațul Caliopii se strânse și mai grăitor în jurul lui Lagradora, care astfel răbdă înfruntarea ghiorlanului.

— Bine. Opriți-l și dați-i de lucru. La ce te pricepi ?

Orbul, zăpăcit, tăcu. Nu se așteptase la întrebarea asta. Ei

trebuiau să-i găsească ce să muncească.

— Zici ca nu ești cerșetor, îl ajută Lagradora.

— Nu sunt.

— Atunci ce ai făcut după ce ai orbit ?

Zahei se chibzui. Ar fi fost o prostie să spuie că a cules pe picioarele lui lipitori din bălți. Ce era să facă boierul cu ele ?

— Am învârtit o comedie în bâlci, răsuflă el greu.

— Singur?

— Singur. N-am avut nevoie de ajutoare.

— Duceți-l la grădină, hotărî boierul. Dați-i roata mare în primire.

Brațul femeii îl alintă ușor pe sub haină. Cum mângâi fiarele pe sub burtă.

— Boierule, sună iar glasul adânc al orbului.

— Ce mai vrei? tresări înciudat Lagradora care întorsese spatele.

— Poruncește să-mi dea un brici și săpun. Și niște premeneli curate. Asta tot în socoteala simbriei, se grăbi el să încheie nesăbuit, ca să se scuture de orice milostenie.

— Îți place să te porți curat? mârâi stăpânul.

— Are dreptate, scăpă cuvânt prea fățiș Caliopi.

Simțind însă că a greșit după țâșnetul din privirile bărbatului, repede o întoarse.

— Și-a dat seama și el, cât e de prost, că nu se cuvine într-o curte mare și bogată ca asta necurățenia. Ar fi o îndrăzneală de neiertat ca sluga să se înfățișeze murdară în fața stăpânului. Și de acum el ți-e slugă.

— Îi iei partea fiindcă e brăilean de-al vostru, grăi acru Lagradora.

Apoi, deodată, pe neașteptate:

— Ți-l dau în seamă, să te îngrijești tu de hrana și îmbrăcămintea lui, deși nu te știam milostivă.

Și o privi în adâncul ochilor din ascunzișul celor mai ascuțite bănuieli.

— Nu, nu primesc, se scutură stingherită femeia, temătoare că i-a zgândărit pizma bolnavă și ferindu-se ca de o lovitură piezișă ori o cursă.

— Ți l-am dăruit, nu-mi iau cuvântul înapoi, stărui hotărât boierul.

Femeia simți că nu trebuie să întindă coarda. Împotrivirea devenea primejdioasă. De-atâta frecat al fălcilor, lui Lagradora

începuse să i se ivească clăbuci mici de spume la colțurile gurii.

— Atunci are să se intereseze de el Suzana, se lepădă ea moale.

Suzana era fata din casă.

— Eu nu pot purta grijă decât unuia singur, îl alintă ea, gudurându-se drăgăstoasă în coasta lui. Îmi pare rău că te-am supărat, îi turnă ea șoaptă fierbinte în ureche.

Și, încolăcindu-i gâtul cu jugul dulce al brațului, îl târî nerăbdătoare, ca pe o jertfa, spre altarul tuturor împăcărilor, iatacul.

1 **DÍJMĂ,** *dijme,* s. f. (în Evul Mediu, în Țările Române) Dare care reprezenta a zecea parte din produsele principale, percepută de stăpânii feudali de la producătorii direcți; formă de rentă funciară feudală, care consta în cedarea de către țăran proprietarului funciar a unei părți din producția obținută de pe bucata de pământ primită de la acesta spre a fi lucrată în parte. – Din sl. **dižma.**

2 **LOGOFĂT,** *logofeți,* s. m. **1.** (În Evul Mediu, în Țara Românească și în Moldova) Titlu de mare dregător în ierarhia boierilor români, membru al Sfatului domnesc; persoană care deținea acest titlu. ◊ *Mare logofăt* = (în Moldova) întâiul boier de divan, care conducea Cancelaria domnească și, în lipsa domnului sau a mitropolitului, prezida Divanul; (în Muntenia) unul dintre cei mai de seamă boieri de divan, urmând după ban. *Logofăt al doilea* = locțiitorul marelui logofăt. *Logofăt al treilea* = secretarul marelui logofăt. *Logofăt de obiceiuri* = dregător având atribuții de maestru de ceremonii. *Logofăt de taină* (sau *domnesc)* = secretar particular al domnului. *Logofăt de vistierie* = secretar al vistieriei domnești. ♦ Șeful Cancelariei domnești. **2.** (Înv.) Secretar, scriitor într-o cancelarie; grămătic, diac, pisar, copist. **3.** Vătaf (la o moșie boierească). – Din ngr. **logothétis.**

3 **COZ** adj. invar. (Reg.; despre femei frumoase) Din cale-afară, extrem de..., foarte. ◊ (Adverbial) *Frumoasă coz.* – Din tc. **koz.**

4 **CADẤNĂ,** *cadâne,* s. f. Sclavă în haremurile turcești; *p. ext.* soție (a unui turc). – Din tc. **kadın.**

5 **SUHÁT,** *suhaturi,* s. n. **1.** (Înv. și reg.) Pășune (pe lângă ape sau pe lângă locuri mocirloase); izlaz, imaș, suhăție. **2.** (Reg.) Apă puțin adâncă (unde se adapă vitele). – Cf. sb. suvat.

6 **VĂTÁF,** *vătafi,* s. m. **1.** (În Evul Mediu, în Țara Românească și Moldova) Supraveghetor al slugilor de la curtea unui boier sau de la

o mănăstire; logofăt. **2.** Conducător al unui anumit grup de curteni, de slujbași sau de oșteni ai domniei. ◊ *Vătaful divanului* = boier însărcinat cu convocarea divanului. *Vătaf de agie* = șeful poliției. *Vătaf de plai* = șef al plăieșilor care păzeau un plai sau o trecătoare. *Vătaf de hotar* = șef de străjeri, de grăniceri. *Vătaf de plasă* = funcționar administrativ care conducea o plasă. **3.** P. gener. Persoană care avea sub ordinele sale un anumit număr de oameni; conducător, șef. ♦ Spec. Conducător al unei bresle, al unui grup de meșteșugari. ♦ Spec. Căpetenie a călușarilor, a colindătorilor etc.; persoană care conduce alaiul unei nunți. [Var.: (reg.) **vătáș, vătáv** s. m.] – Cf. ucr. vataha, pol. wataha, bg. vatah.

7 **ȘFICHI,** (**I**) interj., (**II**) *șfichiuiri,* s. n. **I.** Interj. Cuvânt care imită șuieratul biciului. **II.** S. n. **1.** Capătul subțire și neîmpletit al biciului; pleasnă. ♦ Lovitură dată cu vârful biciului. ♦ Fig. Vorbă răutăcioasă, răutate, împunsătură. ◊ Expr. *A lua* (pe cineva) *în șfichi* = a înțepa cu vorba; a ironiza. **2.** Mănunchi, grup de fire de păr. – Onomatopee.

8 ***chirnogí*** *vr* [At: DA / Pzi: *~gésc* / E: ***chirnog***] (Reg) **1** A se schilodi. **2** A se zgârci. **3** A se milogi.

9 **RĂSTÁV,** *răstavuri,* s. n. **I.** (Reg.) **1.** Fâșie de pământ pe care se cultivă un singur fel de plante. **2.** Fâșie de pământ între două rânduri de semănături. **II.** Șină de fier dințată, care servește la fixarea formelor tipografice în rame. [Var.: **ristáv** s. n.] – Et. nec.

10 **CÚHNIE,** *cuhnii,* s. f. (Reg.) **1.** Bucătărie. ♦ Bucătăria principală a mănăstirilor și cea de vară a gospodăriilor țărănești. **2.** Clădire modestă; cameră sărăcăcioasă. [Var.: **cúhne, cúină, cúine, cuiníe** s. f.] – Din ucr. **kuhnja.**

11 **PRĂȘÍ,** *prășesc,* vb. IV. Tranz. A lucra cu sapa sau cu prășitoarea spațiul de sol dintre rândurile distanțate ale unor plante de cultură, pentru a distruge buruienile, a afâna pământul etc. – Din bg. **praša,** sb. **prašiti.**

12 **PLOCONÍRE,** *ploconiri,* s. f. Acțiunea de *a se ploconi* și rezultatul ei; închinăciune, plecăciune; lingușire, umilire, servilism; ploconeală. – V. **ploconi.**

13 **SLOMNÍ,** *slomnesc,* vb. IV. (înv. și reg.) **1.** Tranz. A rosti vorbele cu oarecare greutate, a îngăima. **2.** Intranz. (Despre lumini, culori) A se ivi, a se distinge (încet, cu greutate); a apărea, a se arăta; a miji. – Din sl. *sŭlognja* „silabă”.

XIII Grădina

Grădina care îndestula cu zarzavaturi curtea și orașul începea chiar de lângă conac și se întindea pe zeci de hectare, în luncă, de-a lungul unui crac de apă abătut din matca Buzăului. Orbul luă în primire roata bătrână cu hulubele[1] lustruite și porni munca de vită care se învârtește până la căpială în loc.

Udatul se făcea dimineața în zori și seara pe înnoptat. Dar miile de straturi cereau ca rețeaua de șanțuri și șănțulețe dintre brazde să gâlgâie necontenit pline de apă.

Muncă grea și chinuitoare grădinăritul. Ceapa cere anume soroc, ridichile timpurii altul, spanacul își are vremea lui. Cu sparanghelul și trufandalele subțiri trebuie să te porți ca și cu niște coconași de neam. Fir cu fir, răsadurile de vinete și roșii se cer gunoite, mutate și strămutate, săpate și plivite numai într-o singură lună de câteva ori, după vârste, soiuri și schimbările timpului. Pe toate trebuie să le crești, să le ajuți, să le împaci…

Mereu între ele, stai când îndoit de șale, când pe vine ori în genunchi, oprit ca într-o metanie la fiecare buruiană în parte, parcă te-ai ruga de ea să crească și să dea rod. Când le vine rândul la adăpat, cu o lovitură de sapă ridici lostopanul[2] de pământ ce astupă gura șănțulețului din dreptul brazdei însetate. Apa din șanțul mare gungurește voioasă pe spărtură și se risipește la rădăcinile lacome. Când socotești că s-au îndestulat, cu aceeași mișcare pui lutul la loc și astupi, ca să dai drumul apei mai departe, în dreptul altor brazde care așteaptă.

În zarzavagerie lucrau vreo zece femei sub ascultarea unui bulgar, Costea, grădinar priceput. Ăsta trecea în fiecare primăvară Dunărea și se înfățișă boierului care-i da grădina în seamă.

Toamna, târziu, se întorcea acasă în Bulgaria cu punga plină. Anul următor venea iar. Gospodarii nu se îndemnau să-i fure meșteșugul. Ce le trebuia lor să se ploconească la fiecare rădăcină de ceapă și la piciorul fiecărei verze? Asta-i dârvală de sărăntoci și

de muieri proaste. Ei își văd de alte treburi și, când le trebuie, cumpără de la boier de-a gata.

*

Bulgarul, când a auzit de înlocuirea calului cu un orb, s-a împotrivit. Cum o să poată ăsta îndestula zi-noapte nevoile lui de apă? Baremi să-i lase calul de la amiază în sus. Dar numaidecât se potoli. Zahei bătea cu mult vita. Îi trimetea fără bici și înjurături belșug de udătură. Iar boierul economisea și calul, și omul care trebuia să stea lângă el să-l mâie.

Orbul se scula în zori, se bărbierea cu fața întors spre răsărit, ca și cum și-ar fi făcut o rugăciune, se lăsa apoi, dibuind, pe o potecuță și intra în bulboana[3] de sub roată. Acolo înota, se spăla și dichisit se înhăma la hulube.

Roata veche scârțâia morocănoasă, se clătina cu părere de rău, pornea să-și coboare în apă cupele goale și să le ridice pline ca să le deșerte una câte una în ulucul de scânduri înverzite care ducea în grădină. La prânzul mic, când suna porunca lui Costea, se oprea. Atunci sosea de la curte Suzana cu mâncare pentru el. Ceilalți muncitori mâncau de-a valma. Bulgarul își pregătea bucate aparte în bordeiul lui. Orbului i se trimitea, într-un coșuleț acoperit cu ștergar alb, din bunătățile mesei boierești, după porunca lui Lagradora. Caliopi cercase zadarnic să scape, prefăcându-se că uită, că Suzana are alte treburi. Boierul, ca s-o sâcâie ori s-o pedepsească ori cine știe ce socoteli ale lui, nu uita și nu ierta. Supraveghea cu străşnicie împlinirea îndatoririi. Ca să-i facă gustul lui Lagradora, ale cărui ascunzișuri nu le cunoștea, ea nu se îndărătnici. Lăsă întâmplarea să curgă liniștită.

Fata din casă desfăcea șervețelul și întindea pe el bucatele dinaintea orbului, slujindu-l până ce isprăvea. La început, ea primise cu silă și mai ales cu rușine înjosirea asta, să slugărească un orb, și vru să plece. Cocoana o sperie cu Lagradora. „Se supără boierul!"... Cum toți ai ei erau învoiți pe moșie, Suzana n-avu încotro și, amărâtă, se supuse.

Curând se deprinse cu corvoada. La urmă venea cu drag. Orbul, grav și cuviincios tot timpul, o liniști. Apoi o interesă. Îi plăcea, nu știa nici ea cum și de ce ? De milă ? De drag ? Îi părea rău că prea e trist și tăcut. Afară de câteva vorbe de mulțumire, n-a scos nimic de la el. N-a întrebat-o măcar cum o cheamă. Nu cerea nimic, nu se

supăra. Mânca încet ceea ce i se da, cu sfială, fără lăcomie... Sticluța cu țuică se întorcea neatinsă. Asta miră și pe boier.

„E om ciudat și deosebit de toți ceilalți. Tânăr și atât de cuminte! Mai ales că pe deasupra e chiar frumos. La urma urmei, ar putea să se împace și el cu acest cusur, orbenia, și să se facă și el om ca toți oamenii..."

Încheierea asta o trăgea zilnic Suzana cât sta înaintea orbului...

*

La amiază, când grădina se odihnea scăpată de mâinile omului și lăsată numai în grija soarelui și a văzduhului, Costea se trăgea la umbra sălciilor de lângă roată și intra în vorbă cu Zahei. Ca băștinași dunăreni, se înțelegeau amândoi nu numai în graiuri, când românește, când bulgărește, dar se potriveau în dragostea comună pentru oameni și locuri cunoscute numai de ei din întâmplările bălților și ale pescuitului.

Astfel, încet-încet, Costea a aflat povestea orbului și l-a căinat[4] cu părere de rău și din inimă. Om cinstit și el, îi plăcea munca lui Zahei, voinicia și liniștea lui, sufletul lui drept, resemnarea și nădejdea cu care aștepta tămăduirea.

Orbul îl întrebă de crucea făcătoare-de-minuni de la Dervent. Râvnea s-ajungă cu orice chip acolo.

— Lasă că te trec eu Dunărea la toamnă, îi făgădui bulgarul.

— Ei, făcea orbul, poți tu?

— Pot. Te bag în pașaportul meu. Tu om de treabă, bre.

— N-ar fi mai bine s-o trecem înot? se-ntorcea Zahei la dorul lui de voinicie... Știu eu un loc unde nu calcă picior de grănicer...

— Lasă, bre... Nu-i nevoie... Trecem în regulă.

— Mă duci la Dervent?

— Te duc. Eu sau fata mea Mita.

— Ai o fată?

— Am multe. Mita e cea mare.

Orbul tăcea. Bulgarul se gândea și-și freca bărbia. Târziu, după-amiază, când arșița scădea, roata se pornea din nou și se oprea numai când se așeza bine noaptea. Atunci femeile din sat plecau acasă. Bulgarul se trăgea la bordeiul lui din mijlocul grădinii. Cei doi pândari se sculau somnoroși și se așezau de caraulă[5] în latura depărtată a zarzavageriei, cea de către sat, ca s-o păzească de stricăciuni.

Orbul se cobora iar în iaz, se scălda, se răcorea și se culcușa singur, deoparte, pe malul reavăn al apei, lângă roată. Se odihnea pe un pătul alcătuit din brațe mari de pelin înalt, șovârf, izmă creață și alte buruieni mirositoare. Costea pusese o femeie să le culeagă și să le clădească în chip de pat.

Se întindea cu fața-n sus și mâinile sub cap. Asculta glasul apei de vorbă cu țipirigul[6] aspru și sălciile tremurate. Adormea anevoie și visa mereu vise urâte despre orbenia lui.

În zori, o lua de la capăt. Își scotea cămașa și rămânea gol până la brâu, cu izmenele suflecate până din sus de pulpe. În chipul ăsta, afară de auz, își întregea și cu pielea cunoașterea lumii și mai ales a vremii. Carnea lui învăța astfel să dibuiască ceasurile după cum îl mângâia lumina sau îl băteau razele soarelui rotit pe cer împrejurul lui.

Dimineața, odată cu ciripitul vrăbiilor sculate la crăpatul de ziuă, îl ajungea o boare suflată ca de o gură rece, depărtată. Era mai dulce, mai statornică decât atingerea vântului: știa atunci că e murgul zorilor și întorcea fața într-acolo. Numaidecât apoi parcă îi ungea pielea cu undă plină, densă, și i-o dezmierda, umplându-i-o de plăcere: era luminarea. Pe urmă, îi gâdilau carnea mai adânc mii de degete voioase, pătrunzându-i-o, frământându-i-o ușor, ca într-o scaldă: răsărea soarele și-l îmbăia în raze.

Sorocul prânzului i-l vestea povara sulițelor căldurii tăbărâte în spatele lui. Acum trebuia să sosească mâncarea. Se îmbrăca și ducea în cârcă zăduful până când pleca fata. Pe urmă se dezbrăca iar.

Norii i se deslușeau altfel. Ceva asemănător ca atunci când se atingeau de el în apă lipitorile. Simțea cum i se lasă de sus o pată peste pielea din care-i suge lumina, cum i se întunecă ușor carnea și i se bucură mușchii înfierbântați: umbra. Lăsa ploaia să-l bată oricât de furioasă cu bicele ei răcoroase. Lumina serii o primea în obrazul pe care-l înălța ca să i se așeze peste el ca o năframă blândă ce l-ar șterge de sudoare. Noaptea îi spăla goliciunea obosită în scalda ei neagră și-l îmbrăca întreg ca într-un schimb de primeneli anume pentru somn.

Ridica atunci ochii și aștepta de fiecare dată doar o vedea stelele. La urmă s-ar fi mulțumit și numai să le audă, cât de departe… Și asculta ațintit.

Femeile din grădină îl pândeau și-l spionau ori de câte ori furau prilej, mai ales când se scălda.

— Iar a intrat malacul în iaz, zicea una.

— Taci, fa, că, dacă ăsta e malac, bărbatu-tău a ce naiba mai seamănă?

Și tot timpul nu vorbeau decât de orb. Unele în glumă, altele jinduindu-l de-a dreptul.

— Fa, eu una l-aș lua. Muncesc eu pentru el și-l țiu.

Bulgarul le auzea, le înjura și le trimitea la lucru. Dar, oricât de dezmățate la gură, niciuna nu îndrăznea să se apropie de el.

1 **HULÚB,** *hulubi,* s. m., adj. (Reg.) **1.** S. m. (Otnit.; reg.) Porumbel. ◊ *Hulub de stepă* = pasăre din ordinul columbiformelor, de mărimea unui porumbel, de culoare galbenă-brună, cu pete sure pe spate *(Syrrhaptes paradoxus).* **2.** Adj. (Despre animale) Cu părul sau cu penele cenușii, asemănătoare cu ale porumbelului sălbatic. – Din ucr. **holub.**

2 **LOSTOPÁNĂ,** *lostopane,* s. f. (Reg.) Bucată mare de pământ, de piatră, de gheață etc. [Var.: **lostopán** s. n.] – Et. nec.

3 **BULBOÁNĂ,** *bulboane,* s. f. Adâncitură într-un râu, unde apa formează un vârtej; vâltoare, bulboacă. – Cf. bulbuc.

4 **CĂINÁ,** *căinez,* vb. I. Refl. A se tângui, a se văita, a se plânge. ♦ Tranz. A compătimi, a deplânge. [Var.: **căiní** vb. IV] – Din sl. **kajanŭ** (part. lui *kajati sen).*

5 **CARAÚLĂ,** *caraule,* s. f. **1.** Pază, gardă, strajă. **2.** Om care face de pază; santinelă, caraulaș. – Din bg. **karaul,** ngr. **karaúli.**

6 ***țipirig***[1] [At: SCRIBAN, D. **1** 362 / V: (reg) ***~per~*** *sm,* ***țeper~*** *smn* (Pl: *~uri*), ***cip~*** *sm,* ***ciper~*** *sm* / Pl: ? / E: ns cf *pipirig*] **1** *sm* Plantă perenă din familia ciperaceelor, înaltă de 50-150 cm, cu frunze reduse la teci și cu spiculețe multiflore, dispuse în inflorescență Si: (reg) *păpurică (Schoenoplectus tabernaemontani).* **2** *sm* (Bot; reg) Pipirig *(Schoenoplectus lacustris).* **3** *sm* (Bot; reg) Pipirig *(Scirpus sylvaticus).* **4** *sm* (Bot; reg) Pipirig *(Holoschoenus vulgaris).* **5** *sm* (Bot; reg) Pipiriguț *(Heleocharis palustris).* **6** *sm* (Bot; reg) Rugină *(Iuncus effusus, conglomeratus, inflexus).* **7** *sm* (Bot; reg) Rogoz *(Carex).* **8** *sf* (Bot; reg) Papură *(Typha angustifolia).* **9** *sm* (Reg; prc) Fructul de papură. **10** *sm* (Olt; îc) **~-cu-flori** Crin-de-baltă *(Butomus umbellatus).* **11** *sn* (Mun; îf *țeperig*) Fân subțire pe care îl mănâncă numai caii.

XIV Ispita

Într-o zi, Costea veni devreme să stea mai îndelung de vorbă.

— Mă, Zahei, tu ești bărbat în toată firea…

Orbul tăcea, neștiind unde vrea s-ajungă prietenul.

Costea șovăi puțin, apoi îndrăzni:

— Mă, de ce nu te însori?…

Și bulgarul privea în altă parte, stânjenit, ca și când orbul i-ar fi putut citi gândurile cu ochii.

După un răstimp de tăcere, prietenul vorbi iar:

— Găsești o nevastă vrednică, duci casă, faci copii voinici…

— Cine ar lua o vită ca mine…

— Multe muieri, bre, s-ar bate pe tine. Numa să fii mai blând. Prea ești sălbatec. Nu vorbești, nu râzi…

— Până nu capăt vederile, nu mă socotesc om, oftă Zahei…

— Mă, ascultă-mă pe mine, îl lua iar bulgarul. Păcat de tine și de voinicia ta. Însoară-te, nu mai umbla după vedere. O nevastă bună are să fie ochii și lumina ta. Numai să nimerești bine. Să nu te însori aici, urmă el cu grijă. La voi, toate femeile sunt stricate și leneșe… Știu eu…

Orbul asculta nepăsător.

— Mă, făcu Costea deodată, luându-și curajul, vino cu mine, îți dau fata mea de nevastă.

Orbul nu se clinti.

— Pe Mita, urmă Costea frământându-se. Îți fac casă. Îți înjghebez gospodărie, îți dăruiesc vite… Zestre mare, bre.

Se opri și așteptă. Orbul sta înainte nemișcat.

— Cu fiecare copil îți cresc alte două mâini, suna glasul aproape tânguitor al lui Costea…

— Îmi cresc și ochi? îl opri batjocoritor Zahei…

— Ochi ? Minte să ai, să cârmuiești. Ce-ți trebuie ochi? Un gospodar își cunoaște din casă treburile și le face cu ochii închiși…

Orbul sta de piatră.

— Știe sorocul aratului și al semănatului, se căznea să-l clintească bulgarul, și trimite oamenii să i le împlinească.

— Eu nu cunosc treburile câmpului, i-o tăie Zahei. De când sunt, n-am pus mâna pe sapă, nici pe plug.

— Te învăț eu. Și femeia ta priveghează. Tu ții numa hățurile și cârmuiești pe drumul drept tras înaintea ta.

— Hei, făcu orbul, cât ar fi drumurile de bătute și de drepte, te-ai da pe seama unui vizitiu orb ?

— Stă Mita lângă tine. Și eu cât trăiesc, până se ridică mărișori copiii.

Orbul plecase capul. Îl biruise?

Bulgarul prinse curaj și se-ndemnă să-i zugrăvească fata, înaltă și voinică, harnică și frumoasă. Are părul negru împletit în două coade. Mâinile, ca două suveici, nu-i stau toată ziua. Și blajină, și ascultătoare ca o mielușea. Nu iese niciodată din cuvântul părinților.

— Are să fie o nevastă cinstită, comoară la casa bărbatului, hotărî Costea.

— Mă, eu am socotelile mele… Și orbul răsuflă adânc ca după o muncă grea. Trebuie să bat întâi toate bisericile și schiturile, pentru tămăduire. Pe urmă mă întorc la crâșmarul meu să-i plătesc otrava. Cine știe când isprăvesc și dacă isprăvesc toate astea?

— Treci la noi, frate, îi întâmpină bulgarul răspunsul. La noi, popii sunt mai credincioși, bisericile mai sfinte, multe icoane făcătoare-de-minuni. Mita cu tine de mână te colindă peste tot. Eu am pus gând să mă duc la Ierusalim. Te iau cu mine la Sfântul Mormânt.

Și nu-l mai slăbi. Nu trecea zi ca prietenul să nu se oprească și să nu-i bată capul.

Câteodată orbul se înmuia. Îl întreba cum e fata.

— Ți-am spus. Albă la piele, cu ochii mari codați și negri, boiul[1] mlădios… Și destoinică la toate…

— Păcat de ea, spunea la urmă Zahei. S-o dai mai bine unui flăcău vrednic de-al vostru.

— Mă, tu mai voinic ca mine. Altfel, te-aș bate, glumea cu ciudă Costea. Desfă ici. Și întindea pumnul încleștat.

Orbul i-l prindea cu dreapta și numai cu stânga îi desfăcea într-o clipă toate degetele dintr-o singură smucitură, nu pe rând. Cum ar fi dezghiocat o nucă.

— Bre, mare voinic, spunea bulgarul frecându-și mâna amorțită.

Tu omori zece turci deodată. Eu am tăiat la Prilep numai doi. De-aia am fugit la Dunărea…

*

Luna trecuse de mult și orbul nu mai avea gând să plece. Îl oprise Costea până la toamnă. Nu mai avea nevoie de simbria boierului, îi da el bani câți îi trebuia.

Altfel, toate mergeau după șartul[2] obișnuit. Roata cu căușele ei scârțâia înainte, Suzana venea nelipsită cu coșul de mâncare, bulgarul îi împuia mereu capul cu Mita, fata lui cea mare.

Orbul scos din minți începu fără voie să se gândească la femeie. O moleșeală neobișnuită îl cuprindea ori de câte ori își închipuia pe Mita cu coadele groase împletite cunună și sânii zvâcnind sub cămașa de borangic.

O visa noaptea în tot felul de înfățișări, dar mai ales mireasă, cum o prindea de mijloc, cum o săruta. Și prin somn pipăia alături maldărul de pelin, s-o găsească aievea… Se trezea supărat pe el și pe bulgar. Pe urmă îi trecea și se gândea necontenit la Mita.

Acum aștepta cu interes și pe Suzana. O întreba cum o cheamă, de câți ani e, cum îi sunt ochii. Cu auzul lui isteț îi cântări după călcătura pașilor greutatea și voinicia. Îi măsura înălțimea îngăduind-o să stea alături de el: era scundă. O lăsa să se atingă cu părul de obrazul lui când strângea blidele. După firele pipăite cu pielița lui ascuțită, era bălaie. Mâinile li se întâlneau, când îi întindea mâncarea. Erau destul de aspre, de femeie muncită. Ale Mitei erau netede și moi, ca la fetele care mulg vacile și lucrează în război, la țesut, cum îi spusese Costea.

1 **BOI²,** *boiuri,* s. n. (Pop.) Trup, statură, înfățișare, fizionomie. – Din tc. **boy.**

2 ***șart²*** *sn* [At: (a. 1792) IORGA, S. D. XIV, 133 / V: (îvr) ***șuruturi*** *snp* / Pl: ~*uri* / E: tc ***șart***] (Îvp) **1** Decizie (**1**). **2** Stipulație. **3** Convenție (**1**). **4** Datină (**8**). **5** Rost. **6** (Îlav) **Pe** ~ Pe îndelete Si: *metodic*.

XV Dragoste de orb

La conac, Suzana nu mai tăcea cu laudele orbului. Caliopi o asculta din ce în ce mai interesată de ciudățenia omului: tânăr, frumos, nu bea, nu fumează, nu se leagă de femei.

— E frumos, zău e frumos, coniță, se jura ea stăpânei, care se prefăcea că n-o crede.

— Ești o proastă. Cum o să fie frumos ? Ai uitat ce matahală nețăsălată s-a înfățișat atunci boierului? Ți-a căzut ție cu tronc.

— Ei, săracul! Atunci era un prins de pe gârlă. Acum să-l vedeți… Are un păr!…

Caliopi strâmba din nas, Suzana ațâțată de împotrivire se străduia să i-l zugrăvească.

— E negru… Și răsucit numai inele… Uite așa îi flutură pe grumaz, ca la haiduci…

— E încâlcit, nebuno, că nu s-o mai fi pieptănat de ani. Am să spui boierului să puie să-l tunză.

— Fugi de-acolo, coniță, ai face cel mai mare păcat, se sperie fata. De l-ați vedea, n-ați mai vorbi așa. Se laie în fiecare dimineață și seară. Are pieptene. Și e, întreg, curat ca floarea. Numa' eu știu cât săpun i-am cărat.

— Săpunul meu din cămară. Am să ți-l trec în socoteală, o amenință în glumă Caliopi. Du-i și o bucată de săpun de ras de-al boierului, să-i mai înmoaie barba țepoasă.

— Da' de unde! îl apăra sluga. Să vedeți ce obraz neted, ce pieliță moale și rumenă are. Îți vine să-l tot săruți.

Și Suzana rămase cu ochii în gol.

— Li-i fi și sărutat, nerușinato.

— Aș, cine-ar îndrăzni. Ți-e mai mult frică de el. Stă numai trist și-ntunecat.

Astfel, boieroaica i-a tras zi de zi, fir cu fir, mărturisirile nevinovate, îndemnând-o, ajutând-o să i-l zugrăvească, să i-l treacă așa cum i se întipărise fierbinte și proaspăt în inimă. Suzana îl

privise de atâtea ori și pe îndelete, că îl știa acum pe dinafară. Capul bărbătesc, cu fruntea lată și înaltă aproape de-o șchioapă…

— Era botocănos[1] ca un dovleac… De unde îl scoți tu acum cap bărbătesc? Ai uitat ce nas gros și umflat avea?

— Nasul? spunea fata cu ochii închiși și gândul departe. Nasul răsare drept și semeț chiar dintre sprâncene fără nicio adâncitură sub frunte. Gura cu buze arcuite, umbrită de mustața mică, neagră…

— Nu e știrb?

— Vai, coniță. Are niște dinți albi și întregi, mai frumoși ca ăi pe care-i scoate boierul din gură și-i ține noaptea în pahar.

Caliopi râdea.

— De-ar ști stăpân'tu, te-ar zvârli afară…

— Păi, ce să-i fac eu coniță dacă e așa?

Și Caliopi n-o lăsa. O ispitea cu de-amănuntul, bucățică cu bucățică, despre omul întreg.

Află că are obrazul brun, cu ovalul prelung (fata spunea altfel, dar Caliopi tâlcuia în limba adevărată) sprijinit pe lături în fălci puternice, care se încovoiau jos, unindu-se în potcoava cărnoasă a bărbiei…

Caliopi se ferea s-o întrebe despre ochi. Îi era teamă să nu-i strice icoana ce-și făcea. O întorcea iar la părul orbului.

— Să-i duci un pieptene des, o lua ea peste picior.

Suzana, atinsă, îi lăuda atunci mai cu foc curățenia.

— Păi, să vezi, coniță. Cum isprăvește de mâncat, se clătește în gură ca dumneavoastră.

— I-o fi duhnind rău săracul.

— Da de unde. Miroase la fel ca dumneavoastră, fără să se frece cu păsturi din borcane.

Pe urmă a trecut la pieptul lui voinic, de care jinduia să se razeme, la brațele vânjoase.

— Părea cam burtos, o întărâta Caliopi. Și cred că are niște labe…

Suzana tăgădui. Pentru statul lui arătos, peste măsura obișnuită, mijlocul îl are șui[2] și pântecele tânăr, iar mâinile și picioarele mici cum nu mai văzuse la nimeni.

— Că ai și văzut tu multă lume, o necăjea cucoana.

— Am văzut și eu măcar toți flăcăii satului. Nu sufere asemănare cu niciunul. Ba nici cu vreun orășean din musafirii conacului.

Și nu numai Suzana. Curtea lui Lagradora, toată, lăuda acum

minunea poposită în grădina de zarzavaturi.

*

Caliopi începu să ceară anume trufandale. Nu-i plăcură. Bulgarul se înfățișă personal și o pofti să-și aleagă singură din grădină. După multe ploconeli din partea lui și mofturi din a ei, de față cu Lagradora, consimți să coboare în condurii ei cu tocuri înalte și, însoțită de logofăt și slugi, intră în zarzavagerie.

O interesă mult, ascultă lămuriri despre soiurile rare și delicate. Ceru să se prăsească[3] altele care lipseau și se întoarse mulțumită, cu panerele[4] pline. La masă, înfățișând salatele învoalte[5], lăudă pe Lagradora care înființase cel dintâi pe acele locuri grădinăritul și se ocupa de el.

— Poți să cobori mai des, o îndemnă el. Îi silești să aibă mai multă grijă de bunătăți pentru casa noastră, nu numai marfa de târg…

— Mi-ar place, mărturisi ea, dar prea mă obosesc.

— Ai nevoie de mișcare, dragosteo… Șederea în casă te îngrașă, o sfătui el, dându-i dezlegare.

Câteva zile în șir, Caliopi se plimbă prin grădină, la ceasuri neașteptate. O dată a privit de departe la masa orbului: controla pe Suzana. Altă dată a scuturat cu rochia ei lungă rouă de pe ierburile cărărilor. Într-o seară a admirat apusul răsfrânt de apele iazului. Cerceta, adică, fără veste, ca o stăpână, pe grădinar și oamenii lui. La masă, da seamă lui Lagradora de cele văzute și-i împărtășea observațiile ei. O însoțea când fetița bucătăresei, când cămărășița[6].

Ca să ajungă fără ocol, trebuia să meargă de-a lungul malului și să treacă pe lângă roată. Acolo încetinea plimbarea. Se scâlciase[7] tocul unui condur. Îi schimbă. După sfatul boierului, încălță pantofi largi. Dar acum intrau pietricele în ei. Trebuia să se oprească, să-i scoată sluga și să-i scuture.

Orbul, neștiutor de ceea ce se petrecea în preajma lui, învârtea, gol, roata, ori, și mai gol, se scălda. Caliopi privea. Printre gene, din lături, chiar întoarsă cu spatele, ochii ei pricepuți prinseră tot ce-i trebuia ca să se încredințeze… Omul răspundea tuturor laudelor și în toate privințele: un cap splendid, pe un trup desăvârșit. Un atlet, pe carnea de bronz a căruia lumina, chemată sau alungată de mișcările lui, juca mutându-și necontenit sărutările ca o gură aeriană.

Jinduind să-l deslușească de aproape, ea puse la cale o cercetare oficială, orânduită chiar de Lagradora, la anumite instigații nevinovate ale ei. Găsise pe rochie o insectă spurcată și n-o putuse lua decât din grădină. Mai mare rușinea… Oamenii, precum și toate țoalele în care dorm, trebuiau curățate, deparazitate. Boierul nu se putea ocupa. Logofătul nu se pricepea. O însărcină pe ea: femeile au mai ascuțit simțul curățeniei și se pricep mai bine s-o facă.

O însoțeau logofătul și Costea. După ce ocoli pe la pătulele[8] caraulelor[9] și la bordeiul bulgarului, veni rândul orbului și se apropiară de roată. Costea se opri.

— E gol, măria ta. Mă duc să-l îmbrac, zise el speriat.

— Nu face nimic, spuse măreață Caliopi, ca și cum asemenea gânganie n-ar fi fost în stare în niciun chip să-i supere vederea.

Și ținu pe bulgar în loc.

Orbul habar n-avea. Ușor proptit pe pârghia în mișcare, încordarea lui n-avea nimic urât, penibil. Dimpotrivă, o săvârșea cu o armonie și o ușurință de mare sport.

Caliopi se opri încruntată. Lemnul în care împingea orbul trebuia îmbrăcat într-o blană sau măcar o piele moale, cum se îmbracă hamul de la pieptul calului.

— Pentru orb, lucrul e prea ușor, da lămuriri grădinarul. Nu are nevoie să opintească pieptul, îi sunt de-ajuns palmele.

— Totuși, stărui stăpâna, chiar și numai palmele. E bine să le sprijine în ceva care să i le apere. Nu vreau să se spuie că boierul își bate joc de lucrătorii lui, mai ales de un orb.

Poruncind, avu timp să-l privească, întâi din spate, apoi, când mișcarea învârtirii îl întoarse, și din față. I-a admirat pe rând șalele, șănțuite și turnate în mușchi de aramă șlefuită, spinarea lată cu oasele spetei ușor scoase în relief și întinse ca niște aripi ascunse în carnea încordată. În profil, a uimit-o triunghiul trunchiului, larg sus de toată lărgimea umărului, iar jos subțiat, sugrumat de îngustimea mijlocului, până în șoldul strâns lângă trup.

Apoi, când roata i-l aduse în față, crezu că pășește spre ea, cu pieptul aprins, una din statuile de mari zei sub care se oprise și visase îndelung în muzee.

Însoțitorii tăceau. Orbul nesinchisit se rotea înainte. Caliopi se smulse și plecă trufașă, poruncind pentru orb un adăpost și așternuturi curate.

Câteva zile nu s-a mai arătat prin grădină. Suzana nu-i aduse niciun zvon și nicio clevetealā. Lumea găsise firească purtarea

stăpânei. Doar că orbul nu vrea bordei, nu primește așternuturile și a smuls blănița cu care i se căptușise lemnul pârghiei. Spunea că moliciunea îl împiedică la lucru.

— Spune-i boierului, făcu ea plictisită. Eu nu mă mai amestec printre sălbatici.

Însă Lagradora îi dete tot ei sarcina să aducă pe orb la ascultare.

— E ocrotitul tău, glumi el.

— Ba al matale, răspunse ea. Cine l-a oploșit la curte ? Vezi-ți de el.

Primi totuși să se coboare pentru ultima oară în grădină numai ca să-i facă voia. Altfel îi e silă, o obosește și n-o mai interesează grădina. Și a lăsat să treacă vremea.

*

La următoarea întâlnire, Caliopi găsi pe orb îmbrăcat. Stăpâna își vestise vizita. La toate întrebările el a răspuns cu vorbă scurtă. A mulțumit pentru ce are și a refuzat din nou adaosele, bordei, așternuturi… N-avea nevoie.

De o semeție cuviincioasă și o tărie liniștită, cum se cuvine să fii cu boierii, el a întrecut așteptările femeii. Ascultându-l, ea l-a cercetat în tot felul. I-a văzut dinții albi, strălucitori, i-a simțit răsuflarea curată, s-a încredințat despre coama de păr cu inele mângâioase. Dar mai ales i-a cântărit inima cu adevărat cinstită, sufletul simplu și nevinovat, așteptarea lui statornică și credința neclintită în tămăduire. Minunate calități adaose la cele trupești. Asemenea oameni pot fi încordați, dacă te pricepi, pentru toate marile izbânzi ale patimii. Și își aminti de romanele citite.

A plecat mulțumită și nemulțumită totodată. Cu oarecari spaime în ea. Vechii demoni adormiți de înghețul iatacului[10] lui Lagradora iar se dădeau acum tumba în carnea ei.

*

Țara pășea pragul lui Cuptor. Din munte până la șes pământul gâfâia sub greutatea diafană a zădufului. Buzăul abia curgea răsfirat pe prunduri. Apele lui nu mai ajungeau să sature gurile roților și să ostoiască setea țarinilor.

Orbul trebuia să muncească îndoit. Căușele[11] se umpleau pe jumătate cu nisip rânit de pe fundul iazului. Lumea toropită dormea

afară goală. Boierii, sus, în cerdacul deschis. Dar, cum Lagradora pleca pentru câteva zile la Brăila, pofti pe Caliopi cu el. Femeia lenevoasă îl refuză.

— N-o să-ți fie urât ?

— Mă încui în iatac, răspunse ea…

Era singură. Suzana se ceruse acasă. Seara, sub ochii cămărășiței care-i ură somn bun, se închise din nou pradă insomniilor în iatacul înăbușitor.

Noaptea târziu, cineva se strecură nesimțit lângă orbul care adormise cu fața-n sus… îl privi, se lăsă în genunchi… Apoi se întinse alături și se lipi de el.

Zahei, pe jumătate trezit, se întoarse ca să-și înnoade la loc somnul. Dar îl împiedică ceva care-l strângea ușor. Pipăi… Un trup de femeie, două brațe care-l cuprinseră… Visa. Tot Mita, își spunea el. Și o mângâie cum făcea în vis.

De data asta, i se arăta aproape goală, numai într-o cămașă de borangic subțire. Și se miră. O știa din spusele lui Costea plină de rușine. Dar e numai vis. Și o mângâie iar. Femeia se ghemui în el, se zvârcoli, vru apoi să se dezlipească, să fugă. Repede însă se încordă și-l încolăci. Frigea toată și-i zvâcnea pieptul cu sânii țepeni de ațâțare. Pântecele îi pâlpâia aprins.

Orbul vru să vorbească. Gura dogorită a femeii se lipi strâns de a lui și îl împiedică să și-o deschidă. Și Mita se topi toată în el…

După ce furia dintâi fu potolită și fu domolită a doua și apoi a treia, ca într-o încăierare mânioasă, orbul vru iar să vorbească. Nu putu. O mână mică îi astupa, cu palma cărnoasă și mirositoare, gura.

„Să știi că fata e mută. De-aia mi-o dă mie bulgarul", se gândi orbul.

Se mulțumi atunci s-o întrebe în alt chip și să capete răspunsuri pe căi ocolite. Îi prinse capul în mâini. Era încununat de două coade groase pe care le desfăcu și le dete drumul peste grumaji. După pipăit și miros, părul e negru și mătăsos. Nu e Suzana! O visa uneori și pe asta… Este tot Mita, așa cum i-o zugrăvea Costea, cu șerpii părului negru înnodați cunună. Trecu la obrazul cu pielea moale și dulce, un obraz prelung, plin, cu nasul subțire, nările pâlpâitoare. Genele mari, învoalte și încovoiate în sus băteau gâdilitoare palma lui oprită asupra ochilor. Apoi alunecă la sâni unde poposi mai mult, coborî la pântecele rotund, se prelinse pe coapsele alungite până la gleznele subțiri, la picioarele mici strânse în niște conduri

necunoscuți lui.

„Încălțăminte bulgărească", gândi Zahei.

Apoi palmele lui mângâiară șalele arcuite, care îi chemară brațele să le încolăcească.

Mita se arăta cu o pricepere în ale dragostei neobișnuită femeilor de rând, ceea ce iarăși îl neliniști. La mângâieri zbârnâia ca o coardă întinsă.

— Nu e Mita, își spuse el. Mita e abia o fetișcană…

Trecuse un ceas. Lipitoarea se îndură să se smulgă, culese haina căzută alături, se îmbrăcă și fugi. Orbul rămase buimăcit, ca un neom, până-n zori. La ziuă, mereu ca într-un vis, se pomeni învârtind roata de care era înlănțuit.

Când veni Costea, îl găsi schimbat, aiurit, întărâtat. Crezu că de zăpușeală.

— Mă Costeo, sări orbul la el, ai adus tu pe Mita aici ?

Bulgarul holbă ochii.

— Eu? Pe Mita aici? Ce ți se năzare?

— Mă, să spui drept. Cu mine să nu glumești, grăi grav orbul.

— Ai căpiat pesemne de zăduf. Bagă-ți capul în apă și ți-l răcorește, îl sfătui prietenul. Ori ai început iar să bei ?

Orbul se gândea.

— Mita e mută? întrebă el și repede întoarse urechea spre bulgar cum s-ar fi întors cu ochii, ca auzului să nu-i scape nici cea mai mică șovăială a răspunsului, dacă mințea. Costea râse.

— Ai să-i guști tu muțenia când îi intra în gura ei.

— Unde este Mita acum?

— Acolo, acasă. Îngrijește de ogradă și țese. Mergem noi la ea, când vine toamna. La ce s-o mai aduc aici ? Dar ce-i cu ea?

— Am visat-o, spuse orbul. Și nu mai scoase cuvânt.

*

Trei nopți în șir, la același ceas, l-a bântuit tot mai nesățioasă femeia, lăsându-i o tulbureală ca un afund dulce și amar, din care nu se mai putea descleia. N-o mai întreba nimic. Ce nevoie să știe cine o fi? De unde vine? Orbenia îl împiedica să o poată afla vreodată de vreme ce ea își tăinuiește glasul, singurul lui mijloc s-o descopere. Simțea că el e numai jocul unei taine. Se supunea unei porunci de dincolo de el.

Clădise acum un cuibar de sulfină și levănțică unde să o

primească. Dar în nopțile următoare nimeni nu se mai arătă.

*

Orbul se zănătecise și nimeni nu știa ce are. Costea îl cerceta îngrijorat. Zahei nu mai vorbea, nu-i mai răspundea, ca și când nu l-ar mai fi cunoscut. Suzana se întorcea cu mâncarea neatinsă. O împăienjeneală ciudată se lăsase peste toată firea lui, atât de limpede până atunci.

Curând stelele miezului nopții i-o aduseră iar. Același trup lung, dulce la pipăit, același semn - o zmeură sub țâța stângă îndelung sărutată -, aceleași coapse mlădii[12] cu puternică încolăcitură. Și aceeași muțenie.

În răgazul de după întâia furtunoasă ciocnire, orbul înălță capul. Auzul lui subțiat deslușea departe un pas ușor. Femeia se ridică îngrijorată ațintind urechile și prinse haina.

Se auzi un lătrat apropiat. Deodată, se ivi un câine care o descoperi, bucurându-se la ea cu un ușor chefnit. Ea puse repede mâna pe gura orbului șoptindu-i în ureche.

— Stai aici, orice s-ar întâmpla. Fă-te că dormi.

Apoi țâșni cu spaimă. Orbul o urmări cu auzul: fugea prin bălăriile înalte de pe mal. Alți pași, alergați, se apropiară și se afundară în urma ei. Zahei cunoștea pașii tuturor celor ce umblau în grădină și îi deosebea. Ai lui Costea - greoi cu bocanci. Ai caraulelor - cu opinci. Ai Suzanei și ai femeilor - mai ușori și mai săltați. Ăștia nu semănau cu niciunii.

N-a mai răbdat. S-a sculat în picioare și a ascultat o vreme. Pe urmă s-a urnit cât putea el de-a lungul malului, bâjbâind, ascultând, cercetând. Ar fi strigat-o. Se temea să nu-i facă mai rău. Și aștepta nehotărât. Murmura apa, șopteau frunzele, țârâiau greierii... El a frământat multă vreme malul în sus și-n jos, a călcat în picioare câteva brazde, a strivit un strat de legume. S-a împiedicat de ceva și s-a plecat. A dibuit o haină. Era haina în care venise înfășurată ea.

A luat-o și a dus-o la culcuș unde a ascuns-o sub straturile de buruieni. Zorii l-au găsit la roată. Ajunsese acolo cum trage vita la jugul obișnuit. Și porni să învârtească.

Prânzul trecu fără Suzana. În locul ei, glasuri schimbate, amenințătoare, se apropiau dinspre conac. Oameni mulți îl înconjurară.

— Oprește roata! porunci un glas.

— Cine ești tu? întrebă întărâtat orbul.
— Oprește, Zahei, îl îndemnă Costea. E domnul șef.
Roata se opri cu sughițuri și scârțâieli.
Orbul rămase liniștit. În adâncul său știa că vine dezlegarea.
— Legați-l, sună același glas poruncitor.
— Să nu vă apropiați, că vă sfărâm, amenință Zahei.
Și pârghia roții trosni în mâinile lui, prefăcută în groaznic ciomag.
— Lăsați-l, că e om ascultător. Mă pun eu chezaș pentru el. Nu-l cred vinovat, se amestecă bulgarul.
— Să meargă cu noi pentru cercetare și recunoaștere.
— Haide, Zahei, vino, îl îndemnă blând prietenul.
— Merg, dacă mă lasă slobod.
— Nu se poate, se răsti șeful.
— Atunci să poftească cine-o putea să puie mâna pe mine.
Și orbul învârti ciomagul.
— Îl duc eu de mână, se rugă Costea. Și răspund de el. Nu poate să fugă. Nu vedeți, e orb.
Șeful se învoi. Orbul pășea încet, cârmuit de prieten, și nu întreba ce este, ce vor cu el.
Coborâră sub mal într-un cot dosnic. Aici orbul auzi alte glasuri noi care-l întâmpinară și mai mânioase. Între ele deosebi glasul lui Lagradora.
— De ce nu l-ați pus în fiare ? strigă boierul.
Deodată, mâna lui Costea începu să tremure. Zvâcniturile ei trecură în orb și-l înfiorară.
— Ce e, Costea? întrebă.
— Grozăvenie, Zahei. Tu nu vezi ?
— Cum o să văz ?
— Așa e. M-am năucit de tot, se văita bulgarul. Mai bine că nu vezi.
Jos, întins pe nisip, zăcea leșul unei femei scos din apa scăzută și acoperit cu câteva crengi. Îl împinseră pe orb până lângă moartă.
— Dați frunzele la o parte, porunci șeful, ca și când orbul ar fi putut privi.
Pentru ceilalți se ivi Caliopi, în cămașa terfelită, lipită de trup, cu obrazul scofâlcit, cozile ude, dezmățate, numai cu un pantof într-un picior. La capul ei plângea Suzana și alunga din când în când cu o ramură muștele care o bâzâiau. Pe laturile gâtului moartei se întindeau niște pete mari, strivituri roșii-vinete pe alocuri negre.

— O cunoști ? se răsti șeful.

Orbul nu se dumirea.

— Hei, nu răspunzi ?

— Răspunde, îl rugă Costea.

— Ce?

— O cunoști ? repetă șeful.

— Pe cine ?

— Ha, faci pe prostul? Pe moartă.

— Care moartă? Și orbul se dete un pas îndărăt.

— A, ți-e frică acum și dai înapoi ?

— Nu vede, încercă bulgarul să-l lămurească.

— Tu să taci. Îi fi fost și tu părtaș la crimă? Cum ai ucis-o? se-ntoarse el la orb.

— Eu n-am ucis pe nimeni.

— Dar astă-noapte ce-ai făcut?

— Am dormit.

— Ce atâta vorbă, țipă Lagradora. Ați găsit doar urmele lui pe mal, cum a târât-o și a zvârlit-o.

— N-am târât pe nimeni. M-am târât eu singur.

— De ce ?

Orbul tăcea.

— Dar haina moartei ce căuta ascunsă în pătulul tău? Recunoști că ți-ai strâns de gât stăpâna?

Zahei se cutremură tot. Înțelegerea îi spintecă, fulger, mintea.

— Ai prins-o seara când se plimba singură în grădină și ai gâtuit-o… Urmele deștelor ți-au rămas în grumazul ei, martore. Degeaba tăgăduiești. Mărturisește mai bine.

— Mărturisesc dacă mă lăsați s-o pipăi, se hotărî deodată Zahei. Eu nu văz. N-am alt chip s-o cunosc. Dacă e ea, vă spui tot…

Șeful schimbă câteva priviri cu Lagradora, care primi.

— Ai voie, apropie-te, grăi jandarmul.

— Du-mă lângă ea, Costeo.

Bulgarul îl împinse binișor până ce orbul atinse cu vârful picioarelor goale trupul rece. Îngenunchie, pipăi capul cu păr negru și coade lungi, mângâie obrazul prelung cu gene mari înmuiate ca de plâns. Și repede alunecă palma sub sânul stâng, unde căută zmeura îndelung sărutată. Era acolo. Nu-i mai trebuia altceva.

— Eu am ucis-o, spuse tare, și se ridică.

— Cum ai săvârșit omorul?

— Așa cum ați găsit voi cu cale că am făcut.

— Ai strâns-o de gât ?
— Da.
— Pentru ce ?
Orbul și-a încleștat fălcile și a tăcut.
— A știut că are giuvaericale asupra ei, auzi el glasul lui Lagradora.
Orbul fu gata să protesteze, dar își luă seama. La ce folos? Femeia trebuia ascunsă, apărată până la capăt.
— Caliopi umbla totdeauna cu broșe, brățări și inele, declară boierul.
— Unde sunt acum? întrebă șeful, luând note.
— Ieri, când am plecat, am lăsat-o gătită cu toate.
Și Lagradora povesti cum a dormit noaptea în oraș, cum dimineața, când s-a întors, n-a găsit pe cocoana nici în casă, nici prin curte. Slugile nu știau nimic. A căutat-o în grădină unde avea obicei să se plimbe și să aleagă trufandale pentru masă. Grădinarul n-o văzuse.
Atunci s-a gândit la ceva rău, la o întâmplare nenorocită și a chemat câinele, un copoi deștept, care își iubea stăpâna. L-a pus pe urmele ei. Câinele l-a adus aici pe prund, unde a găsit-o strânsă de gât și jăfuită.
Boierul povestea înecat în lacrimi.
Ancheta urmă nemiloasă în fața orbului înlemnit locului.
Costea, întrebat, răspunse că n-a văzut nici seara, nici dimineața pe stăpână. A auzit lătrat de câine, dar după miezul nopții. A stat liniștit, căci a cunoscut că e câinele boierului.
Orbul începu să gâfâie. Lagradora fusese.
— Și cine era cu câinele ? întrebă șeful.
— Nu știu. Am crezut că boierul, spuse Costea.
— Avea obicei să inspecteze grădina noaptea?
— Nu.
— Păi, atunci ?
— Nu și-a dat seama că a auzit lătratul, se amestecă Lagradora. Era buimac de somn. Câinele însoțise seara pe stăpână. L-a alungat apoi ucigașul.
— Eu nu dorm seara. Nici noaptea, crâcni bulgarul.
Dar Lagradora îl trăsni c-o privire care-l împietri.
Fură chemați pândarii de noapte: nu văzuseră, n-auziseră nimic.
— Nu mai este nevoie de nici o cercetare, domnule șef, o tăie scurt boierul. Vinovatul și-a mărturisit nesilit crima. De-acum

rămâne să-l dați pe mâna justiției. Vă rog să poftiți la conac, vă așteaptă masa.

— N-a răspuns la întrebarea din urmă, se rățoi șeful și se întoarse spre orb.

— Hai, pentru ce ai omorât-o, mă? Mărturisește aici în fața oamenilor!

Și sta gata cu condeiul în vânt, să scrie.

Orbul chibzui… Un val amar îl înecă.

— Hai, spune…

— Ca să mă răzbun pe boier. Și se ridică dârz și întreg.

— Ce ți-a făcut?

— Nu pot să spui altora.

— Spune-mi mie.

— Numa lui bărbat-su vreau să-i șoptesc ceva la ureche. Unde este ? Duceți-mă la el. Și se încordă. Sau măcar să vie el puțin lângă mine.

— Nu-ți îngădui, răcni Lagradora, dându-se de-a-ndărătelea.

— Costeo, arată-mi încotro să-l aflu.

Și glasul orbului avu un scrâșnet.

— Stai liniștit, îl certă bulgarul. Îți faci mai rău așa.

— Puneți-l în cătușe, zbieră Lagradora, în cătușe…

Și glasul lui se depărta.

— A, fugi, lișcotă[13]… Dar tot te găsesc să te sugrum și pe tine…

Și orbul se năpusti în gloata de oameni, care se risipi spăimântată. Dar se împiedecă de moartă și căzu peste ea. Cadavrul îl primi cu un geamăt. Sub greutatea lui, aerul din pieptul umflat zbucni zguduind trupul țeapăn, care își mișca brațele înălțându-le ușor, parcă să-l primească.

— Săriți! Legați-l, urlară într-un glas boierul și șeful de jandarmi.

O clipă. Și orbul fu iar în picioare. Învârtejindu-și în toate părțile brațele, gata să lovească, să apuce, să facă fărâme orice ar înhăța, Zahei înjura, spumega, se aținea cu palmele gata deschise.

Îl găsiseră năbădăile lui cele mari. Oamenii făceau în jurul lui un cerc larg, gata să-l rupă la cea dintâi înaintare a turbatului.

Lagradora își pipăi buzunarul din spate al pantalonilor. N-avea revolverul la el. Orbul făcu o mișcare ca și cum ar fi vrut iar să se repează.

— Trage, domnule, strigă boierul către șef, suntem în legitimă apărare.

Ăsta își săltă arma de pe umăr.

— Stați, nu e nevoie, îl opri un jandarm. Am eu leac pentru el. Am domolit armăsari de șapte ori mai îndrăciți.

Orbul auzi și se opri, înțepenit strașnic pe picioarele ușor lăbărțate. Și așteptă gata de apărare.

Jandarmul se depărtă puțin și alese o frânghie lungă din cele aduse de oameni. O încercă: era trainică. Și îi făcu un ochi la capăt. Alese apoi un om mai îndrăzneț, îl dăscăli încet să n-auză orbul și-i puse un drug[14] în mâini. Zahei simțea că i se pregătește ceva și se aținea încordat din toate laturile, cu gura căscată ca să auză și mai bine orice mișcare din jur.

Deodată, jandarmul învârti arcanul și-l repezi drept deasupra orbului. Lațul, bine țintit, alunecă pe cap, se opri pe umeri și, dintr-o smucitură, se strânse pe grumaz. Alți trei-patru săriră și traseră.

Zahei se clătină cu ochii lui orbi ieșiți din cap. Cu cât se înțepenea încordându-se înapoi, cu atât nodul se strângea mai tare.

Totuși, izbuti să apuce frânghia întinsă și, cu o sforțare uriașă, începu să târască spre el ciorchinul de oameni agățat de celălalt capăt.

În acea clipă, omul cu drugul se apropie pe la spate și-l plesni cu toată puterea peste încheieturile genunchilor care tremurară și se îndoiră.

Sub o nouă lovitură, orbul se prăbuși tot, ca un trunchi doborât, sugrumat de odgonul[15] de care se aninaseră și trăgeau acum toți.

Și căzu lângă leșul în preajma căruia se bătuse.

Tăbărâți ca furnicile pe-un cărăbuș răsturnat de vânt, îl apucară de mâini, de picioare, de pulpe, de grumazul sugrumat și-l legară cu zece frânghii, butuc.

Orbul se înăbușea. Capul i se învinețise și se umflase, limba îi atârna neagră din gura plină de spume roșii.

Abia atunci s-au gândit să-i scoată lațul de pe gât.

*

La jurați învinuirea a fost strălucită. Procurorul a reconstituit bestiala crimă cu pasiunea cu care ar fi scris un roman de senzație, în cele mai mici amănunte. Ascultându-l, ți se părea că ești acolo și vezi aievea pe orb sugrumându-și victima.

Sala fremăta. Zahei, urmărind glasul sonor al magistratului, auzea lătratul câinelui, pașii alergați ai boierului, șoapta

spăimântată a femeii - și apoi toată desfășurarea dramei petrecută dincolo de auzul lui.

Dar de aici înainte nu mai auzea. I se deschideau ochii… Vedea… Urmărea cu privirile lui, juruite beznei, tot ce se întâmplase acolo, pe prund, în inima neagră a nopții. Procurorul spunea adevărul… Vedea și el oricât de orb: un om își încleștase mâinile în beregata unei femei, care, horcăind, se lăsa tot mai moale și se scufunda în apă cu un plescăit ușor.

Și el, Zahei, privea neputincios…

Președintele ceru să-și spuie și orbul, cel din urmă, cuvântul… Jurații așteptau. Dar el tăcu.

Judecata, îngăduitoare pentru orbenia lui, îl osândi la cincisprezece ani de ocnă.

1 **BUTUCĂNÓS, -OÁSĂ,** *butucănoși, -oase,* adj. Gros, grosolan, necioplit; butucos. – **Butuc** + suf. *-ănos.*

2 **ȘUI**[1]**, ȘÚIE,** *șui, șuie,* adj. (Reg. și fam.) Subțire; zvelt; mlădios. – Et. nec.

3 **PRĂȘÍ,** *prăsesc,* vb. IV. **1.** Refl. (Despre animale) A face pui; a se reproduce, a se înmulți. ♦ Tranz. A crește animale, a face să se înmulțească. ♦ Tranz. Fig. (Fam.) A aduna, a economisi bani, a-și spori banii adunați. **2.** Tranz. A semăna, a îngriji și a răspândi cultura unei plante; a îngriji plantele ca să crească și să se înmulțească. ♦ Refl. (Despre plante) A se înmulți, a se extinde (spontan sau prin cultivare) pe un anumit teritoriu. – Din bg. **prasja se,** sb. **prasiti se.**

4 **PANÉR,** *panere,* s. n. Obiect făcut dintr-o împletitură de nuiele, de foi de papură, de rafie etc., de obicei mai mic decât coșul, în care se transportă sau se păstrează diverse obiecte (alimente). – Din ngr. **panéri.**

5 **ÎNVÓLT, ÎNVOÁLTĂ,** *învolți, învoalte,* adj. (Rar) **1.** (Despre flori) Cu petale multe și dese; bătut[2], înfoiat, bogat. ♦ (Despre păr, pene, coamă) Des, îmbelșugat, bogat. **2.** Rotunjit, plin, umflat, înfoiat. [Var.: (înv.) **învóltă** adj.] – Lat. ***invol(u)tus** (< *involvere).*

6 **CĂMĂRĂȘÍȚĂ,** *cămărășițe,* s. f. **1.** Soția cămărașului. **2.** (Rar) Îngrijitoare a cămării; chelăriță, menajeră. – **Cămăraș** + suf. *-iță.*

7 **SCÂLCIÁ,** *scâlciez,* vb. I. **1.** Tranz. și refl. A (i se) toci încălțămintea (într-o parte); a (se) deforma. **2.** Tranz. Fig. A pronunța incorect cuvintele; a schimonosi, a poci. [Pr.: *-ci-a*] – Et.

nec.

8 **PĂTÚL**[1]**,** *pătule,* s. n. **1.** Construcție cu pereții din șipci, din nuiele împletite etc., ridicată pe un postament la mică înălțime deasupra solului, care servește la păstrarea porumbului (în știuleți); *p. gener.* hambar pentru cereale. **2.** (Pop.) Coteț (construit pe pari sau într-un copac) pentru păsările de curte; coteț pentru porumbei. **3.** (Pop.) Culcuș improvizat din frunze, din paie, din fân etc., care servește pentru dormit; *p. ext.* pat rudimentar (și mic). **4.** Un fel de podeț așezat pe pari la suprafața apei, de pe care se pescuiește. **5.** Pătuiac. **6.** Platformă înaltă construită pe stâlpi sau în copaci, care servește ca loc de observație (pentru paznici, pentru vânători etc.). – Cf. lat. *patubulum (= patibulum).

9 CARAÚLĂ, caraule, s. f. 1. Pază, gardă, strajă. 2. Om care face de pază; santinelă, caraulaș. – Din bg. karaul, ngr. karaúli.

10 **IATÁC,** *iatacuri,* s. n. **1.** (Înv. și reg.) Cameră (mică) de culcare; dormitor, budoar. **2.** (Înv.) Pat. [Var.: **ietác** s. n.] – Din tc. **yatak.**

11 **CĂÚȘ,** *căușe,* s. n. **1.** Vas de lemn în formă de cupă sau de lingură mare, folosit pentru a lua apă, făină, grăunțe etc.; cauc; *p. ext.* nume dat unor unelte care au această formă. ◊ Expr. *A face mâna căuș* = a da mâinii forma unui recipient, apropiind degetele și adâncind palma. ♦ Cantitatea de apă, făină, grăunțe etc. care intră într-un căuș (**1**). **2.** Lingură mare de lemn cu care se toarnă vinul din pritoacă în cadă. **3.** Lingură de formă specială folosită la prepararea brânzeturilor, cu care se scoate, se așază și se amestecă coagulul. **4.** Lingură de tablă sau de lemn cu ajutorul căreia se scoate apa din barcă. **5.** Piesă din tablă folosită pentru legarea cablului de foraj de un ax sau a două cabluri între ele. **6.** Cancioc. **7.** (Mar.) Bazin mic într-un port, pentru ambarcațiuni. – Lat. ***cau** (< *cavus)* + suf. *-uș.*

12 **MLĂDIÁ,** *mlădiez,* vb. I. **1.** Refl. și tranz. A (se) înclina, a (se) îndoi (ușor); a (se) legăna (ușor) într-o parte și în alta. **2.** Tranz. și refl. Fig. A (se) modula. *Mlădiez vocea.* **3.** Refl. Fig. A se adapta unei situații, a deveni conciliant, maleabil; a se supune. [Pr.: *-di-a.* – Prez. ind. și: *mlắdii*] – Din **mlădiu.**

13 **lișcótă** s.f. (reg.) **1.** copil neastâmpărat. **2.** liotă, ceată de copii zgomotoși.

14 **DRUG,** (**1, 2**) *drugi,* s. m., (**3**) *druguri,* s. n. **1.** S. m. Bară de fier sau de lemn având diverse întrebuințări (în lucrări de construcții). ♦ (Înv.) Lingou. **2.** S. m. Fiecare dintre cele două lemne

groase, sprijinite pe câte două picioare, care alcătuiesc patul sau corpul războiului de țesut manual. **3.** S. n. Punct de broderie asemănător cu festonul, prin care se obțin pe cusătură linii (dese și) pline. – Din sb. **drug.**

15 **ODGÓN,** *odgoane,* s. n. Funie groasă și lungă, îmbibată, de obicei, cu gudron și folosită în marină, la pescuit, în transporturi etc.; cablu, parâmă, pălămar[2]; *p. gener.* orice funie groasă. [Var.: **otgón** s. n.] – Et. nec.

PARTEA II

Ocna

Cu cătușe de mâini și picioare, Zahei fu strămutat de la pușcăria orașului la ocnă, unde să-și ispășească pedeapsa. Aici l-au luat în primire și, în loc de nume, i-au dat un număr săpat cu fierul roșu în carnea umărului. Osânditul n-a scos o vorbă, nu s-a apărat, n-a tresărit măcar. Apoi, ca orice ucigaș, a fost închis întâi singur, într-o celulă, sub supraveghere, până ce aveau să se dumirească asupra firii și apucăturilor lui.

Dar chiar de la început s-au ivit greutăți neașteptate. Trebuia un paznic anume care să stea de el, să-l ajute la mâncare, să-l dădăcească. Altfel, orbul nu s-ar fi mișcat pentru nicio nevoie a lui. Ceilalți, când erau uitați ori se întârzia cu hrana, urlau, înjurau, băteau în ușă. El sta nepăsător ca un buștean, nu spunea, n-aștepta nimic. Dacă ar fi fost de capul lui, s-ar fi lăsat să moară de foame.

— Hai, omule, mănâncă… îl îndemna paznicul, înmuiat de blânda lui împietrire. Și îi punea lingura într-o mână, cu blidul în cealaltă. Lanțul dintre ele nu-l împiedica deloc. El ducea de câteva ori la gură, se oprea și le da înapoi, fără un cuvânt.

— Mai ia, mă, ce dracu!… Vrei să-ți slobod cătușele?

— Nu! răspundea molcom. Și iar se făcea stană.

Gardianul nu înțelegea. Își închipuia că pe osândit îl chinuie o grozavă mustrare de cuget.

Și în fiecare zi aceeași bătaie de cap cu el. Numai o dată întrebase dacă la ocnă se află biserică și popă care să slujească. Și primise cu mare părere de rău răspunsul că nu sunt.

Gardianul dase deci de știre mai departe despre purtarea noului sosit. Directorul cercetă, se încredință de neobișnuita lui pășnicie și nepăsare, se minună cum de s-a făcut greșeala să se trimită un orb la ocnă, când sunt alte așezăminte pentru asemenea criminali, și porunci să i se dezlege mâinile.

— Pentru asta, nu era nevoie de d-ta, spuse Zahei, când temnicerul șef veni cu cheia să-i descuie cătușele. Își răsuci singur

pumnii în loc, scrâșni și cu o smucitură lanțul se rupse. Ferecatul își desfăcu brațele în lături.

Omul se trase înspăimântat să nu-l zdrobească și pe el.

— Dar mie mi-e totuna, zise orbul, alcătuindu-și mâinile la loc. Și împietri iar.

Întâmplarea făcu vâlvă și stârni uimire între condamnați. Mulți, mai ales din cei voinici, plini de trufie, nu-i dau crezare.

— Lasă, o să vedem noi, mârâiau între ei.

Peste puțin l-au trecut la muncă. Într-o luni dimineața fu scos de mână din celulă și rânduit în șiragul ocnașilor ce coborau printr-o hrubă în văgăuna muntelui de sare. Soții n-avură însă timp să-l privească, căci și aici numaidecât altă încurcătură. Orbul nu vedea și deci nu putea fi lăsat singur, cu tot felinarul înfipt în piept. Trebuia dus de mână, călăuzit și apărat să nu se prăvălească de pe pridvoarele înalte, spânzurate deasupra hăurilor, drumuri tăiate parte din stânca de sare, parte întocmite din scânduri, șerpuind în jos de-a lungul pereților ocnei, din galerie în galerie, în imensă spirală, până în fundul negru, unde bubuiau izbiturile târnăcoapelor.

Slujbașii răspunzători nu cutezară să-l dea în seama cârdului: ar fi fost îndeajuns un ghiont, o piedică. Ocnașii sunt răi și cruzi așa degeaba, din senin.

Se hotărâră să-l ia cu hârzobul[1], o cutie mare, mânuită cu vârtej, pe odgoane de sârmă, care se cufundă ca o găleată în puțul ce duce drept în inima adâncului, de unde iese înapoi încărcată cu sloiuri de sare. De ea se foloseau numai funcționarii și oaspeții de seamă. Așa că pe Zahei l-au despărțit de turma ce s-a prelins cu zăngănit de fiare, între caraule, pe gârliciul[2] ducând sub pământ și l-au luat în lădoiul plimbător.

După golul simțit în capul pieptului și lungul scârțâit al scripetelui, orbul și-a dat seama la ce prăpăstioasă adâncime se lasă. Încolo, bezna cu scânteieri de diamante, zidurile ca ale palatelor din basme, bolțile amețitoare sub care se clătinau, ca un candelabru coborâtor, gurile cu răsuflet tot mai rece și mai negru ale găurilor de galerii părăsite din pereții găunoși pe lângă care alunecau, sâmburii de lumină mișcători ca niște licurici în fundul ce părea că urcă ca să le iasă în întâmpinare. Toată spăimântătoarea măreție de negre catedrale scobite unele în altele și unele peste altele cu năprasnice văzduhuri oarbe, închise în miezul muntelui, i-au rămas necunoscute.

Hârzobul s-a oprit cu zguduituri și l-a lepădat într-o vastă încăpere rotundă, ca o peșteră, un fel de adâncă răspântie luminată de felinare, din care plecau galeriile cele de mai jos, unde ocnașii ajunseseră cu lucrul. Acolo, împărțiți pe echipe, se înfundau după ce li se da târnăcoape, topoare, lopeți, să scormonească măruntaiele pământului. Bufnituri înfundate, huruituri de bolovani năruiți, icnete și opinteli, gemete de cărucioare cu osiile neunse se amestecau cu îndemnuri și porunci într-o atmosferă apăsătoare cu gust sărat și iz de păcură, duhnită din rărunchii răscoliți ai muntelui.

La început, Zahei n-avea nici aici rost. Nu vedea, ca să poată mânui o unealtă primejdioasă ca târnăcopul ori toporul, la ce depărtare să se ție de perete, cum să izbească jur-împrejur steiul[3], cât să-l poată desprinde fără să se năruie peste el. Dând orbiș ar fi lovit în tovarăși, i-ar fi stâlcit sub darabii[4] clătinați, fără să le știe striga la timp „varda[5]“! - „păzea". Până la urmă i-au găsit totuși o îndeletnicire: să împingă cărucioarele cu sarea din galerie până la lada hârzobului, unde, bâjbâind, a ajuns repede să o și încarce. Pipăia întâi ca pentru o măsurătoare, apoi cuprindea și umfla dintr-odată în brațe gogeamite bolovanul, pe care nu l-ar fi urnit trei-patru oameni decât cu pârghiile. Prubuluia[6] cât trebuie să se ridice și să se salte, ca să-l azvârle drept unde trebuia, fie în cărucior, fie în hârzob, când ajungea cu încărcătura la el. Cumpăna sta într-un anume simț al tuturor mușchilor lui înțelegători. Tovarășii, paznicii, supraveghetorii îl priveau uimiți. Orbul se dovedea neprețuit: voinic peste măsură, supus, harnic și neobosit. Ocnașii n-aveau niciun interes să muncească. Pregetau, se lăsau pe tânjeală, se prefăceau betegi, obosiți și se puneau jos la cea mai mică trudă. Ca să-i pornești și să-i duci, trebuia gura, uneori biciul. La fiecare cărucior se înhămau șase. Doi în față, trăgeau și suflau greu. Doi din spate împingeau, gata parcă să le iasă sufletul. Doi pe laturi ajutau și sprijineau încărcătura, cu ifose de muscă la arat. Cu Zahei n-a mai fost nevoie decât de unul singur, care să vadă drumul și să cârmească. Sarcina toată o ducea el din urmă, împingând. Și roțile duruiau…

Ocnașii se strigau unii pe alții, lăsau treaba și alergau să caște gura, ca la panoramă.

— Halal om! ziceau unii… Brava lui.

— Parcă-i locomotivă, îl lăudau câțiva.

— Ba e un prost, că se boșorogește degeaba. Și ce dovedește cu

asta? Parcă noi n-am putea? Dar nu vrem, bodogăneau fruntașii, privindu-l pe sub sprâncene, și se întorceau la scorburile lor scuipând cu năduf.

Asta însemna că Zahei nu ajunsese cetățean al ocnei. Ceilalți nu-l primiseră soț bun și tovarăș. El nu știa. Dar slujbașii cunoșteau legile ce-și făurise obștea osândiților. Orice nou-sosit era întâmpinat cu ură și răutate, batjocorit și chinuit fără milă, trecut prin probe și încercări, pus la corvezi scârnave, siluit și pângărit, la cheremul și pentru plăcerile bestiale ale tuturor. Un fel de ucenicie până ce insul se roade, se așază, își tocește colțurile, își găsește rostul între ceilalți care se obișnuiesc cu el și-i dau încredere. Numai apoi e ridicat la rangul de ocnaș adevărat.

Dacă Zahei ar fi fost ca toți oamenii, slujbașii nu s-ar fi sinchisit de ce avea să i se întâmple: și-ar fi câștigat singur locul, cu pumnii sus, cu spinarea încovoiată, după fire și puteri. Stăpânirii nu-i păsa de micile neînțelegeri și bătăi nelipsite la început. Treceau. Și până la urmă ocnașii trebuiau să se potolească și să se înțeleagă. Dar acum, în cazul neobișnuit al orbului, cârmuirea se simțea oarecum îndatorată să-i acorde protecția ei.

Seara, după îndeplinirea canonului de muncă, condamnații, aduși în curtea închisorii, aveau îngăduința să se miște, un ceas, slobozi în aer și lumină. Apoi numărați, trecuți ca oile la strungă[7], erau despărțiți în trei pâlcuri și vârâți la culcare în trei clădiri deosebite, niște magazii lungi cu pereți groși de piatră, găuriți tocmai sus, sub acoperiș, de rare ferestruici împletite cu zăbrele de fier încrucișate. Odată închiși acolo, rămâneau toată noaptea de capul lor. Până dimineața nimeni nu s-ar fi amestecat peste ei, orice s-ar fi întâmplat. Paznicii, după ce îi încuiau, se retrăgeau în camera lor, din altă clădire. Soldații de santinelă vegheau, unii în curte, alții afară, în gheretele cocoțate pe zidurile înalte ce înconjurau, ca pe o cetate, închisoarea.

Fiecare ceată era dată în seama unui fruntaș ales dintre ocnași, care să-i ție de scurt și să păstreze disciplina. El își lua răspunderea pentru tot ce se petrece în cămăria lui. Acești vătafi se impuneau aproape de la sine, dintre cei mai voinici, mai tari de fire și mai ambițioși osândiți. De obicei, cruzi, trufași, ahtiați de putere, ei își țineau strânși în chingi supușii, ca să placă stăpânilor de la care căpătau în schimb unele înlesniri și mici răsplăți, îndeosebi cinci parale pe zi, peste cele zece cât primea pentru munca lui condamnatul de rând. Nu era lucru ușor să stăpânești o gloată de

oameni care gustaseră sânge vărsat de mâinile lor. Dar împrejurările îi sileau chiar pe cei mai dârzi să se plece. Cei slabi se încovoiau, lingușitorii se gudurau făcând căpeteniei toate gusturile. Pe cei primejdioși, prin forță sau alte însușiri, starostele și-i câștiga luându-i sfetnici și ajutoare. Ceilalți, înțelegători, trebuiau să consimtă. Și își înnodau toți la un loc interesele, strânși în jurul unuia dintre ei - cel mai reprezentativ -, măguliți, ca de un soi de hatâr, de această amăgitoare autocârmuire, amintitoare de vremea când umblau slobozi în bande.

Astfel, fiecare grup se închega, cel puțin fățiș, într-o pașnică obște ascultătoare, ceea ce pentru administrație era de-ajuns. Asupra micilor răzvrătiri, pizme și uri lăuntrice, se închideau ochii, lăsându-le să le dezlege pe înfundate pumnii „monitorului". De altfel, condamnații se fereau să facă scandaluri și neorânduieli prea mari. Astea aduceau după ele pedepse grele, suta de lovituri cu frânghia udă la spate, carceră cu obezi[8] de mâini și picioare, nemâncare timp de trei zile, urmate de scăderea tainului de hrană la jumătate și chiar la sfert.

Când neînțelegerile din sânul grupului ajungeau prea departe, fără putință de potolire, cei neînduplecați erau strămutați în altă ceată, sub alt vătaf. Uneori, după bătăi mari, o clică potrivnică izbutea să răstoarne voievodul și să înalțe altul, pe care, de obicei, stăpânirea - ca să nu-și facă singură greutăți - se învoia să-l recunoască.

În seara aceea, ocnașii, doi câte doi, își zornăiau lanțurile prin curtea pătrată, închisă de toate părțile cu clădiri. Pe trei laturi dormitoarele condamnaților, pe a patra administrația și cazarma soldaților, printr-o sală a căreia convoiul deținuților trebuia să se prefire zilnic, când pleca și când venea de la ocnă. Era singurul loc, păzit de două uși ferecate și de santinele, pe unde se putea pătrunde în cutia fioroasă - curtea - întemnițată de ziduri. Numai deasupra, sus, ca și cum s-ar fi ridicat un chepeng[9], se deschidea peste el cerul magic, de un albastru adânc ca al mării, spre care se înălțau toți ochii, chiar ai paznicilor și santinelelor de pe margini.

Atunci fu adus Zahei, însoțit de supraveghetorul principal. I se scoseseră fiarele de la picioare. Călca încet, cu pază, ațintit, ca și cum și-ar fi trimis, iscoadă, simțurile înainte și le aștepta răspunsul. Hainele vărgate, prea strâmte, țipau pe el și-l arătau în lumina serii mai înalt, scoțându-i la iveală, pe mădularele-i ciclopeene, mușchiulatura năzdrăvană. La vederea uniformei cu galoane,

ocnașii se opriră, făcură drepți și rămaseră cu gurile căscate.

— Unde-i Boieru? strigă slujbașul.

Numaidecât se desfăcu, dintre ai săi, căpetenia uneia din echipe. Un ins voinic, tăuros, gros, cu fața mare și lătăreață, plină aproape toată cu o perie deasă de fire galbene și țepoase - barba -, peste care își trecea tot timpul dosul mâinilor, semn că-l mânca. La fiecare frecare curgea o mătreață, pulbere albă de sare încuibată acolo. Și omul se simțea stânjenit: îl rădeau o dată pe săptămână - duminica - și ar fi trebuit cel puțin o dată pe zi, așa de repede îi creșteau barba și mustățile. Tichia, alunecată într-o parte de pe căpățâna turtită, acoperea ștrengărește fruntea scundă, până la sprâncenele blonde, la fel de sărate, sub care ochii, aciuiați într-un fel de colaci de grăsime îngrămădită acolo, însemnau abia două neastâmpărate găurele negre de ciur. Spătos, înalt, cu coșul pieptului larg și puțină burtă, el se încțepeni militărește în fața șefului, uitând să-și desfacă pumnii ce-i atârnau de o parte și de alta a coapselor ca două căpățâni de miel.

— Boierule, îi grăi slujbașul cu o oarecare condescendență, uite, îți dau pe noul venit în pază. E orb. Ai grijă și caută-i un tovarăș bun, să-l ajute. Pare om liniștit și de înțeles.

Și încercă să-l împingă pe Zahei spre ocnaș, dar nu-l putu clinti.

Pușcăriașii, deși pricepeau că toată solemnitatea asta se desfășoară numai fiindcă se ivise o împrejurare neașteptată și că noul sosit, deși ocnaș, are ca oricare orb musai nevoie de cârmuitor, priveau totuși înciudați. Fiecare își amintea cum fusese zvârlit, la intrare, fără multă vorbă, cu picioare în dos, în mijlocul haitei.

— Bine. Lăsați pe mine, s-a făcut, îmi iau asupra-mi toate.

— Stai, urmă galonatul. În fiecare dimineață, călăuza îl va duce cu hârzobul și seara la fel, orbul nu poate urca și coborî ca voi.

— Ba pot! sună grav glasul lui Zahei. Nu mai intru în cutie. Merg cu ei, numai să-mi arate cum. Unde-i Boieru?

Și, spre uimirea tuturor, făcu un pas către osândiți, cu mâna întinsă.

Împotrivirea față de rânduiala autorităților și mai ales lepădarea unei mari înlesniri, ca să împartă soarta celorlalți, stârni admirație, câștigându-i dintr-odată bunăvoința tovarășilor, care-l împresurară și-l luară cu ei.

Boieru, nu doar că ar fi fost mai omenos ca ceilalți - dimpotrivă -, dar mai viclean, mai diplomat, se căznea, pentru anume joc de interese ale lui, să-și ascundă cruzimea și violențele sub o înfățișare

de om deosebit, oarecum ales. Își luase pe cât putea o ținută nobilă, afecta purtări distinse, cu ifose de mărinimie și dezinteres cu care făcea praf pe tovarăși, oameni de rând: de unde porecla de Boieru. Fanfaron, dar și chibzuit, își scornise legenda cum că, băiat de familie, învățase carte și avusese un rost în lumea bună, de unde căzuse lovit de o ursită nedreaptă. Toate minciuni.

Aproape nici el nu mai ținea minte din ce noroi de mahala răsărise. Trică Ciozvârtă de odinioară, ciomăgaș și cuțitar precoce, cu o haită de maidanagii după el, de pe atunci șef, spaima completurilor și a cârciumarilor. Până să-l ia în armată, înjunghiase vreo trei rivali. Dezertor, se ascunsese cu nume schimbat în orașele mari, înjghebase bande în fruntea cărora da lovituri îndrăznețe, călcări și jafuri, îmbinate cu crime grozave. Până ce, vândut de o ibovnică părăsită, se alese cu munca silnică pe viață.

Cârmuirea ocnei ținea însă seama de pretinsa lui boierie, care îl îndatora să-și stăpânească, oarecum, brutalitatea și năbădăile ca să-și merite numele pe temeiul căruia se impunea mai bine decât zbirii celorlalte două echipe cu înjurăturile și bătăile lor…

Pentru asta, cântărind puterea orbului și primejdia unei ciocniri cu ocnașii, Zahei fusese dat în tutela lui Boieru, mai iscusit și mai bun chivernisitor decât ceilalți doi confrați, vestitul Sperie-Pește și hainul Gagiu. Măgulit, el se umfla în pene.

— Mânzo, porunci unui tânăr ocnaș, îndată ce ușile dormitorului se încuiară peste ei, tu ai să vezi de acum încolo de… cum te cheamă, nene ?

— Îmi zice Zahei.

— Tu ai să vezi de fratele Zahei, așa ca și cum ai îngriji de mine… Auzi?

— Eu? făcu speriat țângăul[10].

— Tu. Nu mai dormi cu mine. Te culci lângă el.

— Eu? întrebă încă o dată uluit acesta.

— Împingi pe Gâlcă cu Roaiba mai spre ușă, dictă scurt șeful, și vă faceți culcuș amândoi în locul lor… Cum ziseși că te cheamă? C-am uitat… și zgudui mâna orbului pe care-l povățuise chiar el până-acolo.

— Zahei, răspunse oaspetele.

— Numai atât ?

— Numa.

— N-ai alt nume ? Alte porecle ?

— Nu…

— Bine! Eu am până acum vreo douăzeci, și râse ciudat.

— Nu ești tu Boieru? întrebă îngrijorat orbul.

Râse iar.

— Sunt și Boieru.

— Eu cum să-ți zic ?

— Spune-mi și tu cum îi auzi pe ceilalți. N-are nicio importanță, se șterse el cu modestie, lăsând în sarcina șleahtei să sperie pe neștiutor cu titlurile și puterile lui.

— Mânzo, se-ntoarse el din nou, ține… și puse, ca pentru o logodnă, mâna orbului în mâna tânărului tovarăș.

— Zahei îți este de aici înainte soț. Să nu-l părăsești nicio clipă și să-l slujești cu credință.

Încovoiat, Zahei nu pricepea ceremonia asta.

Ceilalți, risipiți prin întunericul sălii, se strângeau uluiți și comentau.

— Boieru s-a săturat…

— Se desface de el și-l dăruiește veneticului…

— Și dumneata? se uimi tânguios favoritul.

— O să vezi. De altfel, n-o să fim mereu împreună? Frate Zahei, rosti el generos, îngroșând glasul, ți-l dau pe Maghereanu meu drag, să-ți fie lumină ziua și bucurie noaptea.

Și, urându-le odihnă bună, plecă măreț spre culcuș, în celălalt capăt al odăii.

— Mânzo, mai porunci el din drum, vino și ia de la mine tot ce vă trebuie pentru așternut.

Lunga și întunecata sală unde dormeau deținuții era cu desăvârșire goală. Nici masă, nici scaun. Pentru siguranța închisorii, nu se îngăduia măcar o gazorniță[11] noaptea. De sobă, nici vorbă. Focul din vatră ori din lampă putea ajunge primejdios lăsat pe mâinile criminalilor.

Doar într-un colț un butoi cu apă de care spânzura o tinichea ruginită și în celălalt un hârdău[12] pentru toate nevoile. De-a lungul a trei pereți igrasioși, se întindea, alcătuită din scânduri puse lungiș și sprijinite pe capre, un fel de laviță groasă peste care zăceau azvârlite rogojini rupte: patul comun. Pe el se trânteau pentru somn ocnașii, fără să se mai dezbrace, de-a valma, unul în altul înghemuiți, să-și ție cald.

Cu timpul strânseseră tot soiul de cârpe și zdrențe, haine ferfenițite, rufe aruncate la gunoi, hartane de pături și mantale mucede dăruite de soldați, amestecate cu foi de hârtie și jurnale

vechi, toate la un loc plămădind un strat duhnitor, dar care mai înmuia asprimea lemnului.

Se făcuse tăcere ciudată, ca pentru o așteptare. Zahei, nedumerit, rămăsese cu capul în pământ. Se obișnuise cu multe în cele câteva luni cât așteptase în închisoarea orașului judecata. Schimbarea de temniță n-avea de ce să-l sperie. Îl nelinișteau oamenii noi din ea. Și la întunecimea lui de până atunci se adaose alta.

Cu grijă să nu se atingă de vecini, Zahei a dormit rău tot timpul cu răsuflatul lor când în ceafa, când în obraz. Auzul lui, fără voie necontenit la pândă, a prins o vreme șoapte, chemări, gemete și alte zgomote ciudate, pe care nu le știa încă desluși. Oamenii se răsuceau greoi, scândurile scârțâiau; deșteptate, o clipă, lanțurile picioarelor sunau... Pe urmă toate s-au amestecat într-un vis zăpăcit, cu Boieru zicând că-i dă vederea și-i punea câte o lipitoare neagră pe fiecare ochi.

S-a trezit cu brațul soțului peste gât și n-a știut cum să-l dezlipească mai repede. Lumea dormea dusă, cu horcăieli. Apoi a cântat cocoșește o goarnă, zorile. Afară un clopot zgâlțâit cu furie a ordonat deșteptarea... S-au pornit căscături prelungi, cu caturi, trosnete de încheieturi întinse, zornăituri, sudalme. Oamenii au prins să se foiască în așternuturi, să se perinde cu pași târșiți - orbul îi urmărea cu urechea și și-i închipuia - care la hârdău, care la butoi. Acolo umpleau bucile obrajilor cu apă și o ciuruiau apoi în pumni, ca să se spele pe mâini și pe față.

El se prefăcea că doarme înainte, dar spiona tot. Însoțitorul se sculase, își făcuse rândul la cele două colțuri și se întorsese. Îl simțea alături, aplecat ușor peste el, nehotărât. Să-l trezească? Să-l mai lase? Cineva se apropia:

— Nu s-a sculat?

După glas, Boieru.

— Doarme. A fost, se vede, trudit, șopti tânărul.

— Aș! L-ai supt tu prea rău az-noapte!...

Și în ton zbârnâiau batjocură și parcă ciudă.

— Deloc, nu s-a întors măcar o dată. A căzut ca de mal, raportă cu răceală Maghereanu.

— Și tu?

— Eu? Am dormit cum am pus capul jos.

— S-o spui la alții! Și acu stai de-l păzești ? Ai prins milă de el?

— Nu. L-am lăsat până m-am gătit întâi eu.

— Bine. I-ajunge. Hai, Zahei, și-l scutură de umăr.

Orbul sări speriat, făcând pe buimacul. Auzise chiar atunci lucruri cărora nu le da încă de rost și socotea de folos, până cunoaște oamenii, să-i lase să creadă că are somnul greu.

— Ai întârziat, catadicsi șeful să liniștească pe Zahei, care, opintindu-se să se dea jos, cutremură toată schelăria patului. Dichisește-te iute, că se trag zăvoarele.

În curte garda se schimba. Plantoane proaspete luau apa, focul și onoarea în primire. Paznicii descuiau ușile, pe care, odată cu închișii, năvălea afară, îngrețoșat de propria-i putoare, aerul putred al dormitoarelor.

*

Coborârea lui Zahei în ocnă a fost pentru toți o învățătură despre câtă agerime se descoperă în om dincolo de ochi și de orice alte simțuri socotite de neînlocuit, care la urma urmei pot lipsi, fără să-l ciuntească de înaltele lui putințe. Când Boieru a vrut să-l vâre de-a dreptul în convoi împerecheat cu Maghereanu și încadrat de alți ocnași cuminți, care să-l poarte ca pe o apă, orbul n-a primit. A cerut să i se descrie ocna, forma, lărgimea, adâncimea ei, precum și calea pe care se umblă în ea.

— Mă, da ce, tu ai venit aici să faci studii ? îl înfruntă căpetenia. Ești inginer?

— Nu. Dar ce să vă pierdeți voi în fiecare zi vremea cu mine târâș ? Vreau să cobor curând singur.

— Și ce nevoie ai tu să vii singur?

— Așa, pentru mine, a răspuns el scurt.

Toți pufniră în râs. Pe urmă au încercat să-l sperie: că e cu neputință, că se face praf până jos.

— O să vedem, zicea el.

— Păi, ce să vezi, că ești orb.

— N-are nimic. Am eu și alți ochi.

N-a fost chip să-l urnească.

Boieru, cu lărgimea lui, a rugat pe supraveghetori să-i facă gustul, încredințat că, de la întâiul pas, încăpățânatul are să dea înapoi.

L-au lăsat deci la intrare cu Maghereanu și un paznic.

— Mânzo, tot spui tu că ai fost nu știu ce de-ald-eștia care se

pricep, lămurește-l tu. Și alaiul se cufundă fără ei.

Zahei nu s-a mulțumit cu zugrăvirea grăbită și pe scurt ce i-a făcut însoțitorul despre gaura amețitoare din pereții căreia ca dintr-un trunchi se desfac în lături unele sub altele galeriile, așijderi unor ramuri. L-a pus să-i tălmăcească pas cu pas drumul care duce în inima uriașei văgăuni de puț, cu năpraznice ghizduri[13] de seninări[14] negre-verzi. Și a priceput că, atunci când se sleia o „pătură" de sare, ocnașii săpau și se lăsau tot mai adânc în miezul muntelui, nu numai pe lături, după o nouă vână, ci și în jos. Și, afundându-se, înseilau în pereți o cărare, o brână[15] de coborât cu piciorul, lungită din strat în strat și dând ocol înclinat ocnei pe dinăuntru, ca un vrej uriaș înfășurat în jurul golului, până în fundul unde se ajunsese acum.

— E tăiată în trepte? se interesă el cu luare-aminte.

— Ici-colo, mai ales la cotituri. Încolo o potecuță, mai mult oablă[16], alteori repezită, după loc, se căznea soțul să-i îndestuleze nevoia de cunoaștere.

Unde poteca se îngusta o lărgeau printr-un soi de podețe de scânduri rezemate pe curmezișuri și scoabe bătute în stei, ca niște streșini spânzurate deasupra hăului!

Pe măsură ce i se desfășură planul după care se exploatase mina, cu ageritul lui văz lăuntric, o cuprindea în toată alcătuirea ei. Închipuirea îl purta odată cu roboții care trudiseră acolo prin toate meandrele scobite în stanele prăpăstioase. Mintea lui, deprinsă să pipăie toate câte i se înfățișau, a plăsmuit ocna ca pe o clădire cu zeci de caturi ale căror tavane s-ar fi surpat rând pe rând de sus în jos, lăsând în locul lor o prăpastie în fundul căreia trebuia să ajungă. Pentru asta îi vor sluji cărările crestate cat cu cat de-a lungul pereților goi. La fel cum altădată suia și cobora cu cărămizi în spate, îngustul și șubredul brâu de schele al binalelor[17]. Numai că de data asta pe dinăuntru.

Zahei, tot mai ațâțat, strângea din ce în ce nodul întrebărilor.

— Câte ocoluri face pârtia asta de drum, de la gură până jos ?

N-au știut nici paznicul, nici însoțitorul. Cine stase să le numere ? Și apoi nu se întindea numai ocoliș. Erau benți[18] de cale aproape drepte, alte șuvițe piezișe, crucișe…

— Sunt semne ori alte îndreptări din loc în loc ?

— Făcute anume, nu. S-ar putea ține socoteală de unele praguri, colțuri de stânci. Uneori proptele sau funii puse ici-colo, la prăvălișuri, să te agăți.

— Încăpeți câte o pereche deodată? Sau umblați numai câte unul?

I s-au dat lămuriri. Șleaul[19] are lărgime să meargă și doi alături. Dar, cum deținuții poartă lanțuri de picioare, convoiul se deșiră într-un fir subțire, om după om, la o mică depărtare unul de altul, ca să nu se stingherească și să se împiedice între ei.

— Bine! Să pornim. Pe mine mă treceți la părete. Să-l pipăi cu dreapta. Tu mă ții de stânga. Vestește-mă unde vin trepte, sau vreo piedică. Stai, cum vrei să-ți spui ? Nu-mi place nici Maghereanu… - șovăi -, nici Mânza. N-ai nume mic?

Și Zahei îi întinse mâna.

Tânărul simți o gâdilătură în sfârcul inimii. Cineva îi grăia omenește.

— Zi-mi Alexandru, ca acasă.

Perechea cu gardianul în urmă s-a strecurat întâi pe gârliciul larg la nivelul pământului, pe unde altădată, la începutul ocnei, se căraseră darabii de sare.

Orbul pășea rar și măsurat, cu ochii deschiși în palme și tălpi.

— Aici n-ai nevoie să te ferești de nimic, mergi fără teamă, îți dau eu de știre unde trebuie, îl îndemna soțul.

— Simt și eu asta. Dar am alte socoteli. Și număra în gând.

Curând înclinarea a crescut repede. O undă răcoroasă, ca un vânt venit cu vuiete surde, suflă din stânga. Zahei se opri.

— Ce-i aici? că s-a schimbat văzduhul.

— Am sosit la buza ocnei. Acum începe coborâșul adevărat. Nu te sfii: trecem, ocolit, pe latura din dreapta.

— Sunt trepte de scară?

— Nu, se aține numai un cot de mal… Pipăie-l.

Zahei mângâie lung, de jos în sus, un coltuc[20] rotunjit de sare, în dosul căruia brațul îi scăpă slobod. Piciorul i-l urmă de aproape, târșiindu-se, lipit de-a lungul zidului, și îndatoră trupul să facă o învârtire în loc spre dreapta. Și el porni iar să-și însemne, în gând, numărul pașilor, cucuiele, găurile, zgârieturile întâlnite, purtându-și palma pe obrazul peretelui cioplit. Așa, îndelung, cu popasuri, cercetări și întrebări, orbecăind din cerc în cerc și din ce în ce mai adânc, încrestându-și în minte răsuceli, praguri, unghiuri, colțuri și cline[21] cu toate amănuntele lor, Zahei a sosit teafăr în fund, cu întârziere numai de două ceasuri, spre marea uimire a tuturor. Nu se așteptau să izbutească. Și se apucă de hamalâc[22].

Pentru întoarcere, Zahei și însoțitorul au plecat cu două ceasuri

înaintea celorlalți. Orbul făcu același drum înapoi, acum bâjbâind cu stânga, ațintit asupra celor mai mărunte semne întâmpinate în calea palmei și tălpilor. Alte socoteli, alte numărători, când tare, când în gând. Uluit, însoțitorul amuțise.

— Alexandre, mâine iei o toporișcă.

— Pentru ce, nene Zahei ?

— Crestăm răboj în păreți. Batem niște pociumbi[23].

Tovarășul își zbuciumă tulburat mâinile.

— De unde să iau? Noi nu avem voie să ținem nici măcar un cui, darmite topor.

— Atunci să ia paznicul. El e omul lor de încredere, urmă cu nevinovăție orbul.

Paznicul din spate se mărgini să dea din umeri.

Aproape de ieșire i-au ajuns din urmă cârdurile ocnașilor cu care s-au amestecat. Boieru, ca mare democrat, a dat la o parte pe Maghereanu și, luând el mâna orbului, să-l povățuiască, l-a hiritisit[24] în auzul tuturor…

— Mă, ești și tare, și iscusit al naibii! Când îți pui ceva în cap, nu te lași până nu izbutești. Tu, să ai ochi, ai ajunge departe. Dar și așa, nu ești de lepădat. O să chibzuim.

Și gândurile îi fugeau afară departe, la tâlhării. Zahei, senin, tăcea.

Alexandru se folosi de toanele bune ale Șefului să-i vorbească de toporișca pentru însemnat calea orbului. Boieru se aprinse cu însuflețire, foarte interesat de dibacea născocire, în dosul căreia i se năzărea un plan. Ajunși în curte, ieși din rânduri, se înfățișă supraveghetorului principal cu rugămintea lui Zahei în proțap. Slujbașul, binevoitor, se legă să intervie pe lângă director și aproape făgădui izbândă. Ocnașii se bucurară. Era o grozavă noutate și nu mai tăceau.

În dormitor, Boieru, înconjurat de dregătorii lui, vizită iar pe Zahei, care se culcase.

— Văd că ești un somnoros! Dar tot nu te las până nu-mi povestești într-o noapte toate isprăvile tale.

— Mânzo - porunci iscodește-l tu întâi și dezleagă-i limba. E scurt la vorbă parcă ar fi și mut, nu numai orb, și îmbufnat se întoarse la locul lui.

Prietenii încercară să înnoade o talā[25] lungă cu Alexandru, despre coborâre și alte întâmplări la care luase parte lângă orb. Dar căscăturile și morocăneala acestuia îi alungară și dormitorul se

astâmpără.

Zahei însă asculta. Prin întuneric el auzi aceleași șoapte și chemări misterioase, nume ciudate, chicoteli și certuri în surdină, care-l încurcau și-l neliniștau. Unele erau apropiate. Foiala se întinsese și între vecinii lui. Singur Alexandru, de alături, nu se mișca. Altfel l-ar fi întrebat ce înseamnă asta… Îi pândi răsuflarea: nu se prefăcea, dormea. Curând freamătul tainic se curmă și sala se potoli desăvârșit. Îl prinse și pe el somnul în isonul puternic al sforăiturilor.

Dimineața înadins a lâncezit iar în așternut, cu auzul ciulit. Pașii cunoscuți ai lui Boieru se abătură în treacăt și el ispiti din nou pe tânărul tovarăș.

— Ce e nou, Mânzo?

— Nimic, a răspuns acesta. Doarme noaptea toată buștean.

— Și tu îl rabzi? Nu se poate. Te faci de râs. Ori vrei poate să mă prostești? Și încruntând glasul: Acum scoală-l, nu-l mai răsfăța… și porni înainte la hârdău.

Lui Zahei nu-i plăcu nici de astă dată atâta interes din partea căpeteniei. Mai ales că nu se dumirea ce vrea. Bănuia lucruri urâte.

Afară, în curte, același apel cu rânduire în grupe, pentru mărșăluirea la ocnă. În privința cererii orbului, directorul nu permitea niciun soi de unealtă pentru scobit pereții. Orbul avea la îndemână hârzobul.

— Știam, oftă aspru Alexandru.

Cei trei șefi, Boieru, Sperie-Pește și Gagiul, se priviră fulgeratic și schimbară zâmbete.

Alaiul, cu orbul și soțul în coadă, șerpui domol până la ocnă, unde îl lăsară în urmă, cu pândarul după ei. În gangul intrării, zornăitul lanțurilor răsună tot mai scăzut. Zahei se opri și-și trase mâna din a tovarășului.

— Alexandre, așază-te nițel jos.

— Nu sunt ostenit, nene Zahei.

— Nu de asta, băiete.

— Dar de ce ?

— Să-ți desfac o cătușă de la picior.

Tânărul îl privi cu gura căscată.

— Să-mi scot cătușele? Nu mă roade niciuna… Și apoi, ai pilă?

— Ce nevoie, cât am deștele…

— Nu se poate, nene, se apără speriat acesta. Intrăm în bucluc mare. Ne pun în butuc.

— Lasă, mă, că aproape de sosire ți-o închei la loc, să nu se cunoască.

— Și pentru ce-ți trebuie ?

— Scobesc cu ea pereții, ca să-mi înlesnesc drumul. Hai, nu te mai codi…

Alexandru gustă ispita cu bucuria copilărească de a vedea aievea o ispravă din basmul cu Sfarmă-Fiare. Și, clătinat, șovăia, gata să se învoiască. Dar gardianul se împotrivi cu tărie, îi amenință, duse țignalul la gură și izbuti să-i întoarcă la ascultare. Orbul s-a înduplecat numai la făgăduiala că au să-i facă rost cât de curând de o sculă potrivită.

— Mă, da' să nu mă mințiți…

Și abia așa se urni.

În ocnă zvonul despre noul gest al orbului se răspândi cu iuțeală și stârni în deținuți un îndemn de bărbăție. Lăsau lucrul, se strângeau aprinși, se strecurau prin cotloane să-și cerceteze comorile pitite sub bolovani: câteva piroane strânse cu anevoie, cuie, un bont de pilă, o gioarsă de cuțitaș, în care viau ascunse făgăduințele libertății, gata toți să le dăruiască lui Zahei, descătușătorul.

Paznicii, interesați să păstreze mai degrabă liniștea cu bună înțelegere decât să folosească asprimea pedepselor, alergară numaidecât și se șopotiră cu cei trei mari ocnași, care intrară printre tovarășii ațâțați, și cu vorbe, cu ghionți și înjurături îi treziră din căpială. Oamenii își veneau în fire, ca dintr-o scurtă beție, și supuși se întorceau la muncă.

Orbul habar n-avea, își căuta înainte de treabă. Boieru veni la el.

— Măi, Zahei, nu te mai lăuda că rupi fierul. Ai să-ți capeți beleaua.

— Mă, eu nu mă laud. Am nevoie de o sculă. Nu ca să fug. Să-mi crestez drumul. Și, dacă nu mi-o dă paznicul cum s-a legat, eu tot mi-o făuresc singur, măcar dintr-o cătușă, fie și a ta.

Și mânios că vorbise prea mult își încleștă fălcile. Zadarnic a cercat Boieru să mai scoată ceva de la el, cu o glumă, cu cuvinte bune, n-a fost cu putință. Ba a trebuit să se dea repede la o parte să nu-l calce căruțul plin cu bolovani pe care orbul îl înșfăcase pe neașteptate de codirlă[26] și-l năpustea furios, fără să-i pese de câți îi stau înainte.

Dar șeful trebuia să-și păstreze prestigiul cu orice preț. Către seară el se apropie de orb și-i strecură în mână o daltă.

— Na, fa-ți treaba cu ea. Când isprăvești, mi-o dai îndărăt. Să n-o porți decât tu. Paznicul și Maghereanu au să se facă niznai[27]... Ai înțeles? Pe ei nu-i amesteci, orice s-ar întâmpla. Mânzo, vezi, nu scoateți dalta afară din ocnă. Găsește-i o ascunzătoare undeva la îndemână. Hai, e vremea să porniți. Când ni-ți auzi din urmă, încetați râcâitul.

— Acu, deodată, unde s-o vâr? întrebă Zahei cu pumnul încleștat pe fier. Haina asta n-are buzunare.

— Sub tichie. Acolo e buzunarul ocnașului, îl învăță căpetenia.

Astfel orbul începu răbojul râvnit, scrijelit cu buchii născocite de el, șanțuri, rotițe, cercuri, cruci, pieptini, furci, stele înșirate sau stele adunate cuiburi, la care migăli zi cu zi, două săptămâni, pe corlățile[28] genunii.

— Mă, ăsta o să fie felinarul în mâinile și sub picioarele mele, spunea el soțului uimit.

— Parc-ai fi învățat ingineria, se minuna acesta de planurile și măsurătorile întinse cu palma și pasul, de-a lungul prăpăstiilor. Ai ucenicit undeva?

— Hei, am făcut școală mare, grăi orbul.

Alexandru zgâi[29] ochii.

— Ce școală, nene Zahei ?

— Orbenia, mă, școala lui Dumnezeu.

Și migălea mai departe.

*

Seara, sfat la culcușul lui Boieru cu toți ortacii de seamă. Paznicii le vânduse pe datorie tutun și țigările supte cu sete luceau pretutindeni. Fumul îi înviora pe toți ca o băutură. Zahei îl adulmeca bucuros. Fu chemat și Maghereanu. Sâmburele punerilor la cale era orbul. Trebuia cu orice chip dat pe brazdă, domesticit, altfel decât cu bătaia, care cu el n-ar fi mers. Ce are de nu vine în mijlocul lor și nu se amestecă între ei ? De ce nu se dă după viața și năravurile obișnuite ocnașilor ? La toate astea trebuia să răspundă Mânza, în spinarea căruia fusese dat.

Dar Mânza nu știa... Orbul nu vorbea... încercase să-l tragă de limbă și se izbise ca și Boieru de o muțenie vrăjmașă. Când stăruia prea mult, îl mânia. Încolo om bun, își dă mâncarea din gură. Îndatoritor, face și munca altora, nu-i gâlcevitor, nu iscodește și nu ascultă vorbe, sta de piatră la toate.

Își deteră fel de fel de păreri. Că are vreo meteahnă, că e mândru, că-i e dor de vreo ibovnică… și câte altele.

— Eu cred că numai orbenia îl face așa de iabraș[30] și sălbatec, spuse Alexandru. Încolo n-are nimic.

— Da' de unde! Orbii sunt oameni veseli și deschiși, se amestecă altul. Eu aveam un moș orb care ne cânta din cimpoi, bea și juca de brâu cu noi.

Și numaidecât se alăturară alții cu povestiri despre orbi guralivi și poznași; numai surzii sunt ciufuți și găgioși[31], spuneau ei.

Se întoarseră iar la Maghereanu.

— Mânzo, când îi dai ghes și te îndeși în el, ce face ? Cât ar fi de ostenit, tot trebuie să miște.

Tânărul puse nasul în jos.

— Nu se clintește, răspunse după o ușoară codire. Parcă n-ar pricepe. Și adoarme numaidecât.

— O fi muiere, mă!… Și noi l-am socotit greșit, îmbiindu-l cu Mânza, sări un sfetnic.

— Aș, nu cred, încheie Boieru. E bărbat chipeș și în toată firea.

— Ăștia prea voinici sunt cam neputincioși, stărui mai departe tovarășul.

— Nu, nu… Mânza e de vină. Mânzo, hotărî căpetenia, câteva zile nu lucrați: mă înțeleg eu cu supraveghetorul. Tu iei pe orb și-l plimbi prin ocnă, voi doi, singuri. Îl abați prin cotloane, stai cu el de taclale, îl drăgălești și-l alinți. O fi omul sfios, nu îndrăznește cu noi toți în aceeași odaie. Azi avem joi, urmă el, socotind în gând. Până sâmbătă să mi-l dai gata, scos din minți. Să te înfățișezi cu el înmuiat, aici la căpătâiul meu. Na, du-i de la mine tutun și foiță, să aveți mâine, când veți fi numai înde voi. Am eu grijă să nu vă tulbure nimeni.

Și sfatul se sparse.

Când Alexandru se întoarse la culcuș, tovarășul dormea. Tânărul oftă ușurat.

*

A doua zi în ocnă căruciorul lui Zahei zăcea stricat. Omul era slobod să facă ce-o vrea. El ceru să se întoarcă la răbojul[32] lui de pe pereți. Dar gardianul nu putea părăsi postul din mină și fără pază nimeni n-avea voie să urce spre ieșire.

— Ia-l și arată-i… ocna, le dete îndemn Boieru, tot stați degeaba.

Mânzo, du-l și arată-i peștera lui Zdrelea, trece-l pe la biserică, arată-i ciopliturile tale.

Orbul tresări, auzise de biserică și se învoi. Luă mâna povățuitoare și se depărtară petrecuți de rânjete. Felinarele din piepturi le aruncau înainte, rotocol, doar un pas de lumină... Se aflau încă în miezul ocnei cu imensa ei răspântie unde huruiau cărucioare și scârțâiau odgoanele[33] hârzobului[34]. Alexandru îi zugrăvi pereții drepți de cleștar negru-verde, oglinzi lucii împănate cu toate diamantele lumii și repezite sute de metri înălțime și nemăsurate prăpăstii, adevărat gâtlej al iadului. Iar acolo sus, în cupola spartă de vrana[35] hârzobului, strâns încercuit de gura hăului, cerul de un albastru atât de posomorât încât ocnașii cu ochii buni zăresc pe el, ziua în amiaza mare, stelele.

Apoi rătăciră prin galerii joase de unde scăpară sub o boltă largă și înaltă, poreclită biserică, toată scobită numai în nămestii[36] de sare. Tovarășul fu silit să i-o descrie în amănunțime: ocolința cu pereții șlefuiți de jur-împrejur până la tavanul tăiat în arcuri de uriașă bazilică, sprijinite pe stâlpi groși de gemă[37] vânătă. Sus zbucneau golurile a patru turle răsuflând în alte galerii din catul de deasupra. În fund tâmpla, o năprasnică față amețitoare ca de gheață, pusă în picioare și despărțind altarul. Pe ea chipuri și alte ciopliturі.

Orbul sta smirnă și asculta.

— Acu, du-mă la icoane.

— Nu sunt icoane, bâlbâi Alexandru luat pe neașteptate.

— De ce?

— Aici nu se slujește.

— Atunci pentru ce-ați lucrat-o ?

Nu primi niciun răspuns...

— Ai spus că sunt chipuri... și orbul stărui să-l poarte până la altar, gata să se târască singur. Sosit la zidul din fund, tăiat în arcadă ca un alcov[38], el se apucă să pipăie steiul și ajunse cu mâinile pe niște mădulare ciudate.

— Ce-i aici ?

— Statui.

— Ce-s alea?

— Sfinți cioplițі în sare, izbuti Alexandru să-ngaime...

— Arată-mi-i.

Trebui să-l plimbe de-a lungul uriașului iconostas[39] împodobit cu șiruri de stane dăltuite, toate închipuind femei. Femei goale,

unele lucrate cu migală, altele strunjite grosolan, cu stăruință numai asupra unor părți și organe. Toate mai mari decât mărimea firească, în goliciuni desfrânate, pulpeșe, pântecoase, cu țâțe năpraznice boldite către privitori, unele cu coapse rășchirate[40] să li se vadă sexurile căscate, altele cu șale încordate de spasme, câteva încremenite pe brânci cu șezuturi bucălate întoarse la îndemâna închinătorilor, multe răsturnate cu genunchii dați în lături, parcă ahtiate să-și primească amanții sau trântite de-a dreptul pe pământ, lungite și cu picioarele în sus. Nu se vedeau bine în beznă! Făcute numai pentru noapte, ele slujeau doar pipăitului, îmbrățișărilor pe întuneric. Dar acum scăpărau din toate tainele lor nerușinate picurate cu diamante strălucitoare.

Era tractirul[41], la care ciopliseră, generație după generație, toate șirurile de ocnași de-a lungul anilor, fiecare cu râvnele și poftele ei, de când se deschisese ocna.

Maghereanu sculptase în cinstea lui Boieru pe cea mai mârșavă, o mândră idoliță de-o goliciune atotcuprinzătoare cu patru țâțe trufașe și două sexuri invoalte, vampirice, unul în față și celălalt în dos. Aici în capiștea[42] neagră alergau chinuiți de pofte, înfierbântați de dorințe, să mângâie, să îmbrățișeze, să sărute nurii pietroși de care să-și sleiască clocotul simțurilor înnebunite de înfrânări năsilnice[43] și să-și molcomească aprinderile în umeda lor răceală.

— Unde e Maica Domnului ?

— Aci, șopti tânărul sugrumat.

Zahei se desfăcu, pipăi cu sfială, dete de pulpe goale și nu-și urcă mâinile mai sus. Căzu în genunchi și se rugă mutește, îndelung, cu fruntea în țărâna sărată prinsă de sprâncene.

— Să mă ajuți să-mi însemnez drumul până aici, spuse el ridicându-se. Vreau să viu în fiecare dimineață și seară.

Alexandru - cu mințile răvășite - încremenise. Firea dreaptă și limpede a orbului i se impusese de la început altfel decât puterea răufăcătoare a lui Boieru… Dar în împrejurarea de acum îl strivea.

După ce se reculese, orbul ceru să stea jos, înseninat. Luă pe tânărul soț lângă el și se hotărî să-și răsufle păsurile.

— Mă, Alexandre, vrei tu să fim prieteni ?

Pe acesta îl trecură lăcrămile.

— Mă, uite, te jur, aici în biserică, să-mi spui adevărat… mă asculți?

— Da.

— Ce se petrece aici la voi ? Și Zahei apăsă pe fiecare cuvânt.

— De ce zici la voi ? cercă Alexandru să-l abată. Nu te afli și dumneata aici între noi ? Ocnaș ca noi toți!

— Da, dar voi parcă nu mai sunteți ca toți oamenii.

— Cum am mai fi. Azvârliți în iadul ăsta, ne-am pierdut orice rușine și omenie, mărturisi soțul. Mă mir că dumneata le mai păstrezi.

— Eu le-am agonisit de curând și cu greu, scăpă orbul spovedania.

Dar numaidecât se răsuci:

— Mă, se încruntă el, aci e și închisoare de femei ?

— Numai de bărbați, îi răspunse tovarășul.

— Dar se află cumva muieri îngăduite printre voi ?

— Nu, Doamne ferește!

— Cum nu? Eu aud seara că le strigă ibovnicii pe nume și le cheamă la pat.

Alexandru tăcu.

— Chiar ieri unul o înjura pe Mărioara, altul se ruga de Lina. Într-un colț, bărbat-su o bătea pe Luxandra și pe urmă o pupa. Ce e asta, mă?

Obrajii tânărului ardeau, plesniți parcă de palme.

Se hotărî…

— Nene Zahei, dumneata tot n-ai priceput?

— Ce, neiculiță?

— Că noi, ocnașii, trăim între noi, împerecheați?

— Cum împerecheați ? și orbului îi tremura glasul.

— Adică bărbat cu bărbat, cum trăiesc afară, în lume, bărbatul cu femeia lui.

— E cu putință? se spăimântă Zahei… Asta aud eu noaptea?

Alexandru tăcea.

— Și cine v-a învățat ?

— Cine? Firea îndobitocită din noi, slăbiciunile, frica.

Acum tăcea Zahei și se gândea… Apoi, deodată, cu grijă:

— Toți?

— Nu… Dar aproape. Cei mai mulți.

— A, vasăzică, mai sunteți și unii care vă țineți deoparte, se bucură orbul.

Dar tovarășul nu-i îngădui nici înșelăciunea asta…

— N-ai priceput. Ăștia puțini se cheamă că nu sunt împerecheați *în chip legiuit*. Trăiesc o noapte cu unul, altă noapte cu altul. Adică nu vor să se lege, rămân burlaci.

— Se află și de-ilalți? întrebă Zahei.
— De care ?
— Muiercioi slobozi. Ori cum le zice ?
— Au rămas vreo trei-patru, destăinui Alexandru. Cei mai destrăbălați. I-ai auzit pomeniți în sudalmele celor ce-i cheamă… Iapă-Moale, Poale-n Brâu, Ocheșica, Moțata.
— Și tu de care ești ?… Și orbul în așteptare dete capul pe spate, ca și cum s-ar feri de-o lovitură.
— Eu? Și tânărul înghiți cu greu un nod.
— Tu!
— Eu, până a nu mă da să-ți fiu pereche, eu am fost țiitoarea lui Boieru… Întâia țiitoare, se biciui el singur, că are trei…
— De-aia te-a culcat lângă mine ?
Și, fără să mai aștepte răspuns, orbul se sculă pe neașteptate și porni singur bâjbâind până se izbi cu capul de țurloaiele[44] unei muieri de sare. Alexandru deodată nu se putu mișca. Înțepenise. Acolo Zahei căzu cu gura în pulberea sărată și se rugă iar. Când lumina felinarului rostogolit din pieptul lui îl descoperi, întins ca un leș, tânărul, dezmorțit, sări să-l ridice. Prosternarea orbului din nou la picioarele scârnavelor[45] plăsmuiri îl umplu de spaimă, ca pentru o grozavă vină, și-i îmboldi curajul să sfâșie toată pânza de minciuni cu care-l îmbrobodise. Gânduri și amintiri îl năpădiră. Și se răzvrăti împotriva scârnăviilor scornite de nebunia unor disperați, care-și îmbucau unii în alții până la îndrăcire vițiile, ca dinții unor grozave roți ce-l prinseseră și pe el în mașina lor. Dar acum râvnea să scape.
— Nene Zahei, răcni el gâfâind. Scoală, nu-ți mai pângări rugăciunea. Te-am mințit. Omoară-mă. Aici nu e biserică.
— Dar ce? Și se sperie.
— Tractirul!
— Tractirul?
Orbul zvâcni în picioare.
Alexandru îl apucă de mână și-l târî deoparte.
— Hai afară, gemu el… Nu mai pot nici eu… mă înăbușă spurcăciunile.
Pe Zahei îl străbătu tot tremurul de întoarcere și, cunoscând în carnea lui întreg zbuciumul de căință al soțului, se supuse. Rătăciră tăcuți pe sub alte ganguri, sub alte bolți, până ce tânărul nu mai putu duce povara mustrărilor și se opri. Trebuia să le lepede și să se mărturisească.

Spovedania țâșni din el ca puroiul dintr-un buboi copt peste care te-ai lovit din întâmplare.

Singura odraslă a unui negustor crescuse lăsat de capul lui în huzur și răsfăț, ca să iasă un copil rău, gingaș la trup, șovăitor la fire, aci încăpățânat, aci lesne de ademenit, nu era în stare de nicio sârguință și nicio statornicie. Fugise din toate școlile, nici el nu știa de ce: dintr-un ghes lăuntric. După ce-l aflau, cine știe unde, și-l aduceau înapoi, uita totul. Se schimba o vreme, parcă n-ar mai fi fost el. Dar curând pierea iar, apucat ca de-o boală ce l-ar fi lovit la zăstimpuri. Așa, ajunsese băiat mare.

În cele din urmă, tatăl, deznădăjduit, îl puse într-un atelier de sculptură pentru care părea că are o oarecare aplecare. Adică cioplea uneori, în lemn, păpuși ciudate, chipuri și măști bizare de oameni și animale, scălâmbăiate, sluțite, ca ieșite dintr-un vis.

La început primi fără plăcere noua așezare.

Blândețea meșterului, bunătatea și frumusețea soției îl câștigară și-l înduplecară să rămâie în căminul lor ocrotitor. Ucenicul, la rândul lui, deștept, cu ager ochi și subțire simț pentru linii și forme îi interesă până a-i hotărî să-l ia la ei, cu gând să-l îndrepteze, socotindu-i cusururile doar lipsuri în creșterea de acasă.

Se împliniseră trei ani de când Alexandru găsise adăpost în cuibul acesta de artă și dragoste. Câteva fugi, lesne iertate, și alte abateri în care intra ca în niște crize trecătoare de rătăcire și întunecări nu dăunau legăturilor dintre ei.

Numai că, odată cu vârsta, sentimentele tinerelului pentru femeia patronului crescuseră de la recunoștință la admirație și apoi la adorare. Nu îndrăznea să le dea pe față, ceea ce-l apăsa și-l tulbura uneori până la aiurare.

Începu să urască pe sculptor cu o vrăjmășie ascunsă, răsuflată când și când în neascultări și grosolănii din senin. Încetă să mai urce la masă, nu mai călca prin casă. Se închidea în atelier și sfărâma mai mult decât lucra piatra.

Într-o noapte se luă după meșter care întârziase și pătrunse pe urmele lui până în odaia de dormit. Femeia tocmai se dezbrăcase. O văzu goală, în brațele bărbatului. Atât. De atunci încolo nu mai ține minte nimic. Oricâte sforțări a făcut și ar face, în amintirea lui rămâne o gaură neagră care astupă întâmplarea. A doua zi l-au prins, de astă dată poliția, și l-au târât să-l confrunte cu victimele. Sculptorul și soția lui zăceau pe podele cu țestele sfărâmate. Alături, dalta grea cu care cioplise în ajun, însângerată. Vestmintele lui,

degetele curate. Nici urmă de sânge sub unghii. La vederea cadavrelor, a leșinat. Trezit, n-a putut spune decât că el nu știe nimic. A recunoscut deschis că în noaptea crimei plecase din atelier cu unealta ucigașă în mână.

Nici chinuri și bătăi, nici curse și alte viclenii polițienești nu-l clintiră din tăgadă. La stăruințele apărării, care pretindea că ar fi avut o criză de nebunie, fu internat într-o casă de sănătate sub supraveghere medicală. Nicicând n-a avut o minte mai limpede și o purtare mai firească decât acolo.

Ținând seamă că inculpatul se apropia de majorat, jurații l-au osândit la doisprezece ani de muncă silnică.

Orbul primea destăinuirea, doborât, cu capul înțepenit în piept.

— Ce zici, nene Zahei, eu i-am omorât?

Neașteptata întrebare îl zgudui. Ridică mâna și, pentru întâia oară, pipăi capul soțului trecând palma peste părul lung și moale, pe care-l ghici bălai, până-n ceafa adânc scobită de gaura minciunilor. Apoi o întoarse coborând-o încet, cu popasuri, pe fruntea ieșită în afară, cu două cocoașe pe laturi, apăsă ochii boboșați[46] cu pleoape tremurătoare ca de o neîntreruptă teamă, prinse nasul mic, țuguiat, ușor sumes de vârf, cercetă cu băgare de seamă gura strânsă, tivită cu buze subțiri și turtite ca două cordeluțe de mătase, bărbia lunguiață, femeiască, crestată în mijloc de o găurică, cuprinse gâtul gingaș, alunecă peste pieptul strâmt cu coșul băgat înăuntru; îi apucă, acum altfel, mâinile mari, pătrate, grele, cu degete neastâmpărate ca niște viermi, scurte, boante și unghii roase până-n carne.

Era așa cum și-l închipuise: un copilandru, un țângău[47], încă nedeslușit, care nu va fi niciodată și în niciun fel om întreg. Se întoarse din nou și-i pipăi capul.

— Pe tine nu te tunde ?

— Nu. Mă scutește Boieru. Îi place să se joace cu părul meu... Ce zici, nene Zahei ? Și tovarășul aștepta liniștit.

Orbul nu se grăbea cu răspunsul.

— Ce zici ?

— Ce să zic... Poate.

— Poate ce ?

— Poate cum spui tu, își tărăgăna glasul, îndoielnic.

— Că nu i-am ucis eu?

— De! Știu și eu! Și oftă... Și de când ești în ocnă? schimbă el vorba.

Era de mai bine de un an. La început suferise cumplit batjocurile și silniciile ocnașilor cărora le căzuse pradă ușoară. Povesti urletele și zbătăile lui, fără nicio ajutorare, sub pângăririle lor. Până la urmă avu noroc cu Boieru, care-l scăpă de gloată, alegându-l și păstrându-l numai pentru el. Îi plăcuse fiindcă era fraged, alb și copilăros, cu știință de carte: un fel de secretar intim.

— Și acum de ce te-a părăsit? L-ai supărat cu ceva?

— Nu știu, mărturisi cu oarecare ciudă tânărul. I-a venit lui așa! Are toane și hachițe care-l apucă din te miri ce.

— Și-ți pare rău? Aveai loc bun lângă el.

Alexandru, venit în fire, simți șfichiul[48]. Strânse cu putere amândouă mâinile orbului și se lipi de el.

— Nene Zahei, să nu mă lași. Apără-mă!

— Vasăzică, tu ești un fel de muiere a mea, vorbi apăsat. Mă, bine că n-ai încercat, că te striveam acolo pe loc.

Tânărul plângea…

— Mă, urmă Zahei mișcat. Eu n-am nevoie. Dar, dacă asta te scapă de spurcăciunea lui Boieru și a celorlalți, lasă-i să creadă ce-or vrea. Zicem ca ei… Numai tu să te faci om cumsecade. Să știi că doar așa îți sunt prieten și te ajut.

Alexandru urma să plângă în palmele orbului.

Târziu, se întoarseră între ocnași, primiți cu chiote de nuntă. Dar orbul și soțul cu caraula după ei ieșeau și se apucau iar să cresteze cu cruci și stele de zodiac negrul drum al ocnei.

Sâmbătă seara, orbul veni singur la culcușul lui Boieru. Ăsta vru să se supere că nu-l călăuzește Mânza, cum îi e sarcina.

— N-am nevoie, spuse răspicat musafirul. Știu odaia voastră ca-n palmă.

— Cum? se uimiră toți.

— Am călcat-o cu urechea în lung și lat cu fiecare pas al vostru.

— Și nevastă-ta? rânji gazda.

Orbul se stăpâni.

— Alexandru, și apăsă pe numele tovarășului, vine numaidecât. A rămas să scuture țoalele și să aștearnă de culcare.

La capătul săptămânii, în dormitoare se înfiripau, pe tăcute, sindrofii în jurul căpeteniilor, care pofteau oaspeți. Boieru, înconjurat de fruntași, primi cu satisfacție pe Zahei, îi făcu loc de cinste, pe pat, și-l înfățișă tovarășilor în mijlocul cărora trona.

— Ei, așa te vreau, prieten bun, nu dugos[49] și sanchiu[50] cum păreai!… Uite, să faci cunoștință cu tovarășii.

Orbul strânse rând pe rând, ținute lung în pipăitul lui ascuțit, ca să le recunoască oricând, mâinile a vreo treizeci de vlăjgani, între ei Mănăilă, ciobanul noduros care-și ucisese nevasta prinsă cu baciul, povestind bucuros cum l-au găsit tocmai când cerca s-o jupoaie de piele ca pe oi, umplând-o cu aer suflat printr-o țeavă. Apoi Vânzoală, argat care dase foc conacului încuiat cu străşnicie pe dinafară, de arseseră boierii ca șoarecii. Popa Țurcă, zis și Burtă-Pustie, ucigașul preotesei pe care o crestase mărunt și o presărase cu sare. Irmilie, adventist furios în necurmată vrăjmășie cu popa. Ăsta căsăpise pe preotul din sat. Când la jurați i s-a spus că adventiștii adevărați nu ucid, el hohotise în plină sală, că popii nu sunt oameni, ci fiare și trebuie stârpiți. Boșotă, Lișcotă și Bencheș, ucigași de rând ale căror mâini se furișaseră grăbite din palma orbului. Veni la rând Hadâmbu, o haramină[51], balcâz[52] și buzat, cu dinți albi, obrazul văcsuit[53] cu lustru și mâinile păroase ca niște brânci îmblănite de urs. Șerbotă, falnic ca un brad până la brâu, cu fața deschisă și bălană de caș, cu ochii viorii și bărbia cărnoasă, frumos rotunjită, iar de la mijloc în jos o stârpitură pe două picioare schiloade din naștere, sucite cu tălpile înăuntru. Ăsta trimisese pe lumea cealaltă, cu șoricioaică[54], vreo șapte-opt bărbați de care nevestele nerăbdătoare vruseseră să scape, ca să ia alții. La proces el arătase că, după ce isprăvise câinii casei și pe ai vecinilor, își încercă leacurile ucigașe pe neamuri, veri și nepoți. La urmă, Ghingirliu, sămânță de păgân, un omuleț uscat, crunt și iute, care tăiase la o ceartă doi greci și rănise grav alți patru oameni săriți să-i scape. Ăsta nu se știe cum își păstrase pe el brâiele late cu care umbla încins pe sub haina de ocnaș. Acolo purta înfipte patru cuțite și două pistoale paragorisite din sare gemă.

Când se mânia, își scăpăra ochii de tătar și ducea numaidecât dreapta la seleaful[55] cu arme.

Toți zece condamnați pe viață. Fiecare își avea lângă el perechea, ținută cu dragoste pe după gât, ori strânsă de mijloc. Tot pe atâția tovarăși ședeau pe jos, cinchiți[56] sau grecește, ocnași mărunți, plevușcă fără cuvânt în sfat. Între ei se marghioleau[57], cu chiote și fandoseli, muierile, neîmperecheații, Iapa-Moale, Ocheșica, putorile, cum le spuneau cu dispreț legitimele. Împinși de colo până colo, ei se ciupeau cu unii, se ghionteau cu alții, se ocărau, așijderi unor desfrânate.

*

Odată închiși în dormitor, ocnașii se aflau mai slobozi ca în orice alt loc și răsuflau. Paznicii, după ce le vindeau pe ascuns rachiu și tutun, aveau tot interesul să nu mai pătrundă nimeni până la ei. Puteau face ce voiau, numai în liniște. Cu zece parale pe zi plată, fiecare căpăta la sfârșitul săptămânii atât cât să contribuie la băutură și să-și cumpere tutun. Banii îi aduna starostele vistiernic, singurul care avea încrederea slujbașilor și prin mijlocirea căruia se făcea traficul. Mulțumită trecerii și bunei chiverniseli, sectorul lui Boieru era cel mai îmbelșugat în latura pilelii. Venea până la jumătate de oca de om. Dar, cum fruntașii își luau partea leilor, pleava se mulțumea cu câteva ceșcuțe. Ca să nu risipească nicio picătură, pe întuneric, se plecau trei inși deodată deasupra ceștii cu țigările aprinse din care sugeau adânc ca să lumineze un pumn de văzduh, așa ca Boieru să poată cumpăni câteva clipe sticla și să toarne drept. Pe urmă nu mai era nevoie de nicio zare, mâinile cunoșteau drumul gâtului…

Nu aprindeau felinarul șterpelit, să nu vadă sentinela mijire de lumină la ferestre și să dea alarma. Nici nu scăpărau, ca să facă economie de fitil și amnar, destul de arse și tocite cu țigările.

— Noroc și bine ai venit, frate, îi ură Boieru, întinzând cu galantonie orbului un clondir plin. Tu nu ești om de țoi, ci de butoi.

Și hohoti spre lingăii dimprejur. Ăștia se gudurară ținându-i isonul. Orbul simți cu putere damful spirtos, dar nu se mișcă. Aducându-și aminte că oaspetele nu vede, gazda trase cu sete din țigară să-și lumineze înainte, îi căută mâna și vru să-i pună sticla în palme.

— Na, ia…

— Nu beau! spuse scurt acesta și-și feri brațul…

— Păi, este partea ta dreaptă, nu bei de la alții, cinste, îl lămuri șeful, crezând că din mândrie face goange. Ți-am oprit banii pentru rachiu. Uite și tutunul care ți se cuvine.

— Nu fumez.

Fu o clipă de prosteală obștească. Un îngheț de grozavă uimire amestecată cu indignare! Stare tălmăcită în chip desăvârșit de Boieru dezmeticit.

— Mă, Zahei, tu nu ești ca toți oamenii! Și după o tăcere… Nici nu te-nsori, nici nu te măriți… Și acum, pe deasupra, poftim, nu bei și nu fumezi! Aferim[58]… Ce-o să ne facem cu tine?!…

Zahei sta ca un vinovat înaintea judecății…

— Poate nu-i place basamacul[59] nostru. O fi deprins cu altele

mai bune, se amestecă popa.

— Să aștepte mult și bine. Asta am, asta-i dau, încheie el cu parapon[60] și trecu ceașca mai departe altora.

— Mă, ți-o fi rușine de tovarăși, se întoarse iar la orb. Îți las sticla, ia-o cu tine. Poate te răzgândești și-o dai singur de dușcă.

Și își văzu de treabă.

Gheața prilejuită de refuzul orbului se topi repede în căldura cinstirii și a vorbăriei.

Boieru se prefăcea că a uitat de mosafirul anapoda, ascultând o snoavă, dar își puse în gând să-l sâcâie, măcar pieziș.

Chemă pe Alexandru lângă el, aparte.

— Na, Mânzo, bea tu în locul sfântului ăsta.

Și-l sili să înghită repede, una după alta, mai multe țuici, hotărât să-l îmbete. Iar roata de tainică împărtășire a soborului nu întârzie să-i tragă și să-i amestece și pe ei între ceilalți.

Orbul asculta și se căznea din cisluirea[61] pestriță să scoată fiecare glas deosebit, să-l îmbrace în carne, ca astfel să întruchipeze unul câte unul pe adevărații oameni ale căror fapte, nume și vorbe le auzise. Dar nu putea. Adunarea alunecase către șezătoare. Spre marea lui mirare, ocnașii nu povesteau despre jafuri și omoruri, nu-și istoriseau isprăvile fioroase. Ei se desfătau acum cu basme copilărești, mai vrăjite ca băutura pe sfârșite. Treceau pe urmele zânelor și cailor aripați în lumea de dincolo de zidurile vieții, ahtiați de frumusețe, dragoste și izbânzi. Chinuitorii lor se prefăceau în zmei, mai lesne de biruit decât directorii de pușcării și supraveghetorii de ocne.

Zahei se aștepta la alți oameni. Pe aceștia, așa cum se înfățișau, nu-i mai putea recunoaște…

Lepădaseră de pe ei sodomia, zvârliseră desfrâul, înjosirile, ca pe niște vestminte mincinoase de împrumut. Se spălaseră de sângele vărsat… Erau, toți, oameni deschiși, nestricați, întregi. De unde inimile astea noi, senine, aproape curate? Joc al uitării? Al amăgirii? O pașnică armonie îi înfășură și-i afunda departe ca într-un fum luminos în cel dintâi, fericit, trecut, când încă din zodiile rele nu li se alesese soarta.

Țigările li se ofileau între buzele arse de dor. Unul câte unul, plecau molcomiți la culcușuri. Alții rămâneau să doarmă acolo, pe loc, de teamă parcă să nu scuture pulberea visului adiată peste ei.

Zahei, mâhnit, se alese cu o nedumerire căzută greu pe sufletul lui orb, otrăvit de obidă și îndoieli.

Ajuns la pat, nu-l găsi pe Alexandru. Știu, adaos la amărăciune, că l-a oprit stăpânul. La urmă se gândi că, în nenorocirea lor, năravul ăsta le ține ocnașilor loc de mângâiere. Și se alină.

Boieru află de la tânăr ceea ce bănuia: nu izbutise să-l scoată din minți pe Zahei. Era nevoie de un marțafoi[62] mai arzui[63], mai drăgăstos, priceput la stârnuri și giugiuleli, cu lipici și farmece muierești far' de împotrivire.

Seara următoare veni deci curtenitor la patul îndărătnicului.

— Mă, știi, mi s-a făcut dor de Mânza mea… Și mi-o iau îndărăt. Te superi ?

Orbul se ridică din culcuș.

— Nu de tot. Numai noaptea, se grăbi să-l liniștească. Ziua ți-l las. Văd că taci… Îți dau în loc un băiat mai grijuliu să te înveselească în somn, să te slujească dimineața. Gambetă, porunci el unui calindroi[64] din spate, un fârtăngău[65] frumușel, cu mers mlădiat de pisică în călduri, odalisc[66] din haremul propriu, de astă seară te culci tu lângă prietenul nostru. (Și cu înțeles:) „Ai grijă!“

Asta se prefăcea că se desparte cu greu de marele pașă, ca o mielușea trimisă la tăiere; dar, ascultător, rămase.

Dimineață, Gambetă gemea cu mâna dreaptă scrântită, palma umflată și brațul vânăt până dincolo de cot. O vârâse șerpește, așa, ca din întâmplare, sub șalele orbului, care, sucindu-se în somn, i-o apucase acolo, se lăsase fără să știe cu toată greutatea și i-o prinsese ca într-o menghină. Băiatul n-a putut s-o scoată cu toate smuciturile și opintelile, până ce nu s-a îndurat tovarășul, care doarme greu, să se deștepte.

Întâmplarea, cusută cu ață albă, învăță minte pe marghioli[67]. Niciunul n-a mai primit sarcina să-l seducă.

Boieru, pus la ambiție, nu se lăsă. Chibzuind cu sfetnicii, au ajuns la socoteală că Zahei ori este famen[68] din naștere, sau legat cu vrajă de vreo femeie care îi înnodase ața și-l ținea neputincios.

Afară dacă nu cumva, cine știe ?, n-o fi scopit[69]. Trebuia deci luat nu cum se face cu un bărbat, cu migliseli[70] și alintări, ci ca pe muieri: cu de-a sila și cu forța. Care se prinde pentru asta?

Nu unu, zece au sărit deodată, momiți ca de o mare pleașcă, de virginitatea victimei. S-au ales deocamdată cinci zăplani[71], care s-au mutat în locul vecinilor de pat și s-au pornit pe sforăieli. Zahei a cunoscut după răsuflarea streină că nu sunt megieșii[72] obișnuiți: învegheat, s-a culcat pe spate. Deodată, s-a simțit înhățat pe patru părți: trântiți peste el, doi în dreapta și în stânga îl țineau de umeri

și alți doi îl încleștară de picioare căutând să-l țintuiască întreg. El i-a lăsat câteva clipe pe cei de la căpătâi să se plece peste trupul lui, cât să-i vie bine, și-a întins apoi repede brațele peste ei, i-a prins de gâturi și i-a încolăcit. În același timp, cum n-avea lanțuri la picioare, le-a ridicat sus de tot cu ceilalți doi care atârnau de ele, împiedecați în cătușe, le trânti cu putere jos și apucă sub buturii[73] de oțel pe vrăjmași, cu câte un crac de al său peste fiecare. Pentru al cincilea tăbărât din față, îi căută răsufletul și, cum îl simți, se ridică în șezut, îi repezi maiul capului într-acolo și îl plesni în piept, năpustindu-l în mijlocul odăii.

Totul se petrecu în liniște și taină, pe întuneric, mutește, doar cu câteva icnete și opinteli. Patul, îngrozit, a tremurat din toate chiotorile, dar nu s-a dărâmat. Dormitorul tăcea chitic. Nu se știa bine ce se întâmplă. Bănuieli numai… Dar nimeni nu îndrăzni să se amestece, s-ar fi încins hărmălaie mare. Poate omor.

Zahei se întinse la loc cu căpățânele unora ieșind din subțiorile lui și cu șalele zvârcolite ale altora sub pulpe. Din când în când, slăbea strânsoarea, să nu-i sugrume de tot. Până ce i-a zvârlit ca pe niște cârpe, câte unul, unul, începând de la margine, cărora le făcu vânt cu călcâiele. Iscoadele i-au cărat târâș… Gustul pentru fecioria orbului s-a curmat. Și ciudat: înfrângerea, în loc să-i întărâte, i-a umplut de admirație și le-a sporit cinstirea pentru biruitor.

— Mă, spunea a doua zi Boieru în șoaptă, pe ăsta, dacă nu-l lăsăm în pace, ori ne aduce în stare să-l omorâm, ori ne schilodește el pe toți. Cum dracu să-l înduplecăm? Are un mecherez[74] care trebuie găsit. Ce ziceți voi ?

— Lasă că-i ghicesc eu viitorul și vă spui ce-o să se aleagă de el, făgădui Șerbotă, vraciul.

Dimineața șeful se opri să schimbe vorbă cu prietenul.

— Cum ai dormit ? îl ispiti el.

— Ca de obicei. Dar mi-ai dat tovarăși niște zurbagii.

— Cum așa? Te-au necăjit cu ceva?

— Nu. Cât numai se zbuciumă rău în somn. Parcă ar fi apucați. M-am trezit cu ei peste mine și abia m-am putut scutura. Ba n-au mai avut loc în așternut și-au ajuns pe sub pat.

— Bine că mi-ai spus, făcu Boieru.

Și în gând se mira de cu ce iscusință o aducea din gură orbul. Și împăciuitor:

— Las' că-ți trimit înapoi pe Mânza…

Pe Mânza însă îl plesnise sorocul pandaliilor. Nu mai da pe la

culcuș, fugea din rând, rătăcea prin ocnă, se ascundea… Îl prindeau prin dormitoarele streine, de unde îl aduceau cu mare cazná înapoi… Când și-a venit în fire, orbul nu mai avea nevoie de el. Umbla singur nestingherit pe drumul ocnei, în coada trâmbei[75]. Și era mulțumit ca de un fel de libertate.

Ocnașii primiră pe Zahei așa cum era: tovarăș pașnic și de credință… dar neatârnat, neclintit din ale lui. Se deprinseră cu el răznit[76], tras deoparte din amestecul tulbure al obștii. Tăcut și mâhnit, deloc primejdios, nu râvnea nimic, nu făcea umbră nimănui… L-au lăsat în pace. Boieru numai nu pierduse nădejdea că odată și odată o să-l dea pe brazdă și să-l aducă pe calea cea bună. Ar fi păcat de el, spuse șeful, să rămână orfan de singurele bucurii ale întunericului: dragoste spurcată, rachiu otrăvit, tutun blestemat.

Sâmbătă seara împlineau pofta starostelui lăfăit ca un bei[77] între fanții[78] lui și se abăteau la refeneaua[79] lor. Boieru își făcea într-o doară datoria și-i întindea sticla, necăjindu-l:

— Na, mă Zahei, ia măcar o gură, ce dracu, n-ai să mori.

— Lasă, altă dată, mai târziu, refuza el zâmbind cu blândețe.

— Mă, tot am să-ți găsesc eu meremetul[80], îl amenință acesta trăgând clondirul înapoi.

Cu încetul, orbul prinse obicei și venea să asculte, mai ales cântecele. Iapă-Moale, cu glasul lui ciudat, ușor îngroșat, geamăt melodios înăbușit în coardele gâtului să nu s-auză de-afară, le tânguia doine și balade bătrânești. Mănăilă ciobanul scotea fluierul ascuns în stratul patului și zicea jalea păstorului când a pierdut oile sau horea ca odinioară la târlă[81], însoțind sunetul limpede al tilincii[82] cu isonul unui soi de gâjâit neîntrerupt, muget dulce, modulat în gâtlej. Oamenii nu lăcrămau… nu oftau măcar. Stăteau neclintiți și ascultau duși… Ca și cum, printr-o vrajă, ei sunt acum cei slobozi de odinioară și ar fi auzit, stând la casele lor, zvon și bocet despre niște cunoscuți întemnițați, poate morți în ocnă, departe:

Foicele foi uscate,
De opt ani și jumătate,
Zac în ocna cu păcate.
Zac în fiare și nu știu
De sunt mort ori de sunt viu.

Așa se târșeau zilele și nopțile la fel de întunecate, amestecate

unele cu altele... Totuși, un fel de răboj al calendarului creștinesc îl ținea popa Burtă-Pustie. Îi dibuia din spusele paznicilor și din alte semne nesimțite. De pildă, Sfântul Nicolae cădea totdeauna, orice s-ar fi întâmplat, cald sau zăpadă, în seara când convoiul ieșind din ocnă auzea taraf de lăutari în casa directorului pe care-l chema Nicolae. De aci popa socotea cât mai e până la Crăciun și statornicea nașterea Domnului.

Aproape de marile praznice câțiva dintre ocnașii crescuți în datini, la țară ori prin mahalale, închipuiau din hârtie proastă o stea, câteva sorcove și porneau să colinde lui Boieru și fruntașilor care-i cinsteau cu băuturi și bănuți de câte o para. Atunci dormitorul părea că se-nnorează călâi[83], mirosea lin a aburi de colaci calzi, a mere și gutui coapte în cuptor.

Orbul s-a bucurat cu adevărat și nu se mai sătura ascultându-i. Îi punea în fiecare seară să-i ureze, lui anume, și-i dăruia cu toți gologanii câți îi avea. De sărbători, popa a săvârșit, așa cu ce-și aducea aminte pe dinafară, o spoială de slujbă bisericească, la care a plecat capul până și adventistul. Toate astea l-au mai înmuiat pe Zahei și i-au înviat nădejdile.

— Mă, spuse într-o seară popa. S-a sfârșit Câșlegile[84]. De mâine avem Cârneleagă[85]. Pe urmă începe Postul Mare.

— Și ce-i cu asta? îi ținu Boieru calea la vorbă.

— Asta înseamnă că de acum în șase săptămâni vine Paștile. Ostoiți[86]-vă și voi măcar zilele astea cu păcatele. Păstrați-vă curați, să vă spovedesc.

— Iar începi cu palavrele tale ? Aici unde nu mai este Dumnezeu, nu sunt nici păcate. Nu vezi ? Le-am ispășit în beznă și obezi[87].

— Treaba voastră. Să știți însă, urmă Burtă-Pustie, că eu de acum mă culc singur. Nu mai primesc pe nimeni lângă mine.

Ajunul Bobotezei, când cerurile se deschid și pământul se destăinuie, comorile răsuflă și duhurile joacă, iar vitele și oamenii proorocesc, era așteptat cu înfrigurare. Atunci Șerbotă, vraci și zodier, ghicea soarta. Nu la oricine! Numai la cei aleși de el și după mari rugăminți. Anul acesta el fu și mai zgârcit în oracole. N-a vrut să dea în bobi. A luat mâna lui Boieru și, plecat peste palma lată, a tras vârtos din țigară, s-a chiorât în podul brăzdat și a dat-o repede în lături.

— Du-te-ncolo cu mâna ta, că nu se vede nimic.

Și a trecut la alții grămădiți împrejurul lui. Zahei sta liniștit

deoparte și asculta.

— Nu vă mai înghesuiți voi cei vechi, sunt sătul de baftele voastre sparte-n fund, îi ghionti Șerbotă. Ia aduceți-mi mai bine pe orb, să vedem ce triște[88] are ? E vreo scofală de soarta lui ? Poate ajunge împărat!

— Al orbilor, glumi cineva.

— Pentru asta ar trebui să aibă bun măcar un ochi, râse altul.

— Tacă-vă floancele[89]. Sunteți niște proști, îi puse solomonarul[90] la locul lor. Ce știți voi ? Sunt fel de fel de împărați pe lume. Unii peste cele nevăzute… întinde laba, frate, îndemnă el pe Zahei, să-ți citesc în ea rosturile.

Lui Zahei nu-i plăcuseră vorbele și nu se mișcă.

— A, nu vrei? Ți-e cumva teamă de viitor? Las' că viu eu la tine.

Se sculă pe picioarele-i sucite, se așeză lângă orb și-i luă pe neașteptate mâna în ale sale.

— Ei! mână mică… inimă mare… făcu uimit…

Atât avu timp să spuie, că Zahei și-o trase înapoi… Și nu s-a învoit în ruptul capului să i-o cerceteze.

— Mă, da dugos și sanchiu mai ești!…

— Lasă-l în pace, dacă nu vrea, îi luă partea șeful. La urma urmei, are dreptate: ce mai așteaptă el de la viață? întoarce-te la mine, că n-ai isprăvit.

În palmă se ghicea soarta mică de toate zilele.

Pentru cea mare - Ursita vraciul nu turna plumbe, nici cositor, folosea mijloace tainice, îndeosebi udul proaspăt anume descântat și afierosit[91]. De-aia se lăsa greu. Dar n-avu încotro: porunca e poruncă.

Pentru noua ispitire a viitorului, era nevoie să vadă bine… Se alcătui deci din câteva țoale lungi, sprijinite în capetele a patru oameni, și întinse pe spatele lor până jos în dușumea un soi de cort sub care se aprinse felinarul. Lumina pâlpâi, se izbi sperioasă de pereții soioși și rămase prizonieră acolo. Întunericul domnea nestânjenit afară.

Boieru urină lung, cât un cal, într-un ciubăr lat, înadins scobit în sare, și-l întinse descântătorului care, stând grecește la mijloc, se îndoi peste el și prinse să-l boscorodească. Udul cald și spumos începu să fiarbă. Clăbucii jucau, se strângeau, se risipeau, se mutau în chipuri și înfățișări deosebite, repede schimbate. Izul tare de amoniac îi ațâța nările și-l îmbăta. Apoi spumele subțiate se așezară în rămurele, se hotărâră în linii și ațe ca plasa de păianjen pe luciul

untdelemnos de oglindă slinită a lichidului. Țeapăn, holbat, fără suflare, cu priviri sticloase, țintite în palma întinsă a urinei, ghicitorul întârzia cu tălmăcirea semnelor, încă mișcătoare în bătaia luminii. Nimeni nu clintea. Boieru nu se putu stăpâni să nu tremure.

— Mă, tu te arăți într-un alai mare, silabisi cititorul ca-n niște buchi nedeslușite. Mergi în frunte… Ești voios.

Și vraciul întrerupse vorbirea… Și iar o lua, ca și cum zugrăvea pe măsură ce i se desfășură vedenia.

— Porți ceva, ca o zgardă.

Boieru făcu un gest de nemulțumire.

— Stai! Nu! Altceva… Pe cap… pe frunte în chip de cunună. Și nu ești singur. Sunteți doi… mergeți alături. Și amândoi încununați… Pe urmă o horă, într-o adunare.

Și deodată:

— Mă, tu te-nsori. Și pe curând. Anul ăsta. Pun capul. Boierule, jucăm toți la nunta ta.

Cei de sub cort răsuflau ușurați. Boieru rămase nedumerit. Era prea puțin.

— Altceva nu se mai arată?

— Altceva? Pentru anul ăsta, nu.

— Atunci cercetează înainte pentru anii viitori.

— Ții tu? Nu vrei să amâni?

— Nu… Acuma.

— Bine! Atunci trebuie să gonim puțin vremea mai departe. Șerbotă suflă peste firișoarele galbene, rămășițe ale spumelor topite. Se stârni un ușor vârtej, fața apei îngreuiată se încreți, se zbătu și se potoli în altă înfățișare nouă.

Solomonarul încremeni un timp încruntat asupra ei, suflă iar. Dar lichidul îngroșat nu se mai mișcă. Clăti vasul unde dormea acum un ulei năclăios negru-verde. În el vinișoarele cenușii ale ursitei nu-și schimbaseră locul, nici chipul. Se rostuiseră și-nghețară.

Șerbotă ridică ochii la Boieru, încovoiat lângă el, și-l cercetă repede cu privirea speriată, să se încredințeze parcă de ceva. Apoi și le mută iar în fundul vrăjit al vasului, boscorodi, certă, amenință… nicio premenire. Nu mai așteptă. Îl luă și îl vărsă peste picioarele tovarășilor.

— Ce e? Ce se-ntâmplă? o sfecli[92] Boieru.

— Nimic… Nu vrea să iasă, mormăi Șerbotă.

— Cine? Nu te face. Spune, nu-mi ascunde.

— Ce să-ți spui, mă?
— Tot ce vezi. Nu-mi pasă. Numai să știu mai dinainte.
— Nu e bine, îl dojeni vraciul. Asta ajută și grăbește să se-mplinească.
— Spune, șuieră mânios Boieru. Ce este să se împlinească? Și ridică pumnul.
— Mă, stai binișor, se oțărî Șerbotă. Eu îți ascund de milă. Și dacă ți-o spun, n-o fac de frică. Ascultă…
Acesta se stăpâni bojogiu[93] la față.
— Mă, tu ieși din ocnă.
Surprins, Boieru ridică dintr-o sprânceană.
— Când?
— Dacă e cu zăbavă, peste cinci ani.
— Și mai degrabă?
— În vreo trei…
— Și de ce nu te-ndurai să-mi spui ?
Vraciul tăcu.
— De ciudă că tu ai să rămâi mai departe închis?
— Nu… Și Șerbotă se îndrăci: Nu de asta!
— Dar de ce?
— Că nu ieși pe picioarele tale.
— Dar cum? Și sufletul se abătu în el…
— Purtat în ceva… Ca într-un coșciug… și plin de sânge…
Boieru stete o clipă zăpăcit.
— Du-te dracului cu minciunile tale… Bine face orbul că nu te primește.
Și, furios, cu un picior în spate, zvârli pe descântător în lături.
— Hai, băieți, la rachiu.
Și ieși cu ceilalți, dărâmând cortul cu toate țoalele năpustite peste zodier și peste felinar.
Se împrimăvăra grabnic. Într-o dimineață, osândiții rânduiți în curte așteptau ordinul de plecare, când un glas țipă ascuțit:
— Rândunica… rândunica.
Toți ochii se ridicară și o zbucnire de glasuri din toate piepturile cotropi văzduhul.
Nicio pedeapsă, și mâncaseră destule, nu-i putuse dezbăra de acest chiot sălbatic, scurt ca un fulger, cu care ocnașii le primeau în slavă.
Regulat, directorul se speria crezând că e răzmeriță.
— Rândunele… rândunele..

Cel care le zărea întâi și da de veste tovarășilor primea o răsplată. Mulți le pândeau zile și săptămâni de-a rândul spionând cerul cât le îngăduia răgazul înainte de intrarea în ocnă și înainte de închiderea în dormitor. De data asta, câștigătorul se brodea să fie din ceata lui Sperie-Pește, ceea ce mâhni pe orb, care înălțase și el ochii sarbezi[94] spre întunericul de sus și își însemna tot mai șters în gând: acolo, la Dunăre, ghețurile pârâiau pretutindeni, descopciate de toate chiotorile. Suflă Bălтărețul, aer dulce de la miazăzi. Apele umflate răzbesc peste maluri cu avuții de crapi și somni. Gâgâie pe sus cârduri de gâște sălbatece. Roiesc rațe și călifari... Și mai ales începe bătaia peștelui.

Peste el, aici, se așterne și-l roade rugina.

Rândunelele zburară. Pe urma lor, rămaseră toți multă vreme muți, amețiți, cu gâturile sucite în sus, chiar și în ocnă, cu gândurile aiurea, osândiți, gardieni, soldați... Și ziua întreagă nu mai fură buni de nimic.

Apoi, în alte zile, s-au desfășurat funii cântătoare de cocori, s-au rotit berze... dar în alte ceasuri... Au trecut peste ei, cei cufundați în ocnă, și n-au mai știut. Le-au spus doar soldații. Au așteptat zadarnic în răstimpurile cât se aflau în curte. Nu le-au mai văzut. Poate la toamnă, când trec înapoi, să aibă noroc. Sau la primăvara viitoare, când iar le vor întâmpina cu urale.

Așteptarea asta le era încă una din chinuitoarele mângâieri: să viseze la întoarcerea sărbătorească a ștafetelor lumii slobode.

*

Ocnașii sunt mult mai nenorociți vara. Celelalte anotimpuri sunt de la sine întunecate. Dar chiar mărita doamnă a anului, cu puternica și îmbelșugata frumusețe, abia pătrunde acolo. În locul ei, timpul, negru olog, târăște în cârcă doar o biată slăbănoagă așijderi toamnei și iernii. Și pe aceea o zăresc numai între două clipiri: în zori, așteptând să pornească spre ocnă, și seara târziu, când trec la culcare spre sălașele cu zăpușeală împuțită. Încolo, pentru ei, pretutindeni și toată vremea domnește tot bezna. Ceruri mărețe, dimineți strălucite, amiezi de azur arzător, lungi apusuri cusute cu lumini de mătase rămân departe afară, să-și desfășoare dincolo de ochii lor splendorile. Și, oricât de trudiți, nu pot să doarmă. Le simt prin ziduri până târziu când se face peste tot noapte adevărată.

Ca și ei toți, Zahei îndura chinurile îngropării de viu. Grădina lui

Lagradora stăruia cu proaspetele-i amintiri supte în carnea lui. Zbucnirea în răsărit a soarelui, puterea de duh a vântului, subțirea povară a văzduhului cu creștete aprinse, ispitele umbrei, copacii, norii, apa, mai ales apa, toate, toate, când se trântește pe pat, se culcă peste aducerile lor aminte care ard ca jarul viu.

Și nicio întâmplare cât de mică nu se agață pe zidurile de sare, lunecoasă în hău a zilelor.

Spre toamnă puțină înviorare. Doi proaspeți osândiți le-au sporit numărul, împărțiți unul lui Sperie-Pește, celălalt lui Boieru. Ceea ce a dat de furcă întregii ocne: prilej de întrebări, presupuneri, cu povestea noilor tovarăși, trecută din gură în gură, soarta lor plânsă ori luată în râs, isprăvile lăudate sau hulite. Nu s-a pierdut un amănunt, nu s-a păgubit o vorbă, nu s-a trecut cu vederea un semn făcut cu mâna sau cu ochiul de noii intrați, fără să nu fie numaidecât culese, dezbătute, legate și alcătuite în felurite chipuri, sporite de o curiozitate împinsă la delir. Se ațineau să afle mai ales cum au primit botezul ocnei și în ce fel au răbdat primele încercări ale uceniciei.

Îi pipăiră mai întâi șefii, fiecare pe al său, și-i întoarseră pe toate părțile și toate fețele, de aproape și de departe, pe dinafară și pe dinăuntru, cum cercetează negustorii de sclavi marfa, până și în gură. Așa s-a descoperit că unul din ei, cel de la Boieru, un bătrânel slab ca o scândură, păstra într-o falcă trei măsele de aur, care nu se știe prin ce minune scăpaseră tuturor puricărilor de până atunci. Asta însemna dintr-odată o comoară. Vândute paznicilor, măselele aduceau zeci de oca de rachiu și pachete cu tutun, și prețiosul bătrânel fu botezat pe loc Aurică.

Celălalt, flăcău năltuț și zvelt, cu cap frumos strujit[95], poate fruntea puțin de berbec, dar răscumpărată cu prisosință de tăietura obrazului de un oval fără greșeală, pielița întinsă, auriu-mată, dulce la pipăit ca saftianul[96], ochii mari, codați, de căprioară, negri, umezi, duioși, nas subțire, semeț, dar bine măsurat, cu nările aproape lipite, gura mică și cărnoasă, cu buze mașcate, mers nițel lânced unduios din șolduri, mâini și picioare gingașe, izbise pe toți. Mai ales pe Boieru, ajuns în cumpăna vieții, îl săgetă drept în inimă. Scurt, îl întoarse pe dos. Fu de-ajuns să-l ochească de două-trei ori, ca văpaia patimii să-l încingă aprigă. Și nu se mai stăpâni. Plăti să-i afle numele, viața, faptele scrise în dosarul sosit odată cu osânditul.

Saharian, mângâiat cu numele de Giugiuc, fecior în casă la un cunoscut artist, cunoscut pentru talent ca și pentru moravurile lui

pidosnice[97], trăise cu „domnul” pe care izbutise să-l despartă de soție. Stăpânul, boier nestatornic și flușturatic, cu zeci de alte prietenii și legături de același soi, scosese din fire pe tânărul amant care se socotea singurul legitim. Ros pe bună dreptate de gelozie, el nu mai putu răbda să fie înșelat… Odată, când îl prinse în flagrant delict, pângărind cu altul iatacul lor intim, îi sfărâmă tâmpla cu o lovitură de pumnal, găsit din întâmplare pe masă.

Povestea înfierbântă și mai grozav pe Boieru. Temperamentul pasional al iubitului îi întărâtă dorințele. Făcea tot ce-i sta în putință să se apropie de el, în zilele lucrătoare prin curte și în ocnă, duminica la ferchezuială[98]. Îi da roate ca un cocoș, cu ochi galeși, ahturi[99] și ofturi[100], ca odinioară când da gata fetele de la completuri. Giugiuc se ținea rece și distant. Încercă să intre în vorbă. Sperie-Pește, parlagiu fieros, un tolomac negricios ca un gealat[101], mereu pus pe bătaie, veghea strașnic, cu măciucile pumnilor în șolduri, să-și apere bunul. Iar tovarășii lui făceau necontenit de pază în preajmă.

Boieru cu ai săi s-ar fi încumetat să se măsoare cu ei. Cele două tabere se mârâiau, arătându-și colții, nerăbdătoare să-și dovedească credința față de șef și mai cu seamă bucuroase de-o bătaie, căreia toți îi duceau dorul, la urma urmei iasă ce-o ieși. Dar Boieru știa: iese scandal, pedepse, mutări, din care Giugiuc ar fi fost pierdut pentru el, fără întoarcere. Nici așa însă nu mai mergea. Vedeau toți cum gogeamite voinicul se prăpădește. Îndrăgostitul tânjea, se topea pe picioare și nu mânca, bea cumplit.

— I s-au aprins rău călcâiele, spuneau tovarășii, mândri de vlaga verde a șefului. Dar nimeni nu-și da seama, și cu atât mai puțin Boieru, că în zbuciumul lui se amesteca tot atât orgoliu dârz și pizmă cât poftă și jind. Privind la partea căzută rivalului, i se părea mai bună și se simțea nedreptățit. Nu se putea liniști până ce nu-i va răpi-o și turba că un nepricopsit ca Sperie-Pește îi stă împotrivă.

Ciracii[102], îngrijorați, se sfătuiră ce este de făcut și nu găsiră nimic mai de ispravă decât să răpească într-o seară pe tânăr, să-l aducă plocon șefului, care să-și astâmpere poftele și să se tămăduiască. Acesta zâmbi amar. Zburase vremea dragostelor iuți, smulse cu sila și repede trecătoare, descalecă și încalecă.

Acum, așezat și tabieticos, avea nevoie de iubire caldă, cu răgaz, legumită pe-ndelete și împărtășită.

Se întoarse la politica lui înțeleaptă, a mijloacelor diplomaticești. Puse în mișcare pe cel mai bun codoș, Iapă-Moale,

ministrul său pentru treburile din afară. Iapă-Moale, sub înfățișarea de lungan lălâu[103], deșucheat[104] și îngălat[105], ascundea o istețime și o viclenie puse de mult și cu folos la încercare.

Îl însărcină să negocieze cu protivnicul răscumpărarea odorului și în același timp să înmoaie și să câștige inima acestuia cu daruri și făgăduieli. Șerbotă adause descântece de dragoste pentru Boieru, de scârbă și urât pentru adversari.

Târguielile n-au durat mult… Sperie-Pește nici n-a vrut să audă. Ba încă a trimis niște lungi și complicate, până la al noulea neam, pomelnice de înjurături, pe care solul, întors cu coada-ntre picioare, n-a cutezat să le înfățișeze aidoma.

Alt sfat, cu mare dezbatere, la culcușul șefului înfruntat. Zahei, întrebat, și-a dat cu părerea ca totul să se oprească aici. Boieru să-și găsească singur cumpătul și să [se] înfrâneze. Nu e nici de rangul, nici de demnitatea lui să se înjosească râmnind[106] la târâtura unui bandit. Popa puse însă numaidecât altfel problema și răsturnă chestia: Deoarece ne-am vârât până aici, zicea el, e o datorie de obraz ca șeful să-și facă ambiția și cu el să ieșim noi toți biruitori. Și nu e greu să se vie vrăjmașului de hac. E de-ajuns să se ungă cu un bacșiș bun supraveghetorul principal care găsește lesne chip și cale să smulgă din ghearele Sperie-Peștelui prada și să le-o dea lor.

— De unde atâția bani cât ne-o cere ? se îndoi unul.

— De unde? Punem mână de la mână și strângem. Și apoi n-avem pe Aurică?

Boieru bătu încântat din palme.

— Aferim! Măselele! Bravo, popo, vino să te pup!

— Nu! sări repede Iapă-Moale, care nu se vrea întrecut. De ce să băgăm în treburile noastre om strein? Dacă e vorba de preț bun, să încercăm întâi o împăcăciune între noi, ocnașii. Lăsați pe mine, cunosc eu pe alde Sperie pe mă-sa!

Și astfel s-au reluat noi ciorovăieli, pe alte temeiuri, de data asta mult mai serioase.

Când ambasadorul trecu acum pe la nasul adversarului putința unei înțelegeri a lui Boieru de-a dreptul cu cârmuirea care să-i dea pe tânăr, Sperie-Pește o băgă pe mânecă. Își da seama că nu poate ține piept concurenței, dacă supraveghetorul scoate pe Giugiuc[107] la mezat[108]. Căci niciunul din osândiții pe viață nu-și pierde speranța că în curând o să scape într-un chip sau altul, fugă, foc, cutremur, război. Și-n vederea acestei ieșiri la lume își pregătește din vreme un cheag, ban de ban strâns cu mare migală. Și el nu

avea nicio poftă să-i cheltuiască.

El era un căpcăun jacman[109] și cărpănos, care n-ar fi stricat pentru un gust al său nici măcar un ban din câți strângea jefuindu-și supușii. Pe când Boieru e mână spartă și are și trecere. O înmuie deci…

— De ce să nu cădem mai bine noi, cei asupriți, la învoială între noi ? pledă codoșul. La ce să-și bage coada galonatul[110] ? Nu e mai cuminte câștigul să-ți rămâie ție ? Și stingem cu asta orice zâzanie.

— Atunci cum facem cu cârmuirea? se scărpină în cap parlagiul[111] lacom. Că trebuie învoire. Lor nu le dăm bani?

— Asta ne privește pe noi. Tu nu te sinchisi…

Și urmară alte târguieli.

După câteva zile de aspre ciorovăieli, conciliabule[112] și conferințe, Sperie-Pește aduse cele din urmă neclintite condițiuni: un schimb. El dă pe Giugiuc, în locul căruia primește pe cel cu trei măsele de aur. Iapă-Moale sări în sus.

— Aurică? De unde până unde îl scoți acum pe ăsta? Că n-a fost deloc vorba de el.

— Stai, că nu s-a isprăvit, îl opri protivnicul: îmi mai dați pe deasupra treizeci și doi de franci despăgubire.

— Asta-i nerușinare, răcni solul. Simbria șefului pe un an.

— Dacă vrea!… Și…

Sperie-Pește se opri din vorbă zâmbind.

— Și… făcu după el Iapă-Moale zăpăcit.

— Și Boieru ridică toată cheltuiala nunții…

Iapă-Moale zgâi cât putu ochii lui bleojdiți[113].

— Nuntă? Ce nuntă?

— Nuntă, ca toate nunțile… cu popă și cununie. Băiatul nu primește altfel! Destul l-a înșelat și l-a nenorocit măgarul dintâi… Acum vrea în regulă.

— Nu se poate, cercă solul, cu glas gâtuit, să se împotrivească.

— Dacă nu se poate, lăsați-l în pace. Eu, ca un părinte, sunt dator să-l sprijin: ieșim toți chiar mâine și reclamăm directorului… Și dacă vă atingeți de el… v-adun de pe jos.

— Asta ai scornit-o tu, ca să-ți bați joc, zbieră mânios Iapă-Moale. Unde s-a mai pomenit nuntă aici?

— Are să se pomenească de aici înainte. Și îi cunun eu, naș.

Codoșul se întoarse furios… Dar Boieru, care nu mai putea răbda nici dragostea respinsă, nici trufia-i înfruntată, primi. Se rugă numai de prietenul Sperie-Pește să-i ușureze condițiile și să le slăbească în

două puncte. Întâi să nu ia numai el câteșitrele măselele. Să-i lase și lui una, cu care să ridice nunta. Al doilea, să se lepede de nășie, deoarece a apucat să-i fagăduiască lui Zahei.

Alte încordări și tocmeli, cu alte amenințări dintr-o parte și alta. Dar de data asta Iapă-Moale se ținu dârz și până la urmă scoase de la vrăjmaș și măseaua, și pe Zahei.

Curând cei doi șefi se întâlniră în ocnă, fiecare cu alaiul său după el, se întâmpinară cu mâinile întinse, pecetluiră târgul și hotărâră nunta, care trebuia săvârșită cât de curând, să nu intre în post. Până atunci, Boieru fu autorizat să facă fățiș curte logodnicei. Pierdut, ca un amorez începător, el trimitea daruri: mâncări și băuturi socrului; și punea pe Maghereanu să sculpteze trandafiri și crini din bulgărași de sare pe care-i oferea iubitei.

Administrația, bucuroasă de orice bună înțelegere între ea și ocnași, înlesnea și încuraja aceste împerecheri de condamnați, care domoleau anarhia și zămisleau îndatoriri și legături, înjugând la un fel de stare civilă pe acești gârbițoși[114] fără lege, nici Dumnezeu.

Învoirea se dete cu amândouă mâinile și cele două jertfe se schimbară unul la locul celuilalt. Și trecură: Giugiuc la nuntă, Aurică la junghiere.

Ocna întreagă se însufleți la vestea nemaiauzitei și nemaivăzutei sărbători. Boieru își freca palmele. Pe deasupra, cum avea pretenția să se creadă imens și să fie socotit milos, era mulțumit că scapă de scoaterea măselelor bătrânului și că cruzimea asta are s-o faptuiască parlagiul.

— Lasă, mă, să le scoatem noi… îl certară tovarășii. Să vezi că tâlharul ăla o să le oprească pe toate. Pe-a noastră n-o s-o mai vedem.

Și au avut dreptate… în dimineața nunții, la împărțire, Sperie-Pește susținu cu neobrăzare că în falca sfrijitului n-a găsit decât două măsele de aur. A de a treia era de os plin de rugină, stricată, și că ei ori au luat-o drept aur și s-au amăgit, ori au știut și au vrut să-l înșele pe el. Dar n-a mers. Ginerică însă, mândru și fericit, trecu peste toate!…

Puțin mai târziu trimise după Motoașcă. Ăstuia nu i se împotrivea lacăt, nu-i rămânea neaflată ascunzătoare. Bucureștean get-beget din Delea, trecuse de mititel după moartea maică-sii la o bunică. Baba ținea casă cu fete, o duzină de otrepe[115] și lepădături adunate de pe maidanele vieții. Copilul, pus de bătrână, umbla în toate motoașcele[116] unde nenorocitele își înnodau gologanii, își

strecura mânuțele în buzunarele clienților așteptând rândul în salon și, din când în când, da o raită pe la tată-su, însurat a doua oară cu o scorpie care, cum îl vedea, îl lua la goană și la huiduieli. Pramatia găsea însă meșteșug să se prelingă nesimțit și să scotocească prin dulapuri și lăzi, ca să se întoarcă totdeauna cu câțiva bani și lucruri.

— Sunt ale tale, maică, de la mamă-ta, îl lăuda baba, mângâindu-l pe păr.

Dar i le lua ea… Mai mărișor, trecu la motoașcele bunicii: îi trebuia de cheltuială pentru tutun și băuturică. Femei avea la nas…

Apoi înaintă în meserie. Bașca de furturi prin tramvaie, buzunăreli pe străzi și câte o iarnă prin tejghelele cârciumarilor căscăunzi[117], își alesese o specialitate: bătrânele. Făpturile astea gârbovite, înfofolite și înghemoșate în fel de fel de bulendre și fuste, încinse și înnodate cu tot felul de broboade și cingători, niște adevărate motoașce vii, țin ascunse în sân, la betelie[118], în ciorapi, iarna în izmenele lor lungi de barhet[119], parale bune, învelite în cârpe, strânse cu zece noduri. Sau le păstrează pitite în chichițele[120] sipetelor, în paiele mindirului[121], prin găurile din dușumea.

Asupra lor se abătu, ca un uliu, tinerelul. Le ponta una câte una, sau mai multe deodată, le urmărea, le făcea cunoștință și se împrietenea: nu era deloc greu. Uneia îi intra cu lingușeli, zaharicale și covrigi cu susan pe sub piele. Alteia îi făgăduia s-o ia, că vrea să se așeze la casa lui. Pe alta o amăgea că-i cumpără cocioaba, pe preț bun. Între timp pătrundea prin odăi și opera. Descuia, cotrobăia, răscolea, deznoda și pierea, lăsându-le cu buzele umflate.

Unde nu se prindea felul ăsta blând, sărea la mijloace tari. Vrăjea încuietorile ușilor ori balamalele ferestrelor și aluneca după mijlocul nopții, nălucă, la patul încăpățânatei. Norocul ei dacă baba avea somnul greu și nu se deștepta.

De crăpa măcar un ochi și cerca să strige, îi punea mâna în gât. Baba murea. Nu de strânsoare, cum spusese el la apărare, că n-apăsa rău, ci, ca o proastă, de spaimă. Câteva întâmplări din astea cu muieri tâmpite și slabe de inimă îl îmbrâncise în ocnă.

Acum se înfățișa cenușiu și fleșcăit ca un șobolan prins în cursă și dat tarbaca[122]. Dar mâinile îi rămaseră aceleași, lungi, sprintene și deștepte, mâini de maestru, terminate nu cu degete și unghii, ci cu zece chei și tot atâtea cârlige să nu li se împotrivească niciun nod și nicio încuietoare. Boieru îl primi cu prietenie și îi șopti ceva scurt la urechi. Omul se înveseli. Spuse numai:

— Las' pe mine.
— Stai, îl opri șeful. Trebuie chiar azi, cât e vânzolul și harababura asta a nunții. Mâine este prea târziu. Le strămută ori le dă…
— N-avea grijă, îl încredință Motoașcă.
— Și să știi, se plecă spre el ginerele, în taină, să știi că una rămâne a ta.

*

Nunta se săvârși în ultima duminică de harț[123], după-amiaza, în dormitorul lui Boieru, sub ochii cu oblăduință[124] închiși ai administrației care a contribuit și ea la îmbogățirea și strălucirea țeremoniei.
Giugiuc sosi îmbrăcat ca o fecioară, într-o lungă cămașă albă femeiască, cât se ținea ca o rochie târâș după el, cu piepții încrețiți în volănașe, horboțele[125] și alte bibiluri[126], strâns peste mijloc cu o cingătoare roșie. De pe capul cu părul acum mărișor crescut îi atârna pe spate un văl adevărat de mătase. Toate împrumutate prin nevasta unui paznic din chiar casa directorului, unde s-a iscat oarecare ciondăneală. Cucoana și fetele, curioase, țineau morțiș să vadă nunta, mare distracție în pustietatea asta, unde ele se morfoleau numai cu ale gospodăriei. Dar directorul, bărbat sever, nu știa de glumă. Le-a oprit cu vorbe atât de urâte încât a ieșit ceartă și ziua întreagă au stat toți bosumflați.
Giugiuc pășea palid, cu ochii umezi parcă de lacrimi, la brațul lui Boieru, înzorzonat și el peste hainele vărgate, cu panglicuțe și alte țarțamuri[127]. Pe hârdăul de apă, slujind acum drept sfântă masă, luceau două cercuri, în chip de cununii, tăiate din tinichea de acoperiș frecată până ajunsese argintie. Alături un păhărel cu vin și un pesmet ros de șoareci. În loc de lumânări, Zahei și Alexandru le-au ținut aprinse două felinare din ocnă. Numaidecât în spate străjuiau Sperie-Pește și Gagiul cu cele două state majore ale lor amestecați cu soții și prietenii ginerelui, împopoțonați, în loc de beteală, cu felurite găteli mărunte. Apoi paznicii, dorobanții de gardă, dornici de priveliște nouă și setoși de băutură. Pe urmă gloata, prostimea, cu gura căscată la atâta splendoare și bogăție.
Popa Turcă, înveșmântat într-o largă rochie albastră, descusută din cingătoare, căpătată pentru împrejurarea asta tot din afară, a spus din toată inima rugăciuni, a rostit pe dinafară, cât s-a mai

priceput și și-a mai adus aminte, frânturi de slujbă, le-a schimbat inelele, le-a închinat cununiile sărutate de amândoi, i-a adăpat din același păhărel și i-a hrănit din același pesmecior soldățesc din care au ciugulit ca doi hulubași… Le-a cântat *Isaia dănțuiește*, învârtindu-se în jurul hârdăului[128] cu orbul bâjbâind după ei. Apoi i-a blagoslovit[129] și, după o scurtă cuvântare de urare, a dat drumul nunții.

Boieru a plâns, Sperie-Pește a hohotit de râs. Zahei a rămas adânc zguduit de puterea duhovnicească a tainei slujite și simțea nevoia să se apropie de popa pentru toată durerea și obida lui.

A urmat zaiafet[130] mare cu belșug de rachiu din care s-a înfruptat toată lumea, din toate dormitoarele lăsate deschise vraiște. Câți nu mai încăpuseră așteptau afară cinstea, ascultând cântecele și chiotele înăbușite dinăuntru. Numai bătrânul Aurică zăcea în pat, cu falca umflată și gingia harcea-parcea. Sperie-Pește n-avusese clește și îl ciopârțise cu o daltă și o pilă. Multă vreme omul a umblat legat pe sub bărbie, cu gura strâmbată într-o parte.

Seara, când, după rânduială - de data asta amânată mult mai târziu dormitorul golit de musafiri s-a încuiat, s-a pornit alt rând de petrecere numai între Boieru cu perechea și echipa lui. Au ieșit ca din pământ câteva gâște cumpărate din gospodăria directorului și rumenite în chiar cuptoarele acestuia. Și plăcinte asijderi, cu băuturi mai alese, plătite de ginere peșin. Scăpat de socru, Sperie-Pește care plecase candriu[131] rău, și de șleahta lui afumată, s-au pus pe chef în lege. Zahei, rugat de toți, își călcă pe cuget și cu câteva smucituri desferecă din cătușe picioarele mirelui și ale miresei ca să joace slobozi. Prins în horă, nun mare, fu îndatorat să se bucure și el, să dănțuiască, să ia parte, orbiș, la nebuniile celorlalți, așa pe trezie, fără să guste o picătură. Și n-avea niciun haz.

— Ia, nașule, măcar azi, o dată într-o viață. Aștepți temenele ? Uite, îți sărut dreapta cu care mi-ai ținut cununia și felinarul.

Și Boieru, turlac[132], își plescăi buzele groase molfăind cu ele mâna orbului.

— Tăticule, te rog să bei, pe fericirea mea, se miorlăi și Giugiuc, botezat de acum cu numele de Mioara.

— Lăsați-l pe seama mea, îl scoase popa pe Zahei din pupăturile finului și îl trase deoparte.

— Mă, Zahei, eu nu te-am ispitit niciodată, nu-i așa?

El tăcu ca de obicei cu capul în pământ.

— Te întreb acu, ce e cu tine ?

Orbul se posăci și mai mult, tulburat.

— De ce nu bei ? urmă popa. Uite-te - adică tu nu vezi - la adventistul ăsta habotnic, și îi arătă pe Irmilie, care juca pe vine cu Hadâmbu[133] de gât. Ăsta s-ajurat înaintea lui Dumnezeu să nu bea, să nu ucidă, să nu înjure, să nu lucreze sâmbăta, să nu curvească. Și se ține cât poate și îi îngăduie pravila[134] lumii. Și numa o dată, când nu se mai poate, le face pe toate o data, ca aici în temniță. Ba pe deasupra se și spurcă în sodomie, că nu e chip altfel.

Orbul primea predica plecat ca pe o mustrare.

— Isprăvește și tu cu asprimea asta a ta! Ajunge atâta ajunare[135] și pocăință… Te-ai legat cumva? Ai o taină pe suflet? Spune-mi-o. Sunt duhovnic. Te ajut și te scap… Tu crezi că noi nu știm că dintr-o beție ai orbit? Și că din pricina asupririi ai ucis?

Zahei, răscolit, se frământa. Aburii amintirii petrecerilor de altădată, damful celei de acum i se urcau la cap, slăbindu-l, amețindu-l. Și vorbele popii îl pătrundeau cu veninul lor dulce.

— Haide, spune, destăinuiește-te. Varsă-ți încuietorile în mâinile mele…

— Părinte, își descleștă el buzele, m-am jurat să nu pun băutură în gură până nu capăt vederile. Trebuie să mă țin de legământ, și oftă adânc.

— Înaintea cui te-ai legat ?

— Înaintea preotului…

— Ai dreptate, fiule, o întoarse popa… Ai dreptate să te păstrezi cât nu ești desfăcut. Dar nouă, preoților, ni s-a dat de sus putere mare să dezlegăm toate câte sunt legate pe pământ. Pune-te în genunchi și pleacă-ți capul.

Și cu blândețe încovoie grumazul uriașului ascultător ca un copil și-i prociti[136] în creștet petice din toate moliftele de care-și aducea aminte.

— Scoală acum, ia paharul tău și bea… n-o să-ți afli tu vederile aici în ocnă! Nu vezi că rabzi degeaba? Ai să te legi iar când ieși și-i alerga din nou după ele, pe la vraci și biserici… Hai să ne cinstim… Ești nun mare și ai această îndatorire…

Toate șovăielile orbului se topiră într-un senin de dincolo de ocnă și porni să bea cu nevinovăție.

*

A doua zi, cine se da de ceasul morții ? Sperie-Pește. Dormitorul

lui era numai larmă și vaier… El tuna pumni, fulgera palme și ploua sudalme. Îi pieriseră măselele. Acum spunea adevărat, trei, împreună cu cei zece lei, primiți arvună din vânzarea lui Giugiuc.

Bănuielile cădeau asupra păcătosului de Aurică, nerăbdător să-și garnisească la loc falca văduvă de ele… Dar nu s-au mai găsit… Se credea că le înghițise și multă vreme s-au aținut la hârdăul cu pricina și au pescuit zadarnic în el.

*

Venirea lui Saharian a adus pentru toți urmări bune. Odată cu liniștea, Boieru își punea la loc firea și mințile. Dragostea pentru noul soț se luă la întrecere cu pornirea lui spre măreție, ca să-i stârnească toate ambițiile. Cu orice preț, el vrea să se dovedească în ochii lui Giugiuc cel mai deștept, cel mai desăvârșit, cel mai nobil om, unit cu cei mai destoinici, neîntrecut șef cârmuitor: ceva grozav, fără rival, sub care să-și copleșească iubitul și în același timp să adoarmă, pentru scopurile lui ascunse, veghea paznicilor.

Pentru asta, se căznea să se poarte așa ca să câștige de pretutindeni numai laude și admirație. Ziua întărea cu pildă personală disciplina muncii și ascultării. Jos, în ocnă, nu mai trăgea chiuluri, îndemna cu fapta pe toți la lucru, el totdeauna în frunte, unde era mai greu.

— Mă, băieți, striga el, o viață are omul. Noi nici p-asta n-o mai avem. Ce pierdem? Hai, pe el.

Ceilalți, însuflețiți, copilăros de mândri, se luau după el, urneau cu piepturile gogeamite bolovani, bucuroși să lase în urmă celelalte două detașamente rivale pe care începeau să le disprețuiască și de care țineau acum să se deosebească, prin merite mai mari. Unitatea de ocnași de sub comanda lui Boieru se închega într-un fel de societate, strânsă în jurul unui cuvânt și unei rânduieli de onoare.

Numai pe Giugiuc îl scutea de osteneli, dosindu-l sau dându-i sarcini ușoare, cu învoirea tuturor, paznici și ocnași.

Seara Boieru lepăda, ca o armură grea, dregătoria și se făcea soț drăgăstos, prieten deschis și îngăduitor, adevărat boier, larg primitor de oaspeți. Ceea ce-l prindea de minune. Giugiuc aducea acum adaos, în aceste adunări, o notă nouă, proaspătă, de subțiime, gust și îngrijire. Obișnuit în casele pe unde slujise cu luxul și rafinarea, el se purta și aici, față de toți, cu o curtenire și o politețe care ajunse molipsitoare. Începu destul de repede să se strecoare

între sălbăticiții tovarăși fără mare greutate, aproape de la sine, o grijă de bunele deprinderi, o spoială măcar de cuviință. Oamenii prinseră să se simtă și să se supravegheze. Și colțul de cârciumă al lui Boieru se prefăcu în salon. Înainte de a se strânge acolo, ocnașii, oricât de obosiți, își scuturau hainele, se curățau de sare, se spălau și se dichiseau. Unii își încălțau bocancii, deși era întuneric.

Se mai scăpa ici-colo câte o înjurătură, repede înăbușită de coatele primite, câte un scuipat pe jos, numaidecât șters cu talpa. Nu se mai bea de dușcă, ci pe îndelete, fără gâlgâituri, cu sorbituri. Simțeau și ei că este o oarecare frumusețe în această ținută la care se îndatorau singuri, de plăcere. Aflau în aceste stânjeniri la care se supun de bunăvoie o oarecare însemnătate, ca și purtările alese, chiar dacă nu aveau numaidecât nevoie de ele. Și fiecare se străduia să și le însușească.

De altfel, chipul deosebit cum îi primea Giugiuc, ca o doamnă de casă mare, eleganța cu care le întindea mâna și le oferea tratația, chipul cum le zâmbea și-i poftea la sindrofie, vorba dulce și aleasă, îi umplea de o plăcută sfială și-i ajutau cu îndemnuri să se potrivească și ei pe același subțire calapod. Prin asta ei își împlineau nevoia tainică de a se ridica ei înșiși din înjosirea și decăderea la care erau osândiți, setoși măcar ei între ei să se poată înnobila, chiar numai prin acest joc amăgitor de-a politețea, prin această parigorie[137] de civilizație, care-i izola și-i scotea din rândul ocnașilor, acolo.

Tânărul le istorisea petrecerile ca-n basme din palatele pe unde urcase, bogăția și mobilele ce le împodobeau, lumea înaltă în care se amestecase, numai prinți și barosani, de se jucau cu napoleonii și pierdeau la cărți, fără să clipească, glumind, într-o singură seară, mai mult decât ar fi putut jăfui un ocnaș într-o întreagă viață... Ei ascultau, lung, fără să jinduiască, ca pe niște povești tot de pe alt tărâm... Și se despărțeau, perechi-perechi, împăcați, urând noapte bună patroanei și lui Boieru.

Chiar Iapă-Moale, Poale-n Brâu și ceilalți deșucheați simțiră nevoia să se potolească și trebuiră să-și caute soți legitimi, bunele moravuri nemaiîngăduindu-i fără niciun căpătâi, ca până acum.

Cel mai bucuros de schimbare fu orbul. Se împlinea râvna lui de liniște. Neorânduielile de zi, certurile și bătăile de noapte încetau. Avea acum tihnă să se coboare în el, să gândească, din ce în ce mai greu, și să-și strângă amintirile tot mai risipite și mai șterse. Și era recunoscător lui Giugiuc că deșteptase în tovarăși o rușine și o

îmbunătățire ca acestea, căznindu-se să cioplească, din niște bolovani de sare, oameni. De toate astea Zahei își da seama mai ales seara, la primirea oaspeților, când Giugiuc îl copleșea cu toate favorurile, fără să-l poată scoate din rezerva și cumpătul lui firesc.

— Stai, nașule, se repezea spre el tânărul.

— Ia, nășicule! De ce vii așa de târziu, nănașule?

— Hatmane, ia vezi de tata-nașu, căci dintr-un fel de stânjenire drăgăstoasă și alintare față de Boieru, căruia nu știa cum să-i spuie, îl striga Hatmane, după porecla cu care răsfăța odinioară pe un bătrâior amant, fost colonel, înainte de a ajunge în casa artistului. Ceea ce pe Boieru îl măgulea nespus.

Celorlalți, când nu le zicea „nene", li se adresa mlădios cu „domnule", ceea ce iarăși îi umplea pe toți de emoție... Și era încântător. Astfel, necontenit, tânărul împărțea și împrăștia vorbe dulci, chemări și îndemnuri pentru musafirii rânduiți în jurul șefului care petrecea fericit.

— Hatmane, uite, părintele n-are țigară. Domnule Gingirliu, treci mai aproape. Nene Hadâmbule, nene Șerbotă, mai luați!

Iar despre celelalte gingașe purtări, câte orbul nu le putea vedea, îi povestea cu uimire Alexandru, pe care Giugiuc îl proteja în chip deosebit și-l strecura în bunăvoința șefului.

Zahei, mulțumitor, se ținea oarecum deoparte, urmărindu-și legările și dezlegările lui lăuntrice. După căderea din noaptea nunții, se ridicase mai hotărât, mai îndârjit împotriva băuturii, pentru care se simțea tot mai slab. Se ferea mai ales de popa care se ținea de capul lui să-l limpezească, dar pe care-l puse definitiv la locul lui.

— Mă, vezi tu, eu sunt orb pe dinafară. Dar tu ești o beznă și pe dinafară, și pe dinăuntru, n-ai să mă luminezi tu pe mine. Caută-ți de treaba ta. Pe mine lasă-mă așa cum m-a pedepsit Dumnezeu...

Fericirea asta nefirească, păienjeniș de noapte îmbroboditor, țesut din povești învrâstate cu dragoste nelegitimă, prietenie ocnășească, tutun și rachiu amețitor dăinuia de mult și se lungea. Numai pentru Zahei ea începu să se strice. Giugiuc, vechi nărăvaș, prinse să-l îmbie ușor și să se îndese în el. Îl pâra glumind lui Boieru că e ursuz și se ascunde. Îl căuta și alerga după el să-l aducă la petrecere, bineînțeles luând porunca patronului, stârnit tot de el.

— Du-te și mi-l adu pe sus, legea lui de nănaș, striga măreț starostele. Ce sunt goangele[138] astea?

Giugiuc, făcându-se că bâjbâie, venea la pat, îl apuca pe orb

strâns pe după mijloc și-l țâra prin sala mijită de țigări, în timp ce-i sufla dulce în ureche și-l împingea cârmuindu-l din pântece și pulpe, ca la un dans... Și-l pipăia cu degetele întrebătoare pe sub subțioară.

— O să-i găsim și dumnealui, nănașului, o pereche potrivită, gungurea el... Ce zici, Hatmane? Iată, ți-l aduc plocon, cu sila - și sufla greu -, că altfel nu catadicsea să vie. S-a învățat purtat numai în brațe.

Și Hatmanul, în întuneric, râdea amuzat.

Orbului îi era rușine și teamă să se desprindă cu asprime din cleștele spurcat. Simțea doar scârbă de Giugiuc și spaimă de scandal. Odată, ca să scape, s-a prefăcut bolnav. A fost mai rău. Armeanul s-a instalat la căpătâiul lui: a dat să-l dezbrace, să-l tragă; orbul n-a nimerit cum să se scoale mai iute, să fugă la sindrofie. Nu știa ce să facă. Se gândea acum să ticluiască o pricină de mutare în unul din celelalte eșaloane. Și adâncul lui se posomora mai mult.

Atunci îl trânti din senin pe Irmilie adventistul, prevestitoare de nenorociri, a treia criză de îndrăcire. Întâia se întâmplase înainte de venirea lui Boieru. O țineau minte înaintașii, ocnași mai vechi și unii paznici. Îl scuturase trei zile și trei nopți, far' de răgaz. Pe vremea aceea se lucra într-o altă mină de alături, acum părăsită. În zvârcolirile-i nebune, el a aiurat fără hodină despre o pedeapsă cu potop ce avea să vină peste lumea păcătoasă. Și n-a apucat să se ridice bine din amețeală, că un cutremur a clătinat cu geamăt înăbușit pământul din temelii, tocmai în miezul lucrului. Trunchiul ocnei s-a zguduit ca un copac în vijelie, un perete a plesnit în mijloc și ca din niște guri de balaur s-au pornit să țâșnească șivoaie furioase de apă subterană, năboind139 peste oameni. În câteva minute, fundul era plin. Cei ce se aflau mai aproape de ieșire au scăpat pe cărările săpate în latura dimpotrivă. Până seara, ocna se găsea plină ghiol140. Douăzeci și șapte de ocnași, apucați acolo, aveau să aștepte, puși la murat, până la învierea de apoi.

A doua criză, sub ochii lui Boieru, proaspăt sosit, a ținut mai puțin, dar a fost și mai groaznică. Prin năvala de urlete ale îndrăcitului se deslușea cobitor un țipăt: fugiți... fugiți... Și, schimonosit de spasme, el își înțepenea mâinile pe ochi. La câtva timp după asta, un mal uriaș s-a surpat în ocnă și paisprezece inși au fost făcuți zob. Toți spuneau că s-a deșteptat din somn vâlva băii, care cerea mâncare și avea dreptul, măcar o dată, la carne de om.

Cea de acum, cea mai crâncenă, le întrecu pe toate. Era luna

mai. Păsările călătoare trecuseră cu alai, petrecute de dorurile întemnițaților. Perechea de porumbei ce-și alesese loc sub acoperișul unui dormitor, să-și dureze cuib, fusese alungată de paznici cu prăjini lungi, de teamă să nu facă vreo gaură pe unde să fugă prizonierii. Sau poate dintr-un motiv mai adânc: să nu le dea râvne și nostalgii neîngăduite.

Într-o duminică dimineața, oamenii slobozi în curte se înghesuiau cu gândul să facă vizita obișnuită celor câteva fire de buruieni răsărite ici-colo de-a lungul zidului de miazăzi unde bătea puțin soare. Aduse din lumea largă, semințe aruncate de vânturi se prinseseră acolo. Se iviseră astfel câteva plăpânde tulpinițe de păpădie, cu bănuții lor galbeni în vârf, un șir de urzici cu moțuri albe de flori și mai multe smocuri de iarbă ce coclea marginea umezită de la temelia clădirii. Ochite în treacăt în zorii zilelor de lucru, ele erau cercetate dumineca pe îndelete, udate cu apă cărată în gură, numărate, socotite până la una.

Autoritățile nu se sesizaseră încă de faptul că aceste ființe, străine, independente de viața ocnei, ar putea tulbura liniștea ocnașilor și primejdui siguranța temniței. Nu se primise niciun raport despre ele și erau tolerate.

Deodată, din mijlocul unei grămezi de inși aplecați pe o floare, țâșni un răcnet ce se înfipse ca un cuțit în inimile tuturor și le opri o clipă. Irmilie căzu. Împrejurul lui, oamenii îngroziți goliră locul, făcând un larg ocol. Trântit de un nevăzut vrăjmaș, pe spate, el stete așa câteva minute. Apoi se cutremură tot, cutreierat, zgâlțâit de tremurături mari ca niște salturi ale tuturor mădularelor, însoțite de icnete oprite în gâtlejul când sugrumat, când destupat. Chipul i se schimbase în roșu-bojogiu[141] și gura, prin care își făceau greu, cu șuiere, loc gemetele pieptului înfoiat, se umplu de clăbuci. Pe urmă se porniră furiile adevărate, cu munci cumplite ale trupului arcuit în aer, ca al unui acrobat, încordări și zbătăi grozave, cu azvârlituri năpraznice din picioare, ca de armăsar nebun pus în zăbale și strâns între furcile unor stănoage[142] neclintite. Înspumat tot, cu părul leoarcă, sudori necurmate curgeau pe el, de pe fața schimonosită, de pe grumazul inundat, din ochii șiroind de lacrimi. Până când toate convulsiunile uriașe se preschimbară, se topiră într-o înțepeneală supremă și mai spăimântătoare. Beregata i se astupă. Începu să tragă, sforăitor, aerul pe nările lărgite zadarnic și omul se prefăcu într-un trunchi de oțel. Coșul pieptului bombat se umflase și se lărgise până să se spargă și nu se mai mișca. Șira spinării se

încovoiase ca o punte, pe sub care un copil mic ar fi putut trece: insul întreg sta sprijinit numai în ceafa și în călcâie. Nicio greutate cât de mare nu l-ar fi putut îndrepta la loc.

Numai brațele i se învârtejeau slobode și pătimașul își îmblătea cu ele pieptul. Pumnii lui cădeau necontenit ca două baroase, care altfel ar fi zdrobit orice os de om firesc, și scoteau bubuituri de goluri adânci. Gura i se descleștase și un potop de bâiguieli năvăli ca dintr-un fund de oracol. Înjurături și blesteme se amestecau cu predici și proorociri despre pedepse pregătite pentru păcătoși. Se deștepta, teribilă, cea de a doua alcătuire din ființa lui, stihia adventistă, vrăjmașul popilor și al duminicii. Anatemele[143], amenințările pentru toți nepocăiții curgeau șuvoaie și cobeau urgiile apropiatei judecăți. Din când în când, bolboroselile lui luau forme ritmate, de vers, din care privitorii îngroziți prindeau numai două: „Fuge vârcolacul. Și plesnește dracul", răcnite, șoptite, în toate felurile, pe toate coardele, de zeci de ori, până la înnebunirea ascultătorilor, care, vrăjiți de oroare, le sorbeau, căutându-le cu orice chip înțeles.

Se știa că nimic nu-l poate opri și domoli. Zece oameni, încălecați altă dată peste el, nu-i putuseră împiedica măcar un salt, o zvâcnitură. Demoniacul îi zvârlea cât colo cu o singură opintire. Dar încă să cerce cineva să-l ridice de jos. Brațele lui ar fi rupt orice ar fi prins între ele. Boieru, scos din fire, îndrăzni pe la spate să-i astupe gura cu un căluș din cocoloașe de cârpă, ca să nu-l mai auză. Dar puțin a lipsit să nu-i apuce și să-i reteze, cu dinții înverșunați, degetele.

Lumea adunată nu mai putea suferi și începu să se risipească, să fugă prin dormitoare. Câțiva mai slabi de înger se pomeniră apucați de un început de spasme și grețuri, amețiți, ca cei ce privesc îndelung agitația mării…

Paznicii plecaseră sub cuvânt că se duc să dea de veste șefilor. Santinelele se întoarseră cu spatele. Boieru ieși iar din dormitor, unde-l urmăreau răcnetele dezlănțuitului. Îl aducea acum pe Zahei, care să se căznească cu toată puterea lui să-l stăpânească. Orbul se apropie dus de mână. Ascultă învolburarea de aiurări, se opri și pregetă.

— Nașule, se ruga Boieru, nașule, oprește-l. Ia-l de aici, du-l… nu mai pot răbda. Închide-i măcar gura.

Împins până la mai puțin de un pas de îndrăcit, Zahei întinse gâtul deasupra lui… Irmilie îl recunoscu.

— Fugi, omul lui Dumnezeu, zbieră el. Nu mă atinge. Ce ai cu mine ? Nu știi ? Numele meu este legiune. Din tine am ieșit de mult…

Și, zbuciumat, horcăia și se înțepenea mai tare în zbanțurile[144] mușchilor umflați, gata să plesnească.

— Lăsați-l, mă, în pace, hotărî orbul mișcat. Cine potolește cu mâinile cazanul în clocote ? Voi nu simțiți vâlvătăile focului din el?

Și se întoarse la o parte, răscolit, cu toate că orbenia îl ferea de grozăvia priveliștii.

În sfârșit, sosi subdirectorul, cu șeful paznicilor și zece soldați. Porunci evacuarea curții, închiderea ocnașilor în dormitoare și puse la cale ridicarea posedatului. Nu se găsi alt mijloc decât să-l lege strașnic cu odgoane de glezna fiecărui picior și apoi să-l tragă cinci inși de un odgon și cinci de celălalt.

— Ar fi trebuit mai bine cinci perechi de boi, glumi unul, ca să-și ție cumpătul.

Cu multe opinteli, că apucatul se proptea în mâini, izbutiră să-l târască, întocmai ca pe o stâncă urlătoare. În urma lui, pe pietrișul bătătorit al curții, rămânea o dâră ca un șanț. Și cu popasuri îl târșâră[145] afară.

O panică nespusă, o așteptare strivitoare se lăsă peste ocna încremenită, care nu mai sufla. Ce năpastă avea să mai cază peste ea?

Noaptea nimeni nu închise ochii. A doua zi, ocnașii refuzau să se coboare în galerii. Ședeau în curte posomorâți, cu capetele în pământ, și așteptau să audă cum se dărâmă, nici ei nu știau ce. Paznicii, de asemenea, șovăiau. Slujbașii nu știau ce măsuri să ia, ca să nu înrăiască starea. Directorul, zăpăcit, da din colț în colț.

— Alexandre, strigă deodată orbul, ia-mă de mână. Intrăm noi amândoi să pornim lucrul.

Și se îndreptară spre ieșire. S-a întors numai o clipă și a spus tare:

— Boierule, mai mare rușinea! Ești om în toată firea…

Și a fost de-ajuns: Giugiuc s-a uitat lung la Boieru, care a pășit lângă orb… și toți s-au luat după el.

Câteva zile s-a lucrat pe sponci[146], iepurește, toți puși gata pe fugă. Oamenii cercetau pereții ocnei, cercau tavanele, pipăiau crăpăturile cu auzurile ațintite la cele mai mici zgomote. Căderea unui bulgăr, pocnitura unui cristal, îi punea pe goană.

Încetul cu încetul, spaimele conteniră, salina își lua mersul

obișnuit. Irmilie lepădase și cele din urmă drojdii ale căpielii, muncea în rând cu tovarășii și nu-și mai aducea aminte de nimic, începuse iar hâra[147] cu popa.

*

Într-o zi pe la prânz, coborî ordin ca osânditul Saharian să fie scos din mină și urcat numaidecât sus, la cancelarie. Inima lui Boieru stete câteva clipe din bătaie, apoi se porni ciocan. Mâinile tuturor înțepeniră pe unelte. Un fior de tăcere grea, lungă, umplu ocna. Ce s-a întâmplat ? Aducătorul poruncii nu știa nimic altceva decât că trebuie să se înfățișeze cu condamnatul. Giugiuc, ales dintre ceilalți, se uita implorându-i cu ochii lui de catifea înlăcrămată. Boieru, înnebunit, vru să-l însoțească. Se împotrivi gardianul care-i puse mâna în piept. Ocnașul se smuci și trecu înainte. Săriră ceilalți paznici și-l împiedicară. Se iscă o scurtă răvășeală pe care o potoli orbul.

— Stați, mă, liniștiți-vă. Poate că-l cheamă pentru binele lui. Altfel l-ar băga mai la fund, nu l-ar scoate afară…

Judecata simplă a lui Zahei birui. Dar gândurile lor nu mai erau acum la tăiat sare, ci se țineau după Giugiuc, și mâinile moi nu-și mai împlineau treaba. Până seara n-au mai fost buni de nimic. Au stat într-o nerăbdare amorțitoare, ca o boală. Cel dintâi care a alergat sus a fost Boieru.

S-a aflat doar atât, că Saharian plecase din ocnă. Se înfățișaseră doi cunoscuți ai lui, oameni mari de la București, și îl liberaseră, cu acte în regulă. Nu se știa bine: fusese grațiat sau i se strămutase pedeapsa?

Destul că ei îl îmbrățișaseră, umplându-l de sărutări, îl îmbrăcaseră în haine noi, aduse înadins și îl luaseră cu trăsura…

Boieru leșină…

A fost dramă mare. Deznădejde, plânsete, cu furii și sfâșieri nemaiînchipuite. Părăsitul își smulgea, în loc de păr, pielea de pe cap, își râcâia obrajii cu unghiile. A zăcut, s-a zbuciumat, păzit de tovarăși să nu se omoare. Directorul, recunoscându-i meritele, a dispus să nu fie coborât în ocnă, unde lesne și-ar fi putut face seama, aruncându-se într-o prăpastie, ci să-l ție închis în dormitor. Fără să vrea, fără să știe, în chip firesc, cârmuirea detașamentului căzu în sarcina lui Zahei, de care ascultau toți.

— Mă, îi îndemna el, să facem ispravă bună, când s-o întoarce

Boieru, să nu-i fie rușine cu noi.

Și, de mila șefului, ca un fel de mângâiere, ocnașii se supuneau, se purtau cum se cuvine și-și împlineau îndatoririle.

Seara orbul se așeza la căpătâiul neconsolatului. Grav, liniștit, plin de dragoste și bunătate, nu vorbea aproape deloc. Știa, din pățania lui, că orice vorbă de alinare zgândărește mai rău. Lăsa totul în voia vieții, care aduce tămăduirea la orice rană. Numai atât a găsit o dată cu cale să-i spuie:

— Mă, dacă ești înțelept, ar trebui să te gândești că băiatul a scăpat din iadul ăsta și acum se găsește afară slobod... Mare lucru! Cine l-ar iubi cu adevărat, n-ar ști cum să se bucure mai bine.

Și a tăcut, lăsând să dospească în tovarășul tulburat gândul ăsta nou.

Altă dată îl abătu spre niște nădejdi cu totul neașteptate.

— Mă, eu cred că ăla nu te uită. Era cu suflet în el. S-o fi gândind și el la noi, la tine... Să vezi că are să lupte acolo cu trecerea lui, să-ți vie în ajutor. Dumnezeu a vrut să-l scoată. Cine știe ce pune la cale ?

Sufletul lui Boieru tresărea și se agăța de vorbele orbului ca înecatul de o scândură. Și prinse a pluti deasupra disperării.

— Crezi tu, Zahei, că mai știe el de noi ?

Și pâlpâia, ca apoi, șovăitor, să se întoarcă singur.

— Bănuiești tu că ar putea să facă ceva pentru mine ?

Și aștepta setos să-l întărească în părerea asta.

— Vezi bine că are să facă, răspundea cu încredințare orbul. L-ai cunoscut doar. N-o să aibă hodină până n-o pune în mișcare oamenii lui și pentru tine. Așteaptă... Ai să primești în curând semn.

La gândul ăsta, sufletul lui Boieru se despica în două: de-o parte, îl trăgea în sus speranța că iubitul nu-l uită; de cealaltă parte, îl abăteau în jos chinurile geloziei. Cei care s-au luptat să-l scoată pe Giugiuc din fundul ocnei îl iubeau tot atât de pătimaș cât și el. I l-au răpit și n-au să i-l mai dea înapoi, cum de altfel ar face și dânsul. Giugiuc, intrat în vechea lui gașcă ciocoiască, cum are să se mai uite îndărăt ? Și iar începea să se zvârcolească de durere: cine are să-i mai spuie lui, dulce, Hatmane ? Și tot mai mult îl copleșea deznădejdea.

Căzut într-o adâncă întristare, într-o toropeală fără leac, el nu mai ținea să trăiască. Îl îmbiau cu bunătăți după care altădată se prăpădea, semințe de dovleac, covrigi, pește sărat, căpătat cu mari

jertfe. El le zvârlea pe toate. Cel mai rău semn era că refuza rachiul și tutunul, ceea ce dovedea cât de adânc era atins.

— Nu… Lăsați-mă, zicea el lânced. Și da la o parte sticla îmbietoare, ca să se îmbete numai de durere.

Bineînțeles, toți îl compătimeau. Ocna întreagă lua parte la nenorocirea lui și se mâhnea cu el. Dar în fundul inimii lor se bucurau și răsuflau ușurați, gândindu-se că au scăpat numai cu atât. În locul mâniilor ce se abăteau obișnuit după îndrăcirile adventistului, de data asta se plăteau numai cu birul suferinței lui Boieru.

Orbul urma să-l vegheze și iar încerca să-i dea curaj.

— Mă, acum să te văz dacă ești om adevărat sau numai un fleac, îmbrobodit… și nici măcar de o muiere. Auzi! Să te răpui de dorul unui fătălău de iatac boieresc…

Șeful îl asculta cu sprâncenele încruntate, dar nu zicea nimic, întorcea numai spatele.

Când ceilalți se împrăștiau și rămâneau numai amândoi, Zahei îi începea altă judecată:

— Mă, de ce ai strâns tu grămada aia de cuie, pile, dălți și clești ?

Boieru nu răspundea.

— Și pentru cine ții pitiți bani deoparte ?

— De unde știi tu că am bani ? se răzvrătea acesta.

— Cum să nu știu… Ai de gând să-i lași mult să ruginească acolo ? Și tu cât ai să putrezești ca un stârv aici în pat ? Mă, pe mine, să am ochi, nu m-ar ține aici niciun zid cât de gros și nu m-ar opri nicio ușă cât de zăvorâtă.

— Vii și tu cu mine? se însufleți ocnașul.

— Lasă-mă pe mine. Ce să faci cu un orb ? Să te vezi tu afară. Trimiți pe urmă un om al tău, când s-o împlini sorocul, să mă treacă la Dervent. Că trebuie întâi să-mi găsesc vederile.

Boieru cădea pe alte gânduri. Zahei îi deschidea toate zările libertății. Râvnele potolite i se înfiripau iar. Să fugă, să scape, să aibă bani, mulți bani, să se îmbrace frumos, să petreacă în localuri, să găsească pe Giugiuc. Ba nu, întâi să gâtuiască pe Aneta, șanteza[148] care-l vânduse.

— Dă-mi rachiu, Zahei, făcu el deodată, într-o noapte. Dar să știi că fără tine nu beau.

Orbul s-a bucurat ca de cel dintâi mare câștig și, bâjbâind, îi întinse sticla care aștepta neatinsă.

— Tu întâi, porunci Boieru, și-i împinse mâna îndărăt. Jumătate și jumătate; altfel nu mă scol.

— Bine, de hatârul tău și pentru norocul tău. E păcat de tine. Cum te cheamă pe numele adevărat ?

— Trică…

— Uite, Trică, pentru tine mă spurc iar. Și sfertui pe nerăsuflate clondirul.

— Na, aprinde și o țigară. Și orbul pipăi sub pernă unde tovarășii îi grămădeau șefului porțiile de tutun.

— Dacă fumezi și tu, îl îndatoră ocnașul… Și orbul, de hatârul prieteniei și din slăbiciunea lui firească, alunecă din nou pe prăvălișul beției și al tutunului, ca să nu se mai oprească.

Astfel, până la urmă Boieru a învins și a ieșit deasupra firea lui aventuroasă, dornică de riscuri și lovituri. Ce e dacă feciorul de casă boierească l-a uitat? Nu uită el că se jurase cu orice chip să fugă din ocnă. Dorul și ciuda izbutiră să-i învioreze îndrăznelile, să-i ațâțe mințile, să-i sporească vicleniile, ca să găsească mijlocul de scăpare. Prea se lăsase moale până acum, câștigat de lenevirea din ocnă. Gândul unei faimoase evadări, să se ducă duhul, îl puse pe picioare. Se făcu iar ca dinainte, deștept, fățarnic, dosind ura și răzbunarea, cruzimea și lăcomia ca pe niște arme, îndărătul unei mincinoase supuneri și resemnări. Urechile i se puseseră pretutindeni la pândă, ochii îi scotoceau peste tot, iscusințele îi vegheau mereu treze.

Mai ales ferestrele și acoperișul dormitoarelor ținea în necontenită bătaie a gândurilor. În ocnă chiar, lucrând, și le aducea în minte și le studia în închipuire. Ajunsese să le cerceteze și noaptea în vis: câți pași pe acoperiș până la marginea lui de miazănoapte. Câți de acolo, până jos, la zidul din afară? Pe urmă câți alții între cele două gherete de santinele din stânga și din dreapta? Clădirea n-avea pod, ca să nu se poată ascunde nimeni. Pe calea asta nu erau decât două chipuri de fugă: sau să spargă tavanul și să iasă drept pe acoperiș, sau să folosească fereastra.

S-a destăinuit orbului și prietenilor credincioși, cu care s-a sfătuit. Problema s-a pus serios în studiu, în amănunțimea ei. Și s-a pornit zi de zi, dar mai ales noapte de noapte, o migală încordată, pătimașă, care l-a sorbit în ea, făcându-l să uite toate necazurile. De cum se culcau ceilalți, urzitorii loviturii alcătuiau piramida - așa porecliseră scara de oameni pe care Boieru se urca până sus la tavan sau la fereastră, ca să le cerceteze, după ce orbul le descătușa

gleznele. Jos la temelie se așeza Zahei cu picioarele crăcănate și spatele rezemat în zid. Pe el se urca Hadâmbu, așijderi sprijinit de perete și cu tălpile înfipte în umerii uriașului. Apoi, slujit de palmele orbului și ale țiganului ca de niște fuștei[149], se cățăra deasupra lor Mănăilă, ciobanul noduros, pe al cărui grumaz de taur se instala Boieru, ajuns sus la fereastră, unde cerca vergelele gratiei de fier. A fost o jucărie să le scoată și de fiecare dată să le puie la loc fără să se cunoască. De acolo el prubuluia[150] distanțele. Aici greutatea o făcea golul mort dintre fereastră și streașină: o depărtare, nu în sus, ci drept înainte, lungiș, de aproape doi metri, cu cât adică acoperișul trecea ca pălăria unei ciuperci dincolo de zid. Din acel punct apoi, ca să atingi buza streașinei, trebuia să te ridici vertical cel puțin un metru. Două drumuri deci tăiate în unghi drept, afară în aer. Ca să le străbați, ar trebui să plutești în văzduh.

— Chiar din fereastră, de pe zid, te ridici de-a dreptul sub acoperiș și te prelingi ca o omidă, afară, pe burta lui, până la marginea streașinei, da plan Hadâmbu.

— Nu se poate, îl lămurea șeful. N-ai de ce să te prinzi, că e lemn neted. Cum să te târăști și încă lungit cu pântecele-n sus pe un tavan? Ar trebui să înfigi în el, din loc în loc, niște cârlige ori prinzători… Dar cum să le bați ? Toată partea asta se află afară, drept deasupra curții cu santinele.

— Să vă învăț eu, se amestecă Zahei. Luăm o scândură lungă de la pat și o scoatem afară pe fereastră, cât trebuie. Boieru o încalecă și alunecă pe ea, până sub gingia de tablă. Acolo se ridică, se apucă de margine și saltă pe acoperiș. În loc să meargă prin văzduh, umblă pe scândură.

Era o idee bună…

— Și la capătul dinăuntru al scândurii în ce se sprijină?

— Îl ținem noi, răspunse Zahei.

— Nu așa! E de-ajuns ca unul din voi să se clatine, scara voastră să se dărâme, iar eu afară să mă prăvălesc peste gărzi. Trebuie altceva.

— O leg atunci cu o frânghie, pe care o țin eu în mâini, aici jos. Așa poți să joci și tontoroiul la capătul celălalt, că lemnul nu se mai clintește…

Planul era bun. Mai ales că scândura o tragi și o pui la loc, nu rămâne urmă de fugă. Despre fugar se poate crede că s-a zvârlit în vreun puț din mină. Până să-l caute, e departe.

S-a trecut și la cercetarea celuilalt mijloc, la întâia vedere mai

lesnicios: o spărtură în tavan. Scara de oameni era gata, unelte se găseau, dintr-o lovitură Boieru era sus pe acoperiș. Dar trebuia lucrat așa de repede încât operația să se săvârșească și omul să fugă în aceeași noapte. A doua zi la inspecție gaura se vede. N-au material s-o cârpească. Ar cădea pedepse grele pe întregul detașament, urmele evadatului s-ar lua numaidecât. Complicații mari, de care era mai bine să se ferească. Vremea trecea și dezbaterile înfrigurate îi umpleau de viață.

Se întorseseră la planul dintâi. De unde frânghie atât de lungă, de la fereastră până jos în mâinile orbului?

Șerbotă sări și el în ajutor cu meșteșugurile lui diavolești, deși nu le da decât anevoie pe față.

— Stați, mă, să-mi întreb și eu prietenii…

Ceru o bucățică de pâine, o așchie de carne friptă și le cuibări în dosul butoiului cu apă. Acolo, stând grecește, le-a boscorodit, le-a afierosit, a șoșotit, a chemat trei nopți de-a rândul, la câteșitrele străji ale fiecăruia, ceea ce în totul a împlinit nouă vrăji. Chiar din a doua noapte a început să se audă un râcâit ușor, depărtat. Pe urmă a sporit, s-a apropiat. În a patra, ronțăitura s-a deslușit la temelia clădirii din colțul unde pândea solomonarul. Și numaidecât un șobolan sur, mare cât un motănaș, și-a scobit gaură și a ieșit la stăpână-su. Ăsta l-a luat în mână, l-a mângâiat, a vorbit cu el, i-a dat de mâncare și l-a înfățișat tovarășilor. Spăimântați ca niște copii, ocnașii fugeau ca de ducă-se pe pustii.

— Stați, mă, că ăsta e omul meu. Nu vă face nimic, decât slujba pe care i-o cerem.

Și îi netezea blana cenușie.

— Mă, eu pot să-l trimit unde vreți voi și nesimțit mi-aduce răspuns.

Repede tovarășii s-au obișnuit cu jivina, care venea în fiecare seară la mâncare, vorbă bună și răsfăț.

— Cum îl cheamă? întrebă cineva.

Șobolanul, ca și cum ar fi priceput, întoarse botul spre el și chițăi.

— Vezi, ți-a răspuns, spuse stăpână-su, îl cheamă Chițoi.

Oamenii se priviră lung și se înfiorară.

— Să nu credeți voi, urmă vraciul, că ăsta e o vietate de rând. E împărat acolo la ei. Eu nu-i poruncesc. Îl rog numai.

Și îl luă iar pe grumaz, de unde guzganul i se strecură în sân.

Ocnașii mai în glumă, mai în serios l-au însărcinat să le aducă

vești despre santinele, să spioneze unde ține ascunși banii Sperie-Pește, de unde pot fura frânghie. Dihania plecă îndată. La întoarcere, se urca pe umărul lui Șerbotă, se ridica în două lăbuțe, până la urechea lui, unde el știe ce-i șoptea. Și solomonarul le tălmăcea ascultătorilor. Ocnașii căscau toată seara gura la amândoi. Nu se mai putea pune la cale nimic.

— Mă, îi opri scurt Boieru. Astea sunt drăcovenii fără niciun folos. Poate să ne spuie jivina asta cum și pe unde să fugim? Întreabă-l ce drum a străbătut și unde duce gaura lui ? Dacă nu ne scoate și pe noi pe-acolo, atunci nu e drac adevărat, ci numai un șoarece descântat de tine, ca la panarămi. Am văzut eu multe de astea și chiar mai dihai încă. Unul, la Galați, înhăma puricii la un poștalion scobit dintr-o sămânță de cânepă.

— Tot grozav ai rămas, Boierule, dar o să vezi în curând pe dracu, îl înfruntă Șerbotă, și guzganul nu se mai arătă.

Oamenilor le păru rău, ca de o petrecere stricată, și-l cereau mereu. Dar îmblânzitorul nu s-a mai învoit. Ba încă a astupat gaura cu un bulgăre de sare.

*

Între timp veni, pentru o expoziție în străinătate, comanda unui bloc uriaș de sare, care să ducă peste hotare faimă despre avuțiile țării. Ocna trebuia să-l dea gata în termen scurt. Se cerea un cub perfect de patru metri lungime, pe patru lățime și tot pe atât înălțime. Plasat ca un monolit în centrul pavilionului, el avea să fie miezul uimirilor. Directorul ocnei s-a speriat. A cerut sfatul subalternilor pricepuți în meserie. Conducătorul minei, corcitură de inginer, și-a luat răspunderea că-l execută. A cerut numai să i se instaleze o linie Decovil[151] în mină. Directorul s-a înfuriat.

— De unde să-ți aduc eu drăcovenia asta nouă? Trebuie să refuzăm.

— Nu e nicio greutate, îl liniști slujbașul. E vorba doar de câțiva metri de șină îngustă, niște traverse și vreo cinci vagonete speciale. Dacă ministerul ni le trimite, treaba se face. Avem cu ce-l căra până la vârtej.

— Și vârtejul? Cum o să-l ție?

— Îl înzestrăm cu o macara nouă, punem cârlige de oțel, întărim piedicile. N-aveți nicio grijă de asta.

S-a cerut și s-a primit încuviințare pentru instalarea noului

mijloc de cărăușie care revoluționa ocna. Se vorbea și de lumină electrică, dar s-a amânat. Condamnații au întâmpinat cu bunăvoință și comanda blocului năstrușnic și cărucioarele de oțel. Nădăjduiau ca în dârdora și forfota instalării să se ivească prilejuri de evadare. N-a fost însă așa. Șinele și traversele, vagonetele-platformă au fost aduse gata și coborâte cu hârzobul. În ocnă nu s-a amestecat niciun strein. Tot în sarcina lor a căzut întinsul, așezatul, bulonatul drumulețului de fier, precum și toate celelalte lucrări.

Au trecut apoi la tăiatul unei nămestii de sare cum nu se mai pomenise. Boieru sări cel dintâi și cel mai cu îndemn la lucru. S-a adoptat planul lui ingenios. Au ales peretele cel mai neted și mai curat, de pură sare gemă, pe fața căruia s-a măsurat și delimitat forma viitorului monolit. Apoi s-a pornit la desfacerea lui din restul muntelui. S-a început cu fața de jos, cu baza; tăiată încetul cu încetul, în adâncimea peretelui, la o înălțime de pământ cât înălțimea vagonetelor. Așa că, pe măsură ce se scobea sub bloc, pe aceeași măsură se vârau sub el în perete vagonetele-platforme, pe care monstrul să se găsească gata așezat, să nu cază cu toată greutatea lui. Totodată pe platforme se întinseseră odgoanele de oțel care să treacă de la început sub namilă și să le apuce sub ea. Pe urmă ar fi fost cu neputință de clintit. Socoteala era bună: când cubul va fi în întregime degajat din masa muntelui, el se va afla fără nicio sforțare omenească urcat gata și așezat pe cărătoarele de oțel. Repede s-a trecut la dezgrădinirea lui și pe cele trei laturi deodată. Oamenii săpau urcați pe schele și-l izolau din masivul muntelui și pe dreapta, și pe stânga, și sus.

După ce au întrecut distanța de patru metri, s-au întors în spatele blocului și l-au desfăcut în întregime de restul masivului. Cubul se găsea acum fără nicio cazną, întreg, sus pe platformă, legat strâns, încopciat ca într-o colivie de opt frânghii de oțel înnodate și cetluite[152] împrejurul lui. Cu mari opinteli apoi l-au clintit din loc până-n mijlocul ocnei. Pentru asta, au tras, au împins, din față, din spate, pe laturi, toți cei mai bine de o sută de oameni; dar l-au urnit. Atunci s-a cunoscut voinicia orbului și folosul șinelor de fier.

Se îndeplinise astfel întocmai porunca. Mulțumirea îi făcea pe toți să uite că se muncise zi-noapte far' de răgaz. Și erau mândri de înfăptuirea blocului. Directorul în persoană coborî să vadă minunea. Hiritisi[153] slujbașii, mulțumi ocnașilor, distinse cu o laudă pe Boieru, care lucrase cu o ardoare neînțeleasă.

Nu se mai gândea la fugă, nu mai vorbea de evadare pe

fereastră. Fusese împătimit numai și numai de izbândirea blocului.

Bineînțeles, uriașul cub era măreț, însă brut, din topor. Ambiția directorului se aprinse.

— Domnilor, zise el, să-l dăm șlefuit gata. Să strălucească; și râse cu gândul la o decorație, ca un diamant.

— Eu aș spune, îndrăzni Boieru, să săpăm pe toate fețele stema țării, numele domnului director și al ocnei.

— Cine poate s-o facă? întrebă acesta, câștigat.

— Avem pe Maghereanu… Cioplitor mare. Face și chipuri.

— Dați-i scule. Să pornească numaidecât. Avem zor.

— Are să fie nevoie să muncim și noaptea, întâmpină Boieru.

— Desigur, cu paza lângă voi.

Și astfel se apucară acum de sclivisitul[154] uriașului bolovan, lustruindu-l pe toate fețele ca o oglindă, afară de cea nevăzută, pe care se rezema. Suplimentul ăsta de treabă migăloasă supără pe ceilalți. Boieru îi scuti și alese numai câțiva, cu care alcătui o echipă de noapte, în frunte cu Alexandru, să ducă la bun sfârșit isprava.

Șeful era nespus de vesel, ochii sub genele albe de sare îi luceau cu bucurie. Se pomenea râzând singur și frecându-și mâinile.

— Brava, mă, îi lăuda el. Bună treabă făcurăm. Dar mai avem una și mai bună.

Într-o noapte, chemă pe Alexandru și pe ceilalți ortaci credincioși și le împărtăși în taină planul de evadare, încolțit în mintea lui chiar de când primise comanda blocului.

— Nici lui dracu n-are să-i treacă prin minte să ne bănuiască, se îngâmfa el.

Era simplu. Mânza și cu ceilalți, sub cuvânt că fățuiesc colosul și-l înfloresc cu stemele țării, neobservați de paznicii care moțăiau la ieșire, au să scobească în fața de deasupra o gaură, o scobitură adâncă, lungă, și lată cât să încapă un om voinic, cum este el. Deasupra, Mânza potrivește, ca un capac bine așezat, cu răsuflători în el, paj era țării.

— Și ? făcu Alexandru cu gura căscată.

— Și acolo mă ascund eu, când o să-l porniți spre hârzob. Tu înșurubezi capacul peste mine. Nu se bagă de seamă lipsa mea câteva ceasuri. La nevoie, spuneți că mi-a căzut un bolovan peste picior și m-am tras în fund să mă oblojesc.

Râse înfundat.

— Și pe urmă? gâfâiră tovarășii.

— Pe urmă? Stau pitit în scorbură. Și ce-o fi nămestiei[155] ăștia

de sare mi-o fi și mie. Ies odată cu el afară din ocnă. N-am să ajung până la Paris, unde merge el. Aștept numai pân' ce pleacă toți, fac vânt capacului. Și s-auzim de bine. Mai mult nu știu ce să vă spun. Decât că nu vă uit.

*

Când a fost gata dichisit, din nou suta de oameni s-a înhămat și a împins diamantul năzdrăvan până sub vârtej. Acolo matahala a fost legată și ferecată cu alte întreite rânduri de odgoane, de cârligele vârtejului, controlat și întărit la rândul lui cu trei lanțuri noi și alte îmbunătățiri aduse macaralei.

Încet-încet, scârțâind, blocul, scăpărător în lumina ce juca în gâtlejul ocnei, începu să se ridice sus, tot mai sus. Oamenii, adunați grămadă sub el, îl priveau cum se clatină ușor. Iată-l ajuns la jumătate drum, sosit la trei sferturi... Acum, aproape de gura albastră...

Deodată, nămestia se șoldi, scăpă dintr-o parte, se desfăcu din odgoane și, ca un bolid năpraznic, veni vâjâind, bufni cu trăsnet groaznic în pardoseala ocnei, o cutremură cu urlete înmiite, zbucnite prin toate cotloanele și se prefăcu în bucăți. Gloata fugise îngrozită. Dar el tot apucă să zobească pe Alexandru împreună cu ceilalți tovarăși care ajutaseră la evadare și însoțeau pe Boieru cu ochii și sufletele înălțate în sus, către libertate.

Când s-au adunat sfărâmăturile și s-au socotit victimele, s-a găsit și trupul lui Boieru, cu creierii și sângele împrăștiate în toate părțile. Cum nu se știa nimic despre încercarea lui, l-au crezut și pe el prins ca și ceilalți jos, sub spăimântătoarea catastrofa. Și taina i-a rămas nepătrunsă.

*

După pieirea lui Boieru, ocna a rămas o adevărată vădană pustie. Nimeni nu i-a mai putut da nervul și autoritatea la care o ridicase el. Obștea condamnaților se destrăma, întocmirile ei băștinașe, pravila[156] originală scrisă pe tablele de sare ale adâncului se ștergeau. Fiecare se purta după capul său. Și administrația atât aștepta ca să-i strivească și mai mult sub asprimile ei de stăpână absolută.

În privința asta, Boieru fusese un ocnaș mare, care nu lăsa după

el sămânță. Nici Sperie-Pește, nici Gagiul, mai puțin alții perindați după ei n-au fost în stare să-l înlocuiască. Toți niște lingăi mișei, cutre[157] slabe, care tremurau și-și vindeau soții. Nimeni n-a mai ajuns să întrupeze ocna în tot ce avea viu, dârz și nestins omenesc în ea. Să-i închege râvnele subterane, scoase măcar la lumina unei curți de temniță și aduse în soboarele[158] unor dormitoare veșnic înnoptate.

Cel care a simțit măcar la început pierderea a fost orbul. Pe urmă uită și el… Se petrecură schimbări repezi și din ce în ce mai rele. Trei directori, unul după altul, se înlocuiră la cârma ocnei, niște bieți nepricepuți codoși politici, trimiși pentru cât mai grabnică pricopseală.

În lașitatea și josnicia obștească ce se dezlănțui între ocnașii și mai înrăiți, împietrirea lui Zahei se închegă la loc. Nesimțirea îl încărca iar ca o grăsime. Nici n-a cercat să se amestece. De altfel, mișeii l-au dat numaidecât în lături, ca să stăpânească ei în voie. O molimă cu urinare de sânge pricinuită de mâncare stricată seceră pe mulți din vechii tovarăși: Popa Țurcă, Șerbotă, Gingirliu luară calea gropilor.

Orbul, rămas singur, se ținea cu îndărătnicie tot mai tăcut și mai răznit[159]. Ajunsese din nou un netrebnic, zvârlit și pustiu… Stăruia numai atât, să i se dea porția de rachiu și, ajutat de beție, se năruia fără niciun fel de așteptare în ștergerea de sine. Vremea pentru el nu mai curse, zile, luni, ani, ci se slei și-l împotmoli, mocirlă, locului. Căzuse iar la fund ca un înecat cu o piatră de gât.

Cincisprezece ani ori cincisprezece clipe, pentru un mort e totuna. Pe Zahei îl înghițise groapa ocnei și-l putrezise.

Destrămarea, săvârșită la început încet, se porni apoi din ce în ce mai repede. Întâi s-au topit țesuturile gingașe, proaspăt zămislite la simțurile lui subțiate de orbire. Tot ce cu migală deprinsese pielea și cu sârguință îi agonisise carnea întunecată, înălțată la rangul de retină, tot ce-i luminase lăuntric auzul și-i descoperise nou mirosul, puțina și plăpânda simțire odrăslită pe rădăcinile unui suflet plămădit de orbenie s-a stricat și s-a risipit ca o spumă.

Experiența ce-i deschisese cu trudă altfel de ochi în vârful degetelor și-i abătuse cărările vederii în găoacele urechilor se făcu cenușă. Lumea plăsmuită a doua oară și strămutată înlăuntrul lui, zămislitoarea tainicei cunoștințe de sine și de alții, s-a prefăcut în gunoi. Câștigul dobândit în pofida beznei, răbdarea, așteptarea, nădejdea dârză, mugurii de prietenie îi mâncară viermii gropilor.

Până și soarele, apa și vântul, pământul și cerul putreziseră în stârvul amintirilor lui înmormântate.

Când, fără știrea lui, s-a împlinit sorocul uitat și l-au scos din groapă ca să-l zvârle pe poarta temniței afară, orbului îi rămăsese numai osemintele instinctelor, scheletul firii lui sălbatice, ciolanele tari ale urii și ale răzbunării. Sprijinit pe ele, i s-a dat drumul să pornească în lume…

Dar el nu mai avea lume. Singur, încotro s-o apuce ? A stat năuc, o vreme, dincolo de zidurile albe, izgonit parcă din paradis. N-a simțit lumina, nu l-au dezmorțit adierile văzduhului slobod. Nu l-a dezmeticit nemărginirea în care intra. Dimpotrivă. Îl încurcau.

S-a culcat pe o grămadă de pietre și a adormit… Un paznic care-l cunoștea s-a îndurat să-l ia la el, o zi, două. Nu-l putea ține mai mult: trebuia mâncare, băutură, tutun. Zahei a cerut să-l treacă la vârtej, în locul unui cal obosit. Asta, până și-o găsi tovarăș să pornească mai departe. Administrația, filantroapă, nici n-a vrut măcar să audă de o asemenea grozavă neomenie.

Ocrotitorul s-a gândit atunci să-l trimeată în satul său, unde avea gospodărie. Era toamnă târziu. Se făcuse belșug de prune și struguri. Începuse să umble povarna[160]. Era acolo acasă nevoie de brațe care să ajute la umplerea cazanului de borhot[161] pentru fabricarea țuicii. Nevasta singură cu copii mici nu mai prididea.

NOTE

1 **HÂRZÓB,** *hârzoabe,* s. n. (Reg.) **1.** Funie groasă folosită la coborârea sau la ridicarea greutăților din adâncime. ◊ Expr. (Ir.) *(A se crede) coborât cu hârzobul din cer* = (a se crede) mult superior celor din jur, a (fi) mândru, îngâmfat. *A cădea cu hârzobul din cer* = a veni, a pica pe neașteptate; a se realiza de la sine. **2.** Ladă care în trecut servea drept scenă și în spatele căreia păpușarul mânuia păpușile; lada păpușilor. **3.** Coșuleț din ramuri de brad, în care se păstrează peștii prinși în apele de munte. – Din bg. **vărzop** „legătură”.

2 **GÂRLÍCI,** *gârliciuri,* s. n. **1.** Intrare (strâmtă) într-un beci, într-o pivniță. **2.** (Rar) Intrare (îngustă) într-o colibă, într-un cavou, într-o peșteră. [Pl. și: *gârlice*] – Din sb. **grlič** „gât de sticlă”.

3 **STEI,** *steiuri,* s. n. Colț (ascuțit) de stâncă. ♦ (Rar) Bolovan de

piatră, de sare etc. – Cf. sb. stenje.

4 **daráb** n., pl. *urĭ* și *dărăburĭ* (ung. *darab,* d. vsl. *drobŭ.* V. **drob**). *Trans. Mold.* Bucată, halcă (de multe orĭ ironic): *un darab de pîne, de slănină.* – Și **dărăb.**

5 **varda**[1] *interj. (în trecut; în limbajul marinarilor, albirjarilor)* Ferește-te! Atenție! • și *varta interj.* /<ngr. ***βάρδα,*** tc. ***varda.***

6 **PROBĂLUÍ,** *probăluiesc,* vb. IV. Tranz. (Înv. și reg.) **1.** A încerca, a căuta să facă, să realizeze ceva; a face tentative. **2.** A supune ceva sau pe cineva la o probă, la o încercare pentru a vedea dacă este corespunzător anumitor cerințe, unui anumit scop etc.; a încerca, a verifica, a experimenta, a proba (**1**). **3.** A dovedi, a adeveri, a confirma, a proba (**2**). **4.** A chibzui, a socoti; a presupune. [Var.: **prubuluí** vb. IV] – Din magh. **próbálni.**

7 **STRÚNGĂ,** *strungi,* s. f. **1.** Loc îngrădit la stână, unde se mulg oile; *p. restr.* deschizătură, portiță îngustă făcută în acest loc, prin care trec oile una câte una la muls. ♦ P. gener. Loc îngust de trecere. ♦ (Pop.) Trecătoare îngustă (între munți); defileu, strâmtoare. **2.** (Pop.) Strungăreață (**1**). – Cf. alb. shtrungë.

8 **OBÁDĂ,** *obezi,* s. f. **1.** Fiecare dintre bucățile de lemn încovoiat care, îmbinate, alcătuiesc partea circulară a unei roți de lemn (la car, la căruță, la moară etc.); *p. gener.* partea circulară a unei roți de lemn (peste care se montează șina). ♦ Partea periferică a roții unui autovehicul, peste care se montează cauciucul. **2.** (La pl.) Instrument de tortură în Evul Mediu, alcătuit din două bucăți de lemn având fiecare câte o scobitură în formă de semicerc și care, închizându-se, imobilizau picioarele sau mâinile osândiților ori ale robilor; *p. ext.* cătușe, fiare. ◊ Expr. *A pune (în) obezi* = a subjuga. [Var.: (Înv. și reg.) **obeádă** s. f.] – Din sl. **obedŭ.**

9 **CHEPÉNG,** *chepenguri,* s. n. **1.** Ușă sau capac orizontal sau ușor înclinat, cu care se închide intrarea într-o pivniță, într-o magazie de navă etc. **2.** (Rar) Oblon la o fereastră, la un galantar sau la o ușă de prăvălie, care se poate ridica și lăsa vertical. – Din tc. **kepenk.**

10 **ȚÂNGĂU,** *țângăi,* s. m. (Pop. peior.) Flăcăiaș, băietan. [Var.: **țingău** s. m.] – **Țânc** + suf. *-ău.*

11 **GAZÓRNIȚĂ,** *gazornițe,* s. f. **1.** Lampă primitivă de petrol. **2.** Bidon pentru păstrat petrolul. – Din **gaz**[2] (după *păcorniță).*

12 **HÂRDĂU,** *hârdaie,* s. n. Vas făcut din doage de lemn, dintre care două pot fi mai lungi și găurite, servind ca toarte, folosit la păstrarea sau la transportarea lichidelor; ciubăr. ◊ Expr. *A turna* (pe

cineva) *la hârdău* (sau *la hârdăul lui Petrache)* = a băga (pe cineva) la închisoare, a aresta (pe cineva). ♦ Conținutul vasului descris mai sus. – Din magh. **hordó.**

13 **GHIZD,** *ghizduri,* s. n. **1.** Perete făcut din bârne, piatră, tuburi etc., cu care se căptușește o fântână pe dinăuntru. **2.** Împrejmuire de piatră, de bârne etc. în jurul unei fântâni de la sol în sus; colac. – Cf. sl. gyzda „podoabă”.

14 ***seninare²*** *sf* [At: BARIȚIU, P. A. I, 375 / Pl: *~nări* și (rar) ~ / E: ns cf *sănina¹*] **1** (Reg) Stâncă (înaltă). **2** (Rar) Lespede netedă.

15 **BRẤNĂ,** *brâne,* s. f. **1.** Brâu. **2.** Ornament la o clădire (vopsit sau modelat) în formă de brâu. **3.** Cărare îngustă de-a lungul unui perete de stâncă, pe care se poate trece cu piciorul.

16 **ÓBLU, OÁBLĂ,** *obli, oable,* adj., adv. **I.** Adj. **1.** (Pop.) Care se prezintă ca o linie dreaptă; fără cotituri, drept. ♦ (Despre câmpii) Plan, neted. ♦ (Despre înălțimi, urcușuri) Aproape vertical; abrupt. **2.** (Despre mers) Încet și uniform. **II.** Adv. (Pop.) În linie dreaptă; drept; *p. ext.* (în legătură cu verbe de mișcare) fără înconjur, fără ocol, direct. – Din sl. **oblŭ.**

17 **BINÁ,** *binale,* s. f. Clădire în construcție sau în reparație. ♦ (Înv.) Clădire, construcție (de dimensiuni mari). – Din tc. **bina.**

18 **BÁNDĂ²,** *benzi,* s. f. **1.** Fâșie de material textil, de cauciuc etc. cu care se înfășoară, se leagă sau se întărește ceva; bantă (**1**). ♦ Fâșie cu care se împodobește, de obicei pe margini, un articol de îmbrăcăminte. **2.** (În sintagmele) *Bandă de magnetofon* = fâșie magnetizată pe care se imprimă și de pe care se pot reproduce sunete cu ajutorul magnetofonului. *Bandă rulantă* (sau *de transport* ori *continuă)* = fâșie continuă care servește la deplasarea obiectelor fabricate sau în curs de fabricație; conveier (**1**). *Lucru pe* (sau *la) bandă (rulantă)* = sistem de lucru constând din operații executate succesiv de un șir de lucrători asupra unui obiect aflat pe o bandă rulantă care trece prin fața fiecăruia dintre ei. *Bandă de imagini* = peliculă cinematografică. *Bandă de circulație* = fâșie lungă delimitată din partea carosabilă a unui drum, rezervată circulației în același sens a vehiculelor. *Bandă de rulment* = partea de cauciuc din anvelopa unei roți de autovehicul care vine în contact cu pământul. *Bandă etalon* = bandă magnetică cu înregistrări speciale pentru reglarea sau verificarea parametrilor unui magnetofon sau magnetoscop. *Bandă de frecvențe* = interval din șirul frecvențelor, caracterizat prin anumite proprietăți comune din punctul de vedere al utilizării lor în telecomunicații și telemecanică. *Bandă X* = bandă

de frecvențe cuprinse în domeniul microundelor. **3.** Margine elastică a mesei de biliard. ♦ Margine a terenului de popice. **4.** Șină care leagă cele două țevi ale unei arme de vânătoare. **5.** Grup de frecvențe vecine sau apropiate ale unei radiații electromagnetice sau sonore. **6.** (Inform., în sintagma) *Bandă perforată* = bandă de hârtie sau de material plastic utilizată pentru introducerea sau extragerea datelor dintr-un sistem de calcul. – Din fr. **bande.**

19 **ȘLEAU¹,** *șleauri,* s. n. Drum de țară natural, neamenajat, bătătorit de căruțe. ◊ Expr. *A vorbi* (sau *a spune) pe șleau* = a vorbi deschis, fără înconjur. ♦ (Rar) Firul unei ape curgătoare. [Var.: **șleah** s. n.] – Din pol. **szlak,** ucr. **šljah.**

20 **COLTÚC,** *coltuce,* s. n. **1.** Fiecare dintre cele două capete ale unei pâini lungi. **2.** (Reg.) Pernă mică servind drept căpătâi. ♦ Perniță (de ace). [Pl. și: *coltucuri*] – Din tc. **koltuk.**

21 **CLÍNĂ,** *cline,* s. f. (Pop.) Suprafață sau coastă înclinată; pantă. – Din it. **china** (după *înclina).*

22 **HAMALẤC** s. n. **1.** (Înv.) Meseria hamalului; muncă de hamal. **2.** Fig. Fam. Muncă grea, istovitoare. – Din tc. **hamallık.**

23 **POCIÚMB,** *pociumbi,* s. m. (Înv. și pop.) **1.** Fiecare dintre parii lungi care servesc la susținerea sau la fixarea unui gard, a unui perete, a unor plante etc.; țăruș, stâlp. ♦ Spec. Lemnul în jurul căruia se rotește vârtelnița. **2.** (Înv. și reg.) Trunchi de copac rămas în pământ după tăiere; butuc. – Et. nec.

24 ***hiritisire*** *sf* [At: I. CR. III, 244 / V: ***firit~, heret~*** / Pl: *~ri* / E: ***hiritisi***] (Grc; iuz) **1** Salutare. **2** Felicitare. **3** Petrecere la care se aduc felicitări de ziua cuiva Si: *hiritiseală* (**3**), *hiritisit¹* (**3**).

25 **TÁLĂ,** *tale,* s. f. (Reg.) Adunătură gălăgioasă de oameni; ceată, mulțime. ♦ Gălăgie, larmă. ◊ Expr. *A sta de tală* = a sta la taifas. ♦ (Adverbial; adesea repetat, în forma tala) Încet-încet, haide-hai. – Et. nec

26 **CODẤRLĂ,** *codârle,* s. f. **1.** (Pop.) Partea dinapoi, mobilă, a unui car sau a unei căruțe, în care se pune de obicei nutreț pentru animalele de tracțiune. **2.** Fig. (Fam.) Partea de la coadă a unei cete, a unui stol de păsări etc. [Var.: (reg.) **codírlă** s. f.] – **Coadă** + suf. *-ârlă.*

27 **NIZNÁI** adv., adj. invar. (Pop. și fam.) Ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic, n-ar ști nimic, simulând indiferență, nepăsare, dezinteres. ◊ Expr. *A se face niznai* sau (substantivat) *a face pe niznaiul* = a se preface că nu știe nimic. – Din rus. **ne znaju** „nu știu”.

28 **CORLÁTĂ,** *corlate,* s. f. (Reg.) **1.** Iesle. **2.** Îngrăditură sau colibă pentru vite, pe câmp. **3.** Împletitură de formă bombată care se așază pe car când se transportă snopi sau fân. **4.** Poliță în jurul cuptorului pe care se țin vase de bucătărie și alte lucruri mărunte; prichici. [Pl. și: *corlăți*] – Din magh. **korlát.**

29 **ZGÂÍ,** *zgâiesc,* vb. IV. **1.** Tranz. și refl. (Pop. și fam.) A deschide tare, a căsca, a holba ochii; a se uita cu insistență, a privi lung, a se uita cu ochii mari. **2.** Refl. A se strâmba, a se schimonosi, a se uita batjocoritor. – Din **zgău.**

30 **ABRÁȘ, -Ă,** *abrași, -e,* adj. (Pop.) **1.** (Despre cai) Nărăvaș; (despre oameni) rău, violent. **2.** (Despre acțiunile omului) Fără niciun rezultat; neizbutit, nereușit. ◊ Expr. *A ieși abraș* = a nu izbuti. [Var.: **iabráș, -ă** adj.] – Din tc. **abraș.**

31 ***găgios, ~oasă a*** [At: CADE / P: *~ios* / Pl: *~oși, ~oase* / E: ***găgi***] **1** Scârbos. **2** Supărăcios.

32 **RĂBÓJ,** *răbojuri,* s. n. **1.** Bucată de lemn în formă cilindrică sau paralelipipedică pe care, în trecut, se însemnau, prin crestături, diferite calcule, socoteli (zilele de muncă, banii datorați, numărul vitelor etc.). ◊ Expr. *A șterge de pe răboj* = a da uitării; a ierta. (Reg.) *A crede după răboj* = a crede tot ce se spune. *A(-și) ieși* (sau *a scoate* pe cineva) *din răboj (afară)* = a (se) supăra. **2.** (Pop.) Socoteală, calcul. *Pierdusem răbojul timpului.* ◊ Expr. *A i se uita cuiva răbojul* = a i se uita numărul anilor. **3.** Crestătură făcută, ca semn distinctiv, la urechea unei vite. [Var.: **răbúș** s. n.] – Din bg., sb. **raboš.**

33 **ODGÓN,** *odgoane,* s. n. Funie groasă și lungă, îmbibată, de obicei, cu gudron și folosită în marină, la pescuit, în transporturi etc.; cablu, parâmă, pălămar²; *p. gener.* orice funie groasă. [Var.: **otgón** s. n.] – Et. nec.

34 **HÂRZÓB,** *hârzoabe,* s. n. (Reg.) **1.** Funie groasă folosită la coborârea sau la ridicarea greutăților din adâncime. ◊ Expr. (Ir.) *(A se crede) coborât cu hârzobul din cer* = (a se crede) mult superior celor din jur, a (fi) mândru, îngâmfat. *A cădea cu hârzobul din cer* = a veni, a pica pe neașteptate; a se realiza de la sine. **2.** Ladă care în trecut servea drept scenă și în spatele căreia păpușarul mânuia păpușile; lada păpușilor. **3.** Coșuleț din ramuri de brad, în care se păstrează peștii prinși în apele de munte. – Din bg. **vărzop** „legătură”.

35 **VRÁNĂ,** *vrane,* s. f. **1.** Orificiu făcut într-un butoi pentru umplerea și golirea acestuia. **2.** Parte a morii prin care curge făina.

– Din bg. **vrana.**

36 **NAMÉSTIE,** *namestii,* s. f. (Înv. și reg.) Clădire cu toate dependințele; *p. restr.* dependință, acaret. – Din sl. **naměstije.**

37 **GÉMĂ,** *geme,* s. f. Nume generic pentru orice piatră prețioasă translucidă. ♦ Bijuterie sau obiect de artă făcut dintr-o piatră prețioasă sau semiprețioasă pe care sunt gravate figuri ori motive decorative. ♦ (Adjectival; în sintagma) *Sare gemă* = sare de bucătărie cristalizată, extrasă ca atare dintr-o salină; halit[2]. – Din fr. **gemme,** lat. **gemma.**

38 **ALCÓV,** *alcovuri,* s. n. Loc mai ridicat decât podeaua sau firidă într-o cameră de dormit, unde se așază patul; *p. ext.* pat. ♦ Dormitor al unei femei. [Var.: (înv.) **alcóvă** s. f.] – Din fr. **alcôve.**

39 **ICONOSTÁS,** *iconostase,* s. n. **1.** Catapeteasmă. **2.** Pupitru în biserică, pe care se pune o icoană. – Din sl. **ikonostasŭ.**

40 **RĂȘCHIRÁT, -Ă,** *rășchirați, -te,* adj. Depărtat, întins în lături. ♦ Împrăștiat; răsfirat. ♦ Ramificat, rămuros. [Var.: **răschirát, -ă** adj.] – V. **rășchira.**

41 **TRACTÍR,** *tractire,* s. n. (Înv.) Han; birt, ospătărie. – Din rus. **traktir.**

42 **CÁPIȘTE,** *capiști,* s. f. (Înv.) Templu sau altar dedicat zeităților antice; *p. ext.* biserică de rit neortodox. – Din sl. **kapište.**

43 **NĂSÍLNIC, -Ă,** *năsilnici, -ce,* adj. (Înv. și reg.) **1.** Violent, brutal; rău, aspru, neîndurător. **2.** Nemulțumit, cârcotaș, mofturos, îndărătnic. [Var.: **năsấlnic, -ă** adj.] – Din sl. **nasilĭnŭ.**

44 **ȚURLÓI,** *țurloaie,* s. n. (Pop.) **1.** Fluierul piciorului; *p. ext.* partea piciorului de la genunchi în jos. **2.** Fiecare dintre tuburile sonore ale cimpoiului. **3.** Jgheab, țeavă prin care curge apa (din izvor, din cișmea etc.). **4.** Țurțur de gheață. – Et. nec.

45 **SCẤRNÁV, -Ă,** *scârnavi, -e,* adj. **1.** (Pop.) Plin de murdărie; murdar. **2.** Fig. Dezgustător, grețos, scârbos; josnic, ticălos, infam; trivial, obscen. [Acc. și: *scârnáv*] – Din sl. **skvrŭnavŭ.**

46 ***bobоșat, ~ă*** *a* [At: JIPESCU, O. 155 / Pl: *~ați, ~e* / E: ***boboșa***] (Reg; d. ochi) Umflat.

47 **ȚINGẮU,** *țingăi,* s. m. (Reg.) Flăcăiaș, băietan. [Var.: **țângắu** s. m.] – **Țânc** + suf. *-ău.*

48 **ȘFICHI,** (**I**) interj., (**II**) *șfichiuiri,* s. n. **I.** Interj. Cuvânt care imită șuieratul biciului. **II.** S. n. **1.** Capătul subțire și neîmpletit al biciului; pleasnă. ♦ Lovitură dată cu vârful biciului. ♦ Fig. Vorbă răutăcioasă, răutate, împunsătură. ◊ Expr. *A lua* (pe cineva) *în șfichi* = a înțepa cu vorba; a ironiza. **2.** Mănunchi, grup de fire de păr. –

Onomatopee.

49 ***dugos, ~oasă*** *a* [At: CIAUȘANU, V. / Pl: *~óși, ~oáse* / E: nct] (Reg) **1** Încăpățânat. **2** Posac.

50 **SANCHÍU, -ÍE,** *sanchii,* adj. (Pop.) Tăcut, posac, ursuz; încăpățânat. – Et. nec.

51 ***haramină*** *sf* [At: CONTEMPORANUL III, 294 / Pl: *~ne* / E: ***haram*** + *-ină*] (Îrg) **1** Ființă proastă și ticăloasă Cf *haramin* (**2**). **2** Termen injurios întrebuințat la adresa romilor.

52 **BALCẤZ, -Ă,** *balcâzi, -e,* adj. (Reg.) Urât, hâd, diform, slut, pocit. – Et. nec.

53 **VĂCSUÍT, -Ă,** *văcsuiți, -te,* adj. (Despre încălțăminte) Uns cu vacs (sau cu cremă de ghete) și lustruit. – V. **văcsui.**

54 **ȘORICIOÁICĂ,** (**1**) *șoricioaice,* s. f. **1.** Femela șoarecelui. **2.** (Pop.) Substanță otrăvitoare, reprezentând un compus al arsenului, folosită mai ales contra șobolanilor; șorecie, șoricească. – **Șoarece** + suf. *-oaică.*

55 **SILEÁF,** *sileafuri,* s. n. (Înv.) Brâu lat în care se purtau înfipte diferite arme. [Var.: **sileáh, seleáf** s. n.] – Din tc. **silâh** „armă”.

56 **CINCHÍT, -Ă,** *cinchiți, -te,* adj. (Reg.) Ghemuit (pe vine). – V. **cinchi.**

57 **MARGHIOLÍ,** *marghiolesc,* vb. IV. Refl. (Înv. și reg.) A face mofturi, fasoane; a se fandosi, a se sclifosi, a se alinta. ♦ A se preface. – Din **marghiol.**

58 **AFERÍM** interj. (Înv.) Foarte bine, bravo! – Din tc. **aferim.**

59 **BASAMÁC,** (**2**) *basamace,* s. n. **1.** Rachiu (colorat) de calitate inferioară. **2.** Sort de basamac (**1**). – Cf tc., sb. basamak „grad”.

60 **PARÁPON** s. n. (Înv. și fam.) Supărare; tristețe; necaz, ciudă. [Acc. și: *parapón*] – Din ngr. **paráponon.**

61 **CISLUÍ[1],** *cisluiesc,* vb. IV. (Înv. și reg.) **1.** Intranz. A se sfătui, a discuta; a pune la cale. **2.** Tranz. A acuza, a învinovăți. – **Cislă** + suf. *-ui.* [1]

62 **MARȚAFÓI,** *marțafoi,* s. m. (Fam.) Om de nimic, golan; secătură. – Et. nec.

63 **arzúĭ, -úĭe** și **arzulíŭ, -íe** adj., pl. f. ca m. (turc. *arzülü,* pofticios). *Fam.* Arzător, vioĭ, plin de foc: *ochĭ arzuĭ.* Est. (supt infl. luĭ *arz 2*). Arzător, care te frige (Cr.).

64 **CALINDRÓI,** *calindroi,* s. m. (Reg.) Ștrengar. [Var.: **calendrói** s. m.] – Et. nec.

65 ***fârță*** *sf* [At: POLIZU / Pl: *~țe* / E: fo] **1** Ființă mică, care se mișcă neîncetat. **2** Persoană care colportează știri false, minciuni. **3**

Femeie care își mișcă șoldurile provocator în timpul mersului. **4** Persoană indecentă Si: *fleoarță* (**1**), *teleleică.*

66 **ODALÍSCĂ,** *odalisce,* s. f. Sclavă în serviciul soțiilor sultanului; *p. ext.* cadână. – Din fr. **odalisque.**

67 **MARGHIÓL, -OÁLĂ,** *marghioli, -oale,* adj. (Înv. și reg.) Deștept, isteț; *p. ext.* șmecher, șiret, ștrengar; ușuratic. – Din ngr. **marghiólos.**

68 **FÁMEN,** *fameni,* s. m. (Înv.) Bărbat castrat; *spec.* eunuc. ♦ Fig. Bărbat decăzut din punct de vedere moral. – Refăcut din **fameni** (pl. lui *famăn* înv. „bărbat castrat” < lat. ***feminus** < *femina).*

69 **SCOPÍT, -Ă,** *scopiți, -te,* adj., s. m. **1.** Adj. (Pop.) Castrat, jugănit. **2.** S. m. Membru al unei secte religioase ai cărei adepți se supun castrării; scapet. – V. **scopi.**

70 **MÂGLISÍ,** *mâglisesc,* vb. IV. Tranz. (Reg.) A înșela pe cineva (cu promisiuni, lingușeli etc.); a măguli, a lingeși. – Et. nec.

71 **ZĂPLÁN,** *zăplani,* s. m. Om înalt și voinic; vlăjgan, lungan. – Et. nec.

72 **MEGIÉȘ, -Ă,** *megieși, -e,* s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. (În Evul Mediu, în Moldova și în Țara Românească) Țăran liber, stăpân de pământ. ◊ (Adjectival) *Țăran megieș.* **2.** S. m. și f., adj. (Pop.) Vecin. [Pr.: *-gi-eș*] – Din sb. **medjaš,** magh. **megyés.**

73 **BÚTURĂ,** *buturi,* s. f. (Reg.) **1.** Butuc (**1**); buturugă. **2.** Bucată de lemn cu noduri și cu alte defecte, care se despică și se prelucrează și este considerată ca sortiment inferior al lemnului de foc; ciot. **3.** Trunchi scorburos; butoarcă. [Var.: **bútur, búture** s. m.] – Cf. butuc.

74 **MECĂCĂÍ** vb. (reg.) a mechereza, a mecheri. (Caprele ~.)

MECHERÍ vb. v. *mecăcăi.*

mecăcăi** vi* [At: LB / V: ***mecăi, (reg) ***~chec~*** / Pzi: *~esc* / E: ***mec***[1] (rep) + *-ăi*] **1** (Rar; d. capre) A scoate sunete caracteristice speciei Si: (reg) *a mechereza, a mechera.* **2** (Fig; d. oameni) A vorbi cu vocea tremurată. **3** (Fig) A trăncăni.

75 **TRẤMBĂ,** *trâmbe,* s. f. **1.** Bucată mare de pânză sau de stofă (făcută sul); val. **2.** Dungă, fâșie. **3.** Val, vârtej de apă, de praf etc. **4.** Rând, șir, lanț. **5.** Ceată, grămadă (de oameni), pâlc. – Din sl. **tronba.**

76 **RĂZNÍ,** *răznesc,* vb. IV. Refl. (Pop.; despre vite) A se pierde, a se depărta de câird sau de turmă; (despre oameni) a se despărți, a se izola de ai săi; a se înstrăina. – Din **razna.**

77 **BEI,** *bei,* s. m. Guvernator al unui oraș sau al unei provincii din fostul Imperiu Otoman. ♦ Titlu dat de turci domnilor Țărilor Române; *p. ext.* prinț oriental. – Din tc. **bey.**

78 **FÁNTE,** *fanți,* s. m. **1.** (Fam. și peior.) Bărbat (tânăr) afemeiat. **2.** Carte de joc reprezentând figura unui tânăr; valet. – Din it. **fante.**

79 **REFENEÁ,** *refenele,* s. f. **1.** (Învechit) Sumă de bani reprezentînd contribuția cuiva la o cheltuială făcută în comun (la o petrecere, o consumație etc.); cotă-parte. *Bre... cîrciumăriță... Așterne epingeaua, Să ne dăm refeneaua.* PĂSCULESCU, L. P. 257. ♦ Petrecere în comun; beție, chef. *Întru în cîrciumă, unde fac refenea oameni mulți.* CARAGIALE, O. I 331. *La nunți, cumetrii, refenele, cîte unu... pune pă lăutari... să cînte.* ȘEZ. III 36. **2.** (În expr.) **A lua** (pe cineva) **la refenea** = a cere socoteală cuiva de ceea ce a făcut. **A trage** (sau **a da** cuiva) **o refenea** = a lua în rîs pe cineva.

80 **MEREMÉT,** *meremeturi,* s. n. (Înv. și reg.) Lucrare de reparație sau de întreținere. ♦ (Fam.) Aranjare, dichisire. – Din tc. **meremet,** ngr. **mereméti.**

81 **TẤRLĂ,** *târle,* s. f. **1.** Loc neîmprejmuit și neacoperit unde se odihnesc vitele sau oile în timpul pășunatului; *p. ext.* stâna cu toate dependințele ei. **2.** Turmă de oi. – Cf. sb. trlo.

82 **TILÍNCĂ,** *tilinci,* s. f. Vechi instrument muzical popular de suflat, asemănător cu fluierul, dar fără găuri laterale, făcut din scoarță de paltin, răchită, tei etc. [Var.: **tilíngă** s. f.] – Cf. tilinc.

83 ***călâi*** *sms* vz ***călai***

călai *sms* [At: H XIV, 358 / V: ***cal~*** / Pl: *~ie* / E: tc ***kalay***] **1** (Ban) Cositor. **2** Smalț la oală. **3** (Pan) Oală smălțuită.

84 **CÂȘLÉGI** s. f. pl. Interval de timp între două posturi ortodoxe, în care creștinii pot mânca de dulce. – Lat. **caseum ligat.**

85 **CÂRNELEÁGĂ,** *cârnelegi,* s. f. (În religia ortodoxă, de obicei la pl.) Săptămâna antepenultima din dulcele Crăciunului, în timpul căreia credincioșii pot mânca de dulce miercurea și vinerea. – Lat. **carnem ligat.**

86 **OSTOÍ,** *ostoiesc,* vb. IV. (Înv. și pop.) **1.** Refl. și tranz. A (se) potoli, a (se) domoli, a (se) calma. **2.** Intranz. și refl. A înceta, a se opri; a se termina. [Var.: **ostoiá** vb. I] – Din sl. **ustojati.**

87 **OBÁDĂ,** *obezi,* s. f. **1.** Fiecare dintre bucățile de lemn încovoiat care, îmbinate, alcătuiesc partea circulară a unei roți de lemn (la car, la căruță, la moară etc.); *p. gener.* partea circulară a unei roți de lemn (peste care se montează șina). ♦ Partea periferică

a roții unui autovehicul, peste care se montează cauciucul. **2.** (La pl.) Instrument de tortură în Evul Mediu, alcătuit din două bucăți de lemn având fiecare câte o scobitură în formă de semicerc și care, închizându-se, imobilizau picioarele sau mâinile osândiților ori ale robilor; *p. ext.* cătușe, fiare. ◊ Expr. *A pune (în) obezi* = a subjuga. [Var.: (Înv. și reg.) **obeádă** s. f.] – Din sl. **obedŭ.**

88 **TRÍȘTE,** (rar) *triști,* s. f. (Învechit și popular) Soartă, destin, ursită. *Așa mi-a fost triștea; văd eu că n-am încotro.* ISPIRESCU, L. 53. *Vai de ea, nenorocita!... Că i-a fost triștile sparte Și n-a avut de bărbat parte.* PANN, P. V. II 156. ♦ Noroc. *Se căina și se întrista în sufletul ei că n-avea triște.* ISPIRESCU, L. 26. *Să mă duc dintr-acest loc, Că e loc făr' de noroc Ș-o siliște Făr' de triște.* TEODORESCU, P. P. 281.

89 **FLEÁNCĂ** s. f. (Fam.) Gură (ca organ al vorbirii). ◊ Expr. *Ține-ți* (sau *închide-ți, tacă-ți) fleanca!* = taci! nu mai vorbi fără socoteală! [Var.: **fleoáncă, fleoárcă** s. f.] – Et. nec.

90 **SOLOMONÁR,** *solomonari,* s. m. (Pop.) **1.** Astronom care prevestește vremea și face calendare. **2.** Înțelept sau magician, după credințele populare, cu puteri supranaturale, care poate provoca sau împiedica diverse fenomene naturale; *p. gener.* vrăjitor. [Var.: (reg.) **șolomănár** s. m., **șolomonár** s. m.] – **Solomon** (n. pr.) + suf. *-ar.*

91 **AFIEROSÍ,** *afierosesc,* vb. IV. (Înv.) **1.** Tranz. A risipi o avere, un bun etc. **2.** Refl. A se dedica, a se consacra. [Pr.: *-fi-e-*] – Din ngr. **afiéroso** (aor. lui *afieróns).*

92 **SFECLÍ,** *sfeclesc,* vb. IV. Tranz. (în expr.) *A o sfecli* = a ajunge într-o situație neplăcută, a o păți; a o băga pe mânecă. – Cf. sfeclă.

93 **BOJÓC,** *bojoci,* s. m. (Pop.) Plămân (mai ales de animale). ◊ Expr. (Fam.) *E numai bojoci* = e foarte slab, dar foarte activ și plin de pasiune și entuziasm. [Var.: (reg.) **bojog** s. m.] – Et. nec.

94 **SEÁRBĂD, -Ă,** *serbezi, -de,* adj. **1.** (Despre alimente) Fără gust, nesărat, fad; (despre gustul alimentelor) nedefinit, insipid; leșios. **2.** Fig. Plictisitor, monoton, fără colorit (artistic). **3.** (Despre oameni) Palid la față; fără vlagă, veștejit. – Et. nec.

95 **STRUJÍT²,** **-Ă,** *strujiți, -te,* adj. (Mold.) **1.** Lucrat cu strungul, cioplit (cu dalta, cu cuțitul etc.). *Numai din topor cioplită Și din bardă bărduită Pe la vîrf cam ascuțită, Pe la mijloc e strujită.* TEODORESCU, P. P. 520. **2.** Curățat; desprins de pe cotor; dezghiocat. *Pene strujite.* – Variantă: **strugít, -ă** (ALECSANDRI, P. P. 169) adj.

96 **SAFTIÁN,** (**2**) *saftianuri,* s. n. **1.** Piele subțire și fină de capră (sau de oaie, de vițel), din care se confecționează articole de

marochinărie și de galanterie. **2.** Sortiment dintr-o astfel de piele. [Pr.: *-ti-an.* – Var.: **safián,** (reg.) **săftián, seftián** s. n.] – Din tc. **sahtiyan.**

97 **PIDÓSNIC, -Ă,** *pidosnici, -ce,* adj., s. m. **I.** Adj. (Pop.) Care este ieșit din comun, contrar așteptărilor (în sens negativ); care se comportă ciudat, sucit, care face totul pe dos. **II.** S. m. Numele a două specii de plante erbacee cu frunze lucioase, verzi-albăstrii și cu flori galbene *(Cerinthe minor* și *glabra).* – **Pe dos** + suf. *-nic.*

98 **FERCHEZUÍ,** *ferchezuiesc,* vb. IV. Tranz. și refl. (Pop. și fam.) A da sau a căpăta un aspect îngrijit; a (se) îmbrăca cu grijă, elegant; a (se) găti, a (se) dichisi. – Cf. fercheș.

99 **AHT,** *ahturi,* s. n. (Reg.) **1.** Oftat, suspin. **2.** Durere, suferință, chin, jale. – Din ngr. **áhti** „dorință arzătoare”.

100 **OFT,** *ofturi,* s. n. (Înv. și reg.) Oftat, suspin; *p. ext.* amărăciune, regret, durere, suferință, deznădejde. – Din **aht.**

101 **GEALÁT,** *gealați,* s. m. **1.** (Înv.) Călău, gâde. **2.** (De obicei peior. sau fam.) Om voinic, zdravăn (și violent). – Din tc. **cellât.**

102 **CIRÁC,** *ciraci,* s. m. **1.** Elev, discipol, ucenic. **2.** (Depr.) Persoană care își însușește în mod mecanic vederile, părerile etc. cuiva. **3.** (Înv.) Om de încredere al cuiva. – Din tc. **çirak.**

103 **LĂLẤU, -ẤIE,** *lălăi,* adj. (Fam.) Care are mișcări greoaie, leneșe, lipsite de grație; *p. ext.* care este neglijent, neîngrijit, rău (și murdar) îmbrăcat. [Pl. și: (f.) *lălăie*] – Probabil formație onomatopeică.

104 **DEȘUCHEÁT, -Ă,** *deșucheați, -te,* adj. (Pop.; despre oameni, despre sentimentele și acțiunile lor; adesea substantivat) **1.** Nebun, smintit. **2.** Dezmățat, destrăbălat, imoral. – Pref. *de-* + **șucheat.**

105 **ÎNGĂLÁT, -Ă,** *îngălați, -te,* adj. **1.** (Pop.) Murdar, neîngrijit. **2.** (Reg.; despre rostire, vorbe etc.) Îngăimat (**1**). – V. **îngăla.**

106 **RÂMNÍ** vb. IV v. **râvni.**

107 ***giugiuc*** [At: ȘIO / E: tc ***ğüğük***] (Tcm; fam) **1** *ain* Drăguț. **2** *av* Extraordinar.

108 **MEZÁT,** *mezaturi,* s. n. (Pop.) Vânzare publică (a bunurilor unui datornic); licitație. ◊ Expr. *A scoate la mezat* = a pune la licitație. – Din tc. **mezat.**

109 **jácman** n., pl. *urĭ* saŭ *e* (ung. *zsákmány.* V. **jac**). *Vechĭ.* Jac.

110 **GALONÁT, -Ă,** *galonați, -te,* adj. Împodobit cu galoane[1]. ♦ (Substantivat, m.; ir.) Ofițer; *p. gener.* gradat[1]. – **Galon** + suf. *-at.* Cf. fr. galonné.

111 **PARLAGÍU,** *parlagii,* s. m. (Înv.) Măcelar care taie vitele de

consum la abator. – Din tc. **parlaci.**

112 **CONCILIÁBUL,** *conciliabule,* s. n. Consfătuire (secretă) între persoane care plănuiesc ceva. [Pr.: *-li-a-*] – Din fr. **conciliabule,** lat. **conciliabulum.**

113 **BLEOJDÍ[1],** *bleojdesc,* vb. IV. Tranz. și refl. (Reg. și fam.) A(-și) holba (ochii); a (se) zgâi. – Et. nec.

114 ***gârbi[2]*** *vi* [At: GOROVEI, C. 225 / Pzi: ~*besc* / E: nct] (Trs; Mar; Buc; d. oameni; în batjocură) **1** A vorbi mult, fără rost și cu vocea ridicată Vz *trăncăni, lătra, melița.* **2** A se ciorovăi.

115 **OTREÁPĂ,** *otrepe,* s. f. (Pop.) **1.** Cârpă (de șters), zdreanță. **2.** Fig. Om de nimic, fără caracter, lipsit de voință; secătură, lepădătură. – Din sl. **otrepĭ.**

116 **MOTOÁȘCĂ,** *motoaște,* s. f. (Reg.) Boccea mică, legăturică făcută dintr-o basma cu capetele înnodate, în care se țin sau se transportă obiecte mărunte. – Din ucr. **motočka.**

117 **CĂSCĂÚND, -Ă,** *căscăunzi, -de,* s. m. și f., adj. (Pop.) (Persoană) care își pierde vremea în zadar; (persoană) care dă dovadă de neglijență, de dezinteres; gură-cască, nătăfleț, zăpăcit. – Lat. ***cascabundus.**

118 **BETELÍE,** *betelii,* s. f. Fâșie îngustă, cusută în partea de sus a pantalonilor, a fustei etc.; tivitură făcută în același loc (ca să se treacă prin ea un șiret etc.); bată; *p. ext.* margine tivită la gâtul sau la mânecile cămășii sau ale iei. – Din **bată.**

119 **BARHÉT,** (**2**) *barheturi,* s. n. **1.** Țesătură de bumbac (cu desene), flanelată pe una din fețe. **2.** Sortiment dintr-o astfel de țesătură. [Acc. și: *bárhet.* – Var.: **barchét** s. n.] – Din germ. **Barchent.**

120 **CHICHÍȚĂ,** *chichițe,* s. f. **1.** (Fam.) Șiretlic, vicleșug (prin care cineva încearcă să scape dintr-o încurcătură); subterfugiu. ◊ Expr. *A căuta chichițe* = a încerca cu orice preț să găsească greșeli, cusururi. **2.** Lădiță de sub capra unei trăsuri. ♦ (Reg.) Despărțitură mică, în formă de cutie, în interiorul unei lăzi. – Din **chichie** (puțin folosit, „chichiță” < ngr.) + suf. *-iță.*

121 **MINDÍR,** *mindire,* s. n. (Reg.) **1.** Saltea umplută cu paie. **2.** Plapumă; cuvertură. **3.** Haină scurtă de iarnă, în portul popular, cu mâneci și vătuită. – Din tc. **minder.**

122 **TĂRBÁCĂ** s. f. (Fam.; în expr.) *A da* (sau *a lua) în* (sau *la, prin) tărbacă* = **a)** a bate zdravăn; **b)** fig. a batjocori, a ocărî; a-și bate joc de cineva, a da în tărbăceală. – Din **tărbăci** (derivat regresiv).

123 **HÁRȚI** s. m. pl. (În religia ortodoxă) Perioadă din an când este permis să se mănânce de frupt miercurea și vinerea. [Var.: **hấrță** s. f., **hấrți** s. m. pl.] – Din ngr. **Artzi**[vurtzi].

124 ***oblăduință*** *sf* [At: DOSOFTEI, PS. 193/15 / Pl: *~țe, ~ți* / E: ***oblădui*** + *-ință*] (Îvr) Dominație.

125 **HORBOȚÍCĂ,** *horbоțele,* s. f. (Reg.) Diminutiv al lui *horbotă.* – **Horbotă** + suf. *-ică.*

HÓRBOTĂ, *horbote,* s. f. (Reg.) Dantelă. [Var.: **hórbodă, órbotă** s. f., (rar) **hórbot** s. n.] – Din pol. **forbot.**

126 **BIBÍL,** *bibiluri,* s. n. Dantelă lucrată cu acul sau cusătură cu colțișori (aplicată la guler, la mâneci sau la poalele cămășii). – Din ngr. **bibíla.** corectată

127 **ȚARȚÁM,** *țarțamuri,* s. n. (Reg.) Ciucure, franj; dantelă; (la pl.) podoabe, zorzoane. [Var.: **sarsám, sărsám, zarzám** s. n.] – Din magh. **szerszám.**

128 **HÂRDẮU,** *hârdaie,* s. n. Vas făcut din doage de lemn, dintre care două pot fi mai lungi și găurite, servind ca toarte, folosit la păstrarea sau la transportarea lichidelor; ciubăr. ◊ Expr. *A turna* (pe cineva) *la hârdău* (sau *la hârdăul lui Petrache)* = a băga (pe cineva) la închisoare, a aresta (pe cineva). ♦ Conținutul vasului descris mai sus. – Din magh. **hordó.**

129 **BLAGOSLOVÍ,** *blagoslovesc,* vb. IV. Tranz. (Înv. și fam.; adesea fig.) A binecuvânta. – Din sl. **blagosloviti.**

130 **ZAIAFÉT,** *zaiafeturi,* s. n. (Pop. și fam.) Chef mare (cu lăutari); ospăț, chiolhan. [Pr.: *za-ia-*. – Var.: **ziafét, zaifét** s. n.] – Din tc. **ziyāfet.**

131 **CANDRÍU, -ÍE,** *candrii,* adj. (Fam.: adesea substantivat). **1.** Țicnit, smintit, într-o ureche. **2.** Amețit de băutură; beat. – Din țig. kand „ureche”.

132 **TURLÁC, -Ă,** *turlaci, -ce,* adj. (Pop. și fam.) Amețit de băutură, cherchelit; *p. ext.* zăpăcit, năuc. – Cf. tc. torlak „tânăr, neexperimentat”; sb. torlak „fanfaron”.

133 **HADÂMB,** *hadâmbi,* s. m. **1.** (Înv. și arh.) Eunuc. **2.** (Reg.) Bou sau cal nejugănit bine. – Tc. **hadım.**

134 **PRÁVILĂ,** *pravile,* s. f. **1.** Lege (sau cod de legi), dispoziție, regulament, hotărâre (cu caracter civil sau bisericesc). ◊ Loc. adv. *După pravilă* = conform legii, legal; just, drept. *Peste pravilă* = (pe) nedrept, ilegal. ◊ Expr. *A pune* (sau *a rândui) pravilă* = a stabili o regulă. ◊ Lege naturală, lege a firii; *p. ext.* destin. ♦ Carte care conține astfel de legi. ◊ *Pravilă împărătească* = corp de legi și de

dispoziții juridice întocmit inițial pe vremea împăratului Iustinian. **2.** Normă după care se produce sau se alcătuiește ceva; regulă. **3.** Regulă de comportare. ♦ Obicei, tradiție, datină. [Pl. și: *pravili*] – Din sl. **pravilo.**

135 ***ajunare*** ***sf*** [At: CORESI, PS. 312 / Pl: *~nări* / E: ***ajuna***] **1** Postit. **2** (Fig) Înfometare.

136 **PROCITÍ,** *procitesc,* vb. IV. Tranz. (Înv.) **1.** A reciti, a repeta. **2.** A examina (recapitulativ) un elev. **3.** A certa, a mustra; a cicăli. [Var.: **procetí** vb. IV] – Din rus. **pročitat'.**

137 **PARIGORÍE,** *parigorii,* s. f. (Înv. și reg.) **1.** Mângâiere, consolare. ♦ Loc. adv. *În* (sau *de-o) parigorie* = ca să facă pe voia cuiva, de hatârul cuiva; *p. ext.* de formă, într-o doară. **2.** Prostie, aiureală, zăpăceală. – Din ngr. **parighoria.**

138 **GOÁNGĂ,** *goange,* s. f. (Pop.) Insectă (mică), gânganie. ◊ Expr. (Glumeț) *A spune goange* = a spune fleacuri, minciuni. *A se ține de goange* = a fi neserios, a face farse, glume (nepotrivite). – Probabil formație onomatopeică.

139 **NĂBOÍ²,** *năboiesc,* vb. IV. Intranz. și refl. (Reg.) **1.** (Despre ape; la pers. 3) A se revărsa, a inunda, a potopi. **2.** (Despre ființe) A năvăli, a se năpusti. – Din **năboi¹.**

140 **GHIOL,** *ghioluri,* s. n. Lac sau baltă (mare) cu fundul plin de mâl. – Din tc. **göl.**

141 **BOJÓC,** *bojoci,* s. m. (Pop.) Plămân (mai ales de animale). ◊ Expr. (Fam.) *E numai bojoci* = e foarte slab, dar foarte activ și plin de pasiune și entuziasm. [Var.: (reg.) **bojog** s. m.] – Et. nec.

142 **STĂNOÁGĂ,** *stănoage,* s. f. (Tipogr.) Raft în formă de pupitru pe care se așază casetele de litere când se culege un text. – Refăcut din **stănoage** (pl. lui *stănog).*

143 **ANATÉMĂ,** *anateme,* s. f. Excludere din sânul Bisericii sub acuzația de erezie; afurisenie. – Din ngr. **anáthema.**

144 **ZBANȚ¹,** *zbanțuri,* s. n. (Înv. și reg.) **1.** Verigă, legătură de fier cu care se strâng laolaltă unele piese de la trăsură, de la car etc. **2.** Petic la ghete. – Et. nec.

145 **TÂRȘÂÍ,** *târșâi,* vb. IV. Tranz. A târî picioarele sau încălțămintea în mers, frecându-le de pământ și producând un zgomot specific. ◊ Refl. A se târî (**2**). ♦ A trage după sine, frecând de pământ, târând. [Var.: (reg.) **târșí, târșií** vb. IV] – Cf. târî.

146 **SPÓNCĂ,** *sponci,* s. f. **1.** (Reg.) Copcă; agrafă; cataramă. **2.** (Pop. și fam.; în loc. adv. și adj.) *Pe sponci* = (care este) în cantitate mică, puțin. – Din rus. **sponka,** ucr. **špon'ka.**

147 **HẤRĂ,** *hâre,* s. f. (Reg.) Ceartă, neînțelegere, zâzanie (pentru lucruri mărunte). ◊ Loc. adv. *De-a hâra* = cu spirit de contradicție, cu dorința de a face cuiva în ciudă. – Din **hârâi** (derivat regresiv).

148 **ȘANTÉZĂ,** *șanteze,* s. f. (Înv.) Cântăreață într-un local de petrecere. – Din fr. **chanteuse.**

149 ***fuștei*** *sm* vz ***fuscel***

FUSCÉL, *fuscei,* s. m. **1.** Fiecare dintre vergelele trecute printre firele de urzeală la războiul de țesut; vergea, joardă. **2.** Fiecare dintre vergelele sau scândurile orizontale care formează treptele unei scări. **3.** Fiecare dintre vergelele verticale ale loitrei carului. **4.** (Rar) Cotor de ceapă. [Var.: **fușcél, fuștél** s. m.] – Lat. ***fusticellus** (< *fustis* „băț, țăruș”).

150 **PRUBULUÍ** vb. IV v. **probălui.**

PROBĂLUÍ, *probăluiesc,* vb. IV. Tranz. (Înv. și reg.) **1.** A încerca, a căuta să facă, să realizeze ceva; a face tentative. **2.** A supune ceva sau pe cineva la o probă, la o încercare pentru a vedea dacă este corespunzător anumitor cerințe, unui anumit scop etc.; a încerca, a verifica, a experimenta, a proba (**1**). **3.** A dovedi, a adeveri, a confirma, a proba (**2**). **4.** A chibzui, a socoti; a presupune. [Var.: **prubuluí** vb. IV] – Din magh. **próbálni.**

151 **DECOVÍL,** *decovile,* s. n. Cale ferată îngustă, provizorie, alcătuită din panouri de șine care se așază direct pe teren și care pot fi ușor montate sau demontate, folosită pentru exploatări locale și temporare. ♦ (Impr.) Tren care circulă pe o asemenea linie. ♦ (Impr.) Cale ferată îngustă stabilă. [Pl. și: *decoviluri*] – Din fr. **décauville.**

152 **CETLUÍ,** *cetluiesc,* vb. IV. Tranz. (Reg.) **1.** A lega strâns, a lega fedeleș. **2.** A bate. – Din magh. **csatolni.**

153 **HIRITISÍ** vb. IV v. **firitisi.**

FIRITISÍ, *firitisesc,* vb. IV (Fam.) A felicita. [Var.: (înv.) **heretisí, hiritisí** vb. IV] – Din ngr. **hiritizó.**

154 **SCLIVISÍT, -Ă,** *sclivisiți, -te,* adj. **1.** (Pop. și fam; despre oameni; adesea substantivat) Dichisit, gătit, aranjat. **2.** Netezit, lustruit; șlefuit; lucios. – V. **sclivisi.**

155 **NAMÉSTIE,** *namestii,* s. f. (Înv. și reg.) Clădire cu toate dependințele; *p. restr.* dependință, acaret. – Din sl. **naměstije.**

156 **PRÁVILĂ,** *pravile,* s. f. **1.** Lege (sau cod de legi), dispoziție, regulament, hotărâre (cu caracter civil sau bisericesc). ◊ Loc. adv. *După pravilă* = conform legii, legal; just, drept. *Peste pravilă* = (pe)

nedrept, ilegal. ◊ Expr. *A pune* (sau *a rândui) pravilă* = a stabili o regulă. ◊ Lege naturală, lege a firii; *p. ext.* destin. ♦ Carte care conține astfel de legi. ◊ *Pravilă împărătească* = corp de legi și de dispoziții juridice întocmit inițial pe vremea împăratului Iustinian. **2.** Normă după care se produce sau se alcătuiește ceva; regulă. **3.** Regulă de comportare. ♦ Obicei, tradiție, datină. [Pl. și: *pravili*] – Din sl. **pravilo.**

157 **CÚTRĂ,** *cutre,* s. f. Persoană prefăcută, fățarnică, intrigantă; lichea, secătură. – Din bg. **kutra.**

158 **SOBÓR,** *soboare,* s. n. **1.** (Înv.) Adunare, întrunire, consfătuire; sfat. ♦ (Bis.) Sinod. **2.** Slujbă religioasă ortodoxă oficiată de un număr mare de clerici. – Din sl. **sŭborŭ.**

159 **RĂZNÍ,** *răznesc,* vb. IV. Refl. (Pop.; despre vite) A se pierde, a se depărta de cârd sau de turmă; (despre oameni) a se despărți, a se izola de ai săi; a se înstrăina. – Din **razna.**

160 **POVÁRNĂ,** *poverne,* s. f. (Reg.) Instalație rudimentară pentru fabricat rachiu sau spirt; velniță; *p. restr.* cazan în care se fabrică spirt sau rachiu; clădire în care se află această instalație. – Din sl. **povarĩnja** „bucătărie”.

161 **BORHÓT,** *borhoturi,* s. n. Totalitatea resturilor provenite din distilarea materiei prime (fructe, cereale) în industria alcoolului, a berii etc. și folosite ca hrană pentru animale. ♦ (Rar; la pl.) Mațe, măruntaie de porc, de miel etc. necurățate. – Et. nec.

PARTEA A III-A

Rătăcirile - Limanul

Și orbul, înțolit iar cu hainele făcute de Panteră, luă drumul către dealuri… Și ajunse astfel povarnagiu[1].

A deprins ușor meșteșugul. Învăță fără greș să se miște de la tocitorile înșirate în curte, vase largi de lemn unde fermentau prunele, până în șandramaua velniței[2], la cotlonul cu cazanul de aramă sub care ardea neîntrerupt focul. După câteva zile, făcea treaba singur. Ieșea, umplea hârdăul[3] cu zeama spumoasă și înțepătoare de borhot și-n loc să-l ia în parângă[4] cu altcineva, îl ridica în brațe ca pe un cofăiel[5] și-l ducea țintă la alambic unde-l răsturna. Punea capacul, îl lipea de jur-împrejur cu mămăligă și pornea, cum se zice, cazanul. Încerca apa din țevier, vasul prin care trec de se răcoresc țevile, și o schimba când se încălzea prea mult.

Tăia butuci cu fierăstrăul, potrivea focul și aștepta.

Apoi se așeza în spate și se aținea la ciuciurelele[6] prin care curgea țuica în curgător, un fel de botă mare de lemn. Aici încerca mereu rachiul, cu bărdăcuțe[7], strângea de o parte fruntea, de alta poscedea. Când ajungea aproape la apă chioară, oprea cazanul. Adică potolea focul, ridica încet capacul și descărca; scotea borhotul fiert și-l arunca afară într-o groapă, la porci. Și o lua de la capăt. Așa zi-noapte, toată toamna și iarna, căci nu mai era altă povarnă în sat și lumea își aducea aici prunele, boștina[8] și drojdiile de vin să le prefacă.

Orbul se dovedi astfel neprețuit. Atât numai, dacă nu s-ar fi îmbătat. Dar și beat își vedea de treburi, să fi avut doar cineva grijă să-l scoale la soroacele schimbărilor. Pentru asta, se rânduiau copiii.

Zahei trecu toată vremea în povarnă[9]. N-avu nici răgaz, nici prilej să simtă vreo înnoire, să dea o răsuflare ființei lui. Din înăbușeala și ostenelile ocnei intrase de-a dreptul cu nasul în aburii tari de spirt și-n amețeala velniței.

Viscolul ori lapovița de afară, gerul vrăjmaș nu-i dădeau ghes cu nimic. E drept că femeia, mulțumită, avea câte-o vorbă bună, îl

îngrijea din ale mâncării - băutura și-o lua cu voie de la el, fără să mai aștepte. Dar el, omul viu și trăitor, tot în împietrire și în întunecare zăcea. Nu scotea un cuvânt, chiar prididit[10] cu rachiu. Din când în când, se adunau rude de-ale gospodinei să guste țuica, veneau săteni cu borhotul[11] la fabricat și încercau să intre în vorbă cu el. Nu era chip. Oamenii se mulțumeau să se uite cum se joacă cu hârdaiele și butucii.

În primăvară s-a sfârșit și cu povarna. Orbul, scăpat de cazan, a început să stea pe-afară, în soare și vânt. Nu mai avea treabă potrivită pentru el și colinda posomorât ograda.

Mirosea a flori de zarzăr și prun. Pe urmă prinse a crește umbra pomilor odată cu frunzele. Pielea lui se deștepta ca dintr-un somn adânc. În auz îi zumzuiră albine, îi ciripiră păsări.

Oamenii ieșeau la munci, la arat, la semănat, hăuind[12]… Copiii plecau cu vitele la păscut și se întorceau seara mirosind a iarbă crudă…

El rămânea pe loc cu găinile care cotcodăceau până-i împuiau urechile. Femeia îl îngăduia. Prea se dovedise bun și muncitor, cât zece argați. La toamnă avea să-i vie iar rândul să plătească cu vârf și îndesat în povarnă șederea de acum.

De altminteri, nu cerea nimic decât rachiu, care i se da cu porția. L-au pus, spre marea lui mulțumire, la ghilit[13] pânză pe marginea unei gârle din apropiere. Cufundat în apă, spăla, freca, bătea trâmbele[14] de pietre și le întindea, ajutat de țâncii satului, la soare. Acolo, amintirile prinseră iar a licări în el și-l mai îmblânziră. Suferea acum în preajma lui copiii, mângâia câinii, punea capcane de prins pește. Lumina, miresmele, adierile calde scormoneau în el fără încetare, ca într-o humă din care să încolțească vechile semințe. Somnul, afară, în nopțile slobode, sub pomii din grădină îl întrema. Dimineața în zori se ducea la gârlă, se scălda și se ținea tot timpul curat.

Vedeau toți cum se schimba… și găseau de cuviință că trebuie păstrat, nu numai de milă, ci și de interes. Era un noroc pentru gospodărie: afară de buhăiala pricinuită de beție, se îndreptase iar.

Nu mai era bărbatul chipeș de altădată. Îi căzuse părul, dinții i se știrbiseră, obrajii îi atârnau ofiliți. Dar era tot drept, înalt și voinic să frângă fierul în mâini. A venit și paznicul acasă în concediu și s-a sfătuit cu nevastă-sa să-l oprească acolo cu orice chip. Cel mai nimerit era să-l însoare: gospodina avea o soră vădană, cu nițică avere, ce se cerea chivernisită. Se cuvenea pentru

asta bărbat harnic și liniștit. Zahei era cum nu se putea mai potrivit.

Când i s-a pomenit de însurătoare, o undă de amintire țâșnită din fund i-a adus deodată dinainte pe Costea bulgarul, pe Mita, dragostea din grădina lui Lagradora și l-a cutremurat lăuntric tot. Dar n-a arătat nimic… A rămas neclintit.

— Nu mă-nsor! a spus scurt. Întâi trebuie să-mi găsesc vederile și să isprăvesc cu răfuielile. Și vechile râvne cu arzimea lor după vedere se scorniră în el nebune.

Gazdele nu s-au lăsat. L-au ispitit, l-au silit cu blândețe, cu făgăduieli, să se destăinuiască.

El a trebuit, măcar cât de puțin, să povestească despre pățania lui și mai ales despre legământul ce făcuse să ajungă la schitul Derventului.

— Unde se află asta? îl întrebară ei.

— Lângă Silistra…

Acum se schimbase socoteala și era ușor de mers acolo. Războiul cel mare ne adusese zestre de sânge - Cadrilaterul. Puteai trece, pe la Călărași, Dunărea în voie, fără nicio opreliște, nu mai trebuia pașaport.

Dar cine să-l ducă? S-a hotărât să-l poarte chiar vădana, viitoarea nevastă, pe socoteala ei, care, mai mult, vrea să-l ia acasă, să trăiască împreună înainte de cununie. Dar Zahei s-a scuturat ca de friguri și n-a primit. S-a oprit însă de la băutură și tutun… Și asta singur de la el.

Nici căruța, nici trenul nu l-au scos din muțenie. Tot drumul n-a pus fărâmă de mâncare, nici strop de apă în gură. Mergea grav, adâncit, concentrat în el, ca la împărtășanie. Când a ajuns pe malul Dunării, la Călărași, și a tras în piept boarea de apă năvalnică, Zahei a oftat puternic și și-a făcut o cruce. Bacul i-a trecut dincolo.

Tot timpul cât a plutit, plecat peste marginea vasului, a ținut mâna în apele care-l crescuseră, să i-o mângâie. Nu s-a oprit nicăieri… La Dervent au ajuns seara. Cerul înflăcărat ardea de soarele ce asfințea în aburii bălților, într-o liniște și o singurătate de pustiu. S-au învârtit, au bâjbâit: mănăstirea nicăieri. În locul ei jale și prăpăd. Focul marilor bătălii bântuise țărmul, pârjolind și răzând totul.

Pe locul bisericii și al chiliilor, într-o vraiște sinistră de câmp ars, o movilă înaltă de moloz și cărămizi, sub care pierise îngropată

crucea tămăduitoare. Nici țipenie de popă ori călugăr… Nici urmă de om. S-au ridicat doar câteva păsări sălbatice, care i-au privit bănuitoare. Orbul, lângă muierea care aprindea lumânări, a plâns, s-a bătut cu capul de ruinele peste mormanul cărora căzuse, a așteptat ațintit, o noapte, două, zadarnic… N-a țâșnit măcar o singură scânteie din fundul orbeniei lui. Nimic. Se sfârșise. După trei zile de crâncenă zbătaie, a fugit, gonit de foame și mai ales de setea după rachiu și tutun.

Mișcată de deznădejdea lui, femeia i-a mărturisit cinstit că, cu ochi sau fără, ei îi este totuna și se mulțumea cu el așa cum se găsește. Numai să se întoarcă degrabă acasă. Zahei n-a spus nimic. S-a lăsat dus înapoi de mână ca un copil.

Când au ajuns la malul fluviului, era dimineață. Piepții undelor umflate albeau cu sclipiri de răsărit în ei. Trăgea un vânt ușor din larg, cu iz umed și răcoros de ierburi înflorite prin ostroave, învrâstat cu miros de pește și catran[15] cu care se călăfătuiau[16] luntrile înșirate pe țărm.

Zahei a cerut să-l scoată ceva mai departe și mai la deal de vadul unde se încărcau călătorii, ca să se spele. Acolo a cercat întâi și a întrebat apa cu piciorul, apoi repede și-a zvârlit straiele de pe el și s-a aruncat ca un nebun drept în valuri. Însoțitoarea nu și-a dat bine seama ce face. Pe urmă s-a înspăimântat și a început să strige uitându-se cu groază după el, cum se duce la vale și se scufundă. Au alergat barcagiii, pescarii, pontonierii. Zahei nu se mai vedea. Toți credeau că s-a înecat și nu știau încotro să sară, ca sa-l caute. Femeia se bocea. După câtăva vreme, capul orbului se ivi, dincolo de un sfert bun al Dunării, pe sub noianele căreia își spintecase cărare ca un morun uriaș. Apoi începu să calce apa, s-o bată și s-o taie când voinicește, când marinărește, aci plută sau pe spate, aci într-o dungă. Privitorii căscau gura și se minunau. De când își pierduse vederile, orbul își găsea acum întâia desfătare și nu se mai sătura. Se azvârlise în adâncuri cu gândul că, dacă nu va mai putea să le biruie, mai bine să se înece. Era încercarea cea mare la care ținuse să se supuie, înainte de a mai primi viața acum, când prăpădise și ultima nădejde de vindecare.

Și iată că apele credincioase nu-l uitaseră: îl primesc bucuroase ca pe fătul lor bun, îl spală bine de păcate, îl leagănă în brațele lor puternice și-l mângâie, în loc să-l înghită ca pe un nemernic. Înotătorul auzea cum ele îi dau iar gust și îndemn la viață.

Zahei, ajuns la jumătatea fluviului, abia se mai zărea. De acolo

înainte el nu se mai lăsă, ca într-o joacă, pe sforul curentului, ci începu să lupte împotrivă, răsuflând larg, cu capul când în unde, când smucit afară, după aer, împroșcând din gură șuroaiele de apă ce prindea în fiecare afundare.

Vreo câțiva pescari se luară cu bărcile după el, purtându-i mereu și hainele dincolo, unde Zahei ieșise biruitor.

— N-au vrut apele să mor, spuse el liniștit. Și ceru mâncare.

Oamenii, plini de admirație, i-au dat de toate. El s-a rugat să-l ducă până la Brăila, cu o barcă, și să-l lase acolo. S-au învoit pe o nimica toată și a doua zi seara punea piciorul pe cheiul mult râvnit. De acum el cârmui femeia care-l purta de mână pe meleagurile unde-și vânturase toată copilăria și tinerețea lui sturloibate[17]. Pentru noapte a dibuit un cotlon în malul cu iarbă, unde a dormit împărătește cu plescăitul apelor cântându-i la ureche. A doua zi, a pornit în căutarea lui Stavarache care-l orbise. Dar marginile Brăilei fuseseră și ele devastate și arse de ruși în retragere. N-a mai găsit nici urmă de han și de grec. Orbul a înjurat și s-a potolit. A făcut apoi cu ocoluri un fel de pelerinaj pe ulițele bătute odinioară la vechile localuri unde chefuise. Află numaidecât pe Nae Varză-Acră, vestitul hangiu și contrabandist, unde se mânca cel mai gustos ghiveci de morun și se bea Odobești adevărat, în tejgheaua căruia el vărsase pe vremuri, la beție, sumedenie de bani.

Ăstuia îi mersese bine și după război, clădise acareturi noi și-și lărgise negustoria. Nae, cum îl văzu, îl cunoscu, cine putea să-l uite, și se bucura cu glas înalt.

Auzise povestea orbului și-l așteptase - zicea el - să se ivească de pe o zi pe alta, măcar așa orb. Cum putuse să părăsească atât amar de vreme Brăila lor scumpă?

Zahei n-a vorbit multe. Îi era sete. S-a așezat la masă și a cerut rachiu. S-au adunat repede - ca muștele - cunoscuți și necunoscuți, chemați de cârciumar, ademeniți de pleașca unei beții pe gratis… Înconjurat de prieteni, acolo în Brăila lui de odinioară, atins de suflul tinereții la care se întorcea parcă, orbul prinse limbă.

— Mă, spunea el aprins, comandând alt rând, mă, după Dervent n-am știut ce să mă fac. Ziceam așa, să mă omor. Dar pe urmă m-am gândit să mă sfătuiesc cu mama mea, Dunărea. Și m-am zvârlit în apele cu care am stat de vorbă.

— Și ce ți-au spus? îl îndemnau la spovedanie ascultătorii bucuroși să se lungească cheful.

— Să nu fiu prost, să mă pui pe trai, că de-aia mi s-a dat. Nae,

mai adă, mă, ce dracul, că acum mă duc jos și viu cu butoiul în brațe. Măi, voi să nu credeți că eu uit ceva, adăugă el. Am scos din cap Derventul și pe Stavarache. Mai mi-a rămas unul (și se gândea la Lagradora). Dar ocna o port cu mine, oriunde m-oi duce. Și nu mi-o umpli tu, mă, Varză-Acră, cu tot vinul și rachiul din pivnițele tale.

Și-a încleștat apoi fălcile să nu mai vorbească. S-a încins un chiolhan[18] cu lăutari până ce muierea care plătea din porunca lui Zahei a isprăvit toți banii și a început a plânge.

La socoteală, peste ce cheltuise, orbul a mai rămas dator cârciumarului o groază de parale. S-a făgăduit să i se răspunză neîntârziat. Lumea s-a risipit, el s-a culcat în prăvălie jos. Târziu, când s-a trezit, n-a vrut să audă de jălaniile femeii. I-a poruncit numai să-l ducă la Dunăre. Acolo s-a scăldat, a înotat îndelung, până s-a răcorit și s-a dezmeticit bine, și a pornit iar în oraș, în căutarea vechilor legături și cunoștințe. Însoțitoarea îl asculta cârmind când la dreapta, când la stânga, până în Ulița Fetelor, ulița tractirelor[19], care, ca prin minune, rămăsese neatinsă. Aici Zahei a tras drept la casa unde lucra odinioară Brândușa, care avusese mare cârlig la el - pentru care altădată făcuse în fiecare săptămână bătăi de se cutremura mahalaua. Și ăștiia îi priise războiul. Se chivernisise bine și acum, ajunsă patroană, ea ținea salonul cu fete, răscumpărat de la bătrâna Mița Lacherdă în schimbul întreținerii până la moarte. Pentru asta, pe țața o mutase ca pe o cinstită pensionară într-o odaie din fund și o îngrijea ca pe o mamă.

Brândușa l-a cunoscut numaidecât și l-a primit cu dragoste. Orbul n-a văzut ce bașordină[20] i-a ieșit înainte, în locul căpriței de atunci. El i-a mărturisit că a rămas fără lețcaie și i-a cerut cu împrumut măcar atât cât îi trebuie însoțitoarei de cheltuială să ajungă înapoi acasă. Acolo face rost de bani și se întoarce să plătească datoria și să-l ia și pe el.

Impresionabilă și sentimentală, ca mai toate de teapa ei, ea a scos și i-a dat fără să se codească. Muierea a luat banii și dusă a fost: nu s-a mai întors. Nici Zahei n-o aștepta.

Deocamdată l-a oprit Brândușa la ea. În concurența dintre bordeie, codoașele pizmașe trimiteau seara fel de fel de derbedei să-i tulbure salonul, să-i sperie fetele și să-i alunge clienții. Craiul ei de acum, Gioni, un filfizon[21] sclivisit[22], cioflingar[23] ahtiat numai după haine și cravate frumoase, nu îndrăznea să se ia la bătaie cu ei. Cum se-nnopta, el o ștergea și se afunda prin cârciumi și cafenele unde

toca la băutură și cărți banii smulși prostituatei când cu mângâieri, când cu amenințări. Zahei pica tocmai bine. Ea plănui să-l aciuieze un fel de paznic al casei, de care bătăușii să nu mai îndrăznească să se apropie. Cu cât o rod haimanalele înnădite de Gioni, zicând c-o apără, ea întreține pe Zahei.

Îl știa neînfricat și mai cu seamă voinic să puie jos douăzeci deodată. Mardeiașii bătrâni îl mai țineau încă minte.

Învoiala se încheie repede.

— Am să te pun cu mama Mița împreună. Liniștită și îndatoritoare, ea o să te ajute la spălat, la mâncare și o să vă țineți amândoi de urât. Odaia e încăpătoare… îți așez un pat.

— N-am nevoie, mă culc pe jos, se mulțumi orbul.

— Ziua toată ești liber, urmă ea, ciuntindu-i o porție din hrană. Poți să muncești în port ori să dai ajutor cuiva la cărat. Scoți o mâncare, un ban de băutură și tutun. Seara te întorci și stai în curte sau, pe vreme rea, într-un colț, pe sala salonului, până seara târziu, când se potolesc mușteriii și se astâmpără scandalagiii. Ți-oi da ceva să mănânci și intri la culcare. Te scoli a doua zi când poftești.

El a primit și a intrat de îndată în slujbă. Fetele l-au zărit doar. Stăpâna le-a oprit să stea de vorbă cu el… Se gândea la Zahei cel de demult și-i era teamă să nu-i scoată una, două din minți.

Întâia noapte de caraulă[24] a trecut liniștită.

Orbul, condus chiar de Brândușa, a pipăit zidul până la cămăruța Miței Lacherdă, unde intră la culcare.

Bătrâna n-a zis nimic. Dar după un ceas, el, bâjbâind ușa, se năpusti afară. Nu putuse suferi mai mult izul ce împrăștia, deși ascunse, anume părți ale trupului Miții, miros oarecum asemănător în rău, dar mult mai tare, cu al peștelui de la care își trăgea porecla. A doua zi, gazda l-a găsit trântit peste niște scânduri smulse din zăplaz[25]. Și orbul n-a vrut să mai audă de tovărășia cu pezevenghea[26] pensionată.

— Să-mi dai pe cineva care să mă poarte până la Dunăre, ceru el Brândușii. Cum închizi tu localul, eu plec acolo și mă culc în loziile[27] de pe mal. Am găsit un covru[28] unde să dorm.

— Dar cine o să stea de tine să-și piarză nopțile ca să te ducă? Asta-i o corvoadă…

— Stai, că n-ai înțeles. Mie mi-e de ajuns să-mi arate calea o singură dată. Pe urmă ajung singur.

— Bine, se liniști ocrotitoarea, dar la iarnă ? Ce te faci ?

— La iarnă, rămân în sala unde mă așezi tu sau trec în salonul

gol. Și-mi fac somnul acolo, hotărî simplu Zahei.

Femeia clipi repede din ochi de câteva ori, dar nu spuse nimic. Se uită în casă. Fetele dormeau obosite. Ea încuie salonul, se găti frumos, își luă umbreluța și porni chiar ea cu Zahei, pe care-l plimba ca pe o sperietoare prin fața celorlalte localuri rivale. Omul mergea încet, călcând cu zăbavă de-a lungul caselor și ulucelor, pe ulița dreaptă ce scotea drept în cheiurile fluviului. În drum, pretinse călăuzei să se oprească la toate cârciumile, ca să învețe locurile și la fiecare ceru să-i facă cinste. Brândușii îi convenea: îl recomanda pentru munci și în același timp da sfoară că l-a luat paznic și înveghea astfel pe cei care ar fi avut gust s-o mai sâcâie…

Așa a trecut Zahei vara toată, legănându-se între strejăria[29] la fete și hoinăreala pe cheiurile și prin mahalalele Brăilei. Ajunsese acum iar să-l știe toți, cu toate tabieturile lui. Dimineața dormea într-o colibă de răchită, clădită de niște prieteni într-un cot al Dunării. Către prânz intra în apă ca un bivol și se scălda până-l gonea foamea. Atunci pornea la pescării. Acolo cei mai mulți îl cunoșteau din tinerețe. Zvârliseră împreună năvoade, puseseră cârlige, trecuseră pe ascuns mărfuri fără vamă, și-i dau să mănânce… Era pește berechet. Unii îl luau cu ei în lotcă să ție plășile sau îl puneau să vâslească la parâme, așa ca să zică și el că ajută la ceva. Când era de tras vreo barcă grea la edec[30], îl așezau totdeauna la mijloc și-l privegheau să nu puie cumva piciorul greșit și să se ducă de-a rostogolul în apă.

Dar orbul, cu simțul lui fără greș, ținea pasul în pașii celorlalți tovarăși înșiruiți de-a lungul malului, cu mâinile pe odgonul întins, care, cu vibrațiile lui, îi da înștiințări despre încotro trebuie să se miște.

Astea când se întâmpla să nu fie beat. Căci, altfel, după ce mânca pe apucate, pleca de colinda cârciumile unde se înhăita cu toți chefliii care-i dau să bea și de milă și de petrecere.

Orbul făcea prinsori că poate să dea de dușcă, dintr-odată, ocaua de basamac, ori de cine știe ce altă băutură tare; sau poate să toarne în el, pe-ndelete ca într-un butoi, o vadră, două de vin. Cască-gură se strângeau, privitorii se înghesuiau și cheful se încingea spre marele interes al cârciumarilor care nu știau cum să-l ademenească pe orb și să-l țină mai la îndemână pentru îndemn și alișveriș[31].

În asemenea împrejurări slujba la Brândușa se ducea dracului. Două-trei nopți, Zahei nu mai da pe acolo, când venea, nu mai era bun de nimic, dormea clocindu-și băutura.

În vremea asta, i s-a întâmplat ceva de care el, ca de obicei, n-a ținut seamă. De câțiva ani zăcea pe străzile orașului o ființă ciudată, un fel de femeie, strașnic de înaltă, slabă și uscată, schelet îmbrăcat în rochii vechi de mătăsuri scumpe, demodate și caraghioase din cale-afară, care atârnau de pe oasele ei deșirate ca niște bețe de sperietoare.

În chipul cu pielea de pergament măsliniu și capul turtit tare pe lături ca de curcă, împins înainte de nasul lung, clonțos, sub care se ascundea gura strâmtă cât o împunsătură de cuțit, se deschideau sub toca[32] de crep[33] violet și flori de pai de aceeași culoare, ce-i veneau până pe frunte, doi ochi splendizi, două mari agate negre, cu albușul enorm și pupile largi aproape cât irisul întreg, ochi necontenit deschiși, ficși, neclipitori.

O cunoșteau toți; nimeni nu râdea de ea. I se spunea „Madam Sughiț", din pricina unui spasm nebun, sfâșietor, ce-i apuca în anume împrejurări pântecele, zgâlțâindu-i fără milă schelăria de ciolane învestmântate. Marinarii o mai botezaseră „Fregata", fiindcă își arbora la piept, pe poale, în spate, pe laturi, de coada pălăriuței tot soiul de volane, horbote[34], panglici și eșarfe, ca niște stegulețe de toate culorile, asemenea unei corăbii împopoțonate pentru sărbătoare.

Dar numele popular în mahala era Gărgăuna. Ea ieșea la anumite ceasuri, de obicei la prânz, colinda serioasă portul, cerceta cheiurile, uitându-se cu mare băgare de seamă la toți bărbații pe care-i întâlnea. Câteodată se lua după unul și-l petrecea câțiva pași. Apoi se-ntorcea la alții mutește. Ochii ei însă nu se odihneau până nu-i amănunțea pe toți. Pe urmă pierea. Ăștia erau gărgăunii ei. Nu făcea niciun rău, lumea nu se supăra, o lăsa în pace.

Povestea îi era întunecată. De neam foarte bun, fata unui bogat armator grec, crescută în pensioane, se îmbolnăvise - după versiunea familiei, pe la șaisprezece ani - de o langoare[35] grea, necunoscută, zăcuse vreme îndelungată, se sculase cu creierii tulburați, mințile răvășite, nezdravene pentru toată viața și cu sughițul acela îngrozitor. La început, nebunia fiind furioasă, a trebuit să fie ținută zeci de ani prin ospiciile din străinătate. Îmbătrânise pe acolo... După moartea tatălui, neamurile, frați și surori, au adus-o în țară. Acum smintenia se domolise. Se schimbase într-o blândă aiurare: pretindea că avusese în tinerețe o dragoste, din care se născuse un băiat. Dar părinții i-l răpiseră și-l daseră unor străini. Amantul, prins noaptea în odaia ei, fusese ucis lângă ea, pus

într-un sac, legat cu un bolovan greu și zvârlit, după obiceiul turcilor răzbunători, în Dunăre.

Pe acest copil al ei îl căuta ea acum, bătând ulițele și cheiurile, vârându-și chipul de arătare cu ochi de agată neagră în fețele tuturor trecătorilor. Familia, bucuroasă să-i mănânce averea pusă sub tutelă, o îngăduia să iasă din casă ca să-și satisfacă mania asta nevinovată.

Dar gura lumii vorbea altfel! Gărgăuna în adevăr ar fi avut chiar ca școlăriță un ibovnic și născuse un prunc pe care părinții furioși i-l lepădaseră, cu câteva fișicuri de napoleoni, unor oameni săraci din preajma orașului. Boala nebunei fusese frigurile lăhuziei[36], înrăutățită de durerea despărțirii de copilaș și de bărbatul iubit. Asta s-ar fi petrecut demult, or fi de atunci patruzeci și mai bine de ani. Gărgăuna ar avea acum peste șaizeci, deși nu i se putea da nicio vârstă. Încremenise ca o mumie îmbălsămată în durere, aceeași de când se ivise în oraș, cu același păr negru lipit de tâmple, aceiași dinți albi și neclintiți din loc, aceeași uscăciune de scoabă dreaptă și înaltă. Vremea, după ce o zdrobise, trecea pe lângă ea fără s-o atingă. Cu umbrela în mâinile înmănușate în mitene[37] de ațică[38] neagră, pășind încet, ca o mare actriță într-o tragică, mută severitate, ea făcea de ani și ani ocolul din centru și cheiuri până-n mahalale, ispitind, întrebând chipurile ce-o întâmpinau în drum… Obosită, se întorcea acasă, o clădire mare, moștenirea ei de la părinți, în care se așezase și stăpânea un frate. I se lăsase și ei o odaie, în care se încuia. Nu deschidea decât slugii ce-i aducea mâncare.

La câteva săptămâni după sosirea lui Zahei, Gărgăuna îl zări în port și încremeni. De emoție o podidi năprasnicul sughiț. Adunându-și mințile, ea se stăpâni să nu se apropie, ca să nu-l sperie. Se mulțumi să-l urmărească până la pescării unde-l privi îndelung cum mănâncă. Își dete seama că e orb. Se întoarse acasă întunecată și sughiță până noaptea târziu.

A doua zi, îl căută dinadins. El n-o simțea. Așa că îi putu cerceta în voie chipul, mersul, statura, descifrându-i trăsăturile, studiindu-i mișcările, până în cele mai mici amănunțimi, de aproape, de departe. Îl așteptă și de data asta să-și isprăvească mâncarea, cu auzul ațintit la glasul lui Zahei, care vorbea cu prietenii. Vocea gravă, așezată, cu timbru profund de bronz, o răscoli până-n adâncuri. Toate îi aminteau de iubitul ei. Era el: voinicia lui, frumusețea lui, roase de sărăcie, durere și nenorociri… Dar era de-

ajuns să închidă ochii și să-i deschidă apoi repede, mai înainte ca amănuntele ce-l urâțeau și-l înjoseau pe orb să i-l strice, pentru ca să-i stea câteva clipe în față, aidoma, Andronic, iubitul ei de odinioară și de totdeauna. Glasul mai ales îi cânta în suflet. Dacă nu l-ar fi văzut mort, ar fi jurat că este el îmbătrânit… Orbul era așadar copilul ei, copilul lor.

Nebuna își urmă cercetările cu înțelepciune. Îi luă urmele cum trăiește, unde bea, unde doarme. A aflat cine este, cum îl cheamă… Despre părinții lui nu știa nimeni nimic. Apoi, cu mare băgare de seamă, s-a apropiat de el, la o cotitură, când orbul bâjbâia încurcat. L-a ajutat să-și găsească drumul și l-a însoțit până la Dunăre. De aici încolo îl pândea în fiecare zi și-i ieșea înainte. Îl întreba de sănătate, îl purta de mână, îi aducea țigări, îi da de băut. Orbul se lăsa îmblânzit de bunătatea și îngrijirile ei… I-a dăruit haine, încălțăminte și bani, pe care el îi primea bucuros. A trecut însă mult până ce el i-a destăinuit câte ceva, prea puțin, din viața, mai ales din copilăria lui, spre care ea-l abătea necontenit.

Nu-și mai amintea nimic despre părinți, niște pescari săraci, cum aflase mai apoi, de prin Ostroavele Brăilei, morți când el abia sta copăcel. Îl adunaseră, din copăița[39] unde dormea, vecinii milostivi și mâncase pe la uși streine.

— Cine te-a făcut mare? îl întreba ea.

— Dunărea, răspunse el scurt.

— Dar ți-au fost oare părinți adevărați pescarii aceia, întrebă Gărgăuna tremurând…

— Păi, ce puteau să-mi fie ? grăi Zahei cu glasul lui de bronz adânc. Adică, ce să zic, nu știu, se îndreptă el singur.

Femeia abia își stăpâni sughițul.

— Mai târziu, vecinii nu ți-au spus nimic despre ei, despre dumneata? N-ai fost cumva de găsit, copil lepădat?

Omul se încruntă. Nu știa unde vrea să ajungă ocrotitoarea și prinse să-i fie lehamite.

— Cocoană! Lepădat-nelepădat, nu mă mai întreba, că nu-ți mai răspund.

Și amuți. Nerăbdările, toanele astea, violențele, ca și toată firea năbădăioasă, numai voință și încăpățânare, vitejia cu care călca șihoaiele[40] Dunării o umpleau pe biata femeie de încredințare. Tot așa cu nepăsătoare vitejie își pierduse și Andronic al ei viața.

Dar pe el, copilul ei orb, de care Gărgăuna nu se mai îndoia, trebuia să-l scape. Cu mare sfială îl întrebă târziu dacă n-ar vrea să

se mute la ea. Ar avea o odaie pe seama lui… Se întomna. Era timpul să se gândească la un adăpost pentru iarnă.

Orbul se săturase de salonul Brândușii. Culcușurile de ierburi de pe malul fluviului se risipeau de vânturile asprite… nu i-ar fi stricat o odaie… își întrebă nările îndreptate cu tot dinadinsul înspre femeie: asta cel puțin nu mirosea urât.

— Bine, se învoi el, șovăitor, dar plec și mă întorc când vreau…

Gărgăuna se înapoie fericită și istorisi cu naivitate fratelui său cum își găsise copilul, pe care vrea să-l recunoască, să-l aducă și să-l lase moștenitor peste toată averea ei. El i-a surâs blând și i-a încuviințat toate aiurelile. I-a spus numai că asta e treabă de advocați și judecători. Până seara consiliul de familie era strâns, trei medici constatau o nouă criză de nebunie acută și pe Gărgăuna furioasă, pusă în cămașă de forță, a înghițit-o, fără s-o zărească cineva, ospiciul Șuțu din București.

Brăila nu și-a mai văzut Fregata fluturându-și stegulețele pe cheiuri.

Orbul s-a sinchisit și mai puțin că soarta protivnică îi închisese fără zgomot mica portiță de scăpare ce-i deschisese o nebună! Viața lui nu se oprea la nimicuri de-astea: se arcuia peste ele, către altceva, mai departe ? Mai sus ? Sau mai jos ? Nu-i păsa câtă vreme nu-și aflase vederile. Până atunci avea la îndemână beția.

În toamnă orbul și-a descoperit, în sfârșit, adevăratul lui meșteșug: băgatul butiilor cu vin și rachiu în pivnițele cârciumarilor. Nu e lucru ușor să mânuiești butoaie și antale[41] pline cu sute de vedre fiecare, să le dai jos din căruțele unde sosesc încărcate din podgorii, să le cobori binișor și să le așezi în beciuri, fără să le răstorni ori să strivești pe cineva.

Zahei, cu puterea lui năzdrăvană, le biruia și le făcea ascultătoare, ca pe niște dihănii înhămate. Pentru treaba asta, n-avea nevoie de ochi. Carul tras de boi era adus cu fundul până-n gaura pivniței. De el se sprijinea o scară groasă - unsă cu săpun ca să alunece - sau mai multe înnădite cap la cap, după adâncimea bascei, scări care mergeau pe gârlici[42] în jos până-n beci. În vasul încercuit în odgoane tari și-ntors cu fundul spre pivniță, se proptea Zahei, care-i făcea vânt din spate cu smucituri scurte și-l mâna spre capul scării proptite de car. Îndată ce butoiul se înclina puțin și scăpăta în jos pe tălpicile scării, oamenii începeau să strige… hooo… hooo… Orbul apuca în mâinile lui căpătâiele funiilor cu care era înfășurat vasul, îl oprea și începea să-l strunească din

odgoane, slobozindu-l încetul cu încetul pe scări în jos, după voie și după cum îi spuneau ajutoarele de pe lături… Și-l ducea așa, ca pe un cal în ham, până ce butoiul ori zăcătoarea[43] atingea nisipul pivniței, unde se opreau singure. Atunci îl dau jos și pe Zahei din car, îl coborau în beci ca să împingă vasul până la locul hotărât și să-l ridice pe căpătâie.

Treaba asta cu care alții se căzneau o jumătate de zi, cerând plată mare și cinste îmbelșugată, el o făcea într-un ceas cu o ușurință și o îndemânare de care se dusese vestea.

Îl chemau cârciumarii de pretutindeni. După ispravă urmau bețiii mari, chefuri crâncene.

Iernile era mai slobod și-și aducea aminte de salonul Brândușii, unde nu-i plăcea. Pezevenghea[44], pe drept supărată, îl lăsa flămând și aproape îl alunga: cu somnul lui greu și sforăiturile ca de viscol o încurca… Atunci cădea pe capul hangiilor care-l culcau prin grajduri, în podurile cu fân; asta când mai puteau să-l scoale de jos și să-l scoată din prăvălie. Altfel, îl lăsau să zacă acolo în picioarele mușteriilor.

În toamnele următoare, podgorenii care vindeau vinurile în oraș trimiteau întâi de-l aduceau la crame, să le urce buțile[45] în care, ca apoi să coboare cu el împreună la Brăila, unde tot el le căpătuia prin pivnițe. Și nu-l mai lăsau din mână. Îl luau înapoi sus la poverne[46] să le fabrice toată iarna țuica și drojdia. Alt lung prilej de băutură neîntreruptă, ceas de ceas, bărdăcuță[47] cu bărdăcuță.

Așa s-a descumpănit viața orbului, ani și ani în șir, nu le-a ținut socoteală, între primăveri și veri petrecute la Brăila, cu scaldă în Dunăre și bețiі la pescării, și între toamne și ierni scurse pe neștiute între cazanele fierbinți ale velnițelor[48] și capul tot mai turlăcit[49] de aburii rachielor.

Se dezlănțuise din fundurile lui oarbe iarăși omul sălbatec al tinereților lui șturlăbate; vechiul păgân, pe care câtva timp nenorocirile și ocna izbutiseră să-l biruie și să-l lege acolo în adânc.

Dragile meleaguri dunărene, cu vânturile lor umede, puternicele ape cu șuietul adânc, jocul înotului voinic care necontenit îl întinerea, hrana cu pește gustos, băuturile tari, dezmățul chefurilor, toate împrejurările și ambianța locurilor și oamenilor unde se-ntorsese și poposise îi răscoliseră drojdiile și puseseră la loc stihia lor nebună, fiara nedomesticită de odinioară care-l stăpânise ca un demon.

Atât numai că insul nou din el, care căpătase amara cuminţenie a orbeniei, nu fusese răpus. Sta la o parte, într-un colţ din fiinţa lui, se uita la cestălalt şi aştepta. Poate din pricina lui, orbul nu mai bea cu năbădăi, nu mai făcea scandaluri. Se îmbăta potolit, se culca apoi liniştit şi dormea supus ca în ocnă.

Din când în când, visa pe Boieru, ori pe Mânza, îndemnându-l de bine. Se scula atunci mâhnit, ofta şi cel dintâi pahar îl vărsa pe jos pe podele pentru sufletele lor. Se punea apoi serios pe băutură. De altceva nici nu mai avea grijă. Umbla în zdrenţe, până se îndura cineva să-i zvârle o haină care nu-l încăpea, nişte pantaloni ce-i veneau doar la genunchi. Mânca ici-colo, dormea de pripas[50], umbla rătăcit…

Cea din urmă zvâcnire de interes ce mai veghease în el şi l-ar mai fi putut scoate din împotmolirea asta, răzbunarea împotriva lui Lagradora, se stinse şi ea…

Nişte săteni din partea locului, sosiţi cu poame de vânzare şi traşi la hanul lui Varză-Acră, l-au cunoscut şi i-au povestit sfârşitul grecului. Trecuse peste moşie răscoalele, pe stăpân l-au tras în ţeapă şi conacul l-au făcut scrum. Vestea l-a năruit mai mult ca zece beţii. Şi s-a ticăloşit mai rău. Dar peste noapte, cum se zvârcolea tulburat, i s-a arătat în vis Costea bulgarul care i-a spus atât:

— Mă, frate, să mulţumeşti lui Dumnezeu că n-ai vărsat sânge de om… Şi a pierit.

Orbul s-a gândit o vreme la vorbele visate. Pe urmă le-a uitat.

Trecuseră ani mulţi peste el fără să-l doboare. Ajunsese însă de nerecunoscut.

Umbla aproape gol. Se umflase afară din cale, părând mai tăuros, chelise, dinţii i se clătinau, burduful burţii îi atârna strâns zadarnic de o curea păcătoasă peste cămaşa sfâşiată şi, îmbătrânit, matofit[51], zvârlit afară din vreme, se tăvălea din dealurile podgoriilor până-n şesul Brăilei în toate mocirlele de vin şi rachiu ale povernelor şi cârciumarilor.

Noroc că nu-l lovise nicio boală. Carnea şi oasele lui ca oţelul răbdau încă nebuniile neostenite la care le supunea fără milă.

Odată, la o povarnă, lumea adunată povestea despre minunile săvârşite de un popă sfânt dintr-un sat de departe. Se dusese vestea şi mulţi auziseră. Se înfăţişă chiar un pătimaş, ridicat dintr-o dambla grea şi tămăduit prin puterea rugăciunilor popii.

Orbul asculta cu gura căscată. Deodată, se aprinse în el şi zbucni dorul după minunea vederilor căpătate, râvna vieţii lui până ieşise

din ocnă. Trânti hârdăul, zvârli capacul și, fără să mai întrebe, strigă răstit:

— Să mă duceți numaidecât acolo…

Din clipa aceea, n-a mai pus rachiu, nici tutun în gură. Și nu s-a mai putut face nimic cu el. Insul cumințit dinlăuntrul lui, care așteptase într-un ungher al beznei împuțite de băutură, ieși, dete brânci nebunului ce pusese stăpânire pe cârmă și-l zvârli afară.

Într-o clipă, Zahei se-ntoarse la sufletul cu care intrase în ocnă.

Era întâia minune și nu cea mai mică.

A doua zi, cu un băiat de mână, orbul porni peste șapte coame de muncele[52], la popa Fulga din satul Cervoiului.

NOTE

1 **POVARNAGÍU,** *povarnagii,* s. m. (Reg.) Persoană care lucrează la o povarnă; proprietar al unei poverne; velnicer. – **Povarnă** + suf. *-agiu.*

2 **VÉLNIȚĂ,** *velnițe,* s. f. (Reg.) Instalație rudimentară (la țară) pentru fabricarea rachiului, țuicii, spirtului; povarnă. – Din ucr. **vynnyc'a.**

3 **HÂRDẮU,** *hârdaie,* s. n. Vas făcut din doage de lemn, dintre care două pot fi mai lungi și găurite, servind ca toarte, folosit la păstrarea sau la transportarea lichidelor; ciubăr. ◊ Expr. *A turna* (pe cineva) *la hârdău* (sau *la hârdăul lui Petrache)* = a băga (pe cineva) la închisoare, a aresta (pe cineva). ♦ Conținutul vasului descris mai sus. – Din magh. **hordó.**

4 **PĂRẤNGĂ,** *părângi,* s. f. Prăjină; *spec.* prăjină, bară cu care se transportă o greutate de către două persoane (pe umeri). ◊ Loc. adv. *În părângă* sau *de-a părânga* = pe umerii a două persoane (cu ajutorul unei prăjini) sau pe umărul unei singure persoane. – Lat. **phalangae.**

5 **COFĂIÉL,** *cofăiele,* s. n. (Reg.) Cofiță. [Pr.: *-fă-iel*] – **Cofei** + suf. *-el.*

6 **CIÚCIUR,** *ciuciure,* s. n. (Rar) Uluc, jgheab pe care curge apa la un izvor, la o fântână. – Probabil formație onomatopeică.

7 **BĂRDÁCĂ,** *bărdace,* s. f. **1.** Ulcică smălțuită de pământ (cu toartă). **2.** Varietate indigenă de prune, lunguiețe și puțin strangulate spre coadă. – Din **bărdac.**

8 **BOȘTÍNĂ,** *boștine,* s. f. (Reg.) **1.** Ceea ce rămâne din fagure după ce s-au scos mierea și ceara. **2.** Tescovină. [Var.: **hoștínă** s. f.] – Din sl. **voština.**

9 **POVÁRNĂ,** *poverne,* s. f. (Reg.) Instalație rudimentară pentru fabricat rachiu sau spirt; velniță; *p. restr.* cazan în care se fabrică spirt sau rachiu; clădire în care se află această instalație. – Din sl. **povarĩnja** „bucătărie”.

10 **PRIDIDÍ,** *prididesc,* vb. IV. (Pop. și fam.) **1.** Tranz. și intranz. (De obicei în construcții negative) A fi în stare să ducă ceva cu bine la capăt, să îndeplinească un lucru. **2.** Tranz. A năpădi, a asalta, a copleși pe cineva cu ceva. **3.** Tranz. A birui, a învinge într-o luptă. ♦ Fig. A stăpâni; a opri. – Din sl. **prideti.**

11 **BORHÓT,** *borhoturi,* s. n. Totalitatea resturilor provenite din distilarea materiei prime (fructe, cereale) în industria alcoolului, a berii etc. și folosite ca hrană pentru animale. ♦ (Rar; la pl.) Mațe, măruntaie de porc, de miel etc. necurățate. – Et. nec.

12 **HĂUÍ,** pers. 3 *hăuie,* vb. IV. Intranz. A răsuna prelung, a hui; a aui. *Brazii, căzînd, fac atîta zgomot, încît hăuie toată pădurea.* BOGZA, C. O. 135. *Auzeam, din ce în ce mai pierdute, bătăile ciocanelor răsunînd, hăuind în peșteri negre, ca pînă-n măruntaiele pămîntului.* SADOVEANU, O. VI 277. – Pronunțat: *hă-u-i.*

13 **GHILIT², -Ă,** *ghiliți, -te,* adj. (Reg.; despre pânză) Care a fost albit (prin muierea în apă și întinderea repetată la soare). – V. **ghili.**

14 **TRẤMBĂ,** *trâmbe,* s. f. **1.** Bucată mare de pânză sau de stofă (făcută sul); val. **2.** Dungă, fâșie. **3.** Val, vârtej de apă, de praf etc. **4.** Rând, șir, lanț. **5.** Ceată, grămadă (de oameni), pâlc. – Din sl. **tronba.**

15 **CATRÁN,** (**2**) *catranuri,* s. n. **1.** Lichid vâscos de culoare închisă, obținut prin distilarea petrolului, a cărbunilor sau a lemnului; gudron. ◊ Expr. *A se face catran (de mânie* sau *de supărare)* = a se supăra foarte tare. **2.** Sort de catran (**1**). **3.** Fig. Supărare mare; venin. *Are catran la inimă.* **4.** (Pop.; în expr.) *Catran de...* = foarte, extrem de... *Catran de scump.* – Din tc. **katran.**

16 **CĂLĂFĂTUÍ,** *călăfătuiesc,* vb. IV. Tranz. A astupa cu calafat găurile dintre scândurile bordajelor sau ale punții unei nave în vederea etanșării. – **Calafat** + suf. *-ui.* Cf. ngr. kalafatizo.

17 (?) **STURLUBÁTIC,** -Ă, sturlubatici, -ce, adj. (Pop.) Nebunatic, neastâmpărat, zvăpăiat. [Var.: (reg.) sturluibátec, -ă, sturlubátec, -ă, sturluibátic, -ă, șturlubátic, -ă adj.] – Sturluibat + suf. -ic.

18 **CHIOLHÁN,** *chiolhanuri,* s. n. (Pop. și fam.) Petrecere, chef mare (și zgomotos). [Var.: **chiulhán** s. n.] – Din tc. **külhan.**

19 **TRACTÍR,** *tractire,* s. n. (Înv.) Han; birt, ospătărie. – Din rus. **traktir.**

20 ***bașordină*** *sf* [At: HEM, ap. DA / V: ***~șar~*** / Pl: *~ne* / E: nct] (Reg) **1** (Prt) Femeie grasă. **2** (Prt) Femeie ușuratică Si: *bașoaldă, bașoldină.*

21 **FILFIZÓN,** *filfizoni,* s. m. (Fam.) Tânăr cu pretenții de eleganță și cu preocupări neserioase. – Probabil alterare din fr. **vive le son** [du canon], refrenul unui cântec revoluționar francez.

22 **SCLIVISÍT, -Ă,** *sclivisiți, -te,* adj. **1.** (Pop. și fam; despre oameni; adesea substantivat) Dichisit, gătit, aranjat. **2.** Netezit, lustruit; șlefuit; lucios. – V. **sclivisi.**

23 **CIOFLINGÁR,** *cioflingari,* s. m. (Pop. și fam.) Om de nimic, secătură, vagabond. ♦ Epitet ironic pe care țăranii îl dădeau celor care umblau îmbrăcați în haine orășenești. – Cf. germ. Schuhflicker „cârpaci".

24 **CARAÚLĂ,** *caraule,* s. f. **1.** Pază, gardă, strajă. **2.** Om care face de pază; santinelă, caraulaș. – Din bg. **karaul,** ngr. **karaúli.**

25 **ZĂPLÁZ,** *zăplazuri,* s. n. (Pop.) Gard (de scânduri, de ulucă); ulucă. – Et. nec.

26 **PEZEVÉNCHI, -CHE** *pezevenchi, -che,* s. m. și f. (Pop.) Om șarlatan, șmecher, escroc, pungaș. [Var.: **pezevénghi, -ghe** s. m. și fi] – Din tc. **pezevenk.**

27 **LÓZIE,** *lozii,* s. f. Specie de salcie sau de răchită din ale cărei ramuri se fac împletituri. – Din ucr. **lozá.**

28 **CÓVRU,** *covruri,* s. n. (Reg.) Vizuină, bârlog, cotlon. – Cf. rus. krov.

29 **STRĂJÉR, -Ă,** *străjeri, -e,* s. m., s. f. **1.** S. m. (în Evul Mediu, în Moldova) Persoană care avea obligația să păzească granițele (muntoase), în schimbul unor scutiri fiscale. ♦ P. gener. (Înv. și pop.) Paznic, strajă. **2.** S. m. și f. (Înv.) Tânăr care aparținea străjeriei. **3.** S. m. Construcție formată dintr-un grup de stâlpi de lemn, montată lângă piciorul unui pod de lemn, pentru a-l apăra de loviturile plutelor. [Var.: (înv.) **strejár** s. m.] – **Strajă** + suf. *-ar.*

30 **EDÉC,** *edecuri,* s. n. **1.** Odgon lung cu care se leagă de catarg sau de babalele din proră o ambarcațiune sau o navă pentru a fi remorcată de pe mal împotriva curentului unui curs de apă. ◊ Expr. *A trage la edec* = a remorca o ambarcațiune sau o navă de pe mal cu un odgon împotriva cursului apei. *A fi la edecul cuiva* = a

depinde cu totul de cineva, a fi la remorca cuiva. **2.** Lucru care se găsește de multă vreme într-o gospodărie; lucru necesar, *p. ext.,* persoană (indispensabilă) care se găsește de multă vreme undeva. – Din tc. **yedek.**

31 **ALIȘVERÍȘ,** *alișverișuri,* s. n. (Fam.) Vânzare, negoț, afaceri (reușite). – Din tc. **alışveriș.**

32 **TOCÁ,** *toc,* vb. I. **1.** Tranz. A tăia în bucăți foarte mărunte. **2.** Tranz. Fig. (Fam.) A cheltui fără chibzuială, a risipi bani, averi. ♦ A duce pe cineva la ruină, obligându-l la cheltuieli nechibzuite; a face pe cineva să sărăcească. **3.** Intranz. și tranz. A bate, a ciocăni, a lovi. ♦ Fig. A flecări, a sporovăi. ◊ Expr. *A-i toca cuiva la ureche* (sau *la cap)* sau *a toca pe cineva la cap* = a spune mereu același lucru, a bate pe cineva la cap cu același lucru, a plictisi. *A toca la verzi și uscate* sau *a toca câte-n lună și-n soare* = a vorbi mult și fără rost. **4.** Intranz. A bate toaca. ◊ Expr. *Unde popa nu toacă* = foarte departe. ♦ (Despre o armă) A bubui la intervale dese; a păcăni. ♦ (Despre păsări) A produce un zgomot caracteristic prin lovirea repetată a celor două părți ale ciocului. – Lat. ***toccare.**

33 **CREP,** (**3**) *crepuri,* s. n. **1.** Cauciuc natural, de culoare albă-gălbuie, din care se fac tălpi pentru încălțăminte. **2.** Țesătură subțire, încrețită, din fire de mătase sau de lână suprarăsucite. ◊ *Crep satin* = țesătură cu una dintre fețe mată și cu cealaltă lucioasă. ♦ Bucată dintr-o asemenea țesătură, de culoare neagră, care se poartă la braț, la rever sau la pălărie în semn de doliu. **3.** (La pl.) Sorturi de crep (**2**). – Din fr. **crêpe.**

34 **HÓRBOTĂ,** *horbote,* s. f. (Reg.) Dantelă. [Var.: **hórbodă, órbotă** s. f., (rar) **hórbot** s. n.] – Din pol. **forbot.**

35 **LANGOÁRE** *s.f.* (*Rar*) Privire galeșă și tristă. ♦ Apatie, moleșeală. [Cf. fr. *langueur,* it. *languore*].

36 ***lăuză*** [At: BIBLIA (1688) 632[2]/49 / V: (îvp) ***lăhu~,*** (îvr) ***lehusă, lehu-*** / Pl: *~ze* / E: ngr **λεχοῦσα**] **1** *sf* Femeie în primele 6-8 săptămâni după o naștere, până la restabilirea sănătății. **2-3** *sf, af* (Femeie) care tocmai a născut Si: (reg) *chendilă.* **4** *sf* (Fig) Femeie a cărei sănătate este precară. **5** *sf* (Îrg) Femeie bolnavă.

37 **MITÉNĂ,** *mitene,* s. f. Mănușă care acoperă numai o parte a mâinii, lăsând descoperite ultimele două falange ale degetelor. – Din fr. **mitaine.**

38 ***ațică*** *sf* [At: POLIZU / Pl: *~ici* / E: ***ață*** + *-ică*] **1-22** (Șhp) Ață (**1, 20-26, 30, 34, 42**) (subțire). **23** (Trs) Bumbac răsucit în două cu care se face urzeala pânzei. **24** (Țes) Pânză țesută din ațică

(**23**) și amici. **25** Pânză de bumbac, rară și subțire, de culoare gălbuie. **25** (Mun; art) Nume al unui dans popular. **26** Melodie după care se execută dansul (**25**).

39 **COPĂÍȚĂ,** *copăițe,* s. f. (Reg.) Diminutiv al lui *copaie.* – **Copaie** + suf. *-iță.*

COPÁIE, *copăi,* s. f. (Reg.) **1.** Albie (**1**). **2.** Ladă în care curge făina la moară. [Pr.: *-pa-ie*] – Din bg., sb. **kopanja.**

40 ***șihoi*** *sn* vz ***șuvoi***[1]

ȘUVÓI, *șuvoaie,* s. n. Curent de apă care se scurge cu repeziciune pe locuri înclinate (în urma ploilor mari sau a topirii zăpezilor); *p. ext.* curs de apă (cu debit rapid). ♦ Ploaie abundentă și repede. ♦ Fig. Val, mulțime de oameni (în mișcare). ♦ Fig. Debit, flux verbal. [Var.: **șivói** s. n.] – Din magh. **sió** (după *puvoi).*

41 **ANTÁL,** *antale,* s. n. (Rar) Butoi mare de stejar (mai ales pentru vin și rachiu). – Din ucr. **antal.**

42 **GÂRLÍCI,** *gârliciuri,* s. n. **1.** Intrare (strâmtă) într-un beci, într-o pivniță. **2.** (Rar) Intrare (îngustă) într-o colibă, într-un cavou, într-o peșteră. [Pl. și: *gârlice*] – Din sb. **grlič** „gât de sticlă”.

43 **ZĂCĂTOÁRE,** *zăcători,* s. f. **1.** Vas mare cu doage, în care se păstrează vinul sau rachiul și care se umple mereu din alte butoaie; cadă. *Cu vinul stăm cît se poate de prost. că la o zăcătoare au plesnit două cercuri și, pînă să bag dă seamă, s-au scurs peste o sută de vedre.* STĂNOIU, C. I. 85. ♦ Vas mare cu gura largă, îngropat în pămînt, în care se adună și se strivesc strugurii, pentru a fi lăsați să fiarbă. **2.** Vas mare de lemn, căptușit cu tinichea, în care se pun la dospit pieile pentru tăbăcit. *Lucrătorii... forfotesc ca într-un viermar, trăgînd cu clești uriași de fier, din zăcătorile îngropate în pămînt, talpa pregătită.* ARDELEANU, D. 10. ♦ Vas în care se depozitează provizoriu peștele la cherhana. **3.** Piatra de jos a morii (care e fixă și deasupra căreia se rotește alergătoarea). *Pietrile de moară.... se plătesc cu 9 galbeni amîndouă, zăcătoarea și alergătoarea.* I. IONESCU, M. 562. *Dar morarul, meșter mare, Ședea pe-un fiind de zăcătoare.* ȘEZ. XIII 131. **4.** Loc unde stau vitele la odihnă ziua; (în special) loc la stînă unde se odihnesc oile după mulș; staniște. *Uiu, iu, mîndruța mea, Auzi ce zice lumea: Că te culci seara cu soare Și te scoli în prînzu mare, Cîudu-i ciurda-n zăcătoare Și soarele pe răzoare.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 422. – Pl- și: *zăcătoare* (I. IONESCU, M. 527).

44 **PEZEVÉNCHI, -CHE** *pezevenchi, -che,* s. m. și f. (Pop.) Om șarlatan, șmecher, escroc, pungaș. [Var.: **pezevénghi, -ghe** s. m. și fi] – Din tc. **pezevenk.**

45 **BÚTE,** *buți,* s. f. **1.** Butoi. ♦ Conținutul unui butoi. **2.** Rezervorul de benzină al lămpii de siguranță întrebuințate în mine. **3.** Fiecare dintre stâlpii principali de susținere a eșafodului unui tunel în construcție. **4.** (Reg.) Butucul roții. [Var.: (reg.) **bútie** s. f.] – Lat. **buttis.**

46 **POVÁRNĂ,** *poverne,* s. f. (Reg.) Instalație rudimentară pentru fabricat rachiu sau spirt; velniță; *p. restr.* cazan în care se fabrică spirt sau rachiu; clădire în care se află această instalație. – Din sl. **povarĩnja** „bucătărie”.

47 **BĂRDĂCÚȚĂ,** *bărdăcuțe,* s. f. Diminutiv al lui *bărdacă* (**1**). – **Bărdacă** + suf. *-uță.*

48 **VÉLNIȚĂ,** *velnițe,* s. f. (Reg.) Instalație rudimentară (la țară) pentru fabricarea rachiului, țuicii, spirtului; povarnă. – Din ucr. **vynnyc'a.**

49 **TURLĂCÍ,** *turlăcesc,* vb. IV. Refl. (Pop. și fam.) A se ameți de băutură; a se chercheli; *p. ext.* a se zăpăci. – Din **turlac.**

50 **PRIPÁS,** *pripasuri,* s. n. **1.** (Înv. și pop.) Pui de animal domestic. **2.** (Pop.; în loc. adj.) *De pripas* = **a)** (despre animale domestice) care rătăcește de colo până colo, fără stăpân; *p. ext.* luat drept zălog, drept garanție (până la recuperarea pagubei produse în semănături străine); **b)** (despre copii) părăsit, abandonat; *p. ext.* nelegitim; **c)** (despre oameni) venit din altă parte; străin, venetic. **3.** (Reg.) Despăgubire plătită pentru o vită care a produs stricăciuni în semănături străine. – Din sl. **pripasŭ.**

51 **MATOFÍT, -Ă,** *matofiți, -te,* adj. (Înv. și fam.) Îmbătrânit, ramolit. – V. **matofi.**

52 **MUNCÉL,** *muncele,* s. n. Munte sau deal mic, care constituie o treaptă mai coborâtă a unui lanț sau a unui masiv muntos, cu structură cutată, alcătuit din roci dure. – Lat. **monticellus.**

PARTEA A IV-A

În satul Cervoiului

Ca mai toate satele cu obârșia în vechime, Cervoiul zăcuse amar de vreme departe de lume, pitit într-o hobaie[1], razna mult din drumul mare. Patru rânduri de dealuri curmezișe, cu grebenele[2] întinse spre munte, se puseseră proptă[3] între el și căile bântuite de urgiile mari ale țării.

Dar, odată cu potolirea veacului, cele câteva familii ce-l alcătuiau își lăsau sălașul neguros și ieșeau „la linie". Adică se strămutară grabnic și cu totul din cotlonul la adăpostul căruia pândiseră, jos, în lumina luncilor grase, de-a lungul șoselei naționale, unde răsuflară.

Numai în câțiva ani, cu băștinașii care se puițară peste măsură și cu veneticii de adaos, cătunul de odinioară ajunse o mândră așezare. Vechea vatră se părăgini, uitată. Doar la zile mari câteva babe și moșnegi mai urcau la bisericuța rămasă sus între muchiile din cale-afară depărtate, unde se pătrundea din ce în ce mai anevoie, printre râpile năpădite vara de tihării[4], iarna de zăpezi.

Curând sosi popă cu carte. Ăsta, îngrozit de câtă osteneală și ce primejdii întâmpină - odată fusese gata să-l mănânce lupii -, chemă poporenii. Și, cum era înclinat spre pilde, le vorbi în tâlcuri cam așa:

— Fiilor, voi umblați ca neoamenii, cu buricul târâș.

Oamenii se cruciră, uitându-se nedumeriți unul la pântecul celuilalt. Popa îi privea și zâmbea.

— Nu asta, urmă el… Se cheamă că voi ați ieșit de mult din maica voastră care a fost pădurea, dar nu v-ați despărțit deplin de ea… A mai rămas acolo o bucățică, de care stați legați și acum…

— Care e aia, părinte? îndrăzni unul…

— Biserica, fiilor. Tăiați buricul lung care vă ține ca pe niște prunci atârnați de ea. Hai să facem aici lăcaș sfânt pe potriva noastră.

— Așa e părinte, se luminară ascultătorii… și se învoiră.

La îndemnul lui, poporenii își ridicară biserică la îndemână. Și cu asta se rupse și cel din urmă firișor care lega pe cervoieni de matcă. Peste străvechea obârșie pădurea își întoarse repede viața ei la loc. În liniștea atotcuprinzătoare, bordeiele putrezite se făcură iar țărână unde își înfipseră rădăcinile fagii, la care cerbii coborau din nou iarna să le roază poalele.

Și noua comună își văzu înainte de treburi… Al doilea preot, după moartea celui bătrân, nemulțumit numai cu slujba de popă, își strânse enoriașii și le spuse:

— Fraților, omul nu are numai trup și suflet. După cuvintele Sfântului Apostol Pavel, avem și duh, adică minte. Se cuvine dar să ne îngrijim și de ea. Copiii noștri trebuie să deprindă carte. Nu cine știe câtă; după nevoile de-aici.

Oamenii ascultau bucuroși de vestea nouă.

— Haide să facem școală, urmă preotul. Și, până s-o învrednici statul să ne-o clădească, o deschidem în casa mea; v-o dau cu chirie mică și am să dăscălesc chiar eu.

Astfel, al doilea popă înălță cervoienilor școală și le fu întâiul învățător.

Al treilea la șir n-a mai spus nici fiilor, nici fraților. A strâns satul și-a strigat:

— Mă, băieți, ascultați-mă și luați-vă după mine. Că eu vă duc de-a dreptul la spor și la trai bun. Cine-i deștept și se ține de mine n-are să se căiască.

Și popa Fulga gospodări comuna cu mână tare, timp de treizeci de ani, și o târî prin toate vârtejurile politicii. Rând pe rând, liberal, țărănist, legionar, fâlfâise barba-i galbenă, steag în furtunile tuturor alegerilor. Înființase bancă, durase obște, alcătuise cooperativă. Om de flăcări și oțel, falnic și frumos tare, toate ispitele țintiseră în el. Îl bântuiseră mai ales trei mari patimi: setea de avere, femeile și dragostea de cai. Într-un iureș neîntrerupt strânsese nămet de bani. Agonisise moșie, zidise acareturi. După pilda lui, și cu el odată, comuna se luase la întrecere. Gospodarii se îmbogățeau, cuprindeau pământ, clădeau case boierești, prăseau vite de soi, lăcomeau la femei streine.

Când punea popa ochii lui de haiduc în femeia aleasă, fata ori muierea nu mai scăpa. Ca vrabia țintită de hultan[5], se făcea mică, începea să tremure, pierdea mințile… Cinstite ori deșucheate, toate mureau după el. Ibovnicile se făleau cu păcatele săvârșite. Spuneau că atingerile cu popa le sfințesc. E drept, preoteasa, o femeiușcă

firavă, nu-i dăruise prunci. În schimb, satul era plin de copii leiți lui. La urmă patima de cai le birui pe toate celelalte. Dacă-i plăcea unul, nu se lăsa până nu-l cumpăra și, dacă nu se putea, până nu-l fura.

— Un sfert din sânge îmi arde a hoție, spunea el, râzând, tovarășilor. Noroc că mi s-a ales numai asupra cailor… Altfel, cine știe ce tâlhar de drumul mare m-aș fi făcut, adăuga scuturându-și barba.

Pentru asta, popa își țesuse rețele de ciraci[6] și ajutoare în care prindea armăsarul ochit. Trecut prin zeci de mâini, ascuns, schimbat, măsluit, telegarul răsărea în grajdul Sfinției sale care, cum se sătura de el, îl trecea mai departe, în bâlciuri, altora. Într-un rând, niște păgubași mai isteți prinseră ițele, ghibăciră[7] gazdele, îl urmăriră și, când aproape să-l prinză, popa la aman[8] își aduse aminte de vechea bisericuță dosită în codri. Într-o clipă a sărit pe armăsar, a cotit după sat și s-a făcut nevăzut în valea Cervoiului… Cui să-i treacă prin gând că vita era găzduită acum în altarul străvechi, cu conovățul[9] legat de pristol?… De acum încolo popa n-a avut pentru furtișaguri o altă mai bună ascunzătoare, nebănuită chiar de cei mai apropiați tovarăși. O mangă[10] grozavă mâncată de ape, cu surpături uriașe împrospătate în fiecare an, tăinuia crăpătura pe unde se pătrundea în albia văii.

Chiar din gură, firul potecii se tăia rupt de viituri. Mai sus, năclăit de dudaie[11], fagașul se-ncurca în alunecușuri, se ascundea în izvoare nescurse, se-afunda în bahne[12] de trestie, adevărate șerpării unde mișunau jivine, șerpi de apă cu urechi solzite, salamăndrițe negre pătate cu galben, broaște țestoase, șopârle agere și gușteri auriți. Aici puiau vulpile și lupii îndrăgiseră meleagurile, semănate cu grămăjoare de oase albe, rămășițe din ospețele lor. Oamenii nu mai aveau niciun interes să străbată sihla[13] lăsată în voia ei și copiii cu vitele se fereau.

În al cincizeci și unulea an al vieții, cu alaiul ăsta de avere, femei și cai după el, popa Fulga, sosit în buza celui de-al doilea război, se sculă cu îndârjire împotriva stăpânirii. Zile și nopți, băieți cu păr unduios dat pe spate au vegheat la capetele satului, pistoale au clănțănit pe deasupra caselor, până ce popa, împreună cu alți vreo zece, legați butuc, umflați în briști[14], au luat calea Bucureștilor.

După câteva luni, preotul s-a întors acasă pocăit. Pe urmă, o boală mocnită în el s-a aprins, și omul a zăcut dus, cu aiureli pe

care nu le pricepea nimeni. Vorbea mereu de un cal, poruncea slugilor să plece să-l dezlege, să-i ducă apă și ovăz. Și se zbătea aprig, bâșguind întruna despre un pristol[15] pângărit…

Târziu, din zăcere s-a sculat alt om. Un sfânt senin, cu chip uscat și prelung, cu barba seină până-n brâu și cotonog[16] de amândouă picioarele.

Sta întreg și-n toată firea până la șale, cu mințile limpezi și duhul ascuțit ca și mai înainte. Dar moale, fleșcăit, neputincios de la mijloc în jos, de unde coapsele sfrijite și pulpele uscate atârnau ca două lemne nefolositoare.

După asta năpastele s-au ținut lanț. Dar pe el nu l-au mai atins. Trecea strein de lumea asta, afundat în rugăciuni, cu gândul numai în cer. Ochii rămași tot focoși nu se mai dezlipeau de pe icoane. Căința doar mai scurma în el genuni de deznădejde, din care se ridica iar cu voinicie.

Veneau unii să-i spuie că la bancă se descoperiseră neorânduieli mari. Alții că obștea intră în dandanale de pușcărie. Că la cooperativă nu se mai pot acoperi lipsurile și furturile… Popa a răspuns de toate pagubele cu averea lui, pe care încurcăturile, procesele, căutarea cu doftorii aduși de preoteasă i-a facut-o scurt timp puzderii…

S-a mâhnit puțin când a auzit că s-a numit preot nou, teolog, în locul lui. Dar s-a bucurat pentru sat.

Într-un singur an, din grozavul popă a rămas un slăbănog sărac și dosădit[17], de mila sătenilor… Dar el aștepta neclintit îngerul care să-l zvârle în apele tămăduitoare ca pe paraliticul evangheliei.

— Ce se alege de noi, părinte ? se căina preoteasa, mutându-l de pe un căpătâi pe altul.

— S-alege ce e bun, îi zâmbea popa.

— Ne-a luat și livada…

— Nu-i nimic, răspundea el, bine că ne-a rămas casa.

— Dar o să ne-o ia și pe asta. Ce ne mai rămâne ? se spăimânta ea…

— Ne rămâne Dumnezeu, o liniștea preotul.

În sfârșit, durerile din șale scăzură și bolnavul putu să se târască de-a bușilea prin odaie, sprijinit în mâini ca pruncii, cu picioarele țepene, lungite după el.

— Poate s-o milostivi Sfântul să mă ridic și copăcel, glumea el.

Dar Sfântul nu s-a îndurat și popa, uitat de toți, a rămas ologit pe totdeauna.

Doftorii, după ce au vorbit, unii de-o boală veche cu uscarea măduvei spinării, alții de lovituri tari peste șale, l-au părăsit și ei.

Popa își strămutase însă toate gândurile în altă parte. Puterile lui, prihănite până atunci, începură să se adune din mădularele păcătoase. Le simțea cum se ridică din picioarele alergătoare spre râu, din coapsele îndrăgite de cai, din pântecul pângărit de băutură și muieri, cum se subțiază, se limpezesc și se strămută într-un loc din gândurile lui smerite, n-ar ști să spuie unde, în frunte, la răscrucea ochilor sau în inimă?... Puterile lui sau ale altuia? Oricum, nu era el stăpân pe ele. Ci, dimpotrivă, le osebea uneori afară, atârnând peste el, gata să-l cuprindă sau nu, după voia lor. Cum le putuse el odinioară cârmui spre rău?... Acum ardea să se-nvrednicească de ele. Se opintea să le înnoade și se ruga să se sălășluiască în păcătosul lui suflet.

Preoteasa nu se dumirea. Oamenii dibuiau ceva necunoscut, dincolo de ei. Și lumea începu să vie, ca la un izvor. Întâi pentru un sfat ori la un îndemn. Apoi pentru o rugăciune, la un necaz. Preotul căzut în jilț, cu picioarele de lut nemișcate sub giubea[18], lăsa patrafirul[19] pe creștetul plecat, deschidea evanghelia și citea, desfăcea ceaslovul și spunea molitva. Necăjitul pleca îmbunat. Unii scăpau de beteșuguri. Câțiva se tămăduiră: cei cu ducă-se pe pustii mai ales. Cu fiecare din ei, popa, smerit, sporea în duh și se înmulțea în suflet, agonisind mereu putere, nepăsător de războiul care tălăzuia pretutindeni. Și zvonul se lățea.

Atunci sosi la popa Zahei orbul.

Un om de patruzeci de ani, voinic cât un taur, cu capul mare chel și gogonat[20] ca un bolovan, cu pieptul și pântecul otova de sub grumaz și până-n vintre în chipul unui poloboc[21] sprijinit pe bulamacele[22] coapselor. Ochii bobosați[23] alburii ca de piatră nu se clinteau. Și în ciocanul nasului țevile nărilor se deschideau ruginite de tutun. Sub ele niște fire țepoase, mustățile, ca la pește.

Hamal de-a lungul tuturor schelelor până îngheța Dunărea, salahor apoi pe la binalele orașelor, se îmbătase în toate cârciumile, cântase, urlase, se bătuse, până ce, după un chef strașnic, se trezise orb. Băuse spirt otrăvit.

De atunci alergase zădarnic de la spitale la babe, de la vraci la biserici să-și capete vederile. Când orbul a nimerit dus de mână la popă, slăbănogul sta afară pe prispă și se sorea. La picioarele lui, atârnând gheață în vipiile[24] arșiței, fu călăuzit orbul, care căzu și se lovi cu fruntea de țurloaiele[25] uscate.

— Ce te-aduce, Samsoane, îl agrăi preotul, privindu-i statura de uriaș.

— Mă cheamă Zahei, părinte, și sunt un orb păcătos. Am venit să-mi dai vederile. Și își apăsă berbecul frunții în labele nesimțitoare.

— Păi, ți le-am luat eu, ca să le ceri de la mine? îl cercă popa.

— Mi le-a luat Dumnezeu, se-nvoi orbul.

— Roagă-te Lui, urmă preotul, că voia e numai la El.

— Și harul la Sfinția ta, stărui netulburat pătimașul.

— Bine, se învoi popa.

Își trecu patrafirul, luă molitvelnicul[26], se plecă, puse dreapta pe creștetul rătăcitorului și ceti, plângând, o lungă rugăciune. Plânse și orbul. Apoi se potoliră amândoi.

— Mai culcă-te puțin, îi fi ostenit, îl îndemnă duhovnicul.

Streinul se supuse ascultător ca un câine. Nu se depărtă, ci se întinse chiar acolea, sub călcâiele bătrânului, de-a lungul prispei, și adormi îndată. Horcăi îndelung, se smuci în somn, gemu și se trezi.

— Vrei ceva? îl întrebă popa. Pâine? Apă?

— Nimic. Numai să-mi mai citești. De mult n-am mai văzut lumina în somn…

— Acum ai văzut-o ?

— Am visat-o, făcu grav orbul.

— Ce-ai visat ?

— Că văz…

Popa, însuflețit, îi citi iar în creștet. Lacrămile udară capul orbului, care încovoiat sufla din ce în ce mai greu.

— Încep să zăresc, răcni el deodată ca un nebun…

Popa cutremurat își ridică dreapta…

— Iar mi se întunecă, țipă el. Nu lua mâna de pe mine, părinte… N-o lua, zbieră din răsputeri orbul. Pune-o la loc.

Preotul, clătinat, coborî palma, o rezemă de țeasta golașă și se afundă iar într-o fierbinte rugă.

Sub el orbul plângea domol.

— Cu fiecare lacrimă mi se topește un fir negru de orbenie, spunea el popii. Părinte, nu mă lăsa.

— Cum? îl întrebă cu spaimă preotul.

— Așa ca printr-o cârpă prubuluiesc[27] fața pământului. Ici e ceva ca o piatră, ori o buturugă.

Și dibui spre scăunelul paraliticului pe care preoteasa stase după

ce adusese mâncare.

Popa nu mai simțea nici spaimă, nici uimire. Cufundat într-o bulboană[28] de milă și dragoste, scăpase cartea. Se ruga acum cu vorbele lui, bâjbâia cuvinte, alcătuia stihuri, brodea cereri de îndurare ce mergeau drept în inima cerului.

Cu mâna preotului pe cap, orbul porni să se miște și se ridică.

— Părinte, vorbi el aprins, te ghicesc așa ca printr-o pâclă neagră. Uite aici e prispa, și dibui marginea… aici e umărul Sfinției tale, și-i mângâie rasa. Mâna popii se plimba odată cu capul orbului, trasă încotro se mișca el, parcă lipită de creștetul lui.

Îngrozit, popa izbuti să și-o smulgă. Omul înțepeni. Orbise iar. Nu mai știa încotro să se miște și, deznădăjduit, se prăbuși.

Astfel, de șase ori de la amiază până-n noapte, preotul cufundat în rugăciuni, cu mâna pe capul lui Zahei, îl aducea până la pragul vederii. Și tot de-atâtea ori îl scăpa iar îndărăt în beznele orbeniei, unde luneca dacă-și ridica palma de pe creștetul lui.

Pe urmă multe zile de-a rândul încercară minunea, care nu se deschise și rămase numai în mugur. Până ce se resemnară, și popă, și pătimaș, mulțumindu-se cu atât: din când în când, popa să deschiză orbului zările atingându-i capul. Îi da astfel câteva năluciri de lumină prin care lumea i se năzărea neguroasă vedenie.

Pentru asta, Zahei rămase oploșit[29] în curtea popii, unde umbla acum nestânjenit. Făcea câteva treburi grele, căra lemne, scotea apă. Își meșterise cu ajutorul slăbănogului o unealtă cu care își cerceta drumul. În vârful toiagului cu care bătuse pân-atunci pământul și văzduhul a legat o rotiță de fier, pe care bățul aluneca neîntrerupt, cobora în gropi, se proptea în piedici, se ridica la povârnișuri și da astfel veste cu câțiva pași mai înainte despre ce-l întâmpină. La nevoie, înălța toiagul și cerceta cu el ca și mai înainte văzduhul, în față și pe de lături.

Popa de pe prispă îl privea cu smerenie. A fost apoi bucurie mare întâia noapte când orbul luă pe slăbănog și-l purtă pe brațe în casă. A fost destul să-și rezeme preotul mâna de tâmpla lui, ca Zahei să meargă fără șovăire de-a lungul sălilor, prin uși, drept la patul popii. Dar, după ce-și lăsă povara, nu mai îndrăzni să se clintească. Nu știa încotro să apuce. L-a scos preoteasa de mână. De atunci popa mereu se gândea la picioarele lui Zahei, la care adăoga ochii săi.

Într-o zi, orbul se căznea și nu nimerea să culeagă niște mere scuturate pe jos de vânt. Popa de pe prispă îl urmărea cu milă și se

mâhnea. Deodată, îl chemă, îl rândui să se întoarcă spre el cu spatele și să se plece încet. Când îi veni bine, popa își încolăci brațele de grumazul lui Zahei, i se săltă în cârcă și-i porunci să pornească înapoi la treabă.

Orbul așteptă o clipă, șovăi.

— Pune-mi mâna-n cap, șopti el popii, că te țin eu.

Și, încopciindu-și brațele la spate, făcu din ele o chingă sub șezutul paraliticului, care își slobozi o mână și i-o lipi pe creștet.

— Acuma îmi vine abia ca un iz de lumină. Adaogă și o rugăciune, părinte.

Preotul psalmi tare: „Și toate valurile Tale peste mine au trecut. Toți m-au părăsit și lumina ochilor, nici aceasta nu mai este cu mine… Scoală, Doamne…"

— Acum dibuiesc ca printr-o sită deasă.

— Poți să-ți dezlegi un braț, eu mă țin numai cu o mână, îl îndemnă popa.

Și Zahei merse de culese merele cu popa în spate. Uimiți ca doi copii, nu se mai săturau de bucuria noutății. Orbul intră în grajd, cu mâna popii ca o lipitoare în creștet, aduse vacii apă, rândui lemne, colindă curtea.

— Hai, isprăvește, c-ai ostenit, îl certa popa, rob în spatele zdrahonului[30].

— Da de unde! Dacă ai ști! Sfinția ta mi-ești aripă, nu sarcină, mărturisi el, potrivindu-se să lase povara pe prispă.

Atât i-a fost orbului, ca să născocească altceva. Și-a adus aminte cum urca în spate stiva de cărămizi pe schelele binalelor și a rugat pe preoteasă să aducă un lemnar. După arătările lui Zahei, acesta, dintr-o scândură cu o scobitură mai mare în marginea din față, pe măsura șalelor orbului, și cu două mai mici pe laturi, a alcătuit un fel de scaun, la capete cu două chingi cu care orbul se încingea peste mijloc. Când a fost gata, popa s-a târât și, ajutat de orb, s-a așezat în scăunașul de rezemătoare. Zahei s-a lăsat în jos cu spinarea la buza prispei până l-a ajuns paraliticul de i-a cuprins gâtul cu brațele. Orbul și-a încătărămat chinga și s-a ridicat. Slăbănogul, cu mâinile slobode, ședea acum într-un jilț cu spată, în a cărui adâncitură intrau șalele orbului. Capul popii se sprijinea pe umărul tovarășului, barba i se revărsa pe grumazul de taur, iar picioarele rezemate în celelalte două scobituri ieșeau de o parte și de alta ale subțioarelor orbului.

— Parcă aș fi un mitropolit pe care-l duce la groapă, glumi popa.

— Aș! Ești un voinic călare... Niște zăbale în gura mea, un frâu în mâna Sfinției tale și ajungem până la Rusalim, spuse grav orbul.

Din ziua aceea, popa avu picioare și Zahei ochi. Se mișcau acum peste tot, dar în taină, când nu-i vedea nimeni, ca să nu știe lumea. Până și de preoteasă se fereau. Dar umbletul lor era numai o rugăciune și o slavă lui Dumnezeu.

Orbul pretindea că zărește din ce în ce mai bine. Popa nu-și da seama lămurit dacă în adevăr este vederea orbului care, oricât, îl cârmuiește sau sunt îndreptările ce-i dă el din spate, mici semne fără voie, nebănuite tremurături ale degetelor, pe care orbul le-ar pricepe ca pe o limbă vorbită picioarelor. Cum grăia tot el altădată numai din pinteni armăsarului de sub el? Căci, de cum i se cobora din cârcă, zările orbului se stingeau și omul cădea în aceeași adâncă orbenie de la început.

Într-o dimineață, Zahei cu călărețul în șa zburda prin curte și necheza.

— Țin' te bine, părinte, că alerg și intru cu Sfinția ta în altar... De când n-ai mai călcat acolo?

— Ce faci?... țipă dureros popa, ca și când l-ar fi izbit cu ceva.

Și dintr-un colț întunecat al minții țâșni, arzându-l, o amintire.

La începutul rebeliunii tocmai ascunsese în altarul vechii bisericuțe un armăsar neprețuit. Cum uitase de-atunci și până-n clipa de față? Ce s-o fi făcut vita? Va fi descoperit-o careva? Dintr-o smucitură, cârmi pe Zahei în fundul grădinii, printr-o opintire uriașă a voinței îl cârmui peste șosea la manga Cervoiului și îl strecură pe deschizătura strâmtă, spre bisericuța părăsită.

Orbul pășea cu chibzuință, liniștit, fără toiag, doar cu brațele întinse înainte și ochii în pământ. Fierbinți, mâinile popii îi cuprindeau ca o scufa[31] capul și se coborau spre tâmple.

— Vezi ceva? îl întreba uneori gâfâind popa, ca și când el s-ar fi luptat cu drumul și povara.

— Dibuiesc ceva, părinte.

— Ce?

— Niște păreți verzi.

— Și jos?

— Mijește smârc[32] și se zvârcolește poteca.

Înaintau greu pe șerpuișul văii. Locurile se mai schimbaseră, dar popa le cunoștea bine. Totdeauna fusese bahnă[33]. Acum însă, de multele ploi, apa mustea mai pretutindeni. Călărețul trebuia necontenit să-și muștruluiască bidiviul... „Stai", „La dreapta",

„Apără-te, vine hățiș", „Dai în trestii"…

După grele ceasuri de caznă și osteneală, în picioare, de-a bușilea, cu alunecări, cu căzături, ieșiră în vechea siliște, năpădită de copaci. Bisericuța pustie albea însă neclintită în mijloc. Se șoldise[34] numai puțin din pricina cutremurelor, odată cu pământul cutremurat de sub ea. Pentru popă, turla ei zbucni deodată din negrul pădurii ca stâlpul de lumină ce povățuise pe Moise în pustietăți. Crezu că moare de nesațul nerăbdării, până intră și pătrunse în altar. Aici, în fața sfintei mese, zăcea un morman de piele amestecată cu oase. Un lanț atârna încă de vertebrele unui gât de cal.

Popa, de-ar fi putut, s-ar fi coborât să care cu gura lui os de os afară… își puse sufletul tot pe pristol[35], alături de potirul gol și de un evanghelier vechi cu scoarțe de alamă… Plânse și se rugă îndelung. Apoi se spovedi cu umilință orbului de toate ticăloșiile, își mărturisi păcatele și purceseră să curețe lăcașul de pângărire. Îl măturară, îl spălară, îndreptară crucea strâmbată, puseră la loc icoanele surpate, proptiră catapeteasma povârnită într-o rână. Până să sfârșească, îi apucă noaptea.

Hotărâră într-un singur gând să mâie acolo. Nu aveau merinde.

— Cu atât mai bine. Ajunăm, zise popa, și slujim vecernia.

Dar biserica se întunecase. Pădurea o înnopta și mai tare. Lumânări nu aveau. Dibuiră ici-colo, dar trebuiră să se astâmpere… Ședeau acum, doi orbi năpustiți în beznă, și plânseră amândoi în tindă pe lespezile reci. Orbul își scoase șaua și culcă pe popă. Dar nici unul nu se odihni. Se zvârcoliră și tăinuiră până la ziuă.

A doua zi popa desfăcu o lacră[36] din altar și găsi câteva odăjdii[37] putrede, care se făcură praf în mâinile lui. Căută în strana din dreapta, găsi câteva bucoavne[38] mucede, mâncate de cari și de ciuperci… Și nu se încumetă să slujească cum râvnea. Încălecă și plecară acasă.

Aici s-a pregătit pentru toate cele de trebuință. Și-a strâns odăjdii, a luat vin și prescuri, a adunat cărțile, a pus în traistă lumânări, tămâie și chibrituri, alături de merinde. Și în zorii sâmbetei apucară calea Cervoiului și se furișară nevăzuți prin crăpăturile mangei, în inima văii.

Străbătură aceleași pustietăți, trecură mostiștea[39], biruiră nenumărate piedici și sosiră tocmai bine să slujească utrenia[40].

De când nu mai răsunase glas de slavă aici?…

Pe ferestrele sparte zburau speriați porumbeii sălbatici, ce

gunguriseră nesupărați pân-atunci.

Câteva țarce tulburate îi cicăliră.

Ciori curioase se ridicară de pe acoperiș. Singure păsările slăviseră în tot acest răstimp pe Domnul, împreună cu rândunelele ce se ițeau neastâmpărate în golul bolții.

Pe urmă dichisiră până seara biserica.

Era o clădire de piatră ctitorită prin al cincisprezecilea veac de un cocon domnesc fugar, care scăpase de vrăjmași în cotlonul Cervoiului. Meșteri dalmatini[41] o lucraseră ca pe un giuvaer, cu înalt șart[42] bizantin, arcuită pe stâlpi de gresie înflorată. Acum sta sihastră, adâncită în mâhnirea ei singuratică. Și o învăluia o melancolie sălbatecă. Ploaia prelinsă pe sub streșinile putrezite punea în ochii sfinților șiroaie de lacrimi curse până-n pavele. Mucegaiul le mâncase chipurile ajunse acum cu bărbile verzi, pe tencuiala cu pete de năruială. Sub căpriorii căscați de umezeală, liliecii și rândunelele își făcuseră cuiburi. Și gunoiul lor gros mânjea lăcașul. În pronaos o spărtură din acoperiș răspundea chiar pe tavan, în pieptul icoanei Pantocratorului, din care ploile curgeau ca dintr-o rană.

Popa își aminti de cristelnița pentru botezuri, în care își adăpase caii furați, și o găsi în pridvor. Era un cazan mare și greu de bronz curat, adus din Italia. Vasul se înălța pe un picior zvelt, în jurul căruia se-ncolăcea, de jos, un șarpe meșteșugit să ajungă sus la buze, unde, după ce alcătuia două toarte, înălța capul odinioară încrustat în ochi cu nestemate, să privească deasupra apei. Pe fața din afară a vasului, două icoane ciocănite de-a dreptul în bronz, câte una sub fiecare toartă, tălmăceau înțelesul. În cea dintâi, Moise înălța șarpele de aramă spânzurat pe o stinghie și toți câți ridicau ochii la el se vindecau. În cealaltă, Christos zvârcolit se răsucea la fel pe crucea sub care se deschideau gropile morților înviați. Popa pricepu semnele și le desluși cu vorbe aprinse orbului. Zahei, îngenuncheat, își bâjbâi sărutul pe ele.

Preotul își aminti cum odinioară, când intra cu caii, găsea porumbeii înșirați pe marginea vasului, oglindindu-se în apa neclintită și gungurindu-și imaginilor răsfrânte… Altă dată, speriată, țâșnise afară o căprioară. Atunci nu se întrebase ce căuta sălbăticiunea în lăcașul Domnului. Acum se gândea că, fugărită de lup, găsise scăpare acolo. Ca și el…

Zahei târî cristelnița și o potrivi sub tavanul spart, așa ca apa pătrunsă prin rana Pantocratorului[43] să curgă jos în cazan…

Seara au ajunat. A doua zi, duminecă, preotul a săvârșit plângând înfricoșatele taine ale liturghiei… Când a junghiat prescura închipuind trupul mielului, a simțit durerea chiar în sufletul său…

Înainte de ieșirea cu sfintele daruri, popa a cădit cu de-amănuntul toate colțurile, scuturând clopoțeii tremurați ai cădelniții. Și iată că dintr-o gaura, de sub talpa altarului, a ieșit un șarpe. Jivina a înălțat capul vioi, s-a bucurat de clinchetele argintii, s-a târât afară și a stat așa până la sfârșit…

Preotul nu se mai minuna de nimic.

— Ne trimite Dumnezeu și alți poporeni, în lipsa oamenilor, dumiri el pe Zahei. Să-l primim și pe acesta cu dragoste.

De-atunci, ori de câte ori urcau, nu lipseau să-i aducă într-o sticluță puțin lapte dulce, pe care-l vărsau într-un blid așezat lângă cristelniță44.

Șarpele, la auzul clopoțeilor de la cădelniță, ieșea, se strecura îndrăzneț până la vas, limpea45 cu limbuța lui sfârtecată. De câteva ori s-a înfășurat pe piciorul cazanului și s-a ridicat aidoma celui de aramă până deasupra apei în care își oglindea gura galbenă. Popa îl blagoslovea ca pe un creștin și-i zvârlea câte o bucățică de anafură46 pe care o mâncau furnicile.

Ani de-a rândul, cât ținea vremea bună, din primăvară până-n iarnă albă, popa, călare pe Zahei, urca măcar o dată pe săptămână, să slujească în pustietatea Cervoiului. Rămâneau uneori zile multe acolo, spre marea îngrijorare a preotesei, care n-a îndrăznit să-i întrebe, necum să-i spioneze ori să-i urmărească.

Suiau numai în psalmi și cântare, cu mâna tămăduitoare încremenită pe capul orbului.

Acolo, după slujbă, sfătuiau în liniște, ca doi pustnici.

— Cum vezi tu, mă Zahei ? îl ispitea popa a mia oară, doar o afla taina.

— Știi, părinte, răspundea acesta; adulmec cum adulmecă copoiul urmele vânatului. E și ăsta un soi de vedere. Mă slujesc nu cu privirea, ci de un fel de miros ascuns al ochilor. Urmez izul luminos rămas pe urma ochilor Sfinției tale care aleargă departe, înaintea picioarelor mele… Dar află că am mai văzut o dată, se destăinui el.

— Cum? îl întrebă popa.

— După ce am ieșit de prin spitale, m-a cules un staroste de cerșetori și m-a așezat la pragul unei biserici. Îmi da și mie un sfert

din ce adunam.

— Păi, cum știa?

— Avea prepușii lui acolo, care ne privegheau. Într-un rând s-a iscat ceartă mare între ei și alt precupeț de milogi. Noi, împărțiți în două tabere, ne-am luat la bătaie pentru ei. Atunci m-a pocnit un șchiop cu cârja peste moalele capului de-am căzut jos... În clipa aia, am văzut o lumină mare care mi-a bucurat nespus ochii... N-a ținut mult, până a trecut cutremurul izbiturii. Dar, să fi putut, aș fi sărutat lemnul care m-a luminat măcar și numai atât.

Altă dată pe orb îl bântuiau gânduri streine.

— Nu cumva, părinte, noi amândoi alcătuim fiara cea cu două capete a apocalipsului? Și se înfiora...

— Nu, îl îndrepta popa, tu le-ncurci Zahei. Fiara aceea are un singur cap și șapte coarne pe el... Noi nu avem la un loc, pe ceste[47] două devle[48] ale noastre, decât patru urechi lungi și niciun fir de minte dedesubt. Așa că, dinspre partea asta, tu să nu duci nicio grijă.

Uneori însă ticluirile orbului îl clătinau și pe preot.

— Nu cumva, părinte, spunea el, după ce auzise povestea lui Tobie orbul, nu cumva îi fi Sfinția ta îngerul care mă cârmuiește la vindecare? Ce-ar fi, se aprindea el, să aflăm peștele cu ficatul tămăduitor? Hai să-l căutăm la Argeș ori în Dunăre.

— Taci, îl certa preotul aspru, nu ispiti pe Dumnezeu. Îngerul ți-ar sta de-a dreptea și te-ar călăuzi de mână, nu ca mine, cocoțat în cârca ta, cum stau numai diavolii. Și, pe urmă, îngerul Rafail a însoțit nu pe Tobie, ci pe copilul lui, care vedea. Ai tu copil?

— Nu, răspundea orbul, cu nasul în pământ, și începea să plângă.

Marea plăcere a orbului era să-l puie pe popă să-i vorbească despre stele și zodii. De cum se lăsa seara, se așeza cu fața-n sus și gura căscată, așteptând parcă să-i cadă una în ochii goi. Întorcea capul după Ursa Mare, se sucea către Cloșcă, dibuia cu pleoapele tremurate încotro îi spunea popa că ar fi Rarița. În serile lungi, când îi cuprindea tâmplele cu amândouă palmele și-i sufla duh în creștet, orbul se îndrepta singur spre apus și clipea în razele luceafărului, mare cât un pumn de lumină.

— E frumos ca un ochi de heruvim, spunea el fericit...

— Îl vezi ?

— Îl zăresc bine...

— Și de unde știi tu cum sunt ochii heruvimilor?

— Ei, mi se arată și mie câteodată, da el răspuns tainic, ceea ce înfiora pe popa…

Și, dintr-odată, se întorcea ca un copil:

— Cum ți-s ochii, părinte ?

— Nu mai știu - se-ncurca popa -, i-am uitat…

— Tare-aș vrea să-i văd, ofta orbul.

Și jinduia să îl atingă cu degetele, dar nu îndrăznea.

*

Trecuseră așa ani și ani. Războiul se sfârșise. Se schimbaseră stăpânirile… Ei nu știau și nu se sinchiseau. Pentru amândoi, lumea asta luase altă înfățișare, căpătase alt înțeles. Atât că femeile veneau tot mai rar, cu tot mai multe scârbe și necazuri. Popa cel nou, pe de o parte, le împiedica să mai vie la bătrân. Și, pe de altă parte, nu vrea să le citească slujbe. Nu mai primea pomelnice, alunga pe cei cu acatiste, râdea de câți se rugau să le facă sfeștanii[49]…

Dajdii[50] mari se cereau la primărie pentru botezuri, cununii și înmormântări, cât nu putea plăti omul cu întreaga sa avere. Morții se-ngropau fără preot și prohodeală[51]. Îi duceau mirenii[52] și la groapă sporovăia câteva vorbe primarul. Moașele luaseră obiceiul să boteze, ele, pe copii la repezeală, cum se nășteau, cu apă din sticla cu aghiazmă de sub icoane.

Popa asculta și nu pricepea decât că asta e voia lui Dumnezeu. Și nu contenea să împace pe credincioșii strecurați până la el, cetindu-le și blagoslovindu-i.

Teologul cel tânăr pândea. Și, pe neașteptate, căzu peste bătrân tocmai când duhovnicea câțiva credincioși… Se repezi cu turbare și-i împrăștie. Apoi, întors la popă, îl rușină amenințând că, dacă-l mai prinde că răsucește mințile poporenilor, îl trimite la pușcărie. Și-i propti în poartă un paznic cu pușca în spinare.

Asta a curmat multor amărâți calea spre alinare, dar pe duhovnic l-a lăsat și mai slobod. Nicio grijă nu-l mai împiedica să plece și să întârzie cât vrea, sus în valea Cervoiului, la locașul mângâierilor.

Într-o zi se pomeni cu o femeie tânără. Sărise gardul din spatele ogrăzii și pătrunsese în casă pe ușa din dos. Purta în brațe un prunc înfășat. Răvășită, plânsă, cu glas sugrumat, căzu în genunchi și-l rugă să-i citească și să boteze copilul. Poate s-o îndura Dumnezeu să-l scape! Orice-ar fi, să nu-l lase să moară nebotezat, ca un

nelegiuit.

Popa se dete înapoia poruncilor stăpânirii și se codi.

— Sunt preoteasa tânără, se mărturisi ea tulburată.

— Atunci să ți-l boteze părintele, că pe mine m-a oprit cu asprime…

— Nu vrea… Nu poate… se jălui ea.

— Cum nu vrea?

— E oprit… Sfinția ta, nu înțelegi?

— Oprit ? se încruntă popa. Cine-l poate opri, odată ce are harul?

— De-ai lui, de cei de la primărie, care l-ar pedepsi dacă ar afla, răsuflă preoteasa.

— Să-l boteze în taină noaptea. N-are să știe nimeni.

— L-am rugat. Nu vrea… Nu mai crede. Mințile lui rătăcite se împotrivesc. Nu mă lăsa, părinte! Dumnezeu mă trimite la Sfinția ta. Aș fi alergat la tata, preot și el, dacă nu s-ar fi răpus de atâtea supărări. Și zbucni în alt ropot de plânsete…

Popa se înmuie… Și de milă, și de o tainică trufie: să-l biruie pe popa cel tânăr… Poate chiar să-l întoarcă, arătându-i puterea lui Dumnezeu. Și o ușoară înfierbântare lumească îl învioră. Simțea un alt interes decât cel obișnuit, ca pentru o întrecere. Și-ar da viața ca să scape copilul. Dar nu pentru copil, ci pentru tată-su, pentru popa cel potrivnic, ca o palmă peste obraz. În vălmășagul grabnic de simțiri, duhovnicul, fără să-și dea seama, alesese binefacerea ca cea mai ascuțită răzbunare. Și gura iadului din el se închise la loc.

Cătă pe fereastră spre poartă. Momâia paznicului moțăia pe laviță. Deschise ceaslovul. Ceti molifta de curățenie pentru lehuză, rugăciunea de tămăduire pentru bolnav. Ceru apoi să desfețe pruncul, o păpușă de ceară cu ochii în fundul capului, cu nările lipite și buzele arse, îl închină, îi suflă duh, îi puse pe piept, de-a dreptul pe carne, o cruce de argint. Și-i dete viață, așa, de la el.

— Cât o avea semnul lui Christos cu el, nu moare, încredință el pe mama care îi săruta mâinile. Înfașă-l repede, îi porunci, ieși în drum și așteaptă-mă la manga[53] mare a Cervoiului. Trebuie să-i fac botezul adevărat, cum se cuvine. Aici n-am vas sfințit, nici tihnă… Dar să fii tare de înger, să nu te-nspăimânți de nimic din ce-i vedea… Și mai ales să nu scoți o vorbă la nimeni…

Femeia, întărită, se sculă de jos și porni. Popa încălecă jilțul și o sosi din urmă.

Urcară împreună cu parcă mai puțină osteneală și poticneli

valea, trecură mostiștea, călcară-n picioare trestiile. Femeia, ca o cățea credincioasă, nu vedea, n-auzea. Fără alte minți se ținea numai de urma popii și acolo unde îngăduia făgașul se alătura de el, cât s-o lovească piciorul slăbănog în coastă.

Pe măgurile[54] înalte plouase de curând. La intrarea lor în biserică stolul de porumbei se oglindea în cristelniță, plină cu apa cursă din pieptul Pantocratorului. Popa zâmbi ca unui semn bun.

Puse în grabă odăjdiile, binecuvântă apele, chemă de trei ori Duhul asupra lor… Intră în altar și luă potirul cu împărtășanie, pe care-l așeză la îndemână în strana sub care aștepta îngenuncheată femeia. În stânga prinse cădelnița și o tremură. La clinchetele ei, nu se arătă nimic. Popa cădi[55] cu temei, clătinând clopoțeii, din ce în ce mai tare, mai nerăbdător. De sub colțul bârnei șarpele scoase capul. Lânced, moale, se târî puțin, apoi se opri. Rămase nemișcat, întins ca o funie, cu ochii închiși. Suferea chinurile năpârlirii. Nu se mai bucura de sunet. Poate așteaptă hrana…

— Unde este laptele ? întrebă pe Zahei…

Orbul se căută zadarnic în sân. Acolo ținea sticluța, ca să o aducă de-ajuns de caldă. În grabă, amândoi uitaseră merindele jivinei… Popa rugă femeia să-și descopere pieptul și să-și mulgă sânul în blid. Ea se supuse fără să crâcnească. Bătrânul așeză vasul plin cu lapte cald lângă cazan și clătină iar clopoțeii… Șarpele nu se clintea. Femeia țintită toată asupra copilului nu-l băgă în seamă. Popa simți ca un abur de semn rău. Dar slujba botezului urmă înainte. Puse pe mamă să desfeșe pruncul și după ce îi ridică crucea de pe carnea în care semnul ei se încrustase adânc, îl apucă iute cu amândouă mâinile și-l cufundă de trei ori în unda rece. Mama, spăimântată, tremura de frigul copilașului, care oftă o dată, deschise ochii fără vederi și îi închise la loc. Îl întinse apoi femeii care-l primi în crișma[56] albă, îl pături și-l strânse la piept.

— Pune-l jos pe scutece, o învăță preotul, trăgându-se spre strana unde așteptau mirul și împărtășania… Orbul se plecă pe pământ ca popa să ajungă să miruiască și să cuminece[57] pruncul.

„…Mâinile Tale m-au făcut și m-au zidit", psălmi el.

— Mai repede, mai repede, țipă deodată femeia cu ochii la copilul gol care se învinețise… De ce i-ai scos crucea, se răsti ea la popă… Acuma moare…

Copilul se încruntă ca un om mare, zbârci fruntea, își schimonosi obrazul, mai pâlpâi din piept de câteva ori și, până să ajungă la împărtășanie, înțepeni. Popa tot nu credea… Nădăjduia în puterile

minunii. Se rugase, plânsese atâta… dar nu mai era de amânat. Trebuia să sară slujba și să treacă la grijanie.

Întinse mâna să apuce potirul.

— A murit, zbieră mama.

Smuci leșul și o luă la goană afară din biserică, urlând. Popa, izbit de scutecele învâltorate, tulburat de întâmplare, scăpă jos potirul și sfânta împărtășanie se risipi cu zăngănit pe lespezi.

Îngrozit de nespusa fărădelege, el își dete drumul din spatele orbului, se prăvăli pe pietre, se târî și purcese să lingă fir cu fir peticul ud de grijanie.

— Ce s-a întâmplat, părinte? întreba orbul îngrijorat. Ce s-a spart ?

— Stai neclintit acolo, îi porunci popa. Pedeapsa lui Dumnezeu a căzut peste mine…

A doua oară, a treia oară a luat linsoarea de la început, până ce s-a zvântat locul de vin și s-a umezit de sângele limbii și al buzelor.

— Ce faci, părinte ? se neliniști orbul, care nu pricepea nimic din târâtul și plescăitul bătrânului.

— Stai liniștit, Zahei, până te-oi chema eu… M-a părăsit Cel de Sus… și acum mă bate cu bătaia lui cea mai grea.

— Urcă-te în spatele meu să ne bată pe amândoi, se ruga orbul.

Dar popa nu se învoia.

— Mai așteaptă, Zahei, șoptea el. Încă puțin. Și iar săruta locul care-i ardea gura.

Zahei știu deodată că s-a petrecut ceva grozav. Că se abătuse peste stăpânul lui o primejdie mare și nu se mai supuse. Se răsuci ușor, bâjbâi pe jos, găsi pe popă, îl ridică în brațe și-l înălță peste cap, îl întoarse în mâinile-i voinice și îl așeză ca pe un copil în scaunul de la spate. Brațele paraliticului se încolăciră fără voie în jurul grumazului și tăria de fier a orbului îl împuternici puțin.

— Pune-mi dreapta pe creștet, scânci orbul.

Dar popa nu-l auzea…

Atunci îi descopcie el mâna și și-o puse singur pe cap, ținând-o acolo cu mâna sa, se învârti, orbecăi și porni… în drum călcă pe capul șarpelui adormit care, strivit, icni un ușor țipăt, ca un sughiț. Se împiedică apoi de cazan, se izbi de prag ca un om beat gata să cază și ieși în lumina zilei de-afară ca într-o beznă.

Cu toată mâna preotului pe cap, nu vedea.

— Spune rugăciunea cea mare, părinte, gemu el…

— Nu mai știu, nu mai pot, bolborosi bătrânul. Nu mai sunt

vrednic. Roagă-te tu, Zahei. Pe mine m-a pălmuit Dumnezeu. M-am semețit peste măsură. Am râvnit să fac voia mea, nu pe a Lui.

Orbul se cutremură…

— Cearcă, părinte. Îndurarea Lui e nemăsurată.

Preotul îngăima psalmul cel adânc al căinței.

— Vezi, Zahei ?

— Nu încă… Mai roagă-te, părinte.

Popa, îndoit, mai spuse câteva frânturi… Știa bine însă că duhul l-a părăsit și darul puterilor s-a pierdut.

— Nici acum?…

— Ba parcă, îl amăgi de milă orbul, care simțea toată zbătaia celui lepădat. Încotro s-o apuc?

— Spre o casă, bâigui popa.

— Spre care ?

— Spre care îi vrea tu… Și nu mai scoase niciun cuvânt…

Orbul cercă să apuce valea. Niciodată nu i se pusese atâta negru înainte. Toiagul nu și-l luase. Și popa din spate, altă dată ca un fulg, îl apăsa cât un morman de plumb.

— De ce te lași așa greu, părinte ? Pe unde s-o iau, spune-mi!…

Dar popa nu răspundea, atârnând din ce în ce mai apăsat în spinarea hamalului.

Se opri. Își ridică palma de pe mâna de gheață a popii, care-i răcise moalele capului… Mâna acestuia căzu țeapănă pe lângă umărul orbului…

Spăimântat, el se suci tot, apucă trupul din spate, îl ridică sus și îl aduse în față. Îl luă în brațe, îl strânse la piept, îl pipăi. Era un sloi, încă moale. Lipi urechea de inima tovarășului. Nu mai fâlfâia nimic în pieptul înlemnit. Lipi buzele pe gura uscată a mortului. Nu mai adia nicio suflare pe unde izvorâseră psalmii. Îndrăzni să-i atingă ochii râvniți și-i închise pleoapele. Apoi răcni și vru s-o pornească la goană… Unde ?

Acasă…

„Care casă, îl întrebase el…"

Și popa nu-i spusese „acasă la preoteasă", ci „unde îi vrea tu"… Zahei iar se opri. Acum nu se mai căină, nu se mai tângui. Se potolise. Așeză mortul la loc în cârcă, bâjbâi în cumpăt drumul spre altar… Orbise parcă și mai rău, dar ajunse.

Pricepuse că peste popă căzuse o grea năpastă și murise într-un mare păcat… Trebuiau toate ispășite. Măcar de el, cât mai e în viață… îngenunchie lângă pristol, acolo unde șezuseră oasele

calului mort în chinuri, potrivi bine pe preot în spate, îi apucă mâinile, i le adună și și le așeză singur pe cap… Mâinile mortului alunecau mereu… Atunci își sfâșie din cămașă o bucată de pânză în care le legă și le potrivi în creștet și le înnodă cu legătura sub barbă…

Și rămase acolo încremenit într-o metanie năruită, așteptând să se scoale amândoi la trâmbița judecății de apoi.

NOTE

1 **HOBÁIE,** *hobăi,* s. f. (Reg.) Râpă.

2 **GREÁBĂN,** *grebene,* s. n. Regiune a corpului unor animale (mari) situată între gât și spinare. ♦ P. anal. Coamă a unui munte. [Pl. și: (m.) *grebeni*] – Din sl. **grebeni** „pieptene”.

3 **PRÓPTĂ,** *propte,* s. f. (Reg.) **1.** Proptea. **2.** (În expr.) *A se pune proptă* sau *a sta în propta cuiva* = a se opune, a se împotrivi. – Din **propti** (derivat regresiv).

4 **TIHĂRÍE,** *tihării,* s. f. (Reg.) Tihăraie. – Et. nec. Cf. tihăraie.

TIHĂRÁIE, *tihărăi,* s. f. (Reg.) Povârniș pe coasta unui munte; râpă abruptă; loc râpos, sălbatic, acoperit cu vegetație deasă; tihărie. – Et. nec.

5 **HULTÁN** s. m. v. **vultan.**

VULTÁN, *vultani,* s. m. (Pop.) Vultur (**1**). ♦ Fig. Om viteaz, voinic. [Var.: **hultán** s. m.] – Cf. vultur.

6 **CIRÁC,** *ciraci,* s. m. **1.** Elev, discipol, ucenic. **2.** (Depr.) Persoană care își însușește în mod mecanic vederile, părerile etc. cuiva. **3.** (Înv.) Om de încredere al cuiva. – Din tc. **çirak.**

7 **GHIBĂCÍ** vb. IV v. **dibăci.**

DIBĂCÍ, *dibăcesc,* vb. IV. Tranz. (Pop.) **1.** A potrivi lucrurile cu îndemânare, cu iscusință; a nimeri. **2.** A căuta cu stăruință. **3.** A descoperi (după multă căutare); a găsi, a dibui. – Din **dibaci.**

8 **AMÁN** interj., s. n. **1.** Interj. (Înv.) Îndurare! iertare! **2.** S. n. (În expr.) *A fi* (sau *a ajunge) la aman* = a fi (sau a ajunge) la mare strâmtoare. *A lăsa* (pe cineva) *la aman* = a părăsi (pe cineva) când are nevoie de ajutor. – Din tc. **aman.**

9 **CONOVĂȚ,** *conovețe,* s. n. Funie fixată pe țăruși, care servește la priponirea cailor în bivuac. – Din rus., ucr. **konovjaz.**

10 ***mangă*[2]** *sf* [At: CHEST. IV, 16/733 / Pl: ***măngi*** / E: nct] **1**

(Reg) Surpătură într-un mal Si: *bolitură, prăpastie.* **2** Drum situat sub nivelul grădinilor sau ogoarelor dimprejur.

11 **DUDĂU,** *dudaie,* s. n. (Bot.; pop.) Cucută; *p. ext.* (cu sens colectiv) buruieni, bălării. – Cf. magh. dudva.

12 **BÁHNĂ,** *bahne,* s. f. (Reg.) Loc mlăștinos, acoperit cu iarbă sau cu stuf; smârc. – Din ucr. **bahno.**

13 **SÍHLĂ,** *sihle,* s. f. Pădure deasă de copaci tineri; hățiș. [Var.: **sílhă, țâhlă** s. f.] – Din sl. **sŭhlĭ.**[1]

14 **BRÍȘCĂ²,** *briști,* s. f. Trăsurică ușoară, neacoperită, cu două roți, trasă de obicei de un singur cal; cabrioletă, șaretă. – Din rus. **bricika.**

15 **PRISTÓL,** *pristoluri,* s. n. (În bisericile creștine) Masă din mijlocul altarului, pe care se țin obiectele necesare oficierii liturghiei; *p. gener;* altar. [Var.: (înv. și reg.) **prestól, prastól** s. n.] – Din sl. **prěstolŭ.**

16 **COTONÓG, -OÁGĂ,** *cotonogi, -oage,* adj. (Adesea substantivat) Bolnav de picioare, șchiop; *p. ext.* lipsit de o mână sau de un picior. – Din ucr. **kuternoha.**

17 ***dosădít, ~ă*** [At: MOLITVENIC (1633), ap. GCR I 82/1 / V: ***~sedít, ~sodít, ~sândít, dasadít*** / Pl: *~iți, ~e* / E: ***dosădi***] (Înv) **1** *a* Mustrat. **2** *a* Batjocorit. **3** *a* Persecutat. **4** *a* Întristat. **5** *a* Oropsit. **6** *a* Torturat. **7** *a* (Reg) Care provoacă supărare, suferință. **8** *a* (Reg) Gârbovit. **9** *a* (Îvr) Stricat. **10** *a* (D. fier) Atacat de rugină. **11** *smf* (Îrg) Prost. **12** *smf* (Rar) Ipocrit.[1]

18 **GIUBEÁ,** *giubele,* s. f. (Înv.) Haină lungă și largă din postav (fin), adesea căptușită cu blană, purtată, în trecut, de boieri. ♦ Haină largă și lungă de postav purtată de preoți și, în unele locuri, de țărani. – Din tc. **cüppe.**

19 **PATRAFÍR,** *patrafire,* s. n. Obiect din odăjdiile bisericești, în formă de fâșie lungă de stofă, de mătase etc., pe care sunt brodate motive religioase, purtat de preoți peste stihar, când oficiază. [Var.: **epitrahíl,** (înv.) **patrahíl, patrahír** s. n.] – Din sl. **petrahilŭ,** ngr. **epitrahílion.**

20 **GOGONÁT, -Ă,** *gogonați, -te,* adj. **1.** (Despre obiecte, părți de obiecte etc.) Care are o formă (relativ) sferică, umflată; gogoneț. **2.** Fig. (Mai ales despre minciuni, gafe) Mare, exagerat. – **Gogon** (reg. „mic obiect sferic”) + suf. *-at.*

21 **POLOBÓC,** *poloboace,* s. n. **1.** (Pop.) Butoi. ♦ Epitet dat unui om gras. **2.** Nivelă cu bulă de aer. [Var.: **bolobóc** s. n.] – Et. nec.

22 **BULUMÁC,** *bulumaci,* s. m. Stâlp de susținere sau grindă de

lemn care se întrebuințează la case, la porți, la spaliere de vii etc. – Et. nec.

23 ***boboșa*** *vr* [At: MARIAN, D. 307 / Pzi: *~șez* / E: ***boboș³***] (Reg) A se umfla.

24 **VÍPIE,** *vipii,* s. f. (Reg.) **1.** Căldură mare, arșiță, fierbințeală, zăduf. ♦ Febră. **2.** Toi, putere. – Et. nec.

25 **ȚURLÓI,** *țurloaie,* s. n. (Pop.) **1.** Fluierul piciorului; *p. ext.* partea piciorului de la genunchi în jos. **2.** Fiecare dintre tuburile sonore ale cimpoiului. **3.** Jgheab, țeavă prin care curge apa (din izvor, din cișmea etc.). **4.** Țurțur de gheață. – Et. nec.

26 **MOLITVÉLNIC,** *molitvelnice,* s. n. Carte de ritual ortodox, care cuprinde o serie de rugăciuni. [Var.: **molitvénic, molitfélnic** s. n.] – Din sl. **molitvĭnikŭ.**

27 **PROBĂLUÍ,** *probăluiesc,* vb. IV. Tranz. (Înv. și reg.) **1.** A încerca, a căuta să facă, să realizeze ceva; a face tentative. **2.** A supune ceva sau pe cineva la o probă, la o încercare pentru a vedea dacă este corespunzător anumitor cerințe, unui anumit scop etc.; a încerca, a verifica, a experimenta, a proba (**1**). **3.** A dovedi, a adeveri, a confirma, a proba (**2**). **4.** A chibzui, a socoti; a presupune. [Var.: **prubuluí** vb. IV] – Din magh. **próbálni.**

28 **BULBOÁNĂ,** *bulboane,* s. f. Adâncitură într-un râu, unde apa formează un vârtej; vâltoare, bulboacă. – Cf. bulbuc.

29 **OPLOȘÍT, -Ă,** *oploșiți, -te,* adj. Care a fost adăpostit, găzduit; pripășit; ascuns. – V. **oploși.**

30 **ZDRAHÓN,** *zdrahoni,* s. m. (Pop. și fam.) Om zdravăn, bine legat, voinic. [Var.: **zdragón** s. m.] – Et. nec.

31 **SCÚFĂ,** *scufe,* s. f. Scufie. – Din ngr. **skúfos.**

32 **SMÂRC,** *smârcuri,* s. n. **1.** Loc mocirlos (acoperit cu vegetație); ochi de apă pe un teren mlăștinos. ♦ (La pl.; în basme) Loc îndepărtat și primejdios, de unde își trage marea izvoarele. **2.** (Reg.) Unealtă primitivă făcută dintr-o tigvă, care servește pentru a scoate lichidul dintr-un butoi. ♦ Pompă de fântână. – Din sl. **smrŭkŭ.**

33 **BÁHNĂ,** *bahne,* s. f. (Reg.) Loc mlăștinos, acoperit cu iarbă sau cu stuf; smârc. – Din ucr. **bahno.**

34 **ȘOLDÍ,** *șoldesc,* vb. IV. Tranz. (Pop.) A vătăma un animal la șolduri, lovindu-l sau supunându-l unor eforturi prea mari. ♦ Refl. Fig. (Despre lucruri) A se lăsa într-o parte; a se strâmba. – Din **șold.**

35 **PRISTÓL,** *pristoluri,* s. n. (În bisericile creștine) Masă din mijlocul altarului, pe care se țin obiectele necesare oficierii

liturghiei; *p. gener;* altar. [Var.: (înv. și reg.) **prestól, prastól** s. n.] – Din sl. **prĕstolŭ.**

36 **LÁCRĂ** s. f. v. **raclă.**

RÁCLĂ, *racle,* s. f. (Pop.) **1.** Sicriu, coșciug. **2.** Ladă de lemn (de dimensiuni mari și ornamentată). **3.** Cutie de lemn cu capac, în care se păstrează anumite alimente. **4.** Despărțitură într-un hambar, unde se păstrează fânul, cerealele etc. **5.** Pânză urzită cu două feluri de bumbac. [Var.: **lácră** s. f.] – Din bg. **rakla.**

37 **ODĂJDII** s. f. pl. Veșminte purtate de preoți în timpul oficierii slujbei religioase sau în împrejurări solemne. – Din sl. **odežda.**

38 **BUCOÁVNĂ,** *bucoavne,* s. f. (Înv.) Abecedar (cu caractere chirilice); *p. gener.* carte veche tipărită cu litere chirilice. – Din sl. **azŭbukovĭno.**

39 **Mostiștea** f. **1.** lac spre V. de Bărăgan; **2.** plasă, vale și lac în jud. Ilfov.

40 **UTRÉNIE,** *utrenii,* s. f. Slujbă religioasă care se oficiază în Biserica ortodoxă dimineața (foarte devreme), înaintea liturghiei. ◊ Loc. adv. *Pe la utrenie* = dis-de-dimineață. [Var.: (reg.) **utrínă** s. f.] – Din sl. **utrĭnja.**

41 ***dalmatin, ~ă*** [At: XENOPOL, I. R. I, 131 / Pl: *~i, ~e* / E: lat ***dalmatinus, -a, -um***] (Rar) **1-4** *smf, a* Dalmațian (**1-4**). **5** *smp* (Rar) Dalmațieni (**5**). **6-9** *a* Dalmațian (**6-9**). **10-11** *sm, a* (Rar) Dalmațian (**10-11**).

42 **ȘART[1]** interj. Cuvânt care imită zgomotul produs de o lovitură dată cu palma. – Onomatopee.

43 **PANTOCRÁTOR** s. n. Icoană pictată în bisericile ortodoxe pe bolta naosului, care reprezintă pe Isus Hristos ca împărat al lumii; *p. ext.* cupola de deasupra naosului, unde se află această icoană. – Din ngr. **pantokrátor.**

44 **CRISTÉLNIȚĂ,** *cristelnițe,* s. f. (În ritualul bisericesc ortodox) Vas mare, de obicei din metal, de forma unei cupe, umplut până la jumătate cu apă, în care preotul afundă copilul la botez. – Din sl. **krŭstilĭnica.**

45 ***limpi*** *vt* [At: DOSOFTEI, PS. 219 / V: (îrg) ***~mbi, ~păi*** / Pzi: *~pesc* / E: fo] (Reg) **1** (D. câini și pisici) A mânca sau a bea cu ajutorul limbii Si: *a lăpăi, a licăi.* **2-3** A-și satisface (pe ascuns) pofta de a gusta sau de a mânca ceva.

46 **ANÁFURĂ** s. f. Bucățele de prescură, de pâine care se împart credincioșilor ortodocși la sfârșitul liturghiei. [Var.: **anáforă,**

náfură s. f.] – Din sl. **(a)nafora.**

47 **CEST²**, **CEÁSTĂ,** *cești, ceste,* adj. pron. dem. (Pop.) Acest. [Gen.-dat. sg. *cestui, cestei,* gen.-dat. pl. *cestor*] – Din **acest** (prin afereză).

48 **DÉVLĂ,** *devle,* s. f. (Fam.) Țeasta capului; căpățână; *p. ext.* cap (considerat de obicei ca sediu al inteligenței). – Cf. bg., sb. debel.

49 **SFEȘTÁNIE,** *sfeștanii,* s. f. (La ortodocși) Slujbă religioasă, constând din rugăciuni și stropirea cu apă sfințită, oficiată de preot în anumite împrejurări. [Var.: (reg.) **feștánie** s. f.] – Din sl. [o]**svenštenije.**

50 **DÁJDIE,** *dăjdii,* s. f. (Înv.) Impozit, dare, bir. [Pl. și: *dajdii*] – Din sl. **dažda.**

51 **PROHÓD,** *prohoduri,* s. n. Slujbă religioasă la înmormântările creștine; *p. gener.* înmormântare; prohodire, prohodit. ♦ Slujbă religioasă și cântările oficiale făcute în Vinerea Paștilor, în amintirea morții lui Hristos. – Din sl. **provodŭ.**

52 **MIREÁN, -Ă,** *mireni, -e,* s. m. și f., adj. (Persoană) care nu aparține clerului; laic. – Din sl. **mirjaninŭ.**

53 ***mangă²*** *sf* [At: CHEST. IV, 16/733 / Pl: ***măngi*** / E: nct] **1** (Reg) Surpătură într-un mal Si: *bolitură, prăpastie.* **2** Drum situat sub nivelul grădinilor sau ogoarelor dimprejur.

54 **MĂ̆GURĂ,** *măguri,* s. f. Deal mare izolat (tăiat de ape); *p. ext.* munte. ♦ Movilă. ♦ Pădure (situată pe un loc înalt). [Var.: (reg.) **mă̆gulă** s. f.] – Cf. alb. magulë.

55 **CĂDÍ,** *cădesc,* vb. IV. Intranz. (Rar) A cădelnița, a tămâia. – Din sl. **kaditi.**

56 **críșmă,** *crișme,* (crijmă), s.f. – (reg.; înv.) O bucată de pânză albă (de bumbac), care se înfășura pe lumânare, la botez și din care, mai târziu, mama confecționa o cămășuță pentru copil (Dăncuș, 2010). – Din ucr. *krijma* (MDA).

57 **CUMINECÁ,** *cumínec,* vb. I. Refl. și tranz. (În practicile religiei creștine) A primi sau a da cuminecătura; a (se) împărtăși, a (se) griji. ♦ Tranz. A anula, a face să fie iertate prin cuminecătură un păcat, o greșeală. [Var.: **cuminicá** vb. I] – Lat. ***comminicare** *(= communicare).*

Table of Contents